

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ»

на правах рукопису

ОНИЩЕНКО ВАЛЕНТИНА ВАСИЛІВНА

УДК 336.711 (477)(043.5)

**БАНКИ З ДЕРЖАВНОЮ УЧАСТЮ
В БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Дисертація на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Науковий керівник
Васильєва Тетяна Анатоліївна,
доктор економічних наук, професор

Суми – 2012

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВ З ДЕРЖАВНОЮ УЧАСТЮ В УКРАЇ- НІ ТА СВІТІ.....	12
1.1 Науково-методичні засади розмежування понять «державний банк» і «банк з державною участю» в контексті обґрунтування меж доцільності участі держави в банківській системі.....	12
1.2 Порівняльний аналіз функціонування банківських систем країн світу з різним рівнем участі держави.....	28
1.3 Роль та місце державних банків на ринку банківських послуг України.....	41
1.4 Стратегія функціонування державних банків в Україні (на при- кладі ПАТ «Державний ощадний банк України»).....	56
Висновки до першого розділу.....	67
РОЗДІЛ 2. РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ БАНКІВ З ДЕРЖАВНОЮ УЧАСТЮ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЇХ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ	70
2.1 Оцінювання фінансових результатів діяльності банків з держав- ною участю в Україні порівняно з результатами діяльності при- ватних банків.....	70
2.2 Формалізація впливу банків з державною участю на розвиток ба- нківської системи та національної економіки України.....	98
2.3 Концептуальні засади реформування системи банків з держав- ною участю в Україні.....	140
Висновки до другого розділу.....	150
РОЗДІЛ 3. МЕТОДИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ РЕФОР- МУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ.....	154
3.1 Обґрунтування вибору ефективної моделі функціонування дер- жавних банків в різних країнах світу в контексті їх впливу на ро- звиток національних економік.....	154

3.2	Організаційно-економічні засади реформування діяльності державних банків в Україні	178
3.3	Розвиток науково-методичних підходів до обґрунтування ставки кредитування суб'єктів господарювання державними банками України	219
3.4	Напрямки реформування організаційної структури та органів управління державними банками в Україні.....	230
	Висновки до третього розділу.....	242
	ВИСНОВКИ.....	246
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	253
	ДОДАТКИ.....	281

Державний вищий навчальний заклад
 «УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
 НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ»

State Higher Educational Institution
 "UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
 OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE"

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Більшість економічних досліджень кінця ХХ сторіччя визначили проблеми функціонування державних банків (ДБ) як з комерційної точки зору, так і в контексті можливої незбалансованості розміщення державних фінансових ресурсів, зростання рівня політизованості банківського сектора, зменшення якості фінансового посередництва тощо. В той же час внаслідок світової фінансової кризи 2008–2009 рр. багато країн світу (в тому числі й Україна) були змушені націоналізувати проблемні приватні банки, що збільшило частку державної власності у банківських системах (так, наприклад, в промислово розвинутих країнах – з 7,3 % в 2007 р. до 10,8 % в 2009 р., хоча в 2010 р. вона дещо знизилася – до 9,9 %). Викладені обставини надали новий імпульс поживленню наукових дискусій щодо функцій банків з державною участю (БДУ) в економіці, механізмів їх функціонування та місця у фінансовій системі. Дослідження, що проводилися останніми роками, особливо фахівцями МВФ та Світового банку, а також досвід посткризової стабілізації в окремих країнах світу докорінно змінили уявлення про роль державного капіталу в банківській системі, підтвердили можливості його позитивного впливу на розвиток фінансового сектора, фінансову стійкість банківських систем, вирівнювання рівнів економічного розвитку різних секторів економіки, стимулювання економічного зростання тощо.

Фундаментальні основи дослідження впливу БДУ на розвиток економік різних країн закладені в наукових працях таких зарубіжних дослідників, як Дж. Барт, Т. Бек, Г. Гузінга, Е. Деміргук-Кунт, С. Зервос, Л. Зінгалес, А. Ендрюс, Ж. Капріо, Т. Кернер, Р. Кінг, Р. Левін, Н. Лояза, М. Мартінес Періа, Ф. Лопез-Де-Силанес, Р. Ла Порта, А. Шлейфер, І. Шнабель та ін. Суттєві наукові результати в цьому напрямку отримані і російськими дослідниками, зокрема: С. С. Бабаєвим, А. В. Верніковим, К. О. Глушковою, О. М. Захаровим,

О. І. Лаврушиним, О. М. Мамонтовим, О. Г. Солнцевим, О. А. Хандруєвим та ін. Серед вітчизняних науковців цю проблему досліджували Т. А. Васильєва, А. О. Єпіфанов, А. Я. Кузнєцова, С. В. Леонов, М. І. Макаренко, А. М. Мороз, А. І. Пригожина, І. В. Сало, А. І. Степаненко, І. М. Чмутова, Н. М. Шелудько, В. В. Шпачук та ін.

Незважаючи на підвищений науковий інтерес до проблеми обґрунтування доцільності та меж участі держави в капіталі банків, а також підвищення її актуальності для України в посткризовий період, вона все ще не вирішена остаточно. Подальшого дослідження потребують питання, пов'язані з реформуванням існуючої сьогодні в Україні системи управління БДУ, уточненням їх нормативно-правового статусу та організаційної структури, переглядом функцій, стратегії діяльності та умов здійснення операцій тощо. Все це обумовило вибір теми дисертаційного дослідження, мети та завдань, а також підтверджує його актуальність та практичну значимість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконана в контексті основних напрямів наукових досліджень ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України”. Зокрема, до звіту за темою “Сучасні технології фінансово-банківської діяльності в Україні” (номер держреєстрації 0103U006965) увійшли висновки дисертанта щодо порівняння ефективності функціонування приватних банків та БДУ в Україні; за темою “Реформування фінансової системи України в умовах євроінтеграційних процесів” (номер держреєстрації 0109U006782) – пропозиції щодо реформування БДУ в Україні; за темою “Розвиток механізму функціонування банківської системи України під впливом іноземного капіталу” (номер держреєстрації 0107U0123112) – обґрунтування впливу БДУ на фінансову стійкість банківської системи, зокрема в контексті захисту від експансії іноземного капіталу.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення існуючих та обґрунтування ряду нових науково-методичних положень

та організаційних засад функціонування банків з державною участю в банківській системі України.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність вирішення наступних завдань:

- узагальнити науково-методичні засади розмежування понять “державний банк” і “банк з державною участю” в контексті обґрунтування меж доцільності участі держави в капіталі банків;
- здійснити порівняльний аналіз функціонування банківських систем країн світу з різним рівнем участі держави у капіталі банків;
- визначити роль та місце БДУ на ринку банківських послуг України, порівняти їх з приватними банками відповідних груп за фінансовими результатами діяльності;
- розвинути методичні засади та провести розрахунки щодо впливу БДУ на розвиток банківської системи та національної економіки України;
- обґрунтувати загальні напрямки та практичні механізми реформування БДУ в Україні;
- поглибити методичні засади вибору ефективної моделі функціонування ДБ на основі досвіду різних країн світу;
- розробити концептуальні засади формування ДБ в Україні;
- запропонувати науково-методичний підхід до обґрунтування ставки кредитування суб’єктів господарювання ДБ України;
- розробити пропозиції щодо удосконалення організаційної структури та органів управління ДБ в Україні.

Об’єктом дослідження є економічні відносини, що виникають між стейкхолдерами при функціонуванні банків з державною участю.

Предметом дослідження є науково-методичне забезпечення та організаційні засади реформування банків з державною участю в Україні.

Методи дослідження. Теоретичну та методологічну основу дисертаційного дослідження склали фундаментальні положення економічної теорії, теорії грошей та кредиту, фінансового посередництва та банківської справи, а

також наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, присвячені проблемам функціонування БДУ в економіці.

У процесі вирішення завдань дослідження використовувалися наступні методи наукового пізнання: загальнонаукові (аналіз, синтез, логічне узагальнення) – при обґрунтуванні категоріально-понятійного апарату дослідження; порівняльний аналіз – при аналізі функціонування банківських систем країн світу з різним рівнем участі держави в капіталі банків та при порівнянні фінансових результатів приватних і державних банків в Україні; експертний та групування – при обґрунтуванні ролі та місця ДБ у банківській системі України; системно-структурний аналіз – при розробці пропозицій щодо реформування БДУ та ДБ; кореляційний і регресійний аналіз – при оцінюванні впливу ДБ на рівень соціально-економічного розвитку країни.

Інформаційною та фактологічною базою дисертаційного дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють діяльність банків в Україні; офіційні дані Національного банку України, Асоціації українських банків та Незалежної асоціації банків України, Державної служби статистики України; звітно-аналітична інформація міжнародних фінансово-кредитних та аналітичних інституцій, в тому числі МВФ та Світового банку; аналітичні огляди та звітні дані рейтингових агентств, публічна звітність банків України.

Наукова новизна результатів дослідження полягає у розвитку науково-методичного забезпечення та організаційного супроводу ефективної діяльності банків з державною участю в Україні.

Найбільш вагомими науковими результатами дисертаційного дослідження є такі:

вперше:

- запропоновано науково-методичні засади оцінювання оптимального рівня ставок кредитування державними банками України суб'єктів господарювання певної галузі з урахуванням вкладу галузі в економічне зростання країни, специфіки формування та використання основних фондів підпри-

емств галузі, а також тенденцій розвитку ринку праці. Це дозволило розрахувати ставки кредитування для запропонованих у роботі Державного аграрного банку України, Державного банку капітального будівництва України, Державного промислового банку України;

удосконалено:

- науково-методичні засади формалізації впливу державного банківського капіталу на економічне зростання країни шляхом обґрунтування залежності цього впливу не від масштабів державної участі та рівня економічного розвитку країни, а від функцій, можливостей та обмежень в діяльності ДБ. На прикладі Китаю продемонстровано доцільність виконання ДБ виключно функцій уповноважених агентів уряду та введення значних обмежень щодо сфери їх діяльності порівняно з приватними банками;
- методологію Світового банку щодо перевірки гіпотез про вплив БДУ на розвиток банківської системи та економіку країни шляхом розширення системи індикаторів, що застосовуються для оцінювання такого впливу, врахування наслідків посткризової стабілізації при визначенні часового горизонту дослідження та коригування підходу до розрахунку частки участі держави в банківській системі. Перевірка цих гіпотез для України показала, що вітчизняна модель функціонування БДУ негативно впливає на якість та глибину фінансового посередництва, рівень довіри населення до банків, призводить до збільшення трансакційних витрат на фінансовому ринку та підвищення рівня політизованості банківського сектора, а також зниження якості кредитних портфелів банків. При цьому вона не впливає на обсяги кредитування приватного сектора і на темпи економічного зростання країни;
- методичні основи оцінювання частки участі держави в банківській системі, що, на відміну від існуючих підходів, запропоновано здійснювати не за капіталом, а за активами. Це дозволить адекватно врахувати реальні можливості держави щодо контролю над активами БДУ, зокрема: при введенні тимчасових адміністрацій у банках; при участі держави в статутному капі-

талі банків в обсязі, більшому ніж 50 %; при відсутності вимог з боку регулятора щодо дотримання чіткого кількісного співвідношення активів та капіталу банків;

набули подальшого розвитку:

- концептуальні засади реформування діяльності БДУ в Україні шляхом обґрунтування сутності, цільового призначення та механізму діяльності для: постійно діючих БДУ (ДБ та підконтрольні державі банки); тимчасово діючих БДУ (банки з незначною участю держави, банки з тимчасовою адміністрацією, санаційні банки, націоналізовані банки);
- організаційні засади формування в Україні системи ДБ на основі обґрунтування доцільності їх створення та функцій, визначення основних завдань, розробки структури Наглядової ради для кожного з них, а також пропозицій щодо реформування нормативно-правової бази їх діяльності;
- трактування змісту понять:
  - “банки з державною участю” як банки: 1) над активами яких органи державної влади (підприємства державного сектора економіки) здійснюють прямий або опосередкований контроль; 2) в капітал яких держава входить прямо або опосередковано на постійній або тимчасовій основі в різних частках та з різних мотивів;
  - “державні банки” як банки: метою діяльності яких є не отримання прибутку, а виконання функцій фінансових агентів уряду при реалізації програм соціально-економічного розвитку; в яких 100 % статутного капіталу належить органам державної влади та які в управлінні підпорядковані цим органам; рівень контролю держави над якими визначається відповідними нормативними актами.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що обґрунтовані в роботі теоретичні положення доведено до рівня методичних рекомендацій. Пропозиції дисертанта можуть бути застосовані Національним банком України, відповідними міністерствами та урядом України при розробці концепції реформування системи БДУ. Розробки щодо коригування

стратегій діяльності ДБ та обґрунтування розміру ставок кредитування ними суб'єктів господарювання відповідних галузей можуть бути використані в поточній діяльності ДБ України.

Висновки та рекомендації дисертанта щодо оцінювання частки участі держави в банківській системі України за активами впроваджено в діяльність Генерального департаменту грошово-кредитної політики НБУ (довідка від 02.10.2012 № 19-010/9789); щодо коригування функцій ДБ як агентів уряду при реалізації загальнонаціональних програм розвитку – в діяльність Департаменту фінансової політики Міністерства фінансів України (довідка від 24.09.2012 № 11030-14/258); щодо врахування в наглядовій роботі НБУ показників ефективності діяльності ДБ – в діяльність Управління Національного банку України у Черкаській області (довідка від 11.05.2012 № 356-3/182); щодо кількісних оцінок впливу рівня участі державного капіталу в банківській системі на рівень фінансово-економічного розвитку економіки України – в діяльність Управління Національного банку України у Сумській області (довідка від 16.05.2012 № 2274-12/318); щодо зміни пріоритетів у діяльності ПАТ “Державний Ощадний банк України” з отримання прибутку на перетворення на уповноваженого агента Міністерства соціальної політики – в діяльність ПАТ “Державний Ощадний банк України” (довідка від 08.05.2012 № 01-14/1778); щодо механізмів участі ПАТ “Державний експортно-імпорتنний банк України” у фінансуванні програм підтримки експорту – в діяльність Філії ПАТ “Державний експортно-імпорتنний банк України” у м. Черкаси (довідка від 21.05.2012 № 142-13/218); щодо обґрунтування підходів до встановлення ДБ відсоткової ставки по кредитах – в діяльність Філії – Сумського обласного управління ПАТ “Державний Ощадний банк України” (довідка від 24.05.2012 № 551-20/337).

Одержані дисертантом наукові результати використовуються у навчальному процесі ДВНЗ “Українська академія банківської справи Національного банку України” при викладанні дисциплін: “Банківський нагляд”, “Банківська система”, “Банківська справа” (акт від 08.05.2012).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження є завершеною науковою роботою. Положення, висновки, рекомендації і розробки, які виносяться на захист, одержані автором самостійно і відображені в опублікованих працях. Результати, опубліковані дисертантом у співавторстві, використані у дисертаційній роботі лише в межах його особистого внеску.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження доповідалися, обговорювалися і отримали схвальну оцінку на науково-практичних конференціях, серед яких: IX Всеукраїнська науково-практична конференція “Інноваційний потенціал української науки – XXI сторіччя” (2010 р., м. Запоріжжя); VII Міжнародна науково-практична конференція “Aplikovane vedecke novinky – 2011” (2011 р., м. Прага, Чехія); VII Міжнародна науково-практична конференція “Nauka: teoria i praktyka – 2011” (2011 р., м. Пшемишль, Польща); VI та VII міжнародні науково-практичні конференції “Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика” (2011–2012 рр., м. Суми); XI Всеукраїнська науково-практична конференція “Фінансово-кредитна система України в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів” (2012 р., м. Черкаси).

Публікації. Основні наукові положення, рекомендації та висновки дисертанта опубліковано у 17 наукових працях загальним обсягом 5,65 друк. арк., з яких особисто автору належить 3,87 друк. арк., у тому числі: підрозділи у 3 колективних монографіях, 8 статей у журналах і збірниках наукових праць, що є фаховими з економіки; 6 публікацій у збірниках тез доповідей конференцій.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ТА ПРАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ БАНКІВ З ДЕРЖАВНОЮ УЧАСТЮ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

1.1 Науково-методичні засади розмежування понять «державний банк» і «банк з державною участю» в контексті обґрунтування меж доцільності участі держави в банківській системі

Досліджуючи роль банків з державною участю у банківській системі, перш за все, необхідно визначити саму сутність поняття «державний банк» або «банк з державною участю» та проаналізувати теоретичні здобутки зарубіжних та вітчизняних вчених в напрямку вирішення проблеми участі державного капіталу у банківській системі.

В табл. 1.1 представлено результати здійсненого автором узагальнення наукової думки щодо *доцільності втручання держави у грошово-кредитну сферу*.

Серед наукових шкіл, позиція яких з досліджуваної проблематики представлена в табл. 1.1, умовно можна виокремити дві групи: перша група вчених виступають за часткове втручання держави у фінансову сферу, тоді як друга схильна до думки, що таке втручання становить певні загрози та є небажаним [111].

Сучасні підходи до обґрунтування ролі держави у банківській системі ґрунтуються на двох фундаментальних теоріях: кейнсіанській та монетаризмі. Більшість дослідників даного питання схиляються до того, що обидва підходи мають право на існування, але за різних макроекономічних умов: монетариський підхід більше адаптований до умов стабільного ринкового сере-

довища, а кейнсіанський підхід – до нестабільних умов перехідної економіки [99, 113, 115].

Таблиця 1.1 – Еволюція наукової думки про необхідність втручання держави у грошово-кредитну сферу

Автор, джерело	Наукова позиція
А. Сміт [94]	Втручання держави у економіку в цілому та грошово-кредитну сферу зокрема має бути мінімальним, а її роль полягає у забезпеченні нормальних умов для ведення бізнесу.
Д. Рікардо [92,20]	Регулятором у грошово-банківській системі має бути торгова конкуренція, а держава виступає лише носієм грошової політики
С. Оверстоун [1], Р. Торренс [13,94]	Завдання держави у банківській сфері полягає у контролі грошової пропозиції на грошовому ринку, оскільки надмірна кредитна експансія є небезпечною
Т. Тук [225], Дж. Міль [94]	Роль держави в банківській сфері має бути мінімальною, а головну увагу слід приділяти не пропозиції грошей, а попиту на гроші, який визначається потребами самого ринку, тобто в основі лежить механізм саморегуляції
І. Фішер [170]	Держава має здійснювати контроль лише за кількістю грошей у економіці з метою регулювання ставки проценту
Дж. Кейнс [176]	Економіка не може саморегулюватися, а тому необхідна державна фінансова та грошово-кредитна політика, яка пом'якшуватиме коливання внаслідок економічних циклів.
М. Фрідмен [224,20]	Грошово-кредитна політика держави – основний інструмент регулювання економіки, який полягає лише у регулюванні обсягу грошової маси у відповідності до зростання реального ВВП.

Варто зазначити, що дане питання також широко досліджувалося і *серед українських вчених ще в XIX - XX ст.*, серед яких можна виділити М. Туган-Барановського, О. Миклашевського, В. Барвінського та ін. (табл. 1.2).

Як видно з даних, наведених в табл. 1.2, позиція українських економістів кінця XIX – початку XX століття з приводу досліджуваної проблеми не є однозначною:

- одні вчені (зокрема, О. Миклашевський, М Бунге [87] та М. Туган-Барановський та ін..) схиляються до думки, що роль держави у банківській системі має зводитись до встановлення нею регулятивних обмежень функціонування банківських установ, здійснення контролю за дотриманням таких обмежень усіма гравцями на ринку та у своєчасному [13, 94, 216, 217]

Таблиця 1.2 – Розвиток наукових підходів до обґрунтування ролі держави у банківській системі у вітчизняній науковій думці

Автор, джерело	Наукова позиція
Миклашевський О.[60]	Втручання держави у діяльність фінансового ринку та банківської системи є необхідним, та має виражатись у здійсненні нею регулятивної та контролюючої функції, а випадку необхідності держава мусить вжити заходів щодо стабілізації банківської системи.
Туган-Барановський М. [216,217, 243]	Державне втручання в банківський сектор економіки є обов'язковим та має проявлятися в першу чергу через здійснення центральним банком грошово-кредитної політики, цілями якої мають бути загальнодержавні інтереси.
Барвінський В. [86]	Участь держави у банківській системі має забезпечувати розвиток економіки країни в цілому шляхом створення підконтрольних державі банківських установ, які будуть впроваджувати реалізацію вказаних заходів
Мігулін П. [109]	Держава має керувати розвитком банківського сектору, а також бути представленою власними банківськими установами, які б сприяли виконанню завдань держави по стимулюванню окремих галузей народного господарства.
Бунге М. [87]	Державне регулювання банківського сектору є необхідним, але воно має бути не абсолютним. Роль держави у банківській системі зводиться до формування законодавчих норм з банківського регулювання та забезпечення їхнього функціонування.
Антонович А. [168]	Присутність держави в банківській системі країни має забезпечувати виконання нею функції по стимулюванню економіки країни в цілому оскільки банки мають суттєвий вплив на підприємства реального сектору економіки. Для виконання даного завдання держава має більше можливостей ніж приватний капітал.

втручання в діяльність банківської системи у випадку настання кризових явищ в даній сфері;

- на думку інших вчених (зокрема, П. Мігуліна, А. Антоновича та В. Барвінського) втручання держави у функціонування банківської системи має бути більш ширшим та проявлятися у функціонуванні на ринку банківських послуг державних банків спеціального призначення, які б сприяли виконанню функцій держави по стимулюванню розвитку окремих галузей народного господарства. Так, наприклад, В. Барвінський пропонував створення державної банківської установи, яка б сприяла розвитку кредитування сільського господарства країни [86, 109].

Також варто зазначити, що під час існування Радянського Союзу у вітчизняній економічній думці панувала ідея про державну монополію в усіх сферах народного господарства, в тому числі і в банківській системі, що відповідало тодішнім реаліям та ідеології, а тому про розвиток нових поглядів на питання ролі держави у банківській системі говорити не доводилося.

Окремо слід виділити наукові досягнення зарубіжних дослідників Р. Ла Порти, Ф. Лопес-де-Сіланес, А. Шлейфер, які є авторами наукової роботи «Державна власність в банках» [225], що стала основоположною в дослідженнях цієї проблематики. Дана група авторів, а згодом і російський вчений К. А. Глушкова [39, 40], досліджуючи існуючі теоретичні підходи до визначення ролі держави в економіці та фінансовому секторі.

Узагальнюючи результати цих наукових досліджень, можна стверджувати про існування *двох базових підходів до обґрунтування доцільності втручання держави у фінансовий сектор економіки:*

- «development theory»;
- «political theory».

Згідно з першим підходом – «development theory» (А. Гершенкрон [262], В. А. Льюїс [270], Г. Мирдал [272] та ін.), державна власність у банківській сфері дає можливість скеровувати приватні заощадження на розвиток стратегічно-значущих і важливих суспільних проектів у довготривалій

перспективі. Це відкриває перед державою нові можливості подолання інституціональної неефективності приватних ринків капіталу, стимулювання сукупної пропозиції на ринку, що у перспективі стимулює темпи економічного зростання держави. Прихильники еволюційної теорії вважають, що нарощування частки держави в капіталі чи активах банківської системи позитивно впливає як на економічний розвиток, та і на розширення виробництва, зайнятість населення і вважають державні банки додатковим стабілізуючим фактором національної економіки.

Позитивними аргументами на користь застосування підходу «development theory» можна вважати:

- сприяння вирівнюванню рівнів економічного розвитку потенційно збиткових секторів економіки, оскільки лише держава зацікавлена в їх підтримці виходячи з позиції необхідності забезпечення суспільного добробуту;
- здійснення державного контролю за комерційними банками на основі принципів інформаційної прозорості і відкритості, оскільки держава виступає єдиним арбітром у потоці асиметричної інформації поданої суспільством і комерційними банками;
- збереження балансу приватних і суспільних інтересів на фінансовому ринку, що досягається за рахунок того, що максимізація прибутку не сприймається як визначальна мета функціонування державних фінансових інституцій.

Аналіз вказаних аспектів підходу «development theory» свідчить на користь державної власності у банківській сфері, яка виступає гарантом дотримання інтересів всіх економічних агентів фінансового ринку [39, 40, 226].

Другий підхід до обґрунтування ролі держави в економіці та фінансовому секторі – «*political theory*» (Я. Корнай [264], А. Шлейфер [273, 274] і Р. Віши [274], У. Магінстон [225], Н. Барберіс [231], Р. Фридмен [185]) – дає можливість поєднати державну власність на банки з бажанням уряду профінансувати неефективні, але політично вагомі проекти, які нерідко позбавлені

позитивного значення для суспільства [39]. Основою цієї теорії є постулат, що державні банки акумулюють в собі значні фінансові ресурси приватних та корпоративних вкладників, а пізніше, за рахунок побудови директивної системи управління банківською системою, використовуючи монопольне становище, інвестують кошти у малоефективні проекти, що негативно впливає на економічне зростання країни та стримує її розвиток.

У межах «political theory» передбачається, що держава прагне здійснювати контроль за інвестиційними рішеннями фінансових інституцій, виходячи виключно з політичних мотивів. Іншими словами, через стимулювання зайнятості працівників цих установ, а також надання їм фінансових субсидій та інших привілеїв з боку держави, органи державної влади сподіваться отримати підтримку цих організацій у формі голосів їх співробітників на майбутніх виборах. Зазначені мотиви обумовлюють державний контроль за діяльністю банківських установ, перш за все, у країнах з низьким рівнем розвитку фінансового сектору і слабким рівнем розвитку механізмів захисту прав власності, в силу того, що держава не має можливості конкурувати з компаніями приватного сектору у якості джерела ресурсів.

Таким чином, в економічній літературі усталеною є думка про існування *трьох груп факторів, які обумовлюють втручання держави у банківську систему:*

Першу групу чинників умовно називають *розвиваючою*, оскільки в їх основі лежить ідея поліпшення недостатньо розвинутого ринку фінансових послуг, що є перешкодою на шляху до вільного перерозподілу ресурсів у економіці на основі ринкових відносин. В межах даної групи факторів держава посилює свою присутність в банківській системі з метою забезпечення фінансування проектів та галузей, які по різних причинах є не привабливими для приватного капіталу [105]. Таким чином держава підтримує розвиток стратегічно важливих галузей народного господарства, збалансованість економіки, життєздатність підприємств регіонального та державного значення,

які не обслуговуються приватними банками в наслідок їх високої ризикованості [227].

Другу групу чинників умовно називають *ідеологічною*, оскільки в даному випадку метою державної присутності у банківській сфері є досягнення різноманітних суспільних цілей і задач. Наслідком таких чинників часто є державна монополія у банківському секторі [227].

Третю групу факторів характеризують як *антикризову*, оскільки в даному випадку метою присутності держави в банківській системі України є її стабілізація в періоди фінансових криз, збереження від втрати платоспроможності системоутворюючих банків. Зазвичай присутність держави внаслідок даної групи чинників є тимчасовою, оскільки після виходу з кризи банківською установою держава поступово здійснює її денационалізацію [227].

Дослідивши існуючі теоретичні підходи до обґрунтування ролі держави у банківському секторі, варто **визначити економічний зміст понять «державний банк» та «банк з державною участю».**

Згідно Закону України «Про банки та банківську діяльність»[156], **державним є той банк**, 100% статутного капіталу якого знаходяться у власності держави. Можна зазначити, що дане визначення є дуже чітким та охоплює лише банківські установи, які є повністю під прямим контролем держави. Крім того, за твердженням С.С.Бабаєва [4] дана практика відповідає і міжнародному досвіду, оскільки в промислово розвинутих країнах під державним банком як правило розуміють банківську установу, 100% статутного капіталу якої належить органам державного або муніципального управління.

Сучасні дослідження Світового банку вказують, що сьогодні державним можна вважати будь-який банк, в якому держава володіє не менше 25 % акцій [5].

Великий економічний словник [20] трактує державний банк як кредитну установу, яка знаходиться у власності держави та управляється державними органами. Дане визначення є більш ширшим, і в той же час менш конкретним, оскільки в ньому не вказано, яка саме частка має знаходитись у власності дер-

жави. Проте в даному визначенні наведена якісно інша характеристика державного банку – його підпорядкованість в управлінні органам державної влади.

Автори роботи [4] виділяють єдиний критерій, за яким банк можна віднести до державного, – це можливість контролю над ним. Всі інші характеристики, наприклад, обсяг операцій банку з державними коштами та ін., до уваги не беруться.

Можливість державного контролю над банківськими установами може забезпечуватись двома шляхами:

- економічним, тобто наявністю у власності держави частки статутного капіталу комерційного банку [83, 85];
- адміністративним, тобто через встановлення державного контролю над банком на основі відповідного закону або іншого нормативного акту.

При цьому ступінь контролю держави над банківською установою не є принципово важливим: він може бути як повним, так і обмеженим відповідно до участі у статутному капіталі. Рівень контролю держави над банком визначається відповідними нормативними актами.

Однією з перших та основоположних праць серед досліджень державних банків є відома наукова робота Р. Ла Порти, Ф. Лопес-де-Силанеса та А. Шлейфера «Державна власність на банки» [226]. Автори статті досить широко визначили межі, відповідно до яких банк можна віднести до групи державних банків. На їх думку, для того, щоб вважати банк державним, досить, щоб держава володіла прямо чи опосередковано не менш, як 50% його акцій або не менш, як 20% за умови, що в такому випадку держава буде найбільшим акціонером.

Російський дослідник Глушкова К. А. [39], окрім державної участі у статутному капіталі банку, також виділяє й інші чинники державного впливу на його діяльність, а саме участь в управлінні та групу інших чинників.

Далі узагальнимо думку науковців щодо розмежування понять «державний банк» та «банк з державною участю».

Російський дослідник діяльності державних банків С.С. Бабаєв [5] усі банки, в статутному капіталі яких присутній капітал держави, розділяє на дві групи:

- державні банки, тобто банки, понад 50% статутного капіталу яких належить органам державної влади (прямий контроль) або підприємствам державного сектору економіки (опосередкований контроль);
- банки з державною участю, тобто банки, менше 50% статутного капіталу яких належить органам державної влади або підприємствам державного сектору економіки.

В цілому досліджуючи участь держави у банківській системі, автор виділив декілька можливих її варіантів (рис.1.1).

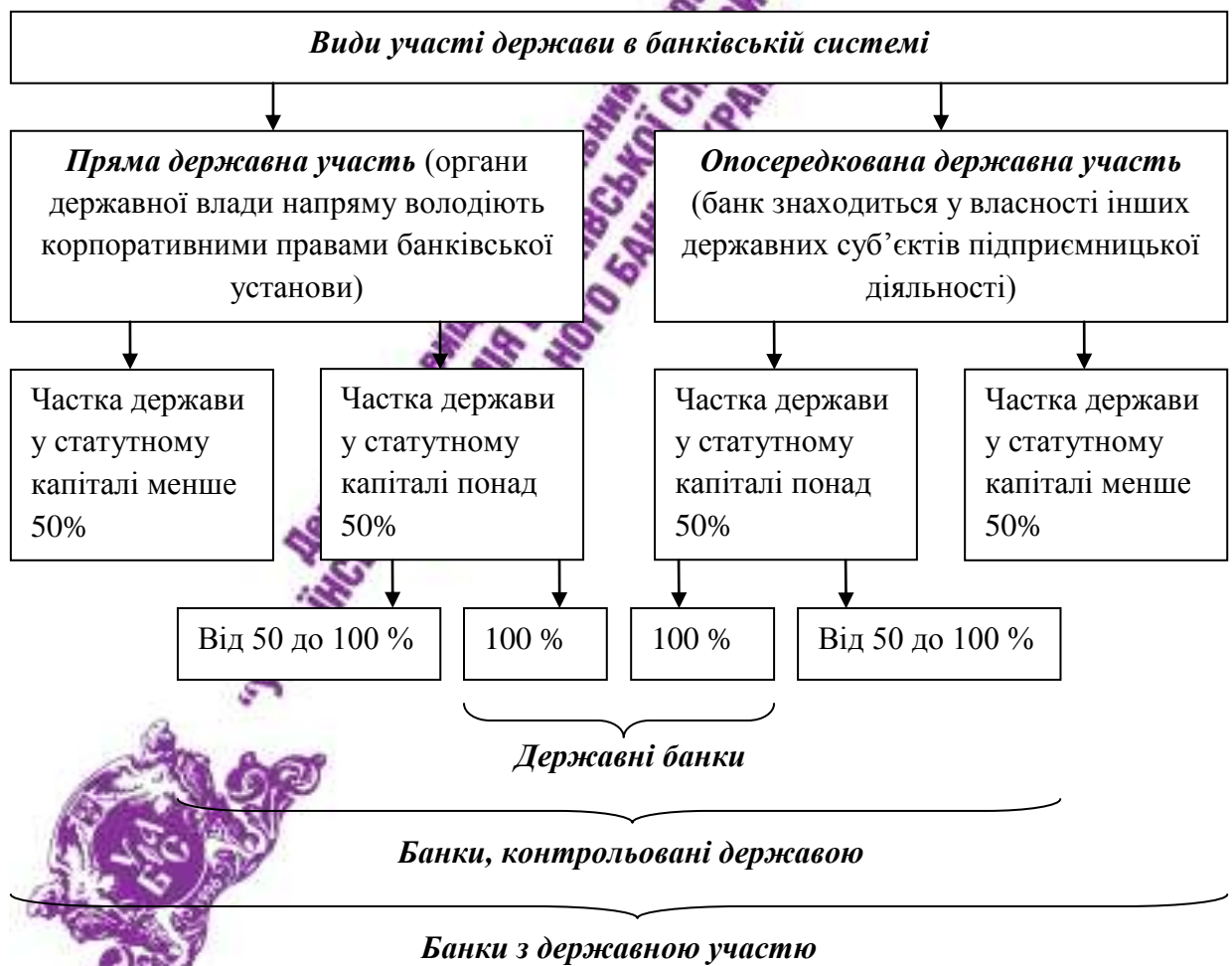

Рисунок 1.1 – Види участі держави в банківській системі за Бабаєвим С. С. [4, 5]

Автор робить висновок, що державним можна назвати банк, в кому держава прямо чи опосередковано володіє 100% статутного капіталу.

У роботі колективу авторів під керівництвом А. Хандрюєва [227] під банком з державною участю розуміється банківська установа, участь в управлінні якої в будь-якій мірі бере держава або муніципальні органи влади. Особливий наголос робиться на те, що не тільки центральні державні органи, але й також муніципальні органи влади мають можливість брати участь у статутному капіталі банків з державною участю та приймати участь в управлінні ним. Російська дослідниця Глушкова К. А. [39, 40] до державних відносить як банки з прямою державною участю у статутному капіталі, так і банки, серед власників яких є юридичні особи, підконтрольні державні (тобто опосередкована участь). На основі виявлених критеріїв, усі банки з державною участю Глушкова К. А. [40] розділяє на 3 групи (рис.1.2).

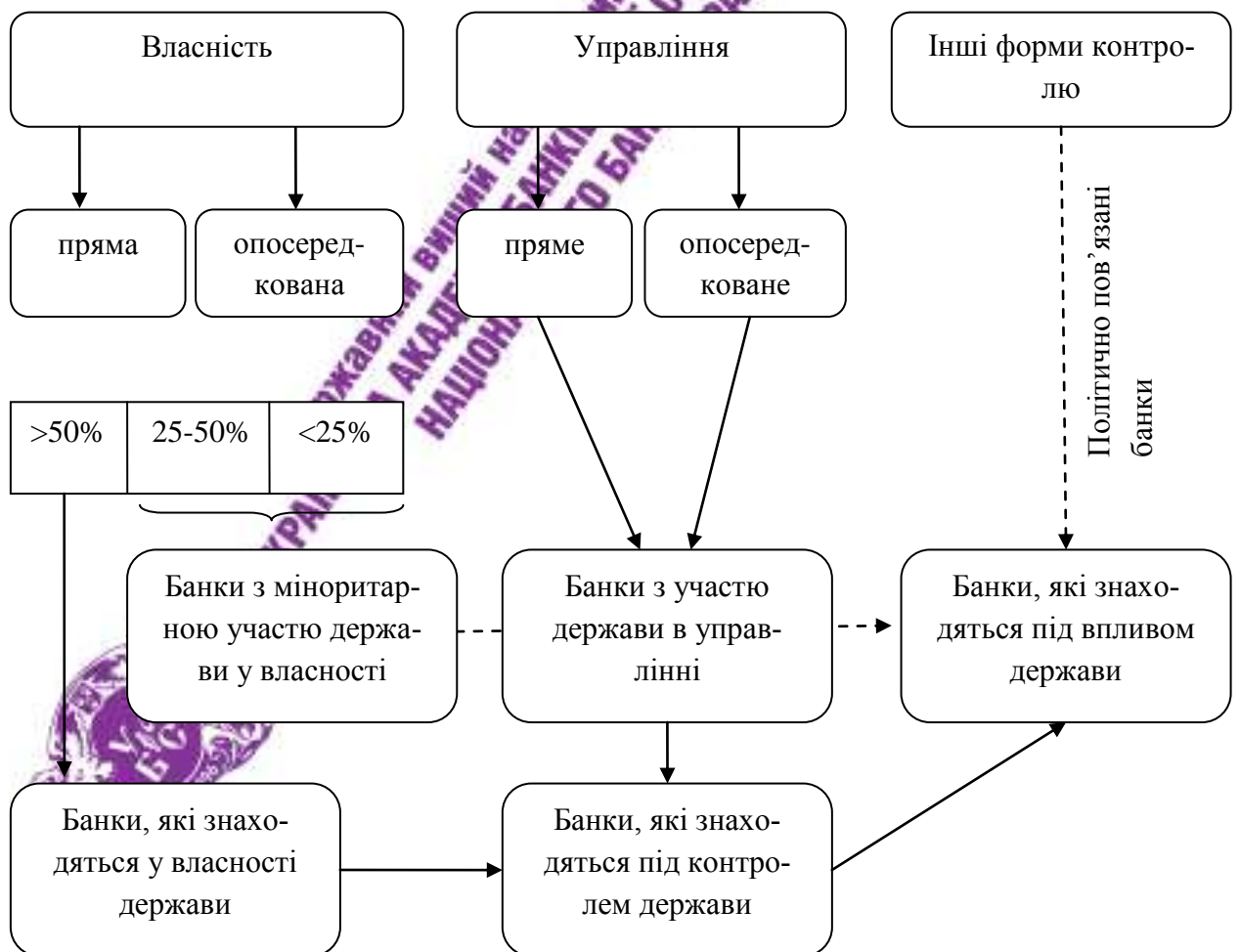

Рисунок 1.2 – Класифікація банків з державною участю за К. А. Глушковою [39]

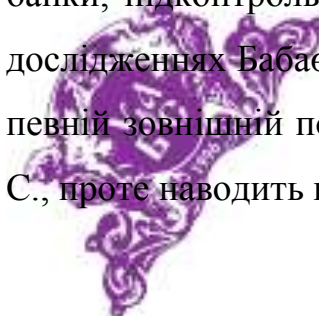
Як видно із рис. 1.2, перша категорія банків з державно участю, яку виділяє Глушкова К. А., – це банки, що знаходяться у власності держави через володіння нею понад 50% статутного капіталу установи.

Друга категорія – це банки, які знаходяться під контролем держави. Окрім банків, які знаходяться у власності держави, вона включає в себе також банки, де частка державної участі складає менше 50%, проте внаслідок представництва державних інститутів у органах управління банком держава має значний контроль над ним.

Третя група включає в себе банки, які знаходяться під впливом держави. Вона є найширшою, і окрім перших двох груп включає в себе також банки, в яких державні органи не мають переважної частки у власності та не представлені у органах управління банком, проте в силу особливих відносин з органами державного управління знаходяться під їх впливом. Такі особливі відносини можуть скластися внаслідок різноманітних подій, наприклад, контролю представниками центрального банку над політикою банку по розміщенню власних коштів, здійснення банком функцій уповноваженого представника держави та ін. [39, 40].

Інший російський вчений Верніков А. В. [23, 24] також активно досліджував специфіку діяльності державних банків. На його думку, єдиною ознакою того, що банк знаходиться під контролем держави, є наявність контролю за ним з боку державних органів. Він розробив власну класифікацію банків, які знаходяться під впливом держави (рис. 1.3).

Як можна помітити з рис. 3, групи, на які Верніков А. В. розподілив банки, підконтрольні державі, є подібними до тих, які пропонують у своїх дослідженнях Бабаєв С. С. та Глушкова К. А.. Навіть сам автор наголошує на певній зовнішній подібності власної класифікації до класифікації Бабаєва С. С., проте наводить цілий ряд відмінностей.

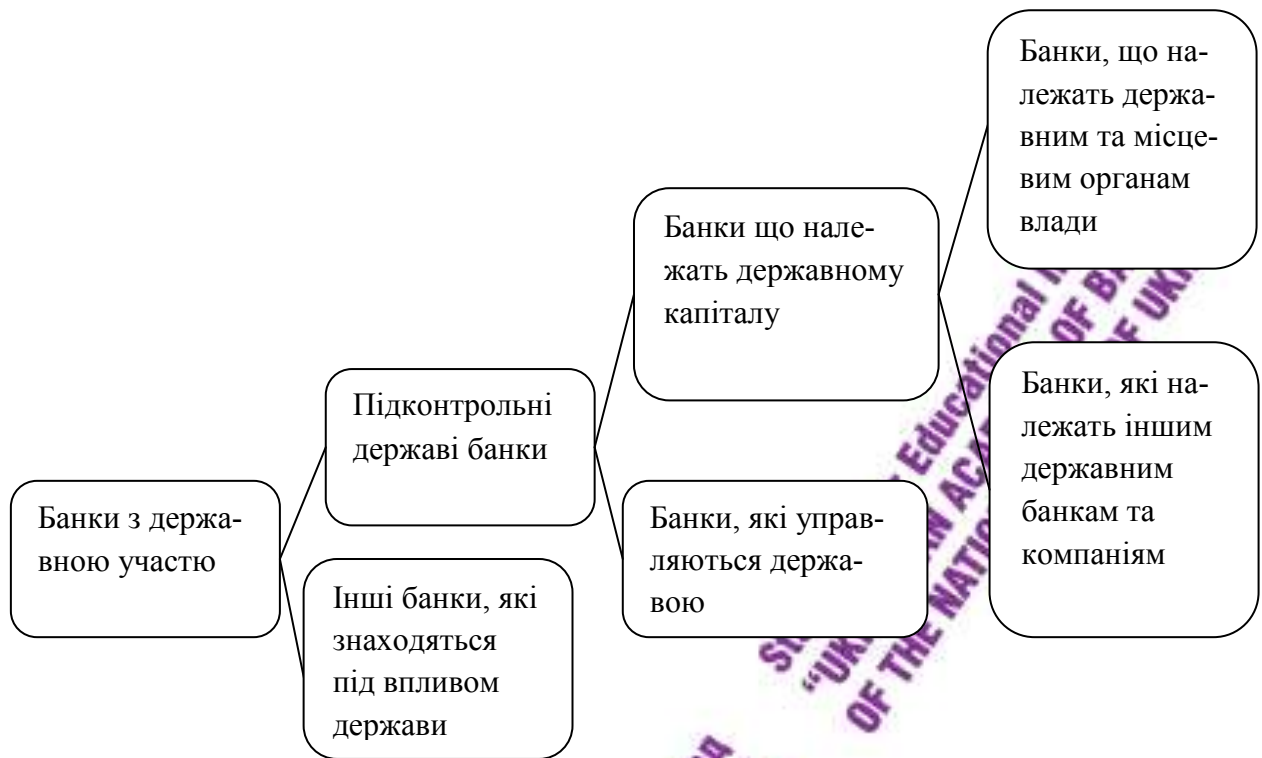

Рисунок 1.3 – Класифікація банків, які знаходяться під впливом держави за А. В. Верніковим [24]

Так, А. Верніков [23] у своїх твердженнях все більше відходить від прив'язки до структури власності банку та наявності в складі його акціонерів органів державного управління та місцевого самоврядування. Автор стверджує, що на сьогодні дана характеристика не є ключовою та, відповідно до емпіричних досліджень, існують випадки суттєвого впливу держави на діяльність банківської установи навіть у випадках відсутності державних органів влади у списках акціонерів банку.

Головною ж відмінністю теоретичних розробок А. Вернікова від попередників є його більш розширене розуміння поняття «державний банк». На відміну від інших дослідників, які до державного відносять лише банки із 100% участю держави у статутному капіталі, він пропонує під поняттям «державний банк» розуміти таку банківську установу, яка знаходиться під контролем держави. Таке визначення є більш широким та виводить на перше

місце таку ознаку державних банків, як контроль за їх діяльністю з боку держави.

Значний внесок у розвиток досліджуваної проблеми вніс А. І. Степаненко [208, 209]. Як і попередні дослідники, він стверджує, що участь держави у банківській системі країни може бути різною в залежності від таких факторів як: джерела капіталу, частка в структурі капіталу та ступінь участі в оперативному управлінні банками. Крім того, як і К. Глушкова та С. Бабаєв, А. І. Степаненко виділяє дві форми участі держави статутному капіталі банків: пряму та опосередковану. На його думку, пряма участь передбачає значно більшу відповідальність держави за результати роботи банку, ніж у випадку з опосередкованою участю. Даний варіант включає як безпосереднє внесення державними органами частки у статутний капітал, так і зарахування зобов'язань банку перед бюджетом в рахунок таких внесків. Крім того, автор наголошує, що в разі прямої участі держави у статутному капіталі банку останній несе відповідальність за державними зобов'язаннями, що, безумовно, є фактором зростання загального рівня ризику банківської установи [93, 124]. Опосередкована участь в статутному капіталі банку реалізується шляхом контролю державою установ, які є акціонерами банку.

За ступенем участі держави у статутному капіталі банку А. Степаненко виділяє наступні 4 варіанти:

- банк знаходиться у 100%-ій власності держави;
- держава бере участь у контрольному пакеті акцій банку;
- держава володіє часткою статутного капіталу банку, достатньою для участі в органах управління комерційним банком;
- держава володіє часткою статутного капіталу банку, з метою внутрішнього моніторингу банку [208].

Як можна помітити із наведеної класифікації, важливою характеристикою державної участі у статутному капіталі банку є участь органів державної влади у оперативному управлінні банком. Сама присутність держави у статутному капіталі банку ще не говорить про ступінь її втручання в оперативну

діяльність установи, оскільки даний показник може варіюватись від встановлення державними органами управління лише загальних орієнтирів політики банку до прямого управління його оперативною діяльністю. На думку А. Степаненка [209], перший варіант, тобто мінімальне втручання держави в оперативне управління банком, яке обмежується лише встановленням загальних цілей і завдань банку, є оптимальним для функціонування державного банку, оскільки в такому випадку якість менеджменту державного банку максимально наближається до управління приватним, оскільки залишає за керівництвом право вибору у методах та способах ведення справ. Інший, полярно протилежний підхід, який полягає у максимальному втручанні держави в оперативне управління банківською установою, є найменш ефективним з точки зору функціонування державного банку, тому що внаслідок значного збільшення обсягу бюрократичних процедур та обмеження керівництва банку у прийнятті оперативних рішень не дають йому можливості для оперативного реагування на зміни ринкової кон'юнктури, зміни конкурентного середовища та в цілому обмежують у веденні конкурентної боротьби. На думку А. Степаненка [209], це все має наслідком системні деформації в банківському менеджменті, зниження мобільності банку та збільшення часу реагування на зміни в макросередовищі та ін.

Досліджуючи досвід різних країн світу щодо розвитку державного представництва в національній банківській системі, А. Степаненко [208, 209] приходять до висновку, що найбільш ефективними є не банки, які знаходяться у повній державній власності, а установи зі змішаним капіталом, оскільки присутність приватних інвесторів, які володіють достатньою часткою капіталу для реального впливу на управління банком, що в свою чергу залишає за державою право приймати остаточне рішення, дає можливість кращого нагляду за вищим менеджментом банку. Це в свою чергу є показником високої відкритості банківської установи, що допомагає формувати високий рівень довіри до неї [209].

Аналізуючи позитивні та негативні наслідки втручання держави в банківську систему, А. Степаненко [209] стверджує, що неможливо однозначно відповісти на питання: чи є ефективною державна участь в банках, оскільки в умовах кризових явищ та необхідності мобілізації внутрішніх ресурсів держави, участь державних органів у банку створює додаткові можливості для подолання таких явищ через державну підтримку. Але, звісно, в такому випадку банк втрачає свою гнучкість та стає менш ефективним [208, 209].

Крім того, прийнято вважати, що діяльність приватного банку є більш ефективною, ніж діяльність державних. Основною причиною такого співвідношення є адміністративний характер управління в державному банку, за якого важко забезпечити його ефективність. Крім того, дуже часто у державних банках отримання прибутку не є головною ціллю на відміну від приватних установ [15].

Таким чином, проаналізувавши теоретичні здобутки зарубіжних та вітчизняних вчених в питаннях державної участі у національній банківській системі та в питаннях особливостей діяльності державних банків, можна зробити наступні висновки.

Перш за все, узагальнення наукових публікацій з досліджуваної проблематики, доводить, що більшість авторів все ж таки не розділяють чітко поняття «банк з державною участю» та «державний банк», а інколи в взагалі їх ототожнюють [227].

По-друге, варто зазначити, що доцільність втручання держави у банківську систему країни обумовлюється двома основним чинниками: стадією циклу економічного розвитку економіки в цілому та фінансової системи зокрема, та особливостями функціонування банківської системи у окремих країнах. Підтвердженням останньої тези є наукові розробки А. Караса, К. Схурса, Р. Вейла [229], які зазначають, що, незважаючи на світовий досвід, який вказує на більш ефективне функціонування приватних банків, ніж державних, в Росії емпіричні дослідження вказують на протилежне, тобто на більш ефективне функціонування державних банків [102, 183].

Крім того, слід зауважити, що більшість науковців державним банком вважають таку банківську установу, яка знаходиться під контролем держави і стосовно якої стратегічні управлінські рішення визначається державними органами влади. Основою характеристикою державних банків є їхня підконтрольність державним органам влади та місцевим органам самоврядування незалежно від того, яка частка статутного капіталу банку їм належить.

Також необхідно зазначити, що державні банки, як специфічні учасники ринку банківських послуг, мають свої позитивні та негативні риси. Серед позитивних рис, головною є, безумовно, певна державна гарантія за результати діяльності установи, можливість отримання підтримки з боку державних органів влади. В свою чергу, найбільшою негативною ознакою є той факт, що зазвичай ефективність управління в державних банках є нижчою, ніж в приватних, оскільки вони є обмеженими у прийнятті управлінських рішень самостійно та часто головною їхньою ціллю є не отримання максимального прибутку, а задоволення державних потреб, супроводження реалізації державної соціальної або економічної політики.

Узагальнюючи проведені нами дослідження, результати якого були викладені в даному підрозділі дисертаційної рооти, зазначимо, що нами встановлено відсутність термінологічної узгодженості та загальноприйнятих в міжнародній практиці критеріїв віднесення банків до складу державних банків та банків з державною участю. Так, відповідно до вітчизняного законодавства критерієм для визнання банку державним вважається лише структура його власності.

Автором доведено обмеженість такого підходу та запропоновано вважати *державним банком, метою діяльності якого є не отримання прибутку, а виконання функцій фінансових агентів уряду при реалізації програм соціально-економічного розвитку, в якому 100 % статутного капіталу належить органам державної влади, який в управлінні підпорядкований цим органам, рівень контролю держави над яким визначається відповідними нормативними актами. Таким чином, на відміну від існуючих підходів,*

автор акцентує увагу не тільки на участі держави в капіталі банку та його прямій підпорядкованості, що дає державі можливість контролювати діяльність банку, але й на принциповій відмінності мети діяльності та функцій державних і приватних банків.

Натомість, поняття “банки з державною участю”, на думку автора, є більш загальним. До їх складу запропоновано відносити банки:

- 1) над активами яких органи державної влади / підприємства державного сектора економіки здійснюють прямий або опосередкований контроль;*
- 2) в капітал яких держава входить прямо або опосередковано на постійній або тимчасовій основі в різних частках та з різних мотивів.*

1.2 Порівняльний аналіз функціонування банківських систем країн світу з різним рівнем участі держави

Сьогодні у світі існують кардинально різні погляди на функціональну необхідність присутності держави у банківському секторі. Одні науковці наполягають на необхідності державної участі в банківському капіталі, аргументуючи свою позицію тим що лише банки з державною участю можуть компенсувати нерозвиненість механізмів фінансового посередництва і недокапіталізацію банківської системи, взяти на себе частину високих и невизначених ризиків по кредитуванню ключових секторів національної економіки. Інші науковці та практики виступають за мінімізацію державного втручання, вказуючи на те, що присутність держави у банківському секторі заважає розвитку добросовісної конкуренції, сприяє неефективному використанню бюджетних коштів і процвітанню корупції, стримує формування фінансових ринків і системи ринкового розподілу ресурсів, що у своїй сукупності призводить до гальмування розвитку економіки країни в цілому.

За рівнем участі держави в банківській системі на сьогоднішній день усі країни можна умовно розділити на три групи:

- держави з яскраво вираженою обмеженою участю в капіталі кредитних організацій;
- держави з високим рівнем державної участі у банківському секторі;
- держави, які пережили серйозні банківські кризи та потрясіння [227].

Спробуємо коротко охарактеризувати специфіку кожної з вказаних груп.

Держави з яскраво вираженою обмеженою участю в капіталі кредитних організацій – це як правило високорозвинені держави, економічне становище яких характеризується як стабільне та поступово зростаюче. Економіка таких держав заснована на ринкових механізмах та передбачає високий рівень лібералізацію економічних відносин. Звісно, не можна говорити що банківські системи країн цієї групи взагалі позбавлені державної участі, однак її масштаби є посередніми і мають тенденцію до зменшення. Окрім того, участь держави в банківському секторі таких країн здебільшого обумовлена необхідністю підтримки різноманітних соціальних проектів і програм уряду [227]. Прикладами держав з ефективною обмеженою участю в капіталі кредитних організацій можна вважати Австрію, Польщу, Швейцарію, Німеччину тощо.

Контрольний пакет банку Австрії належить муніципалітету Відня. Федеральний Уряд, за даними на 1997р., володів лише 22,7% акцій, що мали право голосу, однак це не заважало банку займати лідируючі позиції на ринку капіталу та користуватися підтримкою столичних ділових кіл [208].

Державна казна Польщі на початку 2006 р. контролювала шість банків, які умовно можна поділити на три групи [52, 57]:

- банки з 100% участю держави, що функціонують у організаційно-правовій формі державного підприємства (Bank Gospodarstwa Krajowego);

- банки з близько 50% участю держави, що функціонують у формі акціонерних товариств (PKO Bank Polski S.A., Bank Gospodarki Zywnosciowej S.A.);
- банки з посередньою участю держави у їх капіталі, що функціонують у формі акціонерних товариств (Bank Pocztowy S.A., Bank Spoleczno-Ekekonomikznych S.A., Bank Ochriny Srodowiska).

До основних цілей вказаних банків належить підтримка соціально-економічних програм уряду та місцевих органів самоврядуванням, фінансування урядових програм та обслуговування держаних фондів [57].

Ще одним прикладом збалансованої ефективної державної участі в банківських установах є кантональні банки Швейцарії. Незважаючи на те що всі вони є державними, управління в таких банках здійснюється за участю місцевих органів влади. Дані банки характерно нічим не відрізняються від приватних, оскільки, як і останні, можуть надавати повний спектр банківських послуг, тим самим здійснюючи якісне обслуговування населення [88].

Яскравим прикладом держави з обмеженою участю в капіталі кредитних організацій слід вважати Німеччину, незважаючи на те, що в ній частка держави в банківському секторі складає близько 40% [118, 240]. Річ у тім, що попри високу участь у банківському секторі, уряд країни не здійснює суттєвого втручання в діяльність державних банків та дозволяє їм досить вільно приймати оперативні управлінські рішення. Ситуація не змінилась навіть після того, як у 2008 р. німецький уряд придбав 25% акцій «Commerzbank» [91, с. 6], який є другим за величиною активів у Німеччині та який згодом поглинув і «Dresdner Bank», що додатково збільшило державну частку у банківському системі країни [52, 172]. Однак таке придбання не було сприйняте як намагання уряду посилити власний вплив на банківську систему з метою збільшення можливості регулювання. Урядовці, коментуючи дану угоду, зазначили, що метою її здійснення було підтримання банківської системи країни в кризовий період, та згодом дана частка буде реалізована державою за більш високим курсом, отже держава як акціонер отримає прибуток за рахунок різ-

ниці курсів акцій [84]. Окрім того, в державі існує заборона націоналізації банків, яким загрожує банкрутство без ухвалення відповідного закону [99], що дозволяє більш зважено підходити до збільшення частки держави у банківському секторі. Завдяки цьому в державі не порушується ліберальний баланс між державними і приватними банками, якість функціонування яких знаходить приблизно на одному рівні, а державне втручання обмежується лише крайньою необхідністю. Нині у Німеччині функціонують 12 земельних банків [52], і не зважаючи на те що у «ландшафті» сектора державних банків відбуваються зміни, основні їх риси залишаються постійними.

Країни з високим рівнем державної участі у банківському секторі – це країни з перехідним типом економіки, а також держави, що знаходяться у кризовому становищі.

Прикладом таких країн є:

- Аргентина, присутність державного регулювання у банківській системі якої складає понад 14%;
- Бразилія, де частка державних банків у банківському секторі країни дорівнює майже 50%;
- Таїланд, який розповсюдив свою державну участь більш як на третину усіх банків держави;
- Індонезія, де банки з державною участю мають більш розгалужену філіальну мережу, ніж приватні банки, та акумулюють біля 40% активів банківської системи;
- Малайзія, де два найбільших банків, що належать державі, контролюють біля третини ринку банківських послуг;
- Філіппіни, де державні банки концентрують свою діяльність на масштабних кредитних операціях, що дозволяє їм контролювати біля 10% ринку банківських послуг;
- Тайвань, де банківський сектор характеризується тим, що на розмір послуг приватних банків встановлено ліміти, а їх діяльність обмежується певною географічною областю. За таких умов три державних банки

Тайваню змогли акумулювати приблизно 60% сукупних активів банківської системи та зайняти домінуюче положення на ринку банківських послуг;

- Румунія, в якій в 1997 р. 67% сукупних активів фінансового сектору контролювалось чотирма державними банками. З плином часу державна частка у банківському секторі цієї держави знизилась, але й досі залишається значною, що дозволяє з упевненістю віднести її до групи держав з високим рівнем державної участі у банківському секторі [5];
- Індія, де частка держави у банківському секторі складає близько 80-90% [99, 129,187]. Показовим у діяльності індійських банків є те, що держава не лише формує правила гри на ринку банківських послуг, але й грає за ними практично сама з собою. В наслідок цього, та беручи до уваги жорстке державне втручання в оперативне управління діяльністю банків, індійські держбанки завжди мали чимало проблем з підтримкою стабільності банківської системи [259].

Держави, які пережили серйозні банківські кризи та потрясіння локального або системного значення. Як правило, становище таких країн змушує їх уряди здійснювати тимчасову масштабну націоналізацію банківського сектору задля встановлення рівноваги і виводу країни з фінансового хаосу.

Яскравим прикладом цієї групи держав є Чилі у період 80-х років, коли внаслідок непродуманості та невідповідності ринкової реформи з лібералізації фінансового посередництва у країні розгорнулася значна фінансова криза. Кризові явища в Чилі проявились у наступних формах: державні банки були приватизовані за низькими цінами, фінансовий сектор піддався широкомасштабному дерегулюванню, ліцензування банків було вкрай ліберальним, практично повністю був відсутній банківський нагляд. Це призвело до того, що переважна більшість банків стала проблемною, і держава, намагаючись віддалити наближення кризи, прийняла на себе обов'язок щодо їх реструктуризації. Державне втручання і підтримка макроекономічної стабільнос-

ті в країні дозволили не лише зміцнити, але й вберегти Чилійську фінансову систему від мексиканської та азіатської криз, що протягом 1985 – 1998 рр. сколихнуло чимало держав [52].

Окрім Чилі, тимчасова державна капіталізація банків широко застосовувалась для подолання кризи в Індонезії Мексиці, Польщі, Південній Кореї, Аргентині, Єгипті, Латвії, Угорщині, Мавританії, Філіппінах, Танзанії, а також в Іспанії, Фінляндії та інших країнах. Всім цим державам була притаманна послідовна приватизація банків, яка була змінена поетапною приватизацією по мірі відновлення банківської системи кожної з вказаних країн та наближення їх до ринкових економічних відносин.

Говорячи про поділ країн за рівнем державної участі у банківському секторі, слід зазначити, що далеко не кожену країну світу можна з легкістю віднести до тої чи іншої групи, вказаної вище.

По-перше, такий розподіл ускладнює відсутність загальноприйнятих критеріїв віднесення банків до «державних». У якості прикладу можна згадати французький банк «Crédit Lyonnais», який, попри те, що державі в його статутному капіталі належить лише 10%, вважається державним.

По-друге, розподіл країн за їх участю в банківському секторі часто складно здійснити через завуальовану присутність уряду у банківському капіталі. Так, наприклад, незважаючи на здавалось би виключну приналежність американських банків до приватного капіталу, більшість науковців стверджують, що латентна присутність держави у банківському секторі США є надзвичайно великою. Те ж саме можна стверджувати і на рахунок таких держав як Італія, Іспанія тощо.

По-третє, віднесення країн до тієї чи іншої групи часто не є можливим через ряд історично обумовлених традицій та політичної ідеології, що сформувались протягом тривалого часу. Особливо яскравим прикладом тут можна вважати банківську систему Китаю (до речі – одну із найбільших в світі), де крім основних регуляторів у вигляді центрального банку

(Народного банку Китаю) та наглядового органу (Комітет по контролю за банківською діяльністю), існують також чотири види банків (рис. 1.4).

Рисунок 1.4 – Види банків Китаю [6, 167, 226]

При цьому варто звернути увагу, що державні банки були створені урядом Китаю для стимулювання діяльності окремих галузей національної економіки та більш гнучкого та оперативного реагування центральних органів виконавчої влади та фінансових регуляторів на зміну ринкової кон'юнктури в окремих галузях.

В Китаї чотири державних банки контролюють майже 80% ринку, акумулюючи тим самим 62% сукупних активів банківської системи. Серед таких банків слід виділити: Агробанк, Банк Китаю, Народний та Торгово-промисловий банки. Ці банки протягом тривалого часу виконували функції підтримки державних підприємств і не ставили собі за мету отримання прибутку. Після своєї «комерціалізації», вони зберегли функцію підтримки держсектору, значно розширивши при цьому коло своїх операцій з приватним сектором. На сьогоднішній час сферою функціонального навантаження Банку Китаю є зовнішньоекономічні розрахунки та обслуговування підприємств з іноземними інвестиціями, Агробанк активно обслуговує здебільшого сіль-

ськогосподарські підприємства, Будбанк кредитує будівництво, а Торгово-промисловий банк завдяки розгалуженій мережі ощадкас забезпечу якісними і зручними послугами фізичних осіб різних регіонів Китаю. Показовим можна вважати також той факт, що майже 70% кредитів цих банків спрямовано у державний сектор економіки, що можна вважати значним важелем реалізації завдань державного управління. Слід також зазначити, що в Китаї, окрім комерційних, існують також некомерційні державні банки, діяльність яких спрямована на підтримку необхідних державних програм, комерційна вигода по яким або є мінімальною, або взагалі відсутня. Серед таких банків можна назвати Банк довгострокового розвитку, який займається кредитуванням наймасштабніших державних програм; Експортно-імпорتنний банк, головне завдання якого полягає в фінансуванні експорту обладнання; та Банк розвитку села, що займається обслуговуванням сільськогосподарських закупівель.

При цьому Народний банк Китаю жорстко регулює сферу діяльності кожного із державних банків та встановлює сферу, напрямки їх діяльності, окреслює основні задачі та функції. Тобто, кожен державний банк в Китаї виконує покладені на нього функції від імені держави та знаходячись під його контролем та у її власності [6, 226].

Варто зазначити, що економіка Китаю постійно зростає, що в значній мірі є наслідком вдало побудованої фінансової системи, яка має можливості до акумулювання значних обсягів фінансових ресурсів для кредитування найбільш пріоритетних галузей та може ефективно направляти та перенаправляти фінансові потоки [167].

Китай, незважаючи на досить високий рівень участі державного капіталу в банківському секторі, донедавна позиціонувався як держава, що має не лише високі темпи економічного зростання, але й стабільну грошову систему та валютний курс, зростаючі валютні ресурси тощо. Однак з поступовим і достатньо стрімким розвитком економіки Китай вже сьогодні зіштовхнувся з проблемою низької ефективності державних банків, частина з яких стала збитковими, що, на нашу думку, неминуче призведе до скорочення їх чисе-

льності у майбутньому [5,167,258]. Останнім часом майже кожен із державних банків Китаю проводить політику по розширенню філіальної мережі і залученню все більшої кількості депозитів та надання більших обсягів фінансових ресурсів у кредит. Така тенденція призвела до виникнення певних проблем у діяльності держбанків та зниження ефективності їх функціонування (рис 1.5).

Аналогічні проблеми мають місце і в банківській системі Франції, де частка державного сектору, як і в Китаї, історично завжди залежала не лише від поточної макроекономічної ситуації, але й від політичної ситуації в країні, відповідно до чого рівень державної участі в капіталі банків завжди залишався значним. На різних історичних етапах банківський сектор економіки Франції піддавався масштабним націоналізаційним процесам, у результаті чого до 1982р. у складі держсектору опинилось 90% депозитів і 84% кредитів банківської системи [187]. На думку науковців, саме таке активне втручання державного апарату допомогло не лише врятувати банківську систему Франції від серйозних потрясінь кінця ХХ століття, але й дозволило успішно провести банківську реформу, результатом якої стала універсалізація банківської діяльності, зміцнення банківської системи, а у подальшому й її часткове роздержавлення.

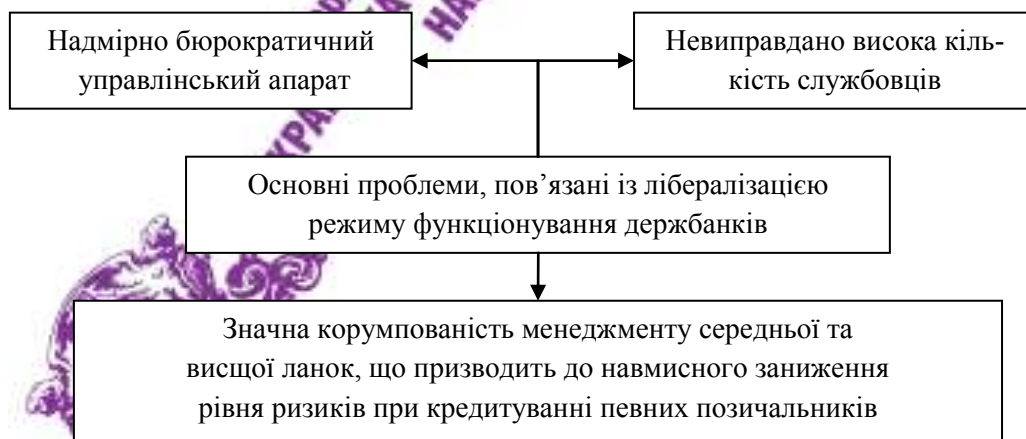

Рисунок 1.5 – Основні проблеми, що виникають при лібералізації режиму функціонування державних банків [222, 235]

По-четверте, при розподілі країн на вказані групи не слід забувати про специфіку банків розвитку, які в силу свого особливого призначення априорі є нецікавими для приватного сектора, тому держава вимушена займатися їх утриманням самотужки.

Банки розвитку функціонують практично в усіх країнах світу, тобто не тільки в промислово розвинених, але й в тих, які лише знаходяться на шляху до свого розвитку. Сьогодні у світі існує понад 700 банків розвитку, функціональне призначення яких полягає в стимулюванні економічного зростання та забезпеченні розвитку економіки шляхом сприяння підвищенню ефективності інвестиційної діяльності, розвитку фінансової та виробничої інфраструктури, залучення іноземних інвестицій, підтримки інноваційної діяльності, робіт і послуг, національного експорту товарів, а також малого та середнього бізнесу. При цьому найбільший вплив такі банки справляють на виробничу та соціальну інфраструктуру, сільське господарство, капіталомісткі галузі промисловості. Значну роль вони відіграють також в стимулюванні розвитку економічно відсталих регіонів країни.

На сьогодні банки розвитку відіграють важливу роль в економіках таких держав як Китай, Угорщина, Німеччина, Хорватія, Японія, Мексика, Бразилія та ін. У цих країнах їх частка перевищує 10% сукупних активів банківської системи (країни південної Азії, Німеччина) та становить значну частину кредитів, наданих державним банкам (біля 1/3 в країнах Латинської Америки) [23]. Так, наприклад, акціонерний капітал ДБ «Банк развития и внешнеэкономической деятельности» (Внешнекономбанк) становить 2 млрд. євро, німецького банку KFW – 3,7 млрд. євро, бразильського банку BNDES – 4,5 млрд. євро, хорватського банку NBOR – 0,6 млрд. євро.

Проведені Інститутом європейських фінансів при університеті Уельсу дослідження ефективності європейських банків виявили, що в кінці 80-х років з 162 банків країн ЕС, що були включені до 500 найбільших банків світу, 69 були приватними і 67 – державними. При цьому середні показники ефективності державних банків були дещо нижчими, ніж аналогічні показники

приватних банків, однак в цілому обидва типи банків показали схожі результати.

За результатами рейтингу Financial Times Global-500 (500 країн світу) [240, с. 47-48], державні банки Росії, Китаю та Індії активно нарощують свої позиції, у тому числі за рахунок їх прискореної капіталізації (табл. 1.3).

Таблиця 1.3 – Ринкова капіталізація контрольованих державою банків окремих країн з перехідною економікою в FT500 [187]

Місце		Назва банку	Країна	Ринкова вартість, млн. дол.	Прибуток після оподаткування, млн. дол.
2008 р.	2007 р.				
6	9	ICBC	Китай	277236	11617
20	35	ССВ		176474	6601
26	23	Bank of China		159478	8016
91	103	Сбербанк России ОАО	Росія	69637	3525
103	264	СМВ	Китай	64470	2172
105	166	Bank of Communication	Китай	63880	2889
259	330	Banko Brasil	Бразилія	33600	3492
365	-	State Bank of India	Індія	25169	1587
372	-	ОАО Банк ВТБ	Росія	25543	1137
468	-	PKO Bank	Польща	20280	1299

Банки розвитку формують свої капітали за рахунок коштів державного бюджету, капіталізації річного прибутку, майнового внеску держави тощо. Так, наприклад, акціонерний капітал фінансово-банківської групи KfW, яка функціонує як німецький банк розвитку понад 50 років, на 80% сформований урядом Німеччини, а на 20% - федеральними землями. Статутний капітал ЗАТ «Банк розвитку Казахстану» сформований державою за рахунок республіканського та місцевого бюджетів [246]. Окрім того, поширеною стала практика підвищення капіталізації банків за участю держави через механізм IPO, яскравим прикладом чого можуть слугувати колишні державні банки Угор-

щини, Австрії, Росії та Китаю які отримали потужний імпульс у своїй діяльності завдяки публічному продажу своїх акцій [4].

По-п'яте, віднесення країн до однієї з вказаних груп є досить умовним, оскільки мінливість макро- і мікро- умов розвитку банківських систем часто змінює стратегічні пріоритети держави щодо участі в капіталі банків: від націоналізації до приватизації. Практикою функціонування банківських систем більшості країн світу доведено наступну закономірність: чим меншою є макроекономічна стабільність і нижчим - ступінь розвитку банківського сектору в країні, тим більшими є масштаби участі держави у ньому. В той же час, чим більш розвиненою є економіка держави і чим більш орієнтованою на ринкові механізми регулювання, то тим меншою є державна участь в капіталі банків [221].

В контексті досліджуваної проблеми слід підкреслити, що державна власність в банківському секторі обумовлює появу цілого ряду проблем.

Здебільшого ці проблеми перебувають у площині банківського менеджменту. Однією з найбільш значних проблем є конфлікт інтересів, який виникає при виконанні державою одночасно цілого ряду протилежних за змістом функцій: органу грошово-кредитного регулювання, податкового органу, благодійного фонду, звичайного власника, позичальника тощо. Цей конфлікт інтересів заважає банкам з державною участю своєчасно реагувати на мінливі ринкові умови, що у подальшому часто відображається на якості менеджменту [115, 181].

Інша проблема знаходиться у площині пошуку оптимального співвідношення «ризик – доходність». Так, зокрема, знаючи, що держава компенсує збитки банку з державною участю, останні часто проводять необґрунтовано ризикову політику. Якщо в певний момент часу з причин небажання або фінансової неспроможності держава припиняє здійснювати грошові вливання у вказані банки, то це неминуче призводить до виникнення в них фінансових труднощів, а згодом й до серйозних проблем [152].

Крім того, участь держави у капіталі банків часто призводить до зменшення рівня прозорості їх діяльності, що обумовлює можливість зловживань і махінацій у банківському секторі. В даному контексті особливого значення набуває розробка чітких, зважених та прозорих норм дії держави як власника банку, а також системи контрольних заходів.

Світовий досвід вказує на те, що в цілях здійснення ефективного державного управління в банківському секторі слід виключити практику надання заздалегідь безнадійних кредитів здебільшого в політичних цілях. Це видається можливим при перегляді оціночної процедури визначення кредитоспроможності позичальника і при перенесенні обов'язку повернення позичкових коштів на Міністерство фінансів, державну компанію з управління активами, державну корпорацію тощо [139].

Також слід зазначити, що в світовій практиці майже не зустрічається випадків, коли б участь держави в банківському капіталі реалізовувалась через центральний банк країни. Воно й не дивно, адже кредитор останньої інстанції, рівно як і орган банківського нагляду, за своєю природою не можуть бути акціонерами комерційного банку, окрім як на етапі перехідного періоду.

Необхідно особливо підкреслити також те, що в багатьох країнах в 1990-х роках було прийнято й діє досі законодавство, що допускає можливість акціонування державних банків, що, на думку науковців, стимулює приватизацію, підвищує конкурентоспроможність і загалом позитивно впливає на економічні процеси в державі. Одним з аргументів на користь приватизації державних банків є те, що дана процедура дозволить ліквідувати або принаймні скоротити деформацію, обумовлену існуванням приватного чи державного сектору, сприятиме підвищенню ліквідності в банківській системі, розширить можливості банківського менеджменту [122].

В цілому світовий досвід свідчить, що масштаби державної участі у банківських системах багатьох країн світу залишаються значними. Даний факт можна пояснити значною кількістю кризових явищ у світовій та регіональних економіках протягом ХХ ст. Так, після другої світової війни природно зрос-

тала частка державної участі у банківських системах країни світу, пік якої припав на 1980-ті роки, коли середня частка держави становила 48%. Перед початком фінансової кризи в Росії та Південно-Східній Азії даний показник знизився до 39-42% [227].

Цікаво зазначити, що частка участі іноземних інвесторів та держави в банківських системах країн з перехідною економікою корелюють між собою. Зокрема у країнах, які пережили широку масштабну приватизацію, або у тих, де участь держави в капіталі банків була обмежена, за умови обмежень на шляху іноземних інвестицій банківський сектор здебільшого переповнюють філії іноземних банків. Це у більшій мірі характерне для таких країн, як Угорщина, Болгарія, Чехія [80, 237].

Підводячи підсумок, зауважимо, що проведений аналіз світового досвіду функціонування банківських систем з різним рівнем участі держави не дозволяє дійти однозначного висновку про міру доцільності такої участі, оскільки кожна країна накопичила свій власний досвід та має специфічні підходи до регулювання державного банківського капіталу. В цьому контексті значний інтерес становить аналіз вітчизняного досвіду щодо вирішення досліджуваної проблеми, що і буде зроблено в наступному підрозділі дисертаційної роботи.

1.3 Роль та місце державних банків на ринку банківських послуг України

Як відомо, в Україні основи функціонування державних банків визначаються Законом України «Про банки і банківську діяльність» [156]. Згідно статті 7 даного Закону державним вважається лише банк, який знаходиться у стовідсотковій прямій власності держави. В Законі також передбачено, що тільки банк, який знаходиться у повній власності Кабінету Міністрів України, може називатися державним та використовувати дане позначення, а та-

кож національний прапор і герб у своїй назві. У випадку повного або часткового відчуження прав власності на банк, він втрачає право використовувати державну символіку та називатись державним.

Законодавством встановлено специфічні особливості створення та діяльності державних банків порівняно з іншими банківськими установами. Від імені держави право створювати та управляти державним банком належить Кабінету Міністрів України, при цьому слід виділити важливу роль Національного банку України у цьому процесі. Так, наприклад, державний банк має бути створений за рішенням Кабінету Міністрів України, але останній для цього має отримати позитивний висновок стосовно наміру створення державного банку від Національного банку України. До речі даний висновок є обов'язковим також у випадку, якщо Кабінет Міністрів України прийме рішення щодо ліквідації державної банківської установи. Варто також зазначити, що джерелом формування та поповнення статутного капіталу є Державний бюджет України [169].

Інтереси держави в управлінні банком реалізуються через відповідні органи управління, а саме – наглядову раду та правління банку, оскільки їхній склад формують органи державної влади. Згідно вітчизняного законодавства Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України та Президент України делегують по 5 членів наглядової ради державного банку. Відповідні рішення закріплюються постановами та указом [171].

Як зазначалося у підрозділі 1.1 даного дисертаційного дослідження, на нашу думку, головним критерієм зачислення банківської установи до ряду державних є не стільки повна державна власність, а існування відповідного контролю з боку держави за здійсненням всіх операцій банку. Згідно даного критерію, в Україні сьогодні можна виділити 5 банків, які відповідають ознакам державних, хоча донедавна їх було лише 2.

Традиційно державними банками в Україні вважаються ПАТ "Державний Ощадний банк України" [77] та ПАТ „Державний експортно-імпорتنний банк України”, кожен із яких знаходиться у стовідсотковій власності держави.

Проте в червні 2009 року Урядом було прийнято рішення про вхідження в статутний капітал ще трьох банків з метою утримання їх від дефолту, відновлення їх платоспроможності і таким чином підтримання вітчизняної банківської системи та національної економіки в цілому [189]. Так, держава стала головним власником таких банків, як:

- ПАТ АБ «Укргазбанк», статутний капітал якого наповнила на 3,2 млрд. грн., що становить 84,21%;
- АТ «РОДОВІД БАНК», наповнивши статутний капітал 2,809 млрд. грн., що склало 99,97 % прав власності;
- ПАТ АКБ «КИЇВ», направивши 3,563 млрд. грн. на поповнення статутного капіталу, таким чином отримавши 99,93% прав власності на установу.

Таким чином, на сьогоднішній день у власності держави знаходяться 5 комерційних банків, проте аналізуючи їхню діяльність все ж треба зазначити, що банки, які нещодавно стали власністю держави, спрямовують свої зусилля здебільшого на вирішення внутрішніх проблем, відновлення репутації та повернення боргів кредиторам. Так, АТ «РОДОВІД БАНК» до сих пір вирішує питання повернення депозитів населенню. Проте є й приклади, для яких допомога держави і вхідження її до складу власників допомогли швидко пройти складнощі з ліквідністю та платоспроможністю та повернутися до нормальної діяльності. До таких відноситься ПАТ АБ «Укргазбанк» [69].

Аналізуючи діяльність державних банків, вважаємо за необхідне досліджувати лише два банки: ПАТ "Державний Ощадний банк України" та ПАТ „Державний експортно-імпортний банк України”, оскільки інші банки з державною участю стали такими зовсім нещодавно за необхідністю стримати кризові явища у вітчизняному фінансовому секторі [135, 144-150].

Обов'язково слід сказати, що дані фінансові установи не просто функціонують як комерційні банки, але й виконують роль представників Уряду. Так, ПАТ „Державний експортно-імпортний банк України” перш за все орієнтований на обслуговування зовнішньоторговельної діяльності держави.

Крім того, виступаючи фінансовим агентом Кабінету Міністрів України, ПАТ „Державний експортно-імпорتنний банк України” супроводжує зовнішні та внутрішні кредити, надані під гарантію держави.

ПАТ "Державний Ощадний банк України", в свою чергу, виступає правонаслідником Ощадбанку УРСР, основною функцією якого було акумулювання заощаджень населення.

Аналізуючи місце державних банків на вітчизняному ринку банківських послуг, визначимо їх частку на ринку банківських депозитів (табл. 1.4).

Таблиця 1.4 – Обсяги депозитів залучених банками першої групи на 01.01.2011 [143]

№ з/п	Назва банку	Депозити, залучені від юридичних осіб		Депозити, залучені від фізичних осіб	
		Обсяг коштів, тис. грн.	Частка на ринку, %	Обсяг коштів, тис. грн.	Частка на ринку, %
1	ПАТ «Приватбанк»	20 309 488	11,15%	61 222 499	21,03%
2	ПАТ «Укрексімбанк»	18 163 894	9,97%	13 291 209	4,57%
3	ПАТ «Ощадбанк»	12 407 266	6,81%	20 721 599	7,12%
4	ПАТ «Райффайзен банк Аваль»	11 738 403	6,44%	16 411 031	5,64%
5	ПАТ «Укрсиббанк»	7 966 235	4,37%	12 663 420	4,35%
6	ПАТ «Укрсоцбанк»	4 899 161	2,69%	10 009 970	3,44%
7	ПАТ «Промінвестбанк»	7 951 462	4,37%	10 798 164	3,71%
8	ПАТ «ВТБ банк»	4 691 666	2,58%	4 293 057	1,47%
9	ПАТ «Альфа-банк»	5 318 671	2,92%	5 685 382	1,95%
10	ПАТ «ОТП банк»	3 441 092	1,89%	4 020 072	1,38%
11	ПАТ «Фінанси та кредит»	3 119 759	1,71%	6 891 557	2,37%
12	ПАТ «Надра»	2 770 697	1,52%	4 243 875	1,46%
13	ПАТ «Перший укр.міжнародний банк»	2 612 941	1,43%	5 501 755	1,89%
14	ПАТ «Брокбізнесбанк»	3 573 934	1,96%	6 523 086	2,24%
15	ПАТ «Кредитпромбанк»	1 955 923	1,07%	5 230 993	1,80%
16	ПАТ «Банк форум»	1 896 241	1,04%	6 144 587	2,11%
17	ПАТ «Укргазбанк»	1 053 293	0,58%	4 372 401	1,50%
	Всього по банківській системі	182 142 378	100,00%	291 121 897	100,00%

Як видно із даних, наведених в табл. 1.4, державні банки займають провідні позиції на ринку депозитів юридичним та фізичним особам. Так, за обсягами депозитів залучених від юридичних осіб ПАТ „Державний експортно-імпорتنний банк України” та ПАТ "Державний Ощадний банк України" займають відповідно 2-ге та 3-тє місця, поступаючись лише лідеру ринку банківських послуг ПАТ КБ «Приватбанк».

В свою чергу, на ринку депозитів фізичних осіб ПАТ „Державний експортно-імпорتنний банк України” та ПАТ "Державний Ощадний банк України" займають відповідно 4-тє та 2-ге місце. Даний показник свідчить про ефективну діяльність державних банків на ринку банківських депозитів та про високий рівень довіри до даних банків з боку вкладників.

Окрім того, слід зазначити, що ПАТ „Державний експортно-імпорتنний банк України” має більш значну частку на ринку депозитів юридичних осіб, в свою чергу ПАТ "Державний Ощадний банк України" – фізичних. Такий розподіл відповідає ролі даних банків, які поклала на них держава, оскільки, як зазначалося вище, ПАТ "Державний Ощадний банк України" розвивався із установи, основною задачею якої було залучення збережень населення, а ПАТ „Державний експортно-імпорتنний банк України” створювався для обслуговування підприємств, в першу чергу державних, у зовнішній торгівлі.

Високу довіру до державних банків на ринку банківських депозитів підтверджує також **рейтинг надійності банківських вкладів** (табл. 1.5).

Як свідчать дані табл. 1.5, на сьогоднішній день державні банки є установами з найбільшою довірою до них зі сторони юридичних та фізичних осіб. осіб ПАТ „Державний експортно-імпорتنний банк України” та ПАТ "Державний Ощадний банк України" займають відповідно 1-ше та 3-тє місце у даному рейтингу, що свідчить що у після кризовий період, коли переважна більшість банків мають фінансові проблеми, підприємства та громадяни довіряють фінансовим установам, діяльність яких підтримується та гарантується державою. Відповідно можна зробити висновок, що державні банки, на відміну від банків з приватним капіталом, мають перевагу на ринку банківсь-

ких послуг, яка полягає у високій довірі з боку юридичних та фізичних осіб. На нашу думку, дана довіра ґрунтується саме тому факті, що за діяльністю даної фінансової установи стоїть держава.

Таблиця 1.5 – Рейтинґ надійності банківських депозитних вкладів у 2011 р. [73]

№ з/п	Назва банку	Сумарний коефіцієнт рейтинґу	Сумарний рейтинг і прогноз	Динаміка депозитів населення за останні 12 міс., %
1	ПАТ «Укресімбанк»	4,02	A++	38,9
2	ПАТ «ОТП Банк»	3,94	A+	2,5
3	ПАТ «Ощадбанк»	3,91	A+	29,8
4	ПАТ «Приватбанк»	3,52	B+	59,6
5	ПАТ «Райффайзен банк Аваль»	3,52	B++	-6,8
6	ПАТ «Укрсиббанк»	3,52	B+	30,4
7	ПАТ «Укрсоцбанк»	3,41	B++	29
8	ПАТ «ВТБ Банк»	3,36	B+	52,9
9	ПАТ «Ерсте Банк»	3,35	B+	40,4
10	ПАТ «Індекс Банк»	3,35	B+	29,5
11	ПАТ «БТА Банк»	3,35	B=	172
12	ПАТ «Сведбанк»	3,3	B=	-16
13	ПАТ «ДБ Сбербанку Росії»	3,3	B+	159,1
14	ПАТ «Альфа-Банк»	3,26	B+	94
15	ПАТ «Кредит-Дніпро»	3,25	B=	44,3

Як видно із даних, приведених в табл. 1.6, державні банки на сьогоднішній день займають одні з лідируючих позицій на ринку банківського кредитування юридичних осіб [112]. Сукупна частка ринку банківських кредитів для юридичних осіб ПАТ «Державний експортно-імпорتنний банк України» та ПАТ «Державний Ощадний банк України» на кінець першого кварталу становить понад 16%. На нашу думку, даний факт також пов'язаний з високою довірою підприємств до державних банків, оскільки вони є представниками держави у вітчизняній банківській системі.

Крім того, важливо відмітити, що державні банки також займають високі *позиції на ринку банківського кредитування* (табл. 1.6).

Таблиця 1.6 – Обсяги кредитів наданих банками першої групи на 01.01.2011 [143]

№ з/п	Назва банку	Кредити залучені від юридичних осіб		Кредити залучені від фізичних осіб	
		Обсяг коштів, тис. грн.	Частка на ринку, %	Обсяг коштів, тис. грн.	Частка на ринку, %
1	ПАТ «Приватбанк»	89 856 655	16,05%	21 613 434	10,61%
2	ПАТ «Укресімбанк»	51 266 045	9,15%	1 091 087	0,54%
3	ПАТ «Ощадбанк»	40 192 409	7,18%	4 844 255	2,38%
4	ПАТ «Райффайзен банк аваль»	21 898 453	3,91%	21 851 738	10,73%
5	ПАТ «Укрсиббанк»	13 149 641	2,35%	23 784 422	11,68%
6	ПАТ «Укрсоцбанк»	18 043 388	3,22%	19 121 921	9,39%
7	ПАТ «Промінвестбанк»	26 248 104	4,69%	1 131 493	0,56%
8	ПАТ «ВТБ банк»	27 714 102	4,95%	2 867 168	1,41%
9	ПАТ «Альфа-банк»	19 187 470	3,43%	4 690 690	2,30%
10	ПАТ «ОТП банк»	11 924 429	2,13%	8 658 469	4,25%
11	ПАТ «Фінанси та кредит»	15 273 163	2,73%	4 098 152	2,01%
12	ПАТ «Надра»	10 266 940	1,83%	14 722 687	7,23%
13	ПАТ «Перший укр.міжнародний банк»	10 840 209	1,94%	3 264 377	1,60%
14	ПАТ «Брокбізнесбанк»	9 509 090	1,70%	2 896 297	1,42%
15	ПАТ «Кредитпромбанк»	8 470 413	1,51%	2 784 511	1,37%
16	ПАТ «Банк форум»	9 883 703	1,76%	4 188 093	2,06%
17	ПАТ «Укргазбанк»	9 355 174	1,67%	2 810 034	1,38%
	Всього по банківській системі	559 994 605	100 %	203 659 151	100 %

В той же час, присутність даних банків на ринку кредитів для фізичних осіб є обмеженою. На нашу думку, це в першу чергу пов'язано з великими витратами та зусиллями, які супроводжують процес кредитування громадян.

Важливо також відмітити, що однією з переваг діяльності державних банків в Україні, яка зумовлює їхнє вагоме місце в банківській системі, є значна кількість філій та їхнє територіальне поширення. Це означає, що дані установи є близькі та зручні для клієнтів [125].

В цілому, підсумовуючи наведені дані, можна сказати, що державні банки України займають провідні місця на ринку банківських послуг: як на ринку банківських депозитів, так і на ринку банківських кредитів. Виключенням є хіба що низька активність державних банків у сегменті кредитування громадян. В цілому однією з вагомих причини того, що вони займають лідируючі позиції в банківській системі України є той факт, що за даними фінансовими установами стоїть держава, що підвищує довіру до них серед підприємств та населення, а у банківській діяльності довіра та репутація відіграють ключову роль [154].

Далі розглянемо проблеми і перспективи діяльності державних банків на ринку банківських послуг України під впливом загроз, які несе у собі зростання експансії іноземного капіталу в вітчизняну банківську систему. Дану проблему будемо розглядати з позиції місця державних банків в системі забезпечення фінансової безпеки України.

На сьогоднішній час у світі найбільш поширеними є два підходи до побудови національних банківських систем за критерієм походження капіталу:

- інвестиційний підхід, який передбачає домінування іноземного капіталу у банківському секторі країни;
- національний підхід, який передбачає домінування вітчизняного капіталу у банківському секторі країни та обмежений допуск іноземного капіталу (Великобританія, Ісландія, Казахстан, Іран, Ефіопія, Єгипет, Алжир, Китай, Індія, Бангладеш, Росія, Білорусь, Індонезія, Бразилія, Ізраїль, Корея та ін. [129, 259, 276]).

Другий підхід, як правило, передбачає і прискорену капіталізацію державних банків. Особливо чітко це просліджується у Росії, Китаї та Білорусії. Завдяки значній та активній участі держави в банківському секторі цих країн здійснюється фінансування національно важливих проєктів і програм, проводиться кредитування кризових та депресивних національних галузей, згладжується соціальна нерівність населення, реалізуються соціальні та державні програми.

Даний підхід активно використовується також і у Німеччині, яка наприкінці 2008 р. активізувала політику збільшення частки державного капіталу у банківському секторі, придбавши 25% акцій другого за величиною активів банку в країні – «Commerzbank», сума яких становила 1,8 млрд. євро [91]. Купівля додаткових акцій призвела до зміцнення німецького сектору державного банківництва, який на сьогоднішній день становив понад 50% від усіх активів банківської системи країни. Приклад Німеччини можна вважати дуже показовим для вітчизняної банківської системи оскільки, як стверджує цілий ряд дослідників, з-поміж усіх банківських систем країн Європи, банківська система Німеччини є найбільш близькою за своїми основними характеристиками до банківської системи України [186, 247].

На сьогоднішній день теоретики та практики, що досліджують проблему функціонування державних банків в Україні, акцентують увагу на їх важливій ролі у забезпеченні фінансової безпеки країни. Починаючи з 2005 р. й до сьогодні у вітчизняній банківській системі посилюється присутність іноземного капіталу (табл.1.7), що становить певні загрози для фінансової безпеки країни.

Таблиця 1.7 – Динаміка експансії іноземного капіталу в банківську систему України [143]

Показник	Період оцінювання							
	01.01.2005	01.01.2006	01.01.2007	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011	01.04.2011
Кількість діючих банків	160	165	170	175	184	182	176	176
Кількість банків з іноземним капіталом	19	23	35	47	53	51	55	54
Кількість банків 100% іноземним капіталом	7	9	13	17	17	18	20	20
Частка іноземного капіталу у статутному капіталі банків, %	9,6	19,5	27,6	35,0	36,7	35,8	40,6	41,5

Як свідчать дані, представлені в табл. 1.7, протягом останніх років частка іноземного капіталу в сукупному статутному капіталі вітчизняних банків сильно збільшилася: від 9,6% до 41,5%. Крім того, експерти прогнозують і подальше зростання цієї частки (до 50%), що становить певну загрозу національній фінансовій безпеці.

Стрімке зростання впливу іноземного капіталу в банківській системі України створює значні ризики для України взагалі та для державного сектору вітчизняної економіки зокрема, а саме [37, 238]:

- ризик того, що при погіршенні економічної ситуації в Україні виникне загроза відтоку капіталу за кордон, що призведе до поглиблення кризи в національній економіці;
- ризик того, що вітчизняні банки не витримають конкуренції зі сторони іноземних банків внаслідок впровадження нових банківських технологій;
- ризик втрати самостійності банківської системи України, і як наслідок – втрати державою самостійності у грошово-кредитній сфері;
- ризик виникнення структурних диспропорцій в економіці, в наслідок того, що іноземні банки будуть кредитувати лише найбільш доходні сектори економіки.

Для державних банків експансія іноземного капіталу в національну банківську систему має такі наслідки [69, 130]:

- зменшення обсягів участі державних банків у масштабних інвестиційних проектах;
- послаблення впливу держави на розвиток національної економіки, ускладнення вирішення нагальних потреб її трансформації;
- обмеження впливу держави на формування національної стратегії розвитку банківської системи;
- появи диспропорцій у розвитку та фінансуванні національної економіки.

Окремо слід виділити дослідження Н. Шелудько [240], яка вважає, що недостатній рівень капіталізації українських державних банків складає певні загрози фінансовій безпеці України в ситуації значної експансії іноземного банківського капіталу [69, 175, 244, 245]. Так, зокрема, це провокує появу таких ризиків:

- ризику залежності розвитку економіки від іноземного капіталу. Державний сектор у вітчизняній банківській системі є, напевно, єдиним засобом спрямувати вільні грошові ресурси у стратегічно важливі для країни галузі економіки, тоді як іноземний капітал має абсолютно протилежні цілі на українському ринку банківських послуг. Сьогодні цілі банків з іноземним капіталом не відповідають соціально-економічним пріоритетам держави, оскільки для розвитку економіки країни необхідно фінансувати оновлення зношених виробничих фондів, а також інститутів інфраструктури, що внаслідок своєї високої ризикованості не входить до кола інтересів банків з іноземним капіталом [244];
- ризику денаціоналізації банківської системи, що створює перепони для реалізації грошово-кредитної політики, може створити передумови до зниження рівня конкуренції на ринку банківських послуг, впровадження дискримінаційних умов кредитування реального сектору економіки, обмеження асортименту банківських послуг лише тими, які є вигідними для банківських установ з приватним капіталом [69];
- ризику для економічного суверенітету України внаслідок значного впливу на вітчизняну банківську систему зарубіжних державних банків. Так, на початок 2008 р. частка російського капіталу, який представлений російськими державними банками ПАТ «ВТБ Банк» та АТ «Сбербанк Росії», становила 9,7%, а частка кіпрського капіталу (більшість з якого має також російське походження) склала 20,3%. В такому випадку може скластися ситуація, коли іноземна держава опосередковано через банківські установи, які знаходяться в її власності, здійснює

суттєвий вплив на банківську систему України, таким чином створюючи загрозу її суверенітету [245].

Значна кількість дослідників зазначає, що розширення присутності держави в банківській системі (шляхом створення нових банків, придбання вже існуючих приватних комерційних банків та розширення діяльності вже діючих державних банків) є одним із дієвих заходів протидії такій експансії та втримання державою відповідних важелів впливу на вітчизняний банківський сектор [23, 25, 39, 67].

Проте слід зазначити, що вже на сьогодні частка державних банків є набагато нижчою за частку іноземного капіталу в банківській системі (табл. 1.8).

Таблиця 1.8 – Основні показники діяльності банків по групах за джерелами походження капіталу, станом на 01.07.2010 р., млрд. грн. [143]

Показник	Банки з українським капіталом		Банки з західним капіталом	Банки з російським капіталом	Разом
	Державна форма власності	Недержавна форм власності			
Кількість банків в групі	5	110	39	10	164
Активи	152,69	278,42	367,59	78,62	877,31
Частка групи в загальному обсязі, %	17,40	31,74	41,90	8,96	100,00
Власний капітал	38,13	39,47	38,25	9,71	125,56
Частка групи в загальному обсязі, %	30,37	31,44	30,46	7,73	100,00
Співвідношення (Власний капітал/Активи), %	24,97	14,18	10,41	12,34	14,31
Кредитний портфель	106,48	205,84	295,46	63,34	671,12
Частка групи в загальному обсязі, %	15,87	30,67	44,03	9,44	100,00
у т.ч. Кредити, фізичним особам	11,14	44,44	135,20	8,68	199,47
Частка групи в загальному обсязі, %	5,58	22,28	67,78	4,35	100,00
Депозити, разом	59,35	157,62	167,78	35,52	420,27
Депозити фізичним особам	36,15	96,20	84,42	20,51	237,27
Частка групи в загальному обсязі, %	15,23	40,54	35,58	8,64	100,00

Дані з табл. 1.8 підтверджують вище викладену тезу стосовно загрози експансії іноземного капіталу в банківську систему України, і вже на сьогодні представництво іноземних власників значно переважає присутність держави на ринку банківських послуг. Таким чином, на сьогодні склалась загрозна ситуація, за якої держава не зможе суттєво протидіяти іноземним банкам, а тому ми вважаємо, що державі необхідно, перш за все, перосмислити напрямки діяльності таких державних банків як ПАТ „Державний експортно-імпорتنний банк України” та ПАТ "Державний Ощадний банк України".

На сьогоднішній день держава має значно менше важелів впливу на ринок банківських послуг України в порівнянні із банками з іноземним капіталом. Існує суттєвий ризик того, що у випадку кризових явищ в банківському секторі державні банки не зможуть компенсувати відтік іноземного капіталу з економіки України [61].

Далі розглянемо основні проблеми, з якими стикаються державні банки на ринку банківських послуг України.

Як зазначає О. Усенко [222], головною причиною, що стримує розвиток державних банків в Україні, є відсутність довіри до них через ряд факторів, а саме:

- здійснення державою грошових реформ у 90-х роках ХХ століття, що не давало можливості населенню заощаджувати кошти та сформувало у підсвідомості громадян недовіру до зберігання заощаджень, особливо у національній валюті;
- гучні банкрутства таких системних банків, як «Україна», «Інко», «Економбанк» підірвали довіру населення до банківської системи;
- висока залежність курсу національної валюти по відношенню до вільноконвертованих валют від політичних процесів, особливо зважаючи на перманентну політичну нестабільність в Україні;
- постійний дефіцит державного бюджету, що ставить під сумнів здатність держави відповідати по зобов'язанням державних банків.

На думку інших дослідників, значний вплив на діяльність державних банків в Україні має штучне підтримання державою курсу гривні по відношенню до провідних міжнародних валют та стрімка лібералізація зовнішньої торгівлі в Україні [92].

О. Кулик [90, с. 8] відмічає, що в Україні сьогодні загальнонаціональна стратегія розвитку державних банків є дуже недосконалою. Він наголошує, що «Комплексна програма розвитку банківської системи України на 2003-2006 роки» взагалі не містила у собі питань стосовно розвитку банківських установ, які є у власності держави. В цілому це відповідає тому, що держава не виділяла ніяких цільових коштів з бюджету на підтримання та розширення діяльності державних банків [54].

Стрельбицька Л. [210, с. 129] виділяє ряд суб'єктивних чинників, які створюють перепони на шляху розвитку державних банків та банківської системи в цілому, а саме: висока проблемність більшості кредитних угод, відсутність кредитних бюро та кредитних історій позичальників. Через це великі державні банки (ПАТ „Державний експортно-імпорتنний банк України” та ПАТ "Державний Ощадний банк України") не готові надавати великі та довгострокові кредити економічним суб'єктам господарювання, оскільки це майже завжди супроводжується високими ризиками. Тому ресурси даних установ спрямовуються не на інвестиції, які можуть принести високі прибутки, а на поточне споживання, що обмежує прибутковість банківської діяльності та відповідно не сприяє розвитку таких установ.

Окремо слід виділити таку проблему вітчизняних державних банків, як недостатня їх капіталізація. На даній проблемі наголошували О. Усенко [222] та Н. Шелудько [240]. Так, зокрема, Н.Шелудько відзначає, що частка власного капіталу банків, підконтрольних державі, у сукупному капіталі усієї банківської системи залишається низькою (табл. 1.9), особливо якщо порівнювати із нашими найближчими сусідами. Так, в Росії частка власного капіталу банків, підконтрольних державі, перевищує 50%, а в Білорусії – 72,3%.

Таблиця 1.9 – Власний капітал українських державних банків та його частка у сукупному капіталі вітчизняної банківської системи [143,52], тис. грн.

Період оцінювання	ПАТ „Державний експортно-імпортний банк України”	ПАТ "Державний Ощадний банк України"	Частка власного капіталу банків підконтрольних державі у сукупному капіталі банківського сектору, %
01.01.1999	221,9	159,2	7,87
01.01.2000	250,4	126,6	6,41
01.01.2001	280,8	149,6	6,67
01.01.2002	290,1	238,4	6,68
01.01.2003	414,2	240,2	6,55
01.01.2004	444,7	253,6	5,42
01.01.2005	614,5	355,4	5,26
01.01.2006	1067,2	776,6	7,24
01.01.2007	1840,1	1791,4	8,53
01.01.2008	2177,3	1964,6	6,84
01.01.2009	4 506	15 472	16,75
01.01.2010	16 386	10 869	22,68
01.01.2011	17 454	16 626	20,26

Як видно із табл. 1.9, частка власного капіталу державних банків у сукупному капіталі банківської системи не є високою. Проте все ж варто відмітити про значне її зростання у 2009-2011 роках. На нашу думку, таке зростання відображає антикризові заходи держави у підконтрольних їй банках в період загострення кризових явищ у вітчизняній банківській сфері. Як наслідок Н. Шелудько [240] робить висновок, що державі вкрай необхідно збільшувати капіталізацію підконтрольних їй банків, і таким чином страхуючи себе від цілого ряду можливих ризиків.

Таким чином, сьогодні в Україні існує 5 банків, підконтрольних державі, щоправда певний ступінь контролю держава має й над деякими іншими банківськими установами, зокрема – над тими, в яких введена тимчасова адміністрація, проте даний вид контролю не можна вважати таким, що дає змогу державі досягати власних цілей, використовуючи дані установи як представників. Дослідивши розвиток українських державних банків, варто відмі-

титу, що як ПАТ „Державний експортно-імпорتنий банк України”, так і ПАТ "Державний Ощадний банк України" займають одні з лідируючих позицій серед вітчизняних банків за такими показниками, як обсяги залучених депозитів та наданих кредитів. Проте в цілому державна частка вітчизняної банківської системи залишається низькою, особливо порівнюючи з Німеччиною, при тому, що на сьогоднішній день існують загрози фінансовій безпеці країни з боку іноземного банківського капіталу, а державні банки можуть стати важливим інструментом захисту інтересів держави [91, 118].

В той же час, в діяльності українських державних банків є ціла низка невирішених проблем, які знижують ефективність їх функціонування та розвиток. На нашу думку, серед усіх інших слід виділити проблему недостатньої капіталізації державних банків, що знижує їхню здатність до розвитку та їхню роль у забезпеченні виконання цілей держави у банківській системі України.

1.4 Стратегія функціонування державних банків України (на прикладі ПАТ «Державний ощадний банк України»)

ПАТ «Державний ощадний банк України» на сьогоднішній день є одним із лідерів ринку банківських послуг України.

Згідно Закону України «Про банки і банківську діяльність» [156], дана установа має державну гарантію збереження вкладів фізичних осіб та їх видачі за першою вимогою. Даний факт є перевагою ПАТ «Ощадбанк» в порівнянні із іншими банківськими установами, які функціонують в Україні, та повністю відповідає головній меті створення цього банку, яка полягає у формуванні умов для мобілізації заощаджень громадян у банківській системі.

З розпадом Радянського Союзу Ощадбанк СРСР припинив своє функціонування, а його послідовником в Україні став ПАТ «Державний ощадний

банк України». 31 грудня 1991 року Національний банк України зареєстрував ПАТ «Державний ощадний банк України» як самостійну банківську установу із назвою «Державний спеціалізований комерційний ощадний банк України». Матеріальною базою банку стали установи Ощадбанку СРСР в Україні, які є послідовниками Держтрудоощадкаси СРСР після 1922 року. Згодом на виконання розпорядження Президента була прийнята Постанова КМУ від 21 травня 1999 року, згідно якої Державний спеціалізований комерційний ощадний банк України було перетворено ВАТ "Державний ощадний банк України" (скорочена назва – ВАТ „Ощадбанк”). Згодом у 2010 році згідно вимог Закону України «Про акціонерні товариства» назву банку було змінено на Публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк України» [150].

Отже, як наслідник Ощадбанку СРСР, на ПАТ «Державний ощадний банк України» було покладено завдання по зберіганню заощаджень населення, і зважаючи на той факт, що установа має державну підтримку у реалізації даної функції, даний банк займає лідируючі позиції на ринку залучення депозитів від фізичних осіб [213, 214].

Крім того, дана банківська установа як представник уряду час від часу бере участь у реалізації державних проектів, зокрема – здійснення пенсійних виплат, обслуговування та фінансування енергетичних проектів, компенсація громадянам вкладів, які знецінились після розпаду Радянського Союзу, управління розрахунками між державними компаніями реального сектору економіки, реалізація проекту по здійсненню виплат вкладникам банку АТ «РОДОВІД БАНК», які не отримали свої вклади до здійснення реструктуризації. Проте все ж слід відмітити, що незважаючи на такі окремі проекти, в цілому держава не реалізовує через дану установу свої стратегічні проекти та не здійснює суттєвого впливу на прийняття керівництвом оперативних рішень. Крім того, важливо відмітити, що з усіх бюджетних установ лише Пенсійний фонд України обслуговується в ПАТ «Державний ощадний банк України» [58].

Організаційна структура ПАТ «Державний ощадний банк України» представлена на рис. 1.6.

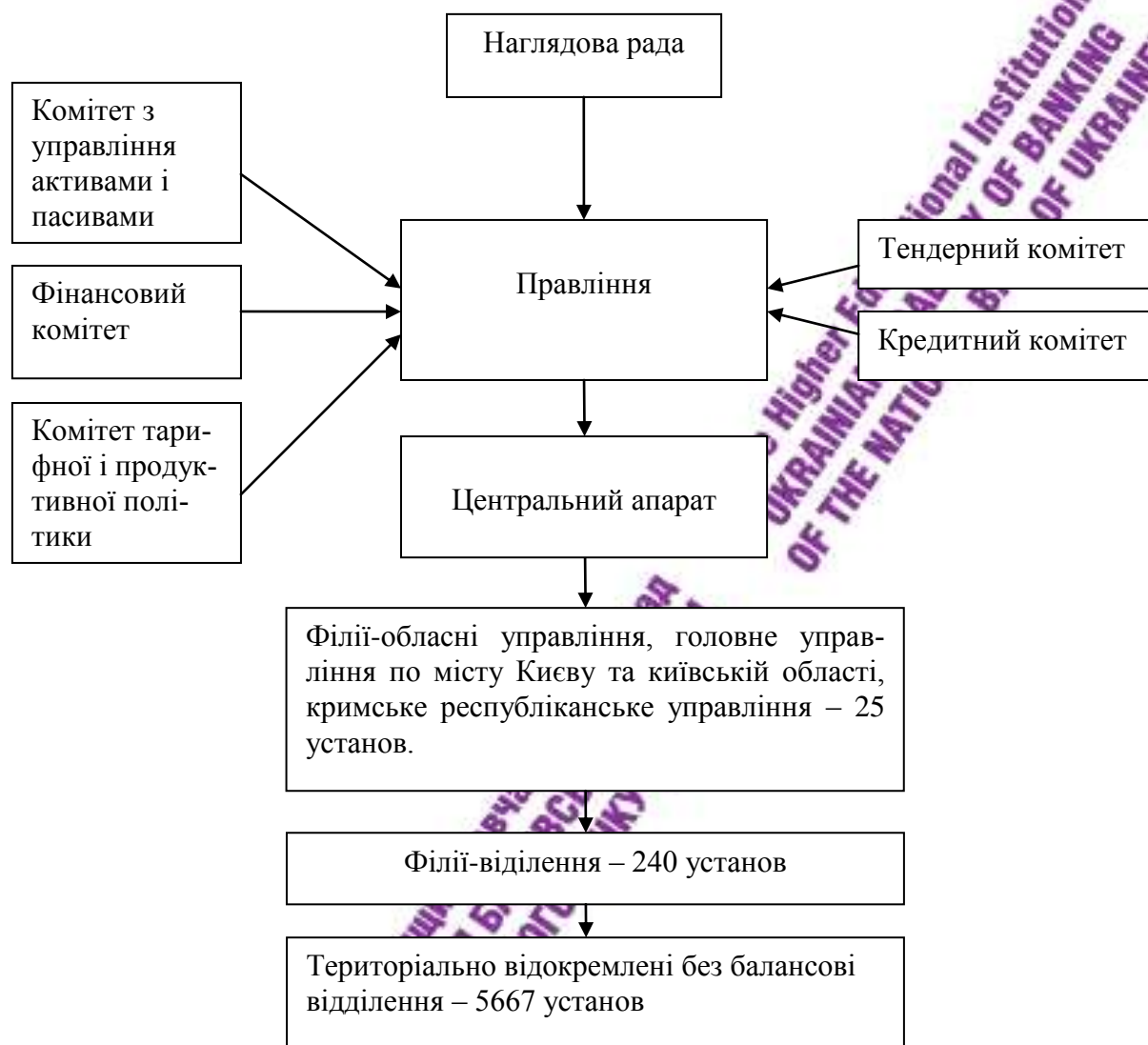

Рисунок 1.6 – Організаційна структура ПАТ «Державний ощадний банк України» [148]

Як можна помітити, з рис. 1.6, ПАТ «Державний ощадний банк України» має значну кількість територіально відокремлених філій та відділень, а отже покриває усю територію України, що є важливою перевагою банку у конкурентній боротьбі за клієнтів.

Перш ніж перейти до детальної характеристики стратегії розвитку ПАТ «Державний ощадний банк України», варто відмітити, що дана державна банківська установа традиційно входить до групи найбільших банків України,

до числа лідерів на ринку банківських послуг як в сегменті кредитування та залучення коштів на депозити, так і в сегменті розрахунково-касових операцій [11]. Крім того, ПАТ «Державний ощадний банк України» постійно займає одні з верхніх рядків у рейтингах надійності українських банків (табл. 1.10).

Таблиця 1.10 – Рейтинги ПАТ «Державний ощадний банк України» згідно міжнародних рейтингових агентств Fitch Ratings та Moody's Investors Service [77, 116, 136]

Тип рейтингу, агенція	ПАТ «Ощадбанк»	
	Рейтинг	Прогноз
Fitch Ratings		
Довгостроковий рейтинг дефолту емітента в іноземній валюті	B	стабільний
Довгостроковий рейтинг дефолту емітента в національній валюті	B	стабільний
Індивідуальний рейтинг	D/E	стабільний
Рейтинг стійкості	b-	
Довгостроковий рейтинг за національною шкалою	AA- (ukr)	
Moody's Investors Service	Рейтинг	Прогноз
Рейтинг фінансової стійкості банку	E+	стабільний
Рейтинг незабезпечених зобов'язань в іноземній валюті	B2	стабільний
Рейтинг депозитів в іноземній валюті	B3	негативний
Рейтинг депозитів у національній валюті	B2	негативний

Як видно з табл. 1.10, ПАТ «Державний ощадний банк України» знаходиться на 2 місці у рейтингу, поступаючись лише іншій державній банківсь-

кій установі – ПАТ „Державний експортно-імпортний банк України”. Зважаючи на той факт, що рейтингові агентства не можуть присвоїти рейтинг бізнесу вище за рейтинг країни, в якій він розміщений, можна в цілому зробити висновок про позитивну оцінку надійності ПАТ «Державний ощадний банк України» рейтинговими агентствами Fitch Ratings та Moody’s Investors Service [132]. В цілому аналізуючи діяльність ПАТ «Державний ощадний банк України» протягом останніх років, можна зробити висновок, що банк фінансує підприємства реального сектору економіки, постійно підтримує власну ліквідність на достатньому рівні, забезпечуючи одночасно ефективність діяльності та своєчасне і якісне надання банківських послуг клієнтам. На кінець 2011 року сукупна вартість його активів становила 59 млрд. грн., а прибуток нарахований за рік – 460,6 млн. грн. [150].

Переходячи до більш детального аналізу діяльності ПАТ «Державний ощадний банк України», почнемо із дослідження його капіталу (рис. 1.7).

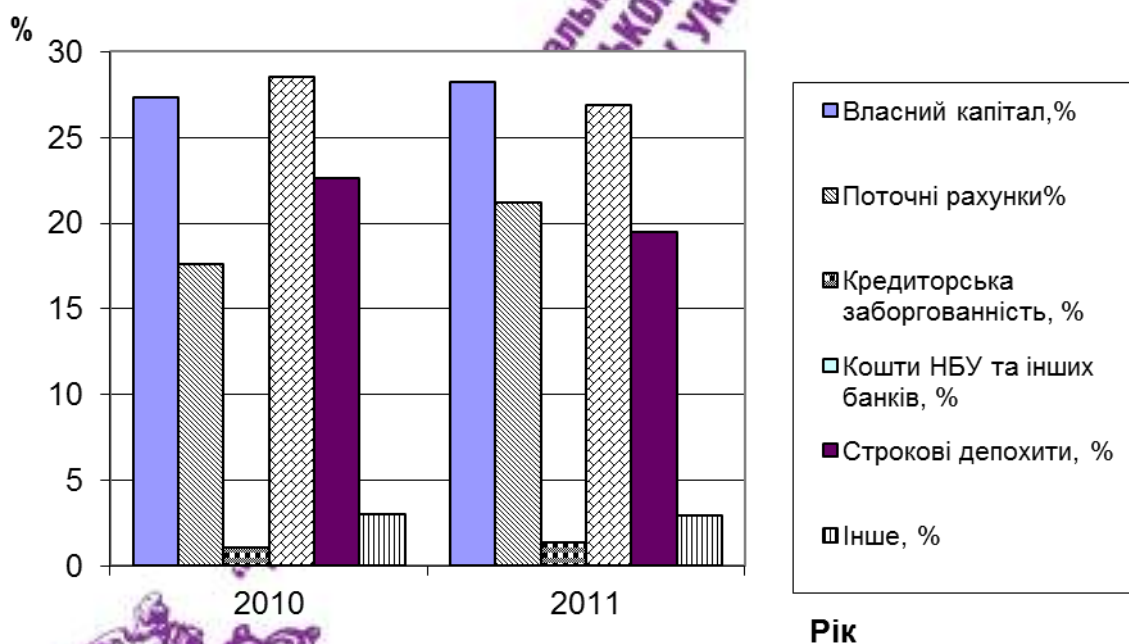

Рисунок 1.7 – Структура пасивів ПАТ «Державний ощадний банк України» у 2010-2011 роках [149, 150]

Як свідчать дані рис. 1.7, найбільшим джерелом ресурсів ПАТ «Державний ощадний банк України» є його власний капітал, який на 85,5% скла-

дається із статутного капіталу. В цілому варто відмітити, що загальна структура пасивів ПАТ «Державний ощадний банк України» залишається стабільною з незначним зміщенням в бік збільшення частки власного капіталу та залучених депозитів. При цьому вартість власного капіталу цього банку за 2010-2011 р. зросла на 240 млн. Відповідно і обсяг процентних зобов'язань ПАТ «Державний ощадний банк України» склав 69,7% пасивів, серед яких двома найбільшими складовими є кошти фізичних осіб та зобов'язання перед іншими банками [59].

Аналізуючи напрямки вкладання коштів ПАТ «Державний ощадний банк України», слід відмітити, що значних змін у структурі його активів протягом 2010-2011 рр. не відбулося (рис. 1.8), а найбільших змін зазнала частка коштів, інвестованих у державні цінні папери, які рефінансуються Національним банком України (їх частка зросла з 12,3% до 15,6%).

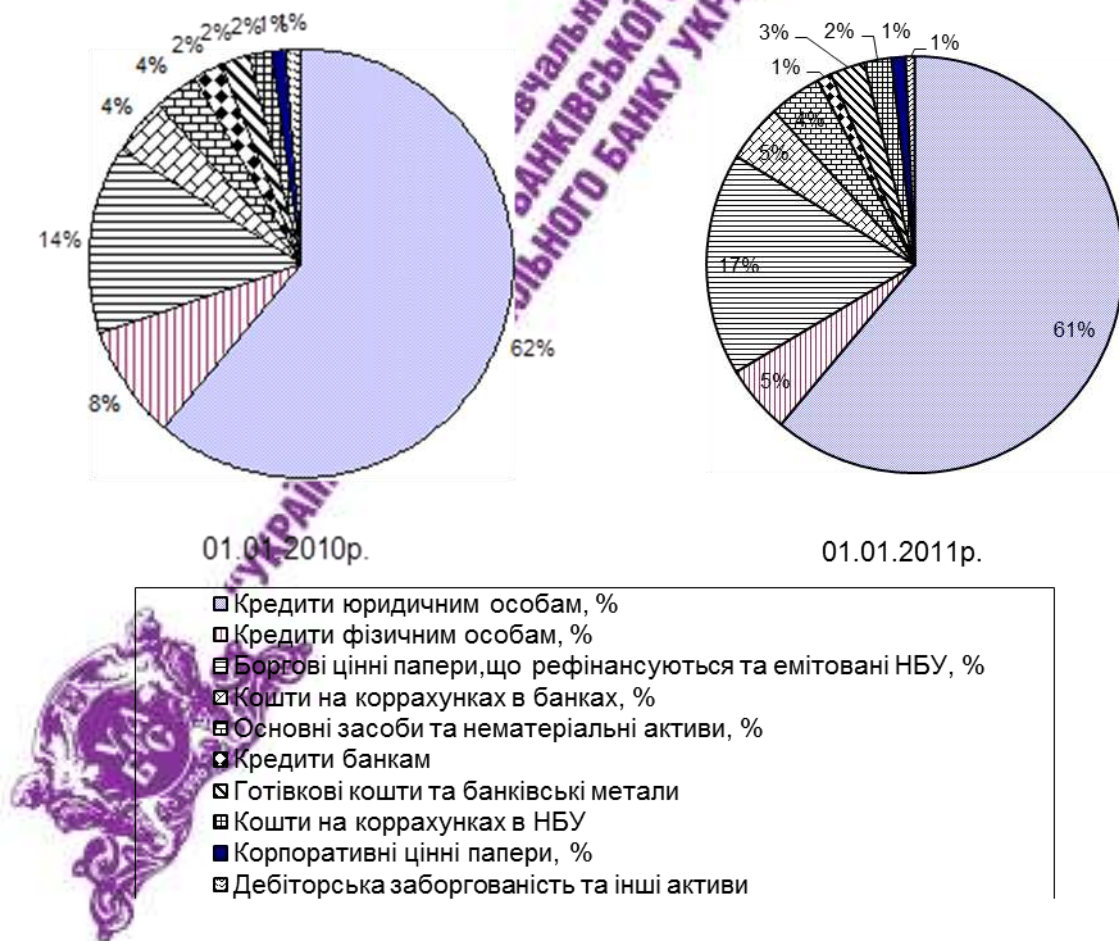

Рисунок 1.8 – Структура активів ПАТ «Державний ощадний банк України» у 2010-2011 роках [149, 150]

Як свідчать дані, представлені на рис. 1.8, традиційно понад 60% активів банку спрямовані на фінансування реального сектору економіки. Протягом 2011 р. ПАТ «Державний ощадний банк України» в 1,9 разу збільшив обсяги кредитування державних установ, що свідчить про спрямування ним коштів на фінансування державних програм. В свою чергу, обсяги кредитування громадян зменшилися (темпи такого зниження в 2010 р. склали майже 40%) [149]. Також важливо відмітити, що банк підтримує власну ліквідність на необхідному рівні шляхом утримання значної частки коштів у касах відділень – 1,6 млрд. грн. та на кореспондентському рахунку в НБУ – 1,2 млрд. грн.

Крім того, протягом останнього року ПАТ «Державний ощадний банк України» надав значний обсяг послуг як юридичним, так і фізичним особам з розрахунково-касового обслуговування (табл. 1.11).

Таблиця 1.11 - Обсяги розрахунково-касового обслуговування в ПАТ «Державний ощадний банк України» протягом 2010 р. [150]

Назва послуги	Обсяг, млрд. грн.
Обслуговування платежів громадян на користь юридичних осіб (комунальні та ін.)	32,6
Виплата доходів фізичним особам через поточні рахунки (заробітна плата та ін.)	25,9
Обслуговування виплат по безробіттю та пенсій	46,6
Чистий комісійних дохід	0,9

За показниками рентабельності в 2010 р. банк досягнув кращих результатів, ніж в середньому по банківській системі України. Показники рентабельності балансового капіталу, статутного капіталу та активів становили відповідно 2,78%, 3,32% та 0,77%, а прибутковість однієї акції становила понад 33 тис. грн.

Напрацьовуючи прибуток та розширюючи обсяги власної діяльності, ПАТ «Державний ощадний банк України» також дотримується економічних

нормативів платоспроможності, встановлених Національним банком України (табл. 1.12).

Таблиця 1.12 – Дотримання ПАТ «Державний ощадний банк України» економічних нормативів з платоспроможності станом на 31.12.2010 р. [149]

Показник	Фактичне значення	Нормативне значення
Регулятивний капітал, млн. грн.	17357,2	
Показник адекватності регулятивного капіталу, %	40,41	не менше 10
Показник співвідношення регулятивного капіталу до сукупних активів, %	26,97	не менше 9

Протягом 2010 р. обсяг заощаджень населення у ПАТ «Державний ощадний банк України» зріс на понад 30% (рис. 1.9), причому майже повністю дане зростання пояснюється додатковими вкладками у національній валюті. Взагалі по банківській системі ПАТ «Державний ощадний банк України» зайняв 2-ге місце за обсягами залучення коштів населення на поточні та строкові рахунки. В цілому протягом року банк надавав можливість розміщення депозитів за великою кількістю програм, що дало можливість менеджменту сформувати оптимальний продуктивний ряд по депозитах, який найкраще відповідає очікуванням та пріоритетам клієнтів.

В щорічному звіті ПАТ «Державний ощадний банк України» за 2010 р. [149] керівництво банку зазначило такі пріоритетні напрямки розвитку бізнесу:

- розширення клієнтської бази установи та нарощення обсягів операцій з клієнтами;
- виважений підхід до відносин з крупними стратегічно важливими для України державними підприємствами;
- участь у загальнодержавних урядових програмах, з метою забезпечення взаємодії учасників;

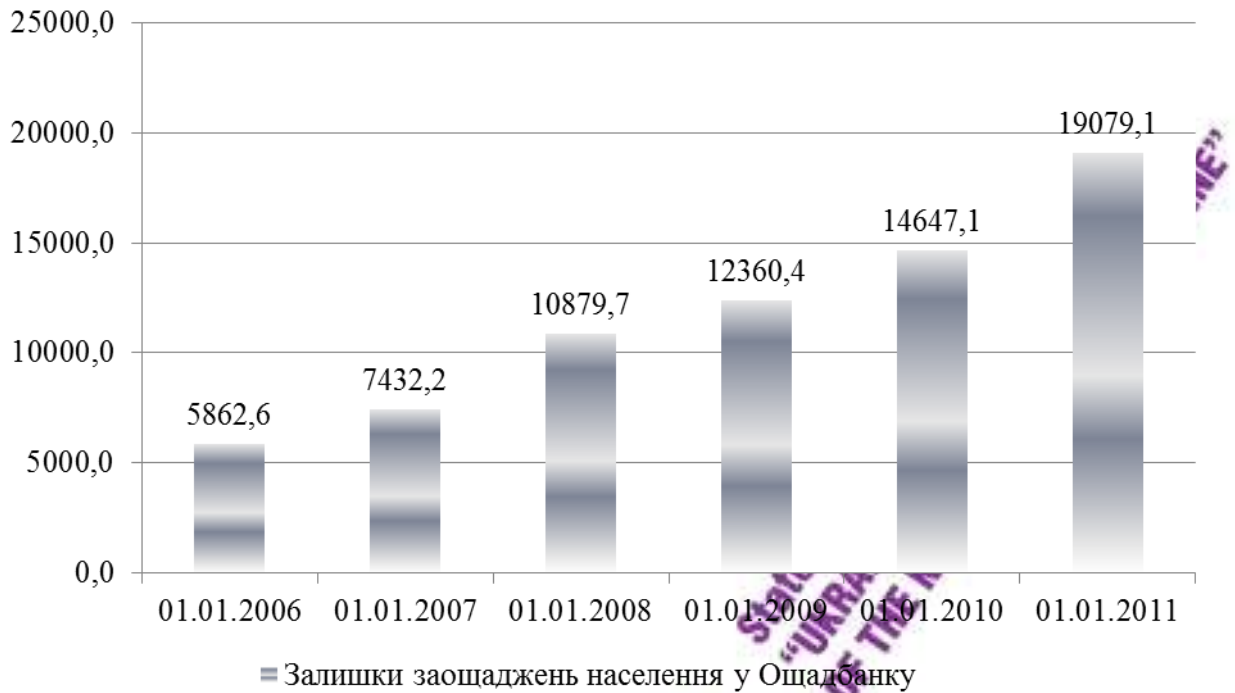

Рисунок 1.9 – Залишки заощаджень фізичних осіб у ПАТ «Державний ощадний банк України» у період з 2006 – 2011 роки, млн. грн. [145, 150]

- утримання лідируючої позиції на ринку банківських послуг по розрахунково-касовому обслуговуванню, шляхом надання якісних послуг корпоративним клієнтам;
- досягнення максимальної швидкості здійснення розрахунково-касового обслуговування підприємств, шляхом впровадження автоматизованої платіжної системи «БАРС-Millennium»;
- дотримання нормативів ліквідності, мінімізація строкових розривів між операціями залучення та розміщення коштів, мінімізація ризиків ліквідності;
- зниження банківських ризиків шляхом диверсифікації клієнтської бази та зниження концентрації коштів та їх ресурсів у великих клієнтів;
- розвиток системи підвищення кваліфікації кадрів для покращення якості банківського менеджменту, та ін.

В діяльності ПАТ «Державний ощадний банк України» впроваджено Концепцію управління ризиками, яка є єдиною для всіх в організаційних рів-

нів системі ПАТ «Державний ощадний банк України». Пріоритетом банківської установи в управлінні фінансовими ризиками є забезпечення відповідності між профілем ризиків та рівням толерантності до них. Поточне управління фінансовими ризиками здійснюється кредитним комітетом та комітетом з управління активами і пасивами. Періодичний контроль за фінансовими ризиками входить до компетенції відділу внутрішнього аудиту, який періодично здійснює аналіз, оцінку та ефективність роботи підрозділів банку, які займаються ризик-менеджментом.

Оцінюючи діяльність ПАТ «Державний ощадний банк України» в цілому та його місце на ринку банківських послуг України, науковцями та практиками активно обговорюються два напрями його подальшого стратегічного розвитку [13, 77, 100, 104, 108, 113].

Перший напрямок – це розвиток ПАТ «Державний ощадний банк України» саме як державної установи. Банк має брати участь у розробці стратегій розвитку фінансових установ державної власності та супроводження реалізації державних проектів. Насамперед, державна банківська установа має супроводжувати реалізацію проектів, які стосуються реформ у житлово-комунальному господарстві, будівництві доступного житла та ін. Тобто, ПАТ «Державний ощадний банк України» має супроводжувати розвиток пріоритетних для держави соціально-економічних програм. Разом із економічним, інвестиційним та соціальним розвитком реалізується також фінансова діяльність держави в частині фінансування та створення належних умов для подальшої мобілізації коштів юридичними особами з метою виконання ними завдань та функцій держави [61].

Цей напрям розвитку ПАТ «Державний ощадний банк України» в роботі [77, 149, 150] пропонується реалізовувати шляхом наступних змін:

- нарощування капіталу банку в 1,5-2 рази шляхом додаткових вливань у статутний капітал з боку єдиного акціонера – держави. Джерелом можуть виступити кошти, отримані від потенційної приватизації ПАТ „Державний експортно-імпорتنний банк України”, або фінансування за

допомогою субординованого боргу. Такі додаткові інвестиції мають бути направлені на вдосконалення технічного забезпечення банку та розробку інноваційних банківських послуг;

- передача ястки функцій щодо надання фінансових послуг від «Укрпошти» до ПАТ «Державний ощадний банк України» (шляхом або утворення спільного холдингу, або реорганізації). Це обумовлено недоцільністю створення конкуренції між двома державними суб'єктами бізнесу. Для ПАТ «Державний ощадний банк України» такий крок дасть можливість розширити філіальну мережу;
- залучення усіх державних установ та підприємств, а також їхніх працівників до обслуговування у ПАТ «Державний ощадний банк України», здійснення через нього всіх державних виплат;
- розширення мережі банкоматів та POS-терміналів, що дасть змогу активно розвивати карткову систему НСМЕП та подолати існуючу проблему, яка стримує розвиток обслуговування населення;
- залучення до реалізації усіх державних програм, особливо тих, які мають пріоритетне значення: розвиток села, експорту, житлового будівництва та ін.

Дослідники відмічають, що необхідно бути обережним у наданні банку пільг, щоб уникнути формування закритого ринкового сегменту та зберегти стимули для розвитку банку у його керівництва. В той же час варто приділити достатньо уваги питанню контролю за діяльністю банку аби уникнути корупції в установі та нецільового використання державних фондів.

Другим напрямком розвитку ПАТ «Державний ощадний банк України» має бути розвиток цього банку як високотехнологічної банківської установи, що за рівнем застосовуваних банківських технологій, які використовуються ним при наданні банківських послуг, не поступається великим комерційним банкам. Зрозуміло, що на сьогодні та в найближчий час основою клієнтської бази банку залишатимуться громадяни, проте, орієнтуючись на розвиток ПАТ «Державний ощадний банк України» в майбутньому, вже час за-

мислюватися над поступовим залученням до обслуговування все більшого кола юридичних осіб. Варто відмітити, що даний напрямок розвитку повністю співпадає з цілями, які керівництво банківської установи встановило для себе на найближчу перспективу. Одним з конкретних заходів в даному напрямку є розвиток системи платежів з метою пришвидшення їх здійснення.

Висновки до першого розділу

У першому розділі “Теоретичні засади та практичні особливості функціонування банків з державною участю в Україні та світі” систематизовано підходи до обґрунтування меж доцільності участі держави в банківській системі, здійснено порівняльний аналіз функціонування банківських систем країн світу з різним рівнем участі держави, узагальнено методичні засади розмежування понять “державний банк” і “банк з державною участю”, визначено роль та місце ДБ на ринку банківських послуг України (окремо – на прикладі ПАТ “Державний ощадний банк України”).

За результатами розділу зроблено наступні висновки:

1. Автором узагальнено напрацювання вітчизняних та закордонних економістів в межах двох найбільш поширених наукових концепцій: 1) еволюційної теорії – участь держави в капіталі банків дає можливість подолання інституціональної неефективності ринку капіталу, стимулює темпи економічного зростання тощо; 2) політичної теорії – діяльність ДБ стримує розвиток добросовісної конкуренції, призводить до неефективного використання бюджетних коштів, збільшує рівень політизованості банківської системи, негативно впливає на економічне зростання та розвиток економіки.

2. У роботі систематизовано можливі мотиви втручання держави у механізм функціонування банківської системи за трьома основними групами: 1) з метою фінансування непривабливих для приватного капіталу проектів та ви-

рівнювання рівнів розвитку окремих галузей; 2) політичні, ідеологічні та суспільні мотиви; 3) антикризові (з позиції необхідності підвищення фінансової стійкості банківської системи).

3. Автором встановлено відсутність термінологічної узгодженості та загальноприйнятих в міжнародній практиці критеріїв віднесення банків до складу ДБ та БДУ. Так, відповідно до вітчизняного законодавства критерієм для визнання банку державним вважається лише структура його власності. Автором доведено обмеженість такого підходу та запропоновано вважати державним банком, метою діяльності якого є не отримання прибутку, а виконання функцій фінансових агентів уряду при реалізації програм соціально-економічного розвитку, в якому 100 % статутного капіталу належить органам державної влади, який в управлінні підпорядкований цим органам, рівень контролю держави над яким визначається відповідними нормативними актами. Таким чином, на відміну від існуючих підходів, автор акцентує увагу не тільки на участі держави в капіталі банку та його прямій підпорядкованості, що дає державі можливість контролювати діяльність банку, але й на принциповій відмінності мети діяльності та функцій державних і приватних банків.

4. Натомість, поняття “банки з державною участю”, на думку автора, є більш загальним. До їх складу запропоновано відносити банки: 1) над активами яких органи державної влади / підприємства державного сектора економіки здійснюють прямий або опосередкований контроль; 2) в капітал яких держава входить прямо або опосередковано на постійній або тимчасовій основі в різних частках та з різних мотивів.

5. Автором здійснено порівняльний аналіз функціонування банківських систем країн світу з різним рівнем участі держави в капіталі банків: 1) з обмеженою участю (на прикладі Австрії, Польщі, Швейцарії, Німеччини); 2) з високим рівнем (на прикладі Китаю, Росії, Індії, Бразилії, Франції, Аргентини, Таїланду, Індонезії, Малайзії, Філіппін, Тайваню, Румунії); 3) де збільшення державної присутності було вимушеною реакцією на банківські кризи (на прик-

ладі Іспанії, Фінляндії, Латвії, Угорщини, України, Чилі, Мексики, Південної Кореї, Аргентини, Єгипту, Мавританії, Танзанії).

6. У роботі систематизовано основні проблеми, загострення яких обумовлює присутність державної власності у банківському секторі економіки, зокрема: конфлікт інтересів, який виникає при виконанні державою одночасно цілого ряду протилежних за змістом функцій; проведення банками надмірно ризикових операцій з урахуванням гарантії держави щодо компенсації збитків; зменшення рівня прозорості діяльності ДБ; наявність проявів корупції при розподілі державних фінансових ресурсів тощо. В Україні до цих проблем додається ще й неупорядкованість законодавчої бази, недовіра громадян до банків та упереджене ставлення до здатності держави відповідати по зобов'язанням ДБ, високий рівень політизованості при управлінні ними, відсутність загальнонаціональної концепції стратегічного розвитку цих банків.

7. До фінансової кризи 2008–2009 рр. частка держави у сукупному капіталі банківської системи України була досить незначною (в середньому 6,08 % протягом 1999–2008 рр.), тоді як після кризи суттєво зросла: 16,75 % в 2009 р., 22,68 % – 2010 р., 20,26 % – 2011 р. Це пов'язано з тим, що в 2009 р. з метою підтримання фінансової стійкості вітчизняної банківської системи, утримання від дефолту та відновлення платоспроможності окремих банків держава стала власником істотної участі в їх статутному капіталі або ввела тимчасові адміністрації.

8. Автором досліджено позиції банків з державною участю на окремих сегментах ринку банківських послуг України (зокрема, депозитному та кредитному), рейтинг надійності вкладів у ці банки, а також їх роль у забезпеченні фінансової безпеки України з огляду на загрози експансії іноземного банківського капіталу. Більш детально специфіка функціонування та стратегічні орієнтири ДБ розглянуто на прикладі ПАТ “Державний Ощадний банк України”.

Основні положення даного розділу дисертаційної роботи опубліковано автором в роботах [125,126,128, 131, 134, 136, 138].

РОЗДІЛ 2

РЕФОРМУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ З ДЕРЖАВНОЮ УЧАСТЮ В КОНТЕКСТІ ЇХ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ ТА БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

2.1 Оцінювання фінансових результатів діяльності банків з державною участю в Україні порівняно з результатами діяльності приватних банків

Основним нормативно-правовим актом, що регулює діяльність банків в Україні, є Закон України «Про банки та банківську діяльність» [156]. Саме цей Закон врегульовує процедури створення державних банків, регламентує порядок та принципи формування органів управління ними, визначає істотну участь держави в статутному капіталі таких банків, не виключає можливість націоналізації приватних банків та перехід у приватну власність державних банків.

В той же час, сформована в Україні законодавча база не регламентує чітко функції державних банків, сферу їх діяльності, принципи функціонування та в цілому однозначно не визначає сутність державних банків.

Зважаючи на зростання частки державного капіталу у вітчизняній банківській системі (рис 2.1), така законодавча та термінологічна неузгодженість суттєво ускладнює розуміння як науковцями, так і практиками справжньої ролі та функціонального призначення державних банків у вітчизняній банківській системі.

Як видно з рис. 2.1, суттєве зростання частки державного капіталу у банківській системі України припадає саме на період розгортання світової фінансової кризи (2008-2009 рр.). Дійсно, внаслідок загострення кризових явищ близько 27 приватних банків були визнані проблемними, що зумовило жорстку реакцію Національного банку України в контексті відновлення стабільності та фінансової стійкості цих банків.

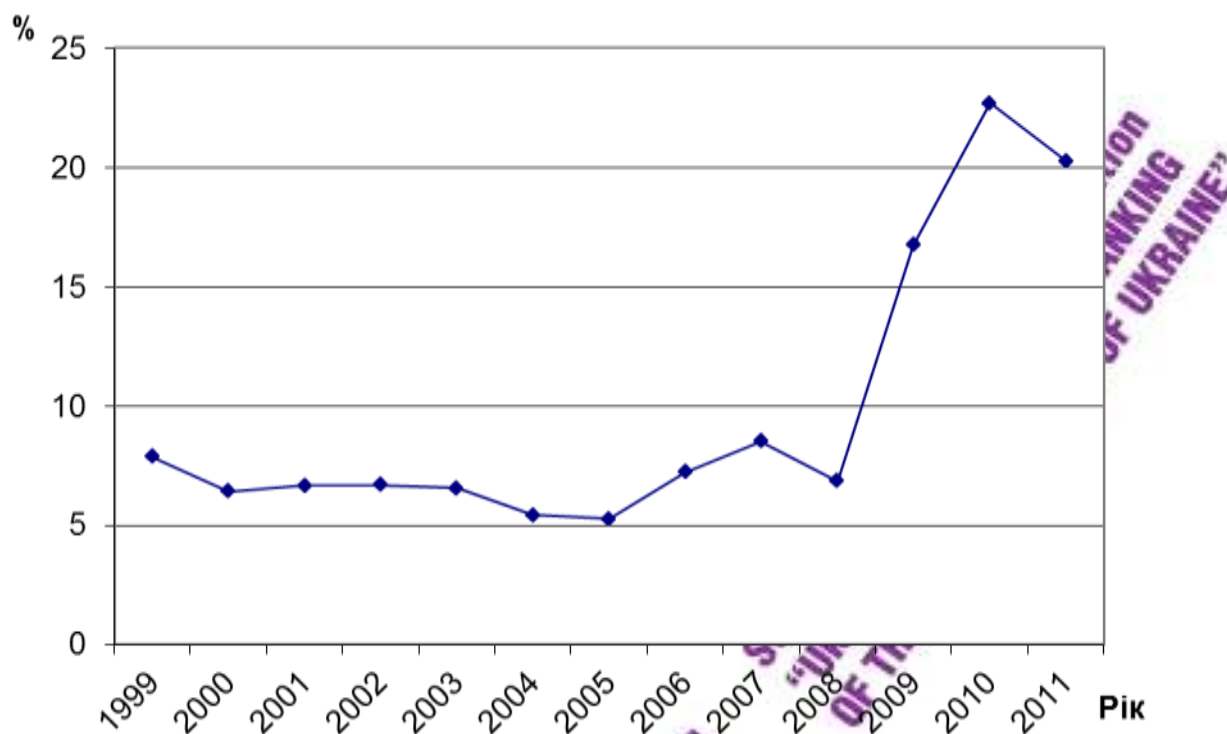

Рисунок 2.1 – Частка державного капіталу у сукупному капіталі банківської системи (за даними НБУ [142, 143])

В результаті у більшості із цих банків було введено тимчасові адміністрації, тобто дані фінансово-кредитні установи перейшли під контроль держави, фактично не належачи їй. Пізніше три таких банків (ПАТ "Акціонерний комерційний банк "Київ", ПАТ "Родовід Банк", ПАТ акціонерний банк "Укр-газбанк") були націоналізованими, що означало їх перехід у державну власність із збереженням своїх основних функцій – виконання основних банківських операцій, основною метою яких є отримання прибутку [7].

Сформована на сьогоднішній день структура державного контролю та державної власності у банківській системі України має певні специфічні особливості, які відображені в табл. 2.1.

Детальна інформація про фінансові результати банків з державною участю представлена в додатках:

- про ПАТ "Державний ощадний банк України" – в додатку А;

- про ПАТ "Державний експортно-імпорتنний банк України" (ПАТ «УКРЕКСІМБАНК») – в додатку Б;
- про ПАТ "АБ КИЇВ" – в додатку В;
- про ПАТ "РОДОВІД БАНК" – в додатку Д;
- про ПАТ АБ "Укргазбанк" – в додатку Ж;
- про ПАТ "Український банк реконструкції та розвитку" – в додатку З.

Таблиця 2.1 – Державна участь у банках України за станом на 01.04.2012 (складено автором на основі [71, 143, 150, 174, 221])

Тип банків	Назва банку	Власники істотної участі у статутному капіталі банків	Частка у статутному капіталі, %
Державні банки	ПАТ "Державний ощадний банк України"	Створені за рішенням Кабінету Міністрів України, капітал банку сформовано з коштів державного бюджету, статут затверджено Кабінетом Міністрів України, ліквідація та зміна розміру статутного капіталу – за рішенням Кабінету Міністрів України.	100,0000
	ПАТ "Державний експортно-імпорتنний банк України"	Вищий орган управління – Наглядова рада (паритетна участь представників Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України)	100,0000
Банки з істотною участю держави	ПАТ "Акціонерний комерційний банк "КИЇВ"	Міністерство фінансів України	99,9369
	ПАТ "РОДОВІД БАНК"		99,9937
	ПАТ АБ "Укргазбанк"		92,9998
	ПАТ "Український банк реконструкції та розвитку"	Державна інноваційна фінансово-кредитна установа	99,9945
	ПАТ "Комерційний банк "ХРЕЩАТИК"	Головне фінансове управління Київської міської державної адміністрації	24,7894
	ПАТ "Акціонерний комерційний банк "Новий"	Державне підприємство "Конструкторське бюро "Південне"	18,3297

Банки, які відображені в табл. 2.1., хоча і передбачають державну форму власності або часткове підпорядкування державним органам вла-

ди, але фактично за переліком функцій в економіці нічим не відрізняються від приватних банків, тобто на загальних засадах проводять банківські операції по кредитуванню, залученню депозитів від фізичних та юридичних осіб, здійснюють розрахунково-касове обслуговування тощо [103]. Таким чином, держава, взявши ці банки під свій контроль, прирівняла себе до звичайного приватного власника, що *фактично деформувало саму ідеологію функціонування банків з державною участю в національній економічній системі в контексті наділення їх специфічними та чітко визначеними функціями*.

При цьому необхідно звернути увагу, що нормативно-правові акти, які регламентують діяльність фінансово-кредитних установ, визначають державним банком тільки той, частка держави в статутному капіталі якого становить 100%. Проте очевидним залишається факт, що державна власність в статутному капіталі у розмірі 99% означає безумовні права держави на володіння та управління даним банком, що фактично *нівелює різницю між державними банками та банками з істотною участю держави* [156, 157, 158].

Неоднозначність та неузгодженість вітчизняної нормативно-правової бази в сфері функціонування державних банків є не єдиним проблемним моментом, який суттєво деформує фундаментальні засади реалізації державної фінансової політики через уповноважені державні банки [151].

Іншою проблемою сьогодні є *неефективність функціонування державних банків України в тому статусі, в якому вони зараз існують, що, відповідно, ставить під сумнів справедливість та доцільність їх фінансування за кошти державного бюджету (платників податків)*.

Варто зазначити, що проведення навіть поверхових досліджень даних фінансової звітності банків, що за Законом України «Про банки та банківську діяльність» визначаються як державні, а також банків із істотною участю та під контролем держави, демонструє неоднозначні результати. За результатами наших досліджень, обсяг активів державних банків, що припадає на оди-

ницю власного капіталу, є значно нижчим, ніж у приватних банків тих груп, до яких вони відносяться (табл. 2.2).

Таблиця 2.2 – Дані фінансової звітності банків із державною участю в порівнянні із приватними банками ідентичних груп на 01.10.2011р., грн. (складено автором на основі [16, 143, 144])

Група за класифікацією НБУ	Назва банку*	Статутний капітал	Власний капітал	Активи	Чистий прибуток/збиток банку
I	ПАТ «ПРИВАТБАНК»	13 545 172	16 288 257	141 362 906	979 718
I	ПАТ "Державний ощадний банк України"	14 496 000	17 534 170	75 348 902	384 937
I	ПАТ «УКРЕКСІМ-БАНК»	16 413 486	17 643 515	73 072 127	59 165
I	ПАТ АБ "Укргазбанк"	10 000 000	2 736 057	15 940 991	-3 599 471
I	ПАТ «БАНК ФОРУМ»	5 934 619	1 832 507	12 452 666	-429 722
II	ПАТ «ДЕЛЬТА БАНК»	827 000	1 441 637	18 855 588	518 909
II	ПАТ "РОДОВІД БАНК"	12 359 299	3 996 274	9 364 238	-1 073 686
II	ПАТ КБ "ХРЕЩАТИК"	728 861	581 223	7 317 624	597
II	ПАТ «КРЕДОБАНК»	1 918 969	577 554	4 148 698	-52 913
III	ПАТ «МАРФІН БАНК»	330 000	513 259	4 704 359	401
III	ПАТ "АКБ "КИЇВ"	3 567 544	774 367	3 097 585	11 503
III	ПАТ «ЕКСПОБАНК»	304 231	233 476	2 175 577	-15 175
IV	ПАТ "СОЮЗ"	336 000	339 721	4 330 153	1 205
IV	ПАТ "ІНПРОМБАНК"	173 648	-86 774	609 316	-313 171
IV	ПАТ "Український банк реконструкції та розвитку"	95 000	66 473	127 942	84
IV	ПАТ "Банк Столиця"	272 040	-1 268	118 813	-112 756
IV	ПАТ «БАНК АЛЬЯНС»	64 779	72 180	92 151	28

* Примітка: кольором виділено банки, які за Законом України «Про банки та банківську діяльність» визначаються як державні, а також банків із істотною участю та під контролем держави

Узагальнення офіційних даних Національного банку України щодо фінансової звітності банків дозволяє зробити ряд доволі неоднозначних та цікавих висновків, зокрема:

- обсяг статутного капіталу банків, що визначаються як державні, а також банків із істотною участю та під контролем держави, є значно вищим, ніж аналогічні показники приватних банків тієї ж групи (виключення становить лише IV група);
- обсяги власного капіталу банків, що визначаються як державні, а також банків із істотною участю та під контролем держави: у I групі – вищі за показники приватних банків; у II групі – нижчі за показники першого банку, однак вищі за показники останнього; у III групі банк із державною участю має більше власного капіталу, ніж перший та останній; у IV групі ситуація із власним капіталом катастрофічна, оскільки його обсяги не лише нижчі за показники групи, але і можуть бути від'ємними;
- відібрані нами для порівняння приватні банки мають більший обсяг активів, що свідчить про значно більший обсяг проведення банківських операцій на ринку;
- якщо обсяги чистого прибутку державних банків I групи досить значний, то по інших групах банки, що визначаються як державні, а також банків із істотною участю та під контролем держави, якщо і отримують прибутки, то їх обсяг незначний, у іншому випадку за підсумками трьох кварталів 2011р. вони є збитковими.

Представлені у табл. 2.2 дані дають підставу стверджувати, що для захисту банків із державною участю Національним банком України впроваджуються заходи щодо акумулювання їх статутних капіталів [64, 177, 215, 233]. Разом із тим, у своїй більшості ці банки були, а деякі і залишаються проблемними (про що свідчать фінансові результати їх діяльності), а обсяги проведених ними активних операцій незначні, про що свідчать чисті збитки таких банків.

Все це є доказом штучного акумулювання надлишкової ліквідності в цих банках: банки мають у своєму розпорядженні значні обсяги вільних фінансових ресурсів, проте не мають можливості їх ефективно інвестувати, в результаті вони залишаються проблемними.

Аналізуючи розвиток двох банків в Україні, які офіційно мають статус державних (ПАТ "Державний Ощадний банк України" та ПАТ „Державний експортно-імпортний банк України”), можна стверджувати, що вони входять в 15-ку банків, які напрацювали найбільший прибуток за результатами першого кварталу 2011 р. Сумарний прибуток становить близько 144 млн. грн., і це на фоні того, що в цілому банківська система України закінчила перший квартал зі збитками (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Результати діяльності 15-ти найбільших банків України за перший квартал 2011 року [144]

№ з/п	Назва банку	Чистий прибуток банку, тис. грн.
1	ПАТ «Приватбанк»	434 654
2	ПАТ «ОТП банк»	269 506
3	ПАТ «Банк 3/4»	226 300
4	ПАТ «Ощадбанк»	126 607
5	ПАТ «Сітібанк»	125 408
6	ПАТ «ВТБ банк»	117 493
7	ПАТ «ІНГ банк Україна»	77 319
8	ПАТ «Фінанси та кредит	65 092
9	ПАТ «Дочірній банк Сбербанку Росії»	56 996
10	ПАТ «Кліринговий дім»	46 105
11	ПАТ «Кіб креді агріколь»	29 070
12	ПАТ «Український професійний банк»	20 401
13	ПАТ «Правекс-банк»	20 092
14	ПАТ «Банк ренесанс капітал»	18 122
15	ПАТ «Укрексімбанк»	17 130

Найбільш успішним з точки зору фінансового результату є лише ПАТ "Державний Ощадний банк України", проте його прибуток на пряму обумовлений впровадженням в ньому системи масових електронних платежів, тому реальні результати прибутковості його основної діяльності необхідно оцінювати, приймаючи цей факт до уваги.

Така неоднозначність фінансових результатів зумовлює, на нашу думку, необхідність більш поглибленого дослідження ефективності діяльності банків з державною участю в Україні.

За основу такого дослідження приймемо основні напрямки, визначені в роботах російських науковців Вернікова А.В [23] та Глушкової К.О. [39]:

- встановлення рівня ефективності виконання банком функцій фінансового посередника, використовуючи для цього специфічні для таких банків фінансові індикатори (табл. 2.4);
- специфічний моніторинг фінансових результатів діяльності банків із державною участю, що дає більш адекватну оцінку їх реального фінансово-економічного стану.
- аналіз ступеня ризикованості проведених банками операцій.

Результати даного дослідження, проведеного нами для двох банків в Україні, які офіційно мають статус державних (ПАТ "Державний Ощадний банк України" та ПАТ „Державний експортно-імпортний банк України”), представлені в табл. 2.5 та 2.6.

Аналіз ефективності діяльності ПАТ "Державний Ощадний банк України", результати якого представлені у табл. 2.5, дозволяє зробити наступні висновки:

1. Основним напрямком діяльності ПАТ "Державний Ощадний банк України" до 2009 р. було вкладання в боргові цінні папери Національного банку України та надання кредитів фізичним особам. При цьому в рамках незначних обсягів кредитування юридичних осіб пріоритет надався підприємствам, що займаються виробництвом та розподіленням електроенергії, газу та води та частково – будівництвом. Однак на

Таблиця 2.4 – Фінансові індикатори ефективності функціонування банків із державною участю (складено автором на основі [39,40])

№ з.п.	Напрямок аналізу	Складові аналізу	Характеристика
1	Якість фінансового посередництва	Аналіз структури активів	Специфіка проведених банком операцій
		Аналіз структури зобов'язань	Співвідношення між часткою держави та нерезидентів
			Дослідження джерел залучення фінансових ресурсів
		Ступінь взаємної трансформації активів у пасиви	
2	Фінансові результати банків із державною участю	Прибутковість банківського бізнесу	Дослідження рентабельності капіталу (ROE)
			Дослідження рентабельності активів (ROA)
			Динаміка чистої процентної маржі (NIM)
		Аналіз ефективності затрат	Співвідношення витрат, пов'язаних із персоналом із прибутком банку
			Співвідношення доходів та витрат банків.
3	Ризикованість банківського бізнесу	Ступінь ризикованості кредитного портфеля	Частка прострочених та безнадійних кредитів
			Співвідношення між резервами та сукупним кредитним портфелем банків
		Ризик та дохідність	Співвідношення чистого доходу та валового доходу, зваженого за рівнем ризику.

початку 2009 р. (переломного періоду для української банківської системи) банк почав нарощувати обсяги кредитування юридичних осіб: відносні значення кредитного портфеля юридичних осіб досягли свого максимуму на початку 2010р. та склали 61,20% загального обсягу кредитного портфеля [114]. При цьому в розрізі секторів економіки пріоритет почав надаватися операціям з нерухомим майном, оренді, інжинірингу та наданню послуг підприємствам (обсяги такого кредитування у період із 01.01.2008р. по 01.01.2009р. зросли майже на 65% з одночасним згортанням кредитування суб'єктів господарювання з інших галузей економіки). Щодо джерел формування ресурсної бази банку, варто зазначити, що для ПАТ "Державний Ощадний банк України" їх частки майже рівномірно (в середньому близько 25%) розподіляються між капіталом, коштами НБУ та іншими банками, строковими

Таблиця 2.5 – Результати дослідження ефективності діяльності ПАТ "Державний Ощадний банк України" (складено автором на основі [145-150])

Напрямок дослідження	Критерій дослідження	База оцінювання	Роки					
			01.01.2006	01.01.2007	01.01.2008	01.01.2009	01.01.2010	01.01.2011
Структура активів	За направленістю	Кредити юридичним особам, %	3,70	12,70	17,50	47,20	61,20	61,10
		Боргові цінні папери, що рефінансуються та емітовані НБУ, %	40,10	16,30	10,50	26,60	14,20	17,30
		Кредити фізичним особам, %	13,30	22,80	26,40	11,80	8,40	5,30
	За секторами економіки	Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємствам, %	-	12,96	2,28	67,20	62	53,10
		Виробництво та розподілення електроенергії, газу та води, %	-	23,66	34,93	13,50	12,00	13,00
		Державне управління, %	-	-	-	-	6,30	11,60
		Будівництво, %	-	-	16,26	5,90	7,70	9,40
	Джерела залучення коштів	Кошти НБУ та інших банків, %	3,60	7,90	11,10	39,90	28,50	26,90
		Капітал, %	8,20	15,40	11,40	27,00	27,30	28,20
		Строкові депозити, %	15,00	18,30	21,50	11,70	22,60	19,50
Поточні рахунки, %		65,90	53,40	49,70	16,90	17,60	21,20	
Трансформація пасивів у активи, %		513,00	205,29	164,35	47,66	58,76	62,29	
Фінансові результати	Прибутковість банківського бізнесу	ROE, %	2,60	8,11	9,42	10,21	4,25	2,78
		ROA, %	0,21	1,25	1,07	1,26	1,22	0,77
		NIM, %	3,41	5,11	4,53	2,60	6,98	7,06
	Аналіз ефективності витрат	Співвідношення адміністративних витрат із прибутком банку	19,63	3,80	5,43	5,36	2,63	4,40
		Співвідношення процентних доходів та процентних витрат банків	3	3,42	2,83	2,39	2,14	2,18
Ризикованість банківського бізнесу	Ступінь ризикованості кредитного портфеля	Частка прострочених та безнадійних кредитів, %	-	12,40	5,40	0,90	3,08	4,11
		Співвідношення між резервами та сукупним кредитним портфелем банків, %	-	4,20	3,40	1,50	5,10	9,60

Таблиця 2.6 – Результати дослідження ефективності діяльності ПАТ „Державний експортно-імпорتنний банк України” (складено автором на основі [218-221])

Напрямок дослідження	Критерій дослідження	База оцінювання	Роки			База оцінювання	Роки		
			01.01. 2006	01.01. 2007	01.01. 2008		01.01. 2009	01.01. 2010	01.01. 2011
Структура активів	За направленістю	Кредити та заборгованість клієнтів,%	67,73	72,74	76,13	Кредити та заборгованість клієнтів,%	77,17	77,01	61
		Грошові кошти та їх еквіваленти,%	24,75	18,61	10,35	Грошові кошти та їх еквіваленти,%	11,02	8,45	15
		Цінні папери,%	1,93	2,44	5,91	Цінні папери,%	3,89	2,77	15
	За секторами економіки	Оптова і роздрібна торгівля,%	-	30,17	31,60	Оптова і роздрібна торгівля,%	31,36	19,84	17
		Промисловість,%	-	12,43	18,50	Харчове виробництво,%	10,87	12,93	10,9
		Операції з нерухомістю,%	-	5,25	2,50	Операції з нерухомістю,%	9,67	7,42	9,80
		Сільське господарство,%	-	5,38	4,90	Сільське господарство,%	4,51	6,19	8,80
		Діяльність транспорту,%	-	-	9,40	Добувна промисловість,%	3,04	4,63	7,20
		-	-	-	-	Машинобудування,%	6,44	6,90	7,20
		-	-	-	-	Державне управління,%	0,00	4,41	5,90
		-	-	-	-	Хімічна та нафтохімічна промисловість,%	0,91	3,18	5,40
	Джерела залучення коштів	Кошти клієнтів,%	55,37	45,93	45,98	Кошти клієнтів,%	35,94	30,07	49
		Кошти банків,%	38,24	44,48	44,26	Кошти банків,%	51,11	46,42	29
		Інші залучені кошти,%	2,93	4,28	2,82	Інші залучені кошти,%	5,33	5,02	14
	Трансформація пасивів у активи,%		73,34	56,86	52,93	Трансформація пасивів у активи,%	42,22	44,12	61,1
Фінансові результати банків із державною участю	Прибутковість банківського бізнесу	ROE,%	17,42	20,63	19,57	ROE,%	13,81	0,28	0,29
		ROA,%	1,79	2,05	1,75	ROA,%	1,29	0,05	0,07
		NIM,%	3,34	3,65	3,32	NIM,%	3,35	5,97	4,52
	Аналіз ефективності затрат	Співвідношення адміністративних витрат із прибутком банку	1,12	0,85	1,25	Співвідношення адміністративних витрат із прибутком банку	1,41	35,03	15,65
		Співвідношення процентних доходів та процентних витрат банків	1,85	1,82	1,63	Співвідношення процентних доходів та процентних витрат банків	1,67	1,99	1,83
Ризикованість банківського бізнесу	Ступінь ризикованості кредитного портфеля	Частка прострочених та безнадійних кредитів,%	3,90	1,70	1,30	Частка прострочених та безнадійних кредитів,%	1,20	32,60	14,7
		Співвідношення між резервами та сукупним кредитним портфелем,%	5,31	3,14	2,78	Співвідношення між резервами та сукупним кредитним портфелем банків,%	3,81	6,57	6,84

депозитами та поточними рахунками [50, 51].

2. Аналіз процесів трансформації пасивів у активи доводить, що до 2009р. обсяги залучення фінансових ресурсів в рази перевищували обсяги наданих кредитів. Внаслідок впливу світової фінансово-економічної кризи потенціал ПАТ "Державний Ощадний банк України" щодо залучення додаткових грошових коштів значно знизився, а тому більша частка пасивів почала трансформуватися у кредити.
3. Показники прибутковості банківського бізнесу вказують, що у докризовому періоді рентабельність капіталу ПАТ "Державний Ощадний банк України" була нижчою, ніж по банківській системі. Вона досягла свого максимуму на 01.01.2009 р. та склала 10,21%, після чого рентабельність почала знижуватися, проте на сьогодні вона є вищою ніж в середньому по банківській системі. Показник рентабельності активів [120, 121]
4. ПАТ "Державний Ощадний банк України" відповідає середнім значенням по банківській системі в цілому – близько 1,2-1,3%. Показник чистої процентної маржі відображає стабільне перевищення чистого процентного доходу над чистими активами.
5. Аналіз ефективності витрат ПАТ "Державний Ощадний банк України" вказує на значне перевищення адміністративних розхідних статей (в тому числі і на персонал) над прибутком. Одночасно із цим процентні доходи перевищують процентні витрати, у зв'язку з чим можна зробити висновок про занадто високі витрати цього банку, пов'язані із організацією його поточної діяльності.
6. Показники ризикованості кредитного портфеля ПАТ "Державний Ощадний банк України" демонструють досить значне перевищення наявних резервів у банку над обсягами проблемних кредитів, що свідчить про високий потенціал цього банку покрити можливі втрати від проблемних активів за рахунок зарезервованих фінансових ресурсів. При цьому майже кожен із цих показників знаходиться у мінімально-допустимому

діапазоні, що вказує на потенційну можливість ПАТ "Державний Ощадний банк України" швидко втратити свою платоспроможність при виникненні певних кризових явищ. Іншим не менш важливим фактором є те, що значення даних показників були розраховані нами на основі оприлюднених банком даних фінансової звітності, відображеної у різних звітах. Така інформація часто має рекламний характер, тому не може абсолютно точно відповідати об'єктивним процесам, що мають місце у даній фінансово-кредитній установі.

Інший банк, що за законодавством України визначається як державний, – це ПАТ „Державний експортно-імпортний банк України”, основною задачею якого є стимулювання експорту, а відповідно – і підтримка вітчизняного товаровиробника [221]. Аналіз ефективності діяльності цього банку, результати якого представлені у табл. 2.6, дозволяє зробити наступні висновки:

1. Більшість фінансових ресурсів ПАТ „Державний експортно-імпортний банк України” (в середньому близько 70%) спрямовуються на кредитування, при чому найбільші частки кредитного портфелю цього банку складають операції із кредитування оптової та роздрібної торгівлі (10-12%) та іпотечне кредитування (в середньому близько 10%). Інші види економічної діяльності кредитується у рівних пропорціях (кожна близько 8% в структурі кредитного портфеля), що, на нашу думку, знижує загальний рівень ефективності цього банку через розсіювання невеликих обсягів кредитних ресурсів між суб'єктами господарювання з різних галузей національної економіки.
2. Кредитування оптової та роздрібної торгівлі на сьогодні фактично є тожним до фінансування нерезидентів, що імпортують споживчі товари на територію України. Таким чином, державний банк кредитує нерезидентів у більших обсягах, ніж окремі галузі народного господарства всередині країни, що суперечить, на нашу думку, самій сутності функціонального навантаження державного банку.

3. Основним джерелом акумулювання капіталу є кошти клієнтів та банків, тобто, маючи у своєму розпорядженні певні обсяги грошових коштів, що тимчасово не використовуються їх безпосередніми власниками, банк перерозподіляє їх переважно у сферу кредитування торгівлі та юридичних осіб акціонерної форми власності. Навіть кредитуючи державні підприємства, банк проводить лише звичайне комерційне кредитування: 30.12.2011р. банк відкрив кредитні лінії державному підприємству «Вугілля України» на загальну суму близько 1 млрд. грн. (передбачається проведення двох кредитних ліній по 500 млн. грн.), при цьому вартість обслуговування кожної з них складатиме по 100 млн. грн. Таким чином ПАТ „Державний експортно-імпорتنний банк України” надасть державному підприємству кредит під 20% річних, що відповідає основній меті будь-якого комерційного підприємства – отримання прибутку.
4. Щодо показників рентабельності ПАТ „Державний експортно-імпорتنний банк України”, то на 01.01.2011р. він демонстрував надзвичайно низьке, проте додатне значення рентабельності капіталу та активів, що свідчить про низьку ефективність проведених банком кредитних операцій. Крім того, банк має більший обсяг проблемної заборгованості – близько 15% (що вище, ніж оприлюднені НБУ дані по системі – 12%) та незначний обсяг резервів під проблемну заборгованість. Таким чином, даний банк надзвичайно схильний до втрати платоспроможності в умовах виникнення кризових явищ.

Аналогічні висновки можна зробити і за результатами оцінювання ефективності діяльності інших банків з державною участю, які є об'єктами дослідження в даному розділі дисертаційної роботи, тобто тих, що перебувають у власності та/або під контролем держави [143, 144, 204-207]. *Для всіх них пріоритетними напрямками роботи є звичайне кредитування фізичних осіб та торгівлі, що нічим не відрізняє їх від будь-якого приватного банку.*

Проведене нами дослідження показало, що ефективність функціонування банків, що перебувають у власності та/або під контролем держави, є доволі низькою. Для підтвердження цієї тези ми вважаємо за доцільне привести порівняння ефективності діяльності цих банків із аналогічними показниками приватних банків відповідних груп.

Досить цікавою в контексті розгляду питань ефективності функціонування виглядає ситуація у I групі банків за класифікацією НБУ (рис. 2.2).

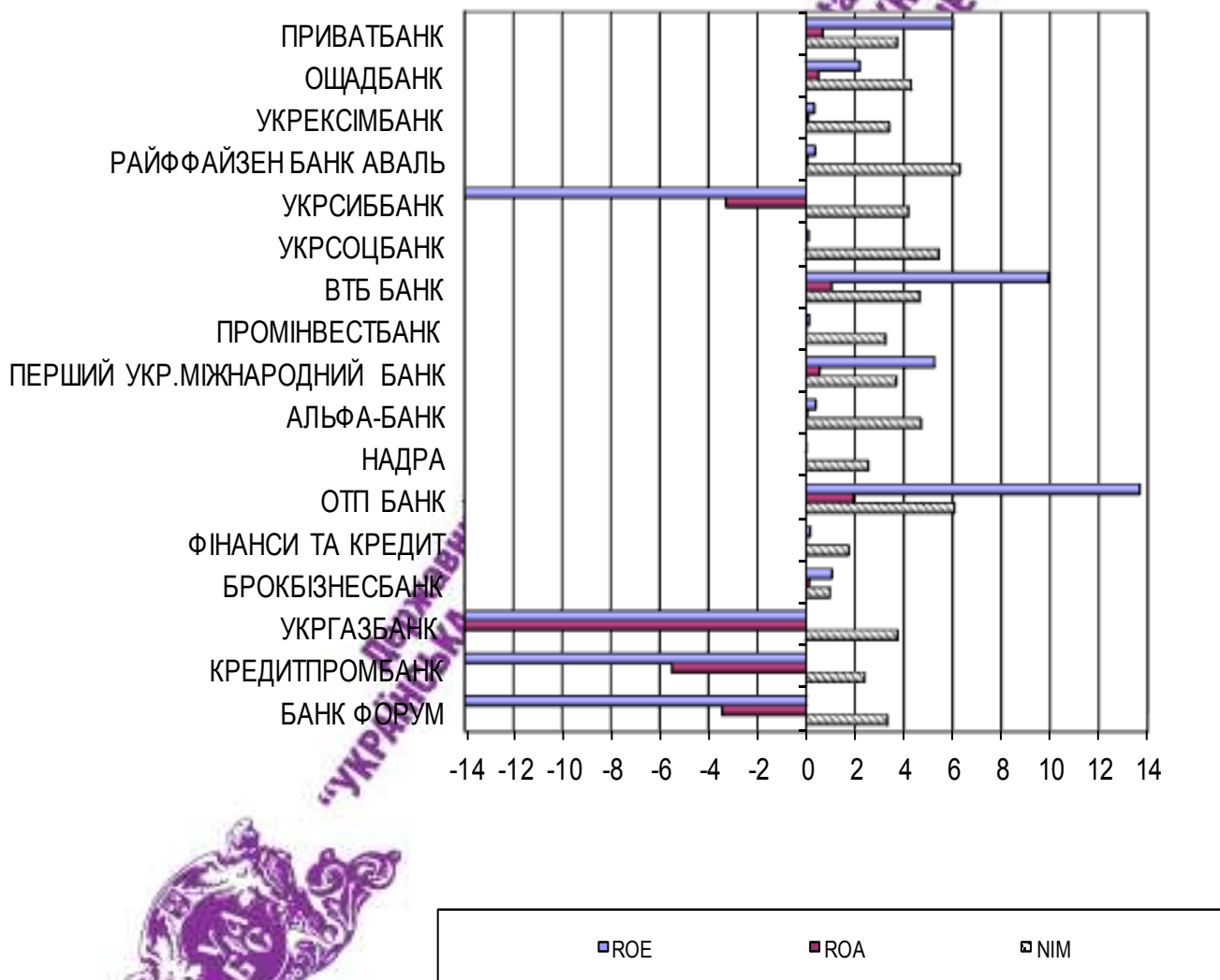

Рисунок 2.2 – Основні показники ефективності функціонування банків I групи за класифікацією НБУ станом на 01.10.2011р., %

(складено автором на основі [143,144])

Серед банків I групи до складу таких, що підконтрольні державі, відноситься:

- ПАТ "Державний Ощадний банк України";
- ПАТ „Державний експортно-імпорتنний банк України”;
- ПАТ АБ «Укргазбанк».

Дані, представлені на рис. 2.2, демонструють, що банки зі 100%-ою участю держави, а саме ПАТ "Державний Ощадний банк України" та ПАТ „Державний експортно-імпорتنний банк України” мають достатньо високі показники рентабельності капіталу та рентабельності активів. Це можна пояснити активною державною підтримкою, високою популярністю через переконання громадян у надійності державних банків та відносно низькою ціною залучення коштів. Проте очевидною для його клієнтів залишається низька ефективність вкладання коштів даних фінансово-кредитних установ порівняно із ефективністю їх залучення. Варто також зазначити, що ПАТ "Державний Ощадний банк України" демонструє більші значення показника чистої процентної маржі (NIM), ніж більшість комерційних банків першої групи, що свідчить про значний дисбаланс між процентними доходами та витратами банку, за рахунок чого послуги цього банку є досить дорогими. Значні проблеми щодо ефективності функціонування має ПАТ АБ «Укргазбанк», рентабельність капіталу якого складає -131%, а активів -22%. Зазначимо, що від’ємні показники рентабельності не мають економічного змісту, проте вони дають досить чітке уявлення про низьку ефективність роботи даного банку.

Досить цікавим з точки зору здійснюваного нами аналізу є також порівняння абсолютних обсягів власного капіталу, активів та фінансових результатів (табл. К.1 Додатку К).

Для банків першої групи результати такого порівняння відображені на рис 2.3.

Рисунок 2.3 демонструє, що безумовним лідером за розмірами активів у I групі банків і по всій банківській системі є ПАТ «Приватбанк», при цьому обсяги власного капіталу даної установи є меншими, ніж у ПАТ "Державний Ощадний банк України" та ПАТ „Державний експортно-імпорتنний банк

України». Разом із тим, обсяги чистого прибутку державних банків є досить низькими (аналогічно до більшості комерційних банків першої групи, окрім ПАТ «Приватбанк»).

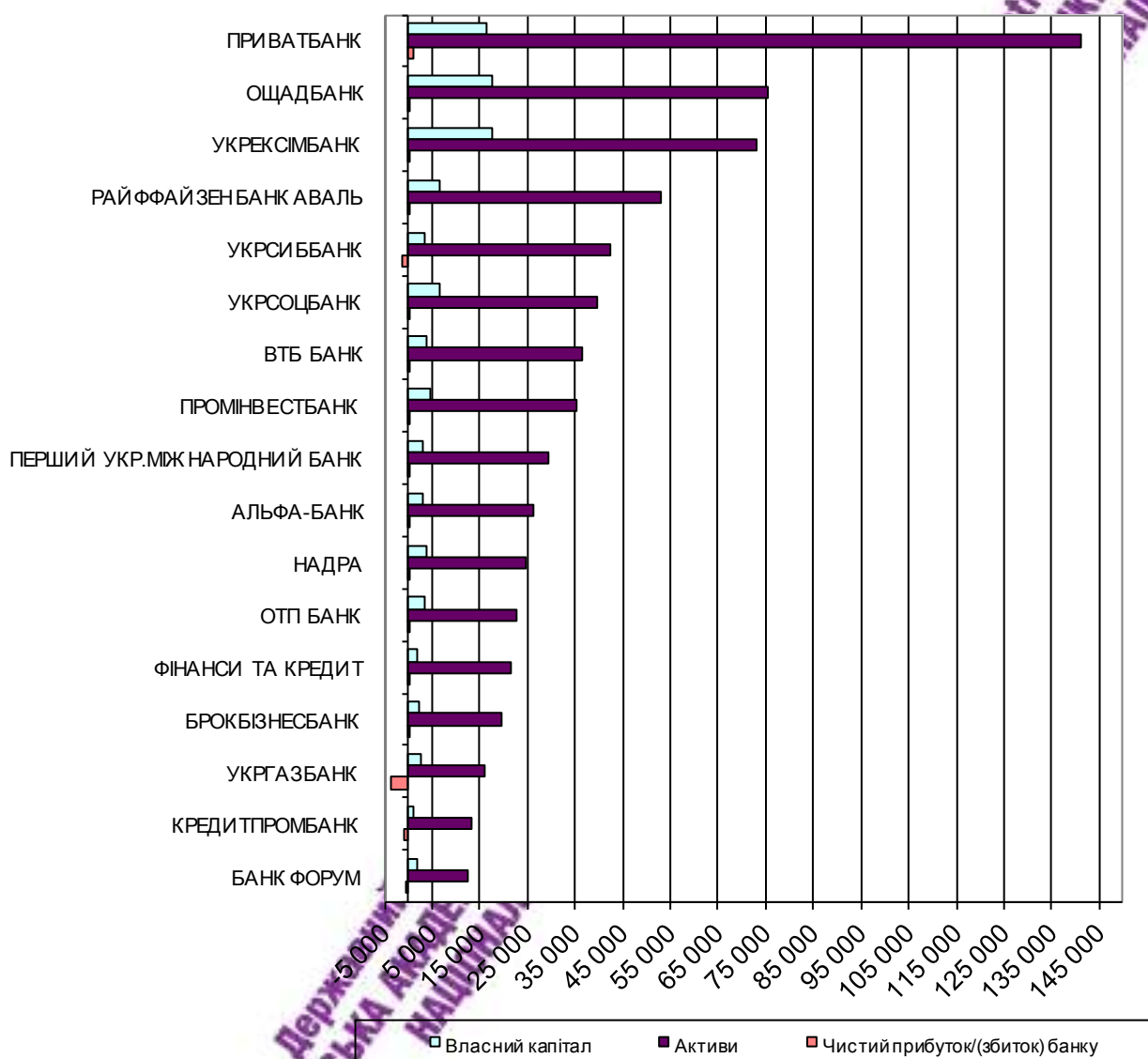

Рисунок 2.3 – Результати порівняння абсолютних розмірів капіталу, активів та фінансових результатів банків I групи станом на 01.10.2011р., млн. грн.

(складено автором на основі [143,144])

Лідером серед обсягів чистих збитків є націоналізований банк ПАТ АБ «Укргазбанк», що станом на 01.10.2011р. продемонстрував фінансовий результат на рівні -3,5 млрд. грн., при цьому обсяги власного капіталу даного банку перевищують обсяги суміжних із ним банків у групі.

Все це свідчить про низьку ефективність функціонування банків із державною участю, які належать до I групи банків за класифікацією НБУ. Нажаль, ці банки сьогодні займаються штучним акумулюванням капіталу, а використовують його з низькою ефективністю, внаслідок чого фінансові результати функціонування цих трьох досліджуваних банків є незначними.

Нами проведено порівняльний аналіз державних та приватних банків I групи із застосуванням бінарного підходу: фіктивна змінна дорівнює «1» у випадку, коли відповідний показник приймає більші значення в середньому по державним банкам у порівнянні з середнім рівнем по приватним банкам, та «0» – в протилежному випадку. Вихідні дані, що були використані нами для проведення цього аналізу, наведені в додатку Л, а результати такого аналізу демонструє табл. 2.7. Аналіз свідчить, що:

- державні банки демонструють значно вищі рівні показників ROA та ROE, ніж приватні банки відповідної групи, хоча максимізація прибутку не повинна бути основним орієнтиром їх діяльності;
- частка кредитів в активах державних банків під час кризи була значно нижчою, ніж у приватних банків, що свідчить про невиконання ними функції антициклічного регулювання кредитної активності в банківській системі;
- державні банки не виконують одну зі своїх основних функцій – зниження трансакційних витрат на фінансовому ринку, оскільки величина чистої процентної маржі у них значно вище, ніж у приватних банків;
- державні банки витрачають значно менше коштів на маркетинг порівняно з приватними банками, оскільки значна частка цих витрат фактично перекладено на державу;
- значний рівень кредитування державними банками імпорту споживчих товарів та послуг свідчить, що їх капітал, який фактично є власністю держави, витрачається на фінансування економік інших країн, що дестимулює економічне зростання в Україні.

Таблиця 2.7 – Узагальнені результати авторського дослідження щодо порівняльної характеристики державних та приватних банків І групи на основі бінарних показників

Показник	Квартали, роки																					
	2Q12	1Q12	4Q11	3Q11	2Q11	1Q11	4Q10	3Q10	2Q10	1Q10	4Q09	3Q09	2Q09	1Q09	4Q08	3Q08	2Q08	1Q08	4Q07	3Q07	2Q07	1Q07
Чиста процентна маржа	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	0	1	0	1
Чиста непроцентна маржа	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1	1	0	1	0
Чистий спред	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Кредитний ризик	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1
Відношення загально-адміністративних витрат за вирахуванням витрат на маркетинг до доходів	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1
Відношення витрат на маркетинг до доходів	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Матеріальні витрати на одиницю робочих активів	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Нематеріальні витрати на одиницю робочих активів	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1
ROA	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	0
ROE	0	0	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	0
Частка кредитів в активах банків першої групи	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Частка цінних паперів в активах	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	0	0
Частка кредитів нефінансовим корпораціям в загальній сумі кредитів	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Частка кредитів домогосподарств в загальній сумі кредитів	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Таким чином, користуючись привілейованим становищем на ринку, яке їм забезпечує державна участь, державні банки фактично перетворилися на осередки акумулювання не виправдано високих обсягів капіталу, а функціонують вони при цьому як звичайні комерційні банки.

Схожу ситуацію можна також прослідкувати серед підконтрольних державі банків II групи (табл. К.2 Додатку К).

За даними Національного банку України, що продемонстровані на рис. 2.4), ПАТ «РОДОВІД БАНК» (на базі якого у 2011р. створено санаційний банк), функціонує також досить неефективно, про що свідчать від'ємні значення кожного із розглянутих показників [153]. Це можна пояснити тим, що даний банк був одним із тих, хто найбільше постраждав внаслідок впливу світової фінансово-економічної кризи, проте, незважаючи на активні дії держави, даний банк можна вважати проблемним.

Разом з тим, показово, що даний банк є лідером із акумулювання капіталу по групі (рис 2.5).

Зважаючи на від'ємні значення індикаторів ефективності функціонування даного банку та найбільших показників залучення капіталу, дана фінансово-кредитна установа сьогодні фактично перетворилася на бездонну боргову яму, яка лише вбирає в себе все більше фінансових ресурсів, ніяким чином не перерозподіляючи фінансові потоки [62].

Більш прийнятною є ситуація з ефективністю функціонування ПАТ КБ «Хрещатик», що демонструє незначні, проте позитивні значення основних індикаторів фінансової результативності. Однак варто зазначити, що частка участі держави в цьому банку є незначною (близько 24%), тому даний банк у більшій мірі є приватним, аніж підконтрольним державі [143].

Розглянемо роль та місце банків з державною участю серед банків III групи (табл. К.3 Додатку К). В цій групі підконтрольним державі є лише один банк – ПАТ АКБ «Київ» (рис. 2.6).

ПАТ АКБ «Київ» станом на 1 жовтня 2011р. демонстрував позитивну, проте незначну ефективність власної діяльності: показники рентабельності

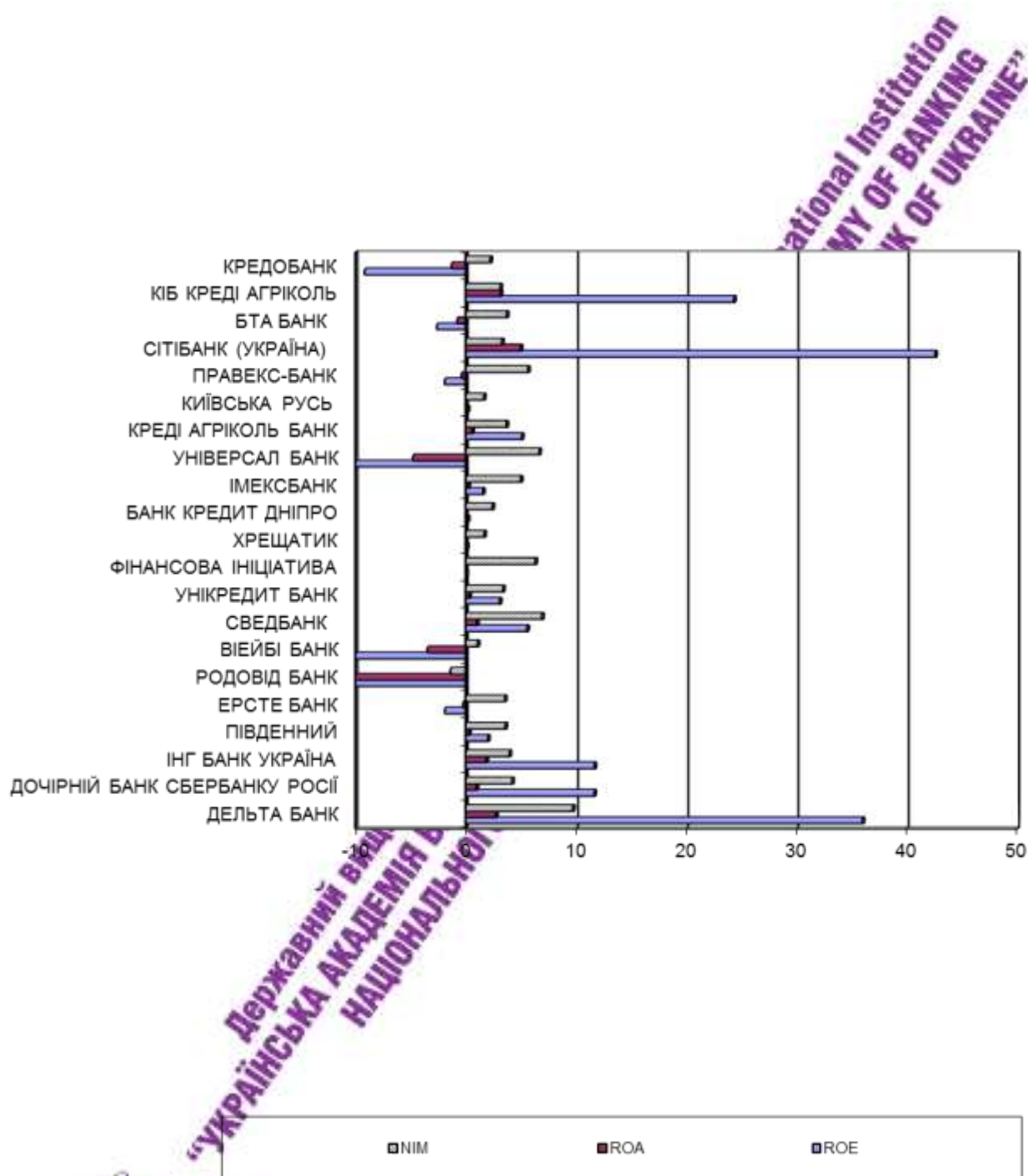

Рисунок 2.4 – Основні показники ефективності функціонування банків II групи за класифікацією НБУ станом на 01.10.2011р., % (складено автором на основі [143])

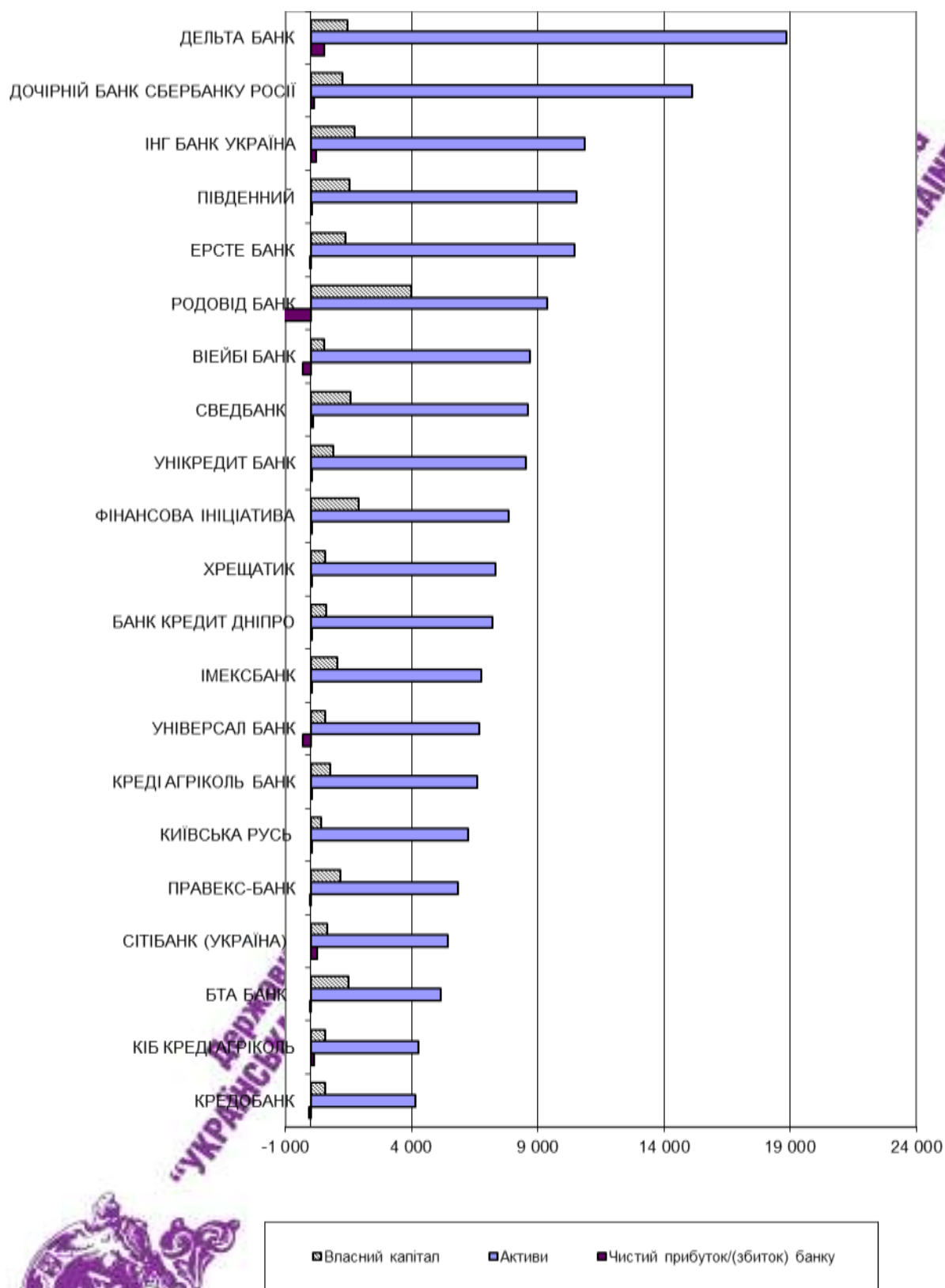

Рисунок 2.5 – Результати порівняння абсолютних розмірів капіталу, активів та фінансових результатів банків II групи станом на 01.10.2011р., млн. грн.

(складено автором на основі [143])

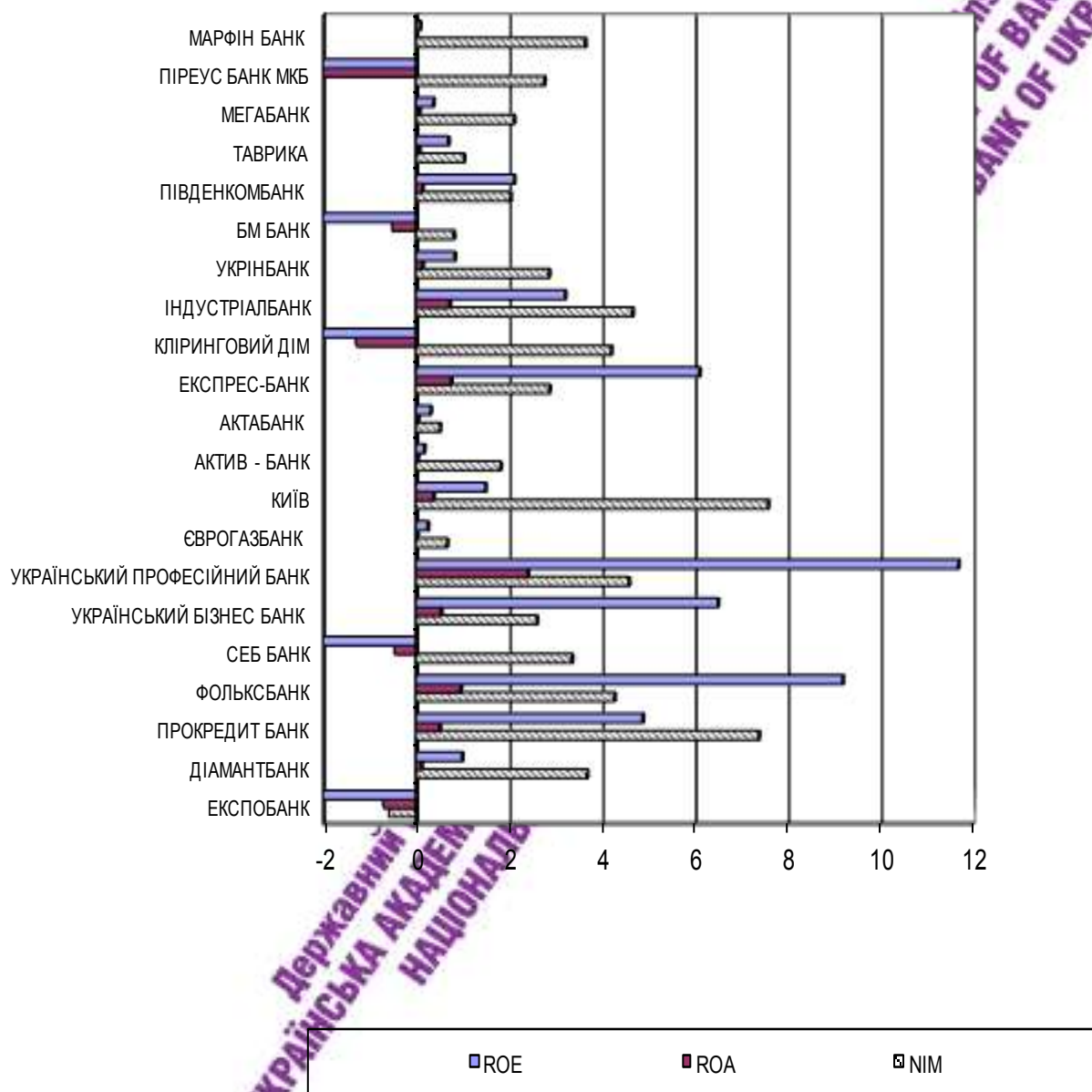

Рисунок 2.6 – Основні показники ефективності функціонування банків III групи за класифікацією НБУ станом на 01.10.2011р., %
(складено автором на основі [143])

капіталу (ROE) та активів (ROA) становили 1,49% та 0,37% відповідно. Показово, що даний банк є лідером у групі щодо показника чистої процент-

ної маржі, що свідчить про високу вартість банківських послуг даної фінансово-кредитної установи.

Аналогічно до підконтрольних державі банків II групи, ПАТ АКБ «Київ» є лідером серед найближчих банків в своїй групі за класифікацією НБУ по обсягам акумулювання власного капіталу (рис 2.7).

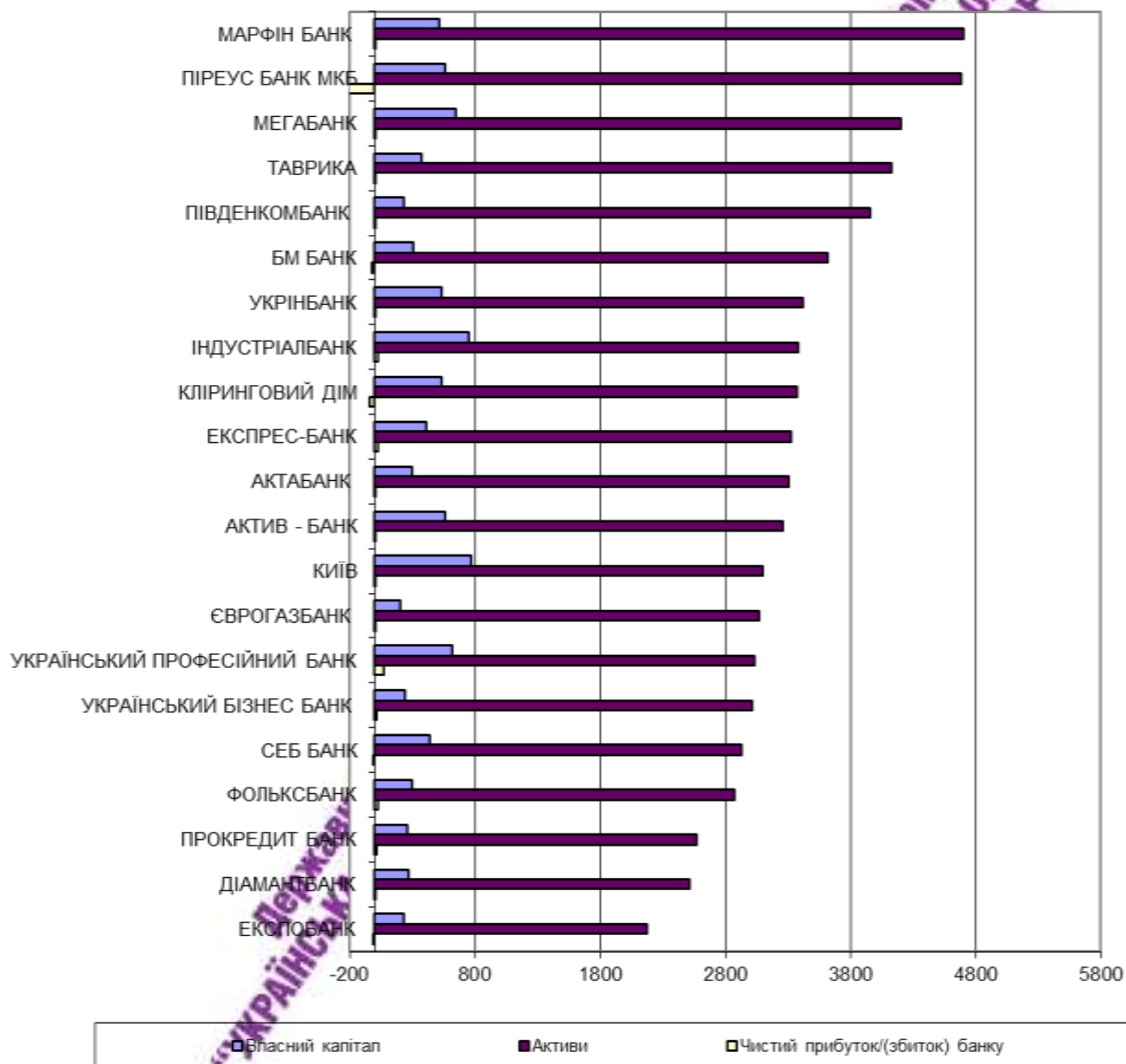

Рисунок 2.7 – Порівняння абсолютних розмірів капіталу, активів та фінансових результатів банків III групи станом на 01.10.2011р., млн. грн.

(складено автором на основі [143])

Крім того, даний банк, як і більшість банків даної групи, має досить низьку прибутковість, що свідчить про значні обсяги витрат, що несе банк, здійснюючи свою основну діяльність.

Розглянемо роль та місце банків з державною участю серед банків IV групи (табл. К.4 Додатку К).

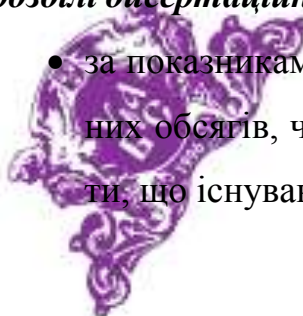
В даній групі банки із участю держави та під її контролем представлені трьома фінансово-кредитними установами: ПАТ «Інпромбанк», ПАТ «Український банк реконструкції та розвитку»; ПАТ «Банк Столиця». Результати порівняльного аналізу прибутковості банківського бізнесу в цій групі представлені на рис. 2. 8.

За функціональним призначенням та метою створення лише ПАТ «Український банк реконструкції та розвитку» можна впевнено віднести до банків з державною участю. Нажаль, він демонструє надзвичайно низькі показники ефективності своєї діяльності (ROE та ROA даного банку складають лише 0,13% та 0,07% відповідно). Це означає, що даний банк функціонує на межі втрати своєї платоспроможності, лише відтягує частину тимчасово-вільних коштів клієнтів, при цьому майже зовсім не проводить ніяких активних операцій. Тому доцільність подальшого існування такого банку на сьогодні є доволі сумнівною.

Аналіз ефективності функціонування більшості інших банків IV групи (рис. 2.9) свідчить, що ПАТ «Український банк реконструкції та розвитку» демонструє позитивний фінансовий результат у розмірі 80 тисяч гривень за перші 10 місяців 2011р. Зрозуміло, що банки, які перебувають під тимчасовою адміністрацією, є збитковими.

Підсумовуючи результати проведеного нами дослідження ефективності функціонування банків з державною участю, викладеного в даному підрозділі дисертаційного дослідження, можна зробити такі основні висновки:

- за показниками рентабельності капіталу та активів, а також їх абсолютних обсягів, чистої процентної маржі і чистого прибутку, можна сказати, що існування банків з державною участю у тому вигляді, в якому

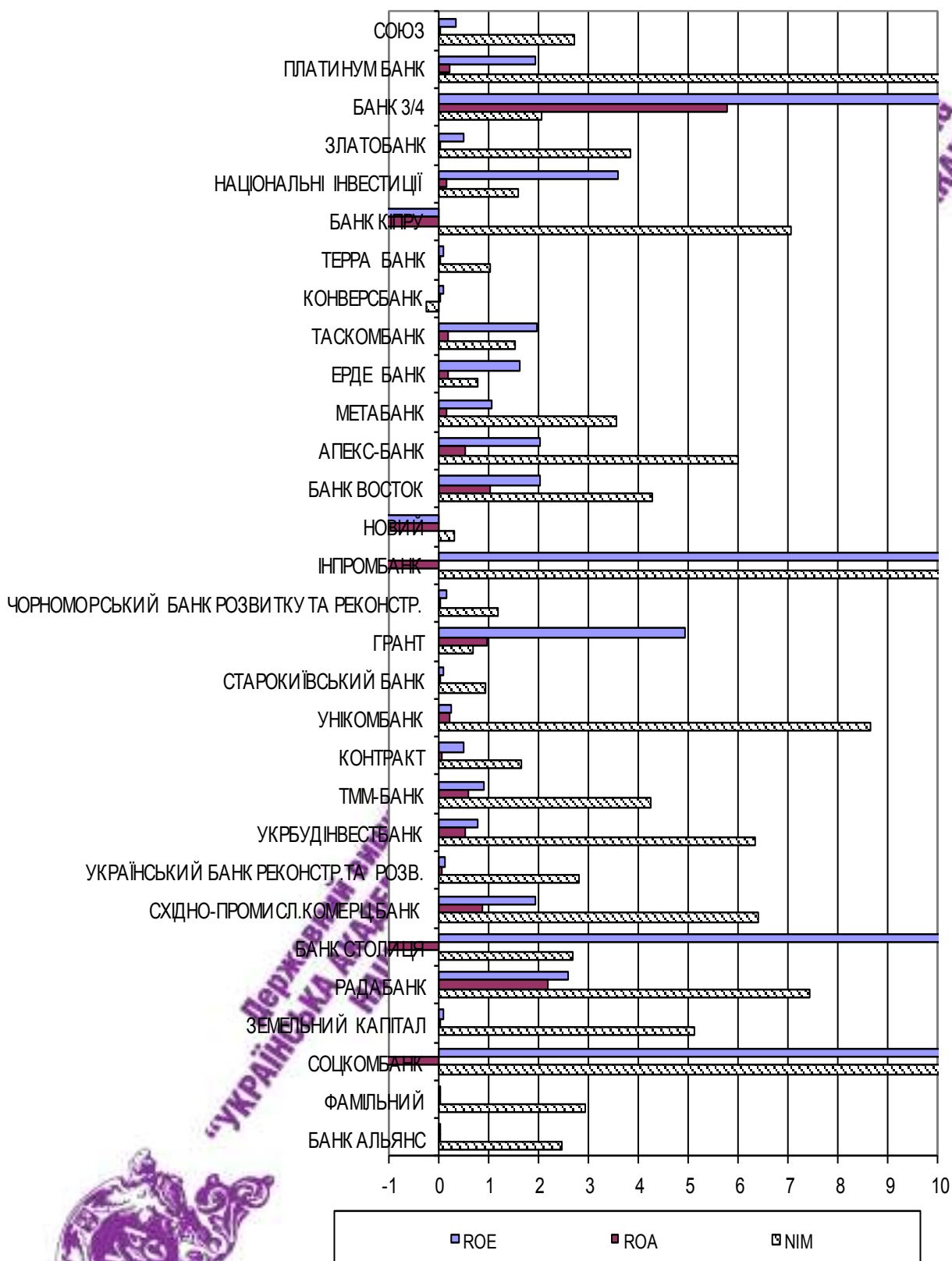

Рисунок 2.8 – Основні показники ефективності функціонування банків IV групи за класифікацією НБУ станом на 01.10.2011р., %
(складено автором на основі [143-144])

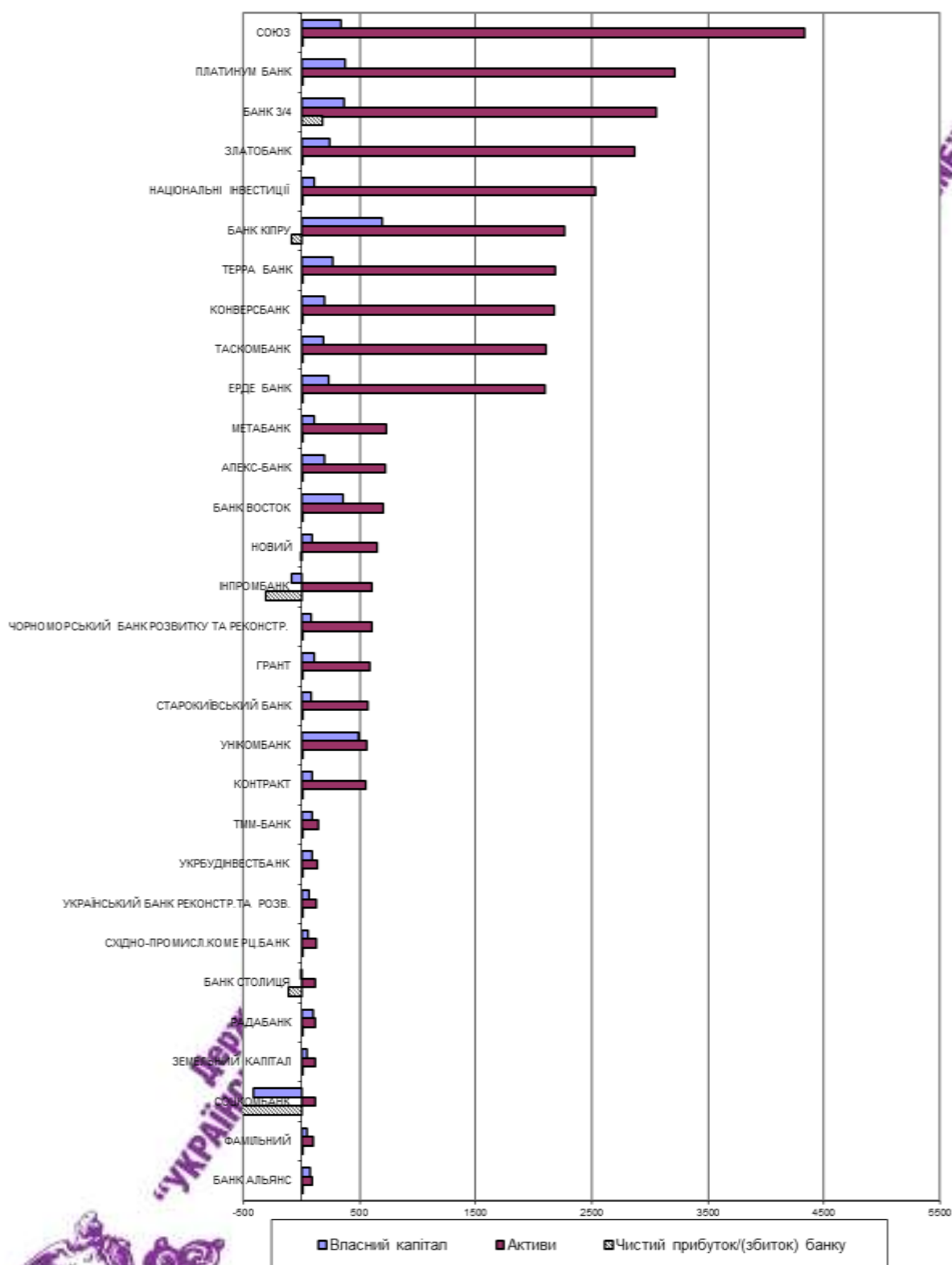

Рисунок 2.9 – Результати порівняння абсолютних розмірів капіталу, активів та фінансових результатів банків IV групи станом на 01.10.2011р., млн.грн.

(складено автором на основі [143-144])

вони існують зараз, є недоцільним та неефективним;

- майже кожен із банків з державною участю акумулює в собі надзвичайні обсяги капіталу, що означає надзвичайно неефективне розподілення державних коштів для підтримки платоспроможності даних фінансово-кредитних установ;
- більшість банків з державною участю демонструють низьку прибутковість основної діяльності. Хоча більшість суміжних по групам комерційних банків мають схожі фінансові результати, однак, це не передбачає об'єктивну необхідність підтримки банків із державною участю за кошти платників податків;
- незважаючи на співставні обсяги активів державних та приватних банків, їх рентабельність, а відповідно і ефективність є досить низькою, що свідчить про неспроможність державних банків адекватно використовувати наявні фінансові ресурси;
- банки із державною участю є лідерами у показнику чистої процентної маржі, що означає значне перевищення процентних доходів над процентними витратами. Така ситуація може бути викликана значним перевищенням відсоткових ставок по розміщенню ресурсів, над ставками по їх залученню.

Виходячи із цих позицій, можна стверджувати, що сучасні українські банки з участю держави не виконують функції комерційних банків у нормальному режимі. Крім того, державні банки реально не виконують і тих функцій, які передбачені самим змістом державних фінансових агентів [9].

Думку про *недоцільність функціонування державних банків як звичайних комерційних* поділяють і фахівці Світового Банку. Так, зокрема, професор Колумбійського університету Ч. Коломіріс [187] зазначає, що в ситуації, коли державним банкам надано право функціонувати як звичайні приватні банки, вони, як правило, стають корумпованими установами, надають перевагу у пільговому кредитуванні окремим видам позичальникам, що підриває основи ринкової конкуренції.

Разом з тим, ми вважаємо, що *на основі аналізу та порівняння лише фінансових результатів та обсягів активів комерційних та державних банків не можливо зробити остаточний висновок про об'єктивну необхідність функціонування останніх у тому вигляді, в якому вони існують на сьогоднішній день. Тому необхідно провести дослідження того впливу, що здійснює держава через державні банки на банківську систему та на фінансово-економічний розвиток держави.* Вирішенню даної науково-практичної задачі буде присвячений наступний підрозділ даної дисертаційної роботи.

2.2 Формалізація впливу банків з державною участю на розвиток банківської системи та національної економіки України

Сьогодні вже можна з впевненістю стверджувати про відсутність об'єктивної необхідності існування державних банків України в такому вигляді, в якому вони перебувають зараз, виходячи зі значно спрощеного переліку їх основних функцій в економічній системі.

Тому в контексті досліджуваної проблеми особливий науковий інтерес викликає оцінювання глибини впливу обсягу фінансових ресурсів, що вкладені в банківську систему, на економіку країни.

В результаті багаторічних ґрунтовних досліджень в даному науковому напрямку, які здійснювалися як фахівцями Світового банку (А.Мікко [269], У.Панізою [269], М.Янезом [269], Р.Ла Портою [266, 267, 275], Ф.Лопезом-Де-Сіланесом [275], А.Шлайфером [266], Т.Корнером[265], І.Шнабелем, С.Адріановою [249], Дж. Бартом [251, 252], Ж.Капріо [256], Р.Левіном [268]), так і російськими дослідниками (Хандруєвим О.А., Глушковою К.О) було сформовано 7 гіпотез щодо впливу державного капіталу на банківську систе-

му країни та економіку в цілому. Так, зокрема, ці гіпотези стосуються впливу нарощування частки державного банківського капіталу на:

- якість та глибину фінансового посередництва;
- рівень довіри до банківського сектора;
- рівень трансакційних витрат;
- політику банків щодо кредитування приватного сектора економіки;
- рівень політизованості банківського сектору;
- якість кредитних портфелів комерційних банків;
- темпи економічного зростання країни та показники економічного розвитку.

Ці гіпотези неодноразово перевірялися на даних різних країн світу, про що свідчать роботи [251,252, 265, 266, 267, 275]. *На жаль, до цих пір жодного аналогічного ґрунтовного дослідження щодо перевірки справедливості цих гіпотез для України не було здійснено. Саме таку наукову задачу ми і ставимо перед собою в даному підрозділі дисертаційної роботи.*

Перевірка цих гіпотез на даних різних країн здійснювалася за різним набором макроекономічних та специфічних фінансових показників. В основу нашого дослідження покладено систему показників, викладену в роботі [39], *але за авторської пропозицією в дану систему внесено ряд суттєвих коригувань.* Так, зокрема:

- для перевірки гіпотези, що нарощування частки державного банківського капіталу сприяє збільшенню рівня політизованості фінансово-кредитної політики банків, крім показника «співвідношення кредитів державному сектору до ВВП» *пропонується використати ще й показник «частка ОВДП в портфелі цінних паперів банків»;*
- для перевірки гіпотези, що нарощування частки державного банківського капіталу здійснює позитивний вплив на рівень довіри до банківського сектора, замість показника «відношення депозитів до запитання до довгострокових ощадних вкладів» *пропонується використання показника «відношення депозитів до запитання до строкових депозитів»;*

- для перевірки гіпотези, що нарощування частки державного банківського капіталу є каталізатором зниження якості кредитних портфелів комерційних банків, *пропонується додатково ввести ще один показник – «відсоток виконання формування резерву під активні операції»;*
- для перевірки гіпотези, що нарощування частки державного банківського капіталу здійснює вплив на темпах економічного зростання країни та показниках економічного розвитку, крім показників «динаміка зростання реального ВВП», «ВВП на душу населення», «рівень інвестицій у основний капітал», «індекс промислового виробництва» *пропонується використати ще й показники «індекс інфляції», «експорт товарів та послуг», «імпорт товарів та послуг», «відношення кредитів нефінансовим корпораціям до ВВП».*

Таким чином, з авторськими коригуваннями система показників, яка буде обрана нами для перевірки справедливості гіпотез щодо впливу нарощування частки державного банківського капіталу на розвиток банківської системи та національної економіки України в цілому, наведена в табл. 2.8.

Вихідною базою для перевірки справедливості цих гіпотез для України стала інформація, узагальнена нами в табл. 2.9 [143, 144, 188-207]. Представлені в ній аналітичні дані були систематизовані автором на основі оприлюдненої інформації на офіційних порталах Національного Банку України, Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України та Асоціації українських банків. Разом з тим, деякі показники (ВВП, темп росту ВВП та ВВП на душу населення) для 2011 р. були розраховані на основі попередніх даних Національного банку.

Слід звернути увагу, що для дослідження обрано період 2002-2011рр., оскільки починаючи із 2002 р. основні показники діяльності банків почали розраховуватися в рамках єдиного стандарту щодо фінансової звітності банків.

Авторське дослідження в даному науковому напрямку суттєво відрізняється від попередніх ще одним принциповим положенням – підходом до оцінювання частки участі держави в банківській системі.

Таблиця 2.8 – Розширена автором система показників для перевірки гіпотез щодо впливу банків з державною участю на розвиток банківської системи та національної економіки України в цілому (розроблено на основі [39, 40])

№ з.п.	Гіпотеза	Результуючі показники
1	Нарощування частки державного банківського капіталу має позитивний вплив на якість та глибину фінансового посередництва	Відношення сукупних активів банків до ВВП
		Відношення сукупних кредитів банків до ВВП
		Відношення сукупних депозитів банків до ВВП
2	Нарощування частки державного банківського капіталу здійснює позитивний вплив на рівень довіри до банківського сектора	Відношення депозитів до запитання до строкових депозитів
		Відношення готівки поза банками та перказних депозитів до грошової маси (M1/M3)
		Відношення грошової маси та грошової бази
3	Нарощування частки державного банківського капіталу є основою зниження трансакційних витрат	Чиста процентна маржа
4	Нарощування частки державного банківського капіталу здійснює вплив на політику банків щодо кредитування приватного сектора	Відношення кредитів приватному сектору до ВВП
		Відношення споживчих кредитів до сукупних активів
5	Нарощування частки державного банківського капіталу сприяє збільшенню рівня політизованості банківського сектора	Співвідношення кредитів державному сектору до ВВП
		Частка ОВДП в портфелі цінних паперів банків
6	Нарощування частки державного банківського капіталу є каталізатором зниження якості кредитних портфелів комерційних банків	Співвідношення проблемних кредитів до активів
		Відношення резервів під проблемні кредити за загальних активів
		Відсоток виконання формування резерву під активні операції
7	Нарощування частки державного банківського капіталу здійснює вплив на темпи економічного зростання країни та показники економічного розвитку	Динаміка зростання реального ВВП
		ВВП на душу населення
		Рівень інвестицій у основний капітал
		Індекс промислового виробництва
		Індекс інфляції
		Експорт товарів та послуг
		Імпорт товарів та послуг
Відношення кредитів нефінансовим корпораціям до ВВП		

Таблиця 2.9 – Вихідні дані для перевірки гіпотез щодо впливу банків з державною участю на розвиток банківської системи та національної економіки України в цілому (складено автором на основі [143, 144, 188-207, 223])

Показник	Роки									
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
ВВП (млн.грн)	225 810	267 344	345 113	441 452	544 153	720 731	948 056	913 345	1 082 569	1 314 000
Сукупні активи (млн.грн)	67774	105539	141497	223024	353 086	619 004	973 332	1 001 626	1 090 248	1 211 540
Сукупні кредити (млн.грн)	42 228	67 892	88 615	143 423	245 230	426 867	734 022	723 295	732 823	801 809
Сукупні депозити (млн.грн)	39 467	62 480	84 598	134 754	185 917	283 875	359 740	334 953	416 650	491 756
Депозити до запитання (млн.грн)	18576	27746	37059	50 634	62 557	93 404	107 589	119 793	152 477	174 959
Строкові депозити (млн.грн)	20270	36485	48714	84 120	123 360	190 471	252 152	215 160	264 173	316 797
M1	40 354	53 270	67 090	98 573	123 276	181 665	225 127	233 748	289 894	311 047
M2	64 395	94 603	125 483	193 145	259 413	391 273	512 527	484 772	596 841	681 801
M3 (грошова маса)	65 129	95 334	125 705	194 071	261 063	396 156	515 727	487 298	597 872	685 515
Грошова база	30 808	40 089	53 763	82 760	97 214	141 901	186 671	194 965	225 692	239 885
Чиста процентна маржа	6,00	5,78	4,90	4,90	5,30	5,03	5,30	6,21	5,79	5,34
Кредити споживчі (млн.грн)	3 255	8 879	14 599	33 156	58 453	115 032	186 088	137 113	122 942	126 192
Кредити домогосподарствам (млн.грн)	3 656	9 887	16 130	35 659	82 010	160 386	280 490	241 249	209 538	201 224
Кредити нефінансовим корпораціям (млн.грн)	38 153	57 403	71 589	106 078	160 503	260 476	443 665	462 215	500 961	575 545
Кредити держ сектору економіки (млн.грн)	196	59	39	5	4	4	12	5 755	8 817	8 532
Частка ОВДБ в портфелі цінних паперів банків	0,717	0,519	0,476	0,455	0,477	0,411	0,619	0,695	0,843	0,799
Проблемні кредити (млн.грн)	2 113	2 500	3 145	3 379	4 456	6 357	18 015	69 935	84 851	80 359
Резерви під кредитні операції (млн.грн)	3 905	5 355	7 250	9 730	13 289	20 188	48 409	122 433	148 839	157 907
Темп росту ВВП (відсотків до попереднього року)	105,1	108,0	115,1	124,5	114,8	122,7	128,6	113,0	113,8	121,3
ВВП на душу населення (грн.)	4 685	5 591	7 273	9 372	11 630	15 496	20 495	19 832	23 600	28 775
Інвестиції в основний капітал у фактичних цінах, млн. грн.	37178	51011	75714	93096	125254	188486	233081	151777	1506671	-
Інвестиції в основний капітал, у % до попереднього року	108,9	131,3	128	101,9	119	129,8	97,4	58,5	99,4	-
Індекс промислового виробництва, %	107,0	115,8	112,5	103,1	106,2	107,6	94,8	78,1	111,2	107,6
Індекс інфляції (Індекс споживчих цін)	99	108	112	110	112	117	122	112	109	105
Експорт товарів та послуг, млн.дол. США	22 012,4	27 328,2	37 980,2	40 421,5	45 873,2	8 989,2	78 696,7	49 223,7	63 067,1	82 107,4
Імпорт товарів та послуг, млн.дол. США	18 508,0	24 409,2	31 004,1	39 052,0	48 846,9	4 878,3	92 181,2	50 604,4	66 180,2	88 854,9
Частка держави в активах (SSABS) БС, ч	0,127113	0,104185	0,091348	0,107919	0,0996982	0,0900491	0,120331562	0,17878409	0,176911	0,176895
Частка держави в активах (SSABS) БС, %	12,71	10,42	9,13	10,79	9,97	9,00	12,03	17,88	17,69	17,69

У всіх попередніх дослідженнях частка участі держави в банківській системі вимірювалася за капіталом, тоді як ми пропонуємо вимірювати її за активами.

Такий підхід дозволить дозволить адекватно врахувати реальні можливості держави щодо контролю над активами банків з державною участю, потребу в чому автор пояснює принаймні трьома причинами.

По-перше, раніше серед вимог, що висувалися Національним банком України до банків була така обов'язкова вимога, як дотримання чіткого кількісного співвідношення активів та капіталу. В такій ситуації вимірювання рівня присутності держави в банківській системі за рівнем державного капіталу, вкладеного в банки, було цілком обґрунтованим та мало економічний зміст. В такому випадку частка капіталу та частка активів цілком співпадали.

Зараз у вітчизняному нормативно-правовому полі, що регулює банківську діяльність, вимога скасована, а залишилася лише вимога до адекватності капіталу. Таким чином, банк зобов'язаний нарощувати капітал тільки при умові погіршення якості активів. Іншими словами, сьогодні у більшості банків України, в тому числі – і в державних, спостерігається неспівпадіння, тобто розрив між часткою будь-якого банку в загальному обсязі капіталу банківської системи та часткою активів цього банку в загальному обсязі активів банківської системи.

Але на наше глибоке переконання, саме рівень активів, а не рівень капіталу є визначальним індикатором місця того чи іншого банку, який він займає в банківській системі.

По-друге, відповідно до законодавства участь держави у статутному капіталі банку у розмірі 50% + 1 акція фактично забезпечує повний контроль держави над активами цього банку, тому індикатори участі держави в діяльності такого банку, виміряні за активами та капіталом, будуть суттєво відрізнятися [156-158].

По-третьє, в банках з тимчасовою адміністрацією держава (через Фонд гарантування вкладів фізичних осіб [178]) отримує право повного та виключ-

ного управління ними. Тому хоча формально частка капіталу цих банків не переходить у власність держави, її контроль над активами цих банків стає повним [123].

Таким чином, як індикатор, що характеризує рівень участі держави в банківській системі України, будемо далі в цьому підрозділі дисертаційної роботи показник SSABS – частка держави в активах банківської системи, який пропонується розраховувати в такий спосіб:

$$SSABS = \frac{\sum_1^I (A_i^{sob} - R_i^{sob}) + \sum_1^J (A_j^{bcss} - R_j^{bcss}) + \sum_1^T (A_t^{bsps} - R_t^{bsps}) + SSBC_t + \sum_1^K (A_k^{bia} - R_k^{bia})}{A_{bs} - R_{bs}} \quad (2.1)$$

де A_i^{sob}, R_i^{sob} – відповідно активи і резерви i -го державного банку (крім НБУ);

A_j^{bcss}, R_j^{bcss} – відповідно активи і резерви j -го банку із державною участю, в капіталі якого частка держави складає більше 50 %;

A_t^{bsps}, R_t^{bsps} – відповідно активи і резерви t -го банку із державною участю, в капіталі якого істотна участь держави складає менше 50%;

A_k^{bia}, R_k^{bia} – відповідно активи і резерви k -го банку, в якому введено тимчасову адміністрацію;

$SSBC_t$ – частка держави в статутному капіталі тих банків, де вона складає менше 50%;

I – кількість державних банків;

J, T – відповідно кількість банків із державною участю, в капіталі яких істотна участь держави складає більше та менше 50%;

K – кількість банків, в яких введено тимчасову адміністрацію;

A_{bs}, R_{bs} – відповідно сукупні активи і сукупні резерви банків.

Необхідно зазначити, що даний показник, окрім його основної задачі, виконує, на нашу думку, також досить важливу другорядну задачу. Зауважимо, що одним із найбільших недоліків тих моделей, які до сьогодні використовувалися різними авторами для перевірки гіпотез щодо впливу державного капіталу на розвиток банківської системи та національної економіки, є нехтування фактом наявності циклічності у розвитку банківської системи. Так, зокрема, в більшості наукових досліджень період, який оцінюється, містить кризові роки, що суттєво викривлює адекватність отриманих оцінок. Виходячи з цього, результати моделювання виглядають надмірно усередненими.

На нашу думку, слід поводити окремі дослідження по докризовому або післякризовому періоду та під час кризи.

Таким чином, при використанні запропонованого нами показника *SSABS* ми пропонуємо виокремити два релевантні для аналізу та порівняння часові проміжки (рис. 2.10).

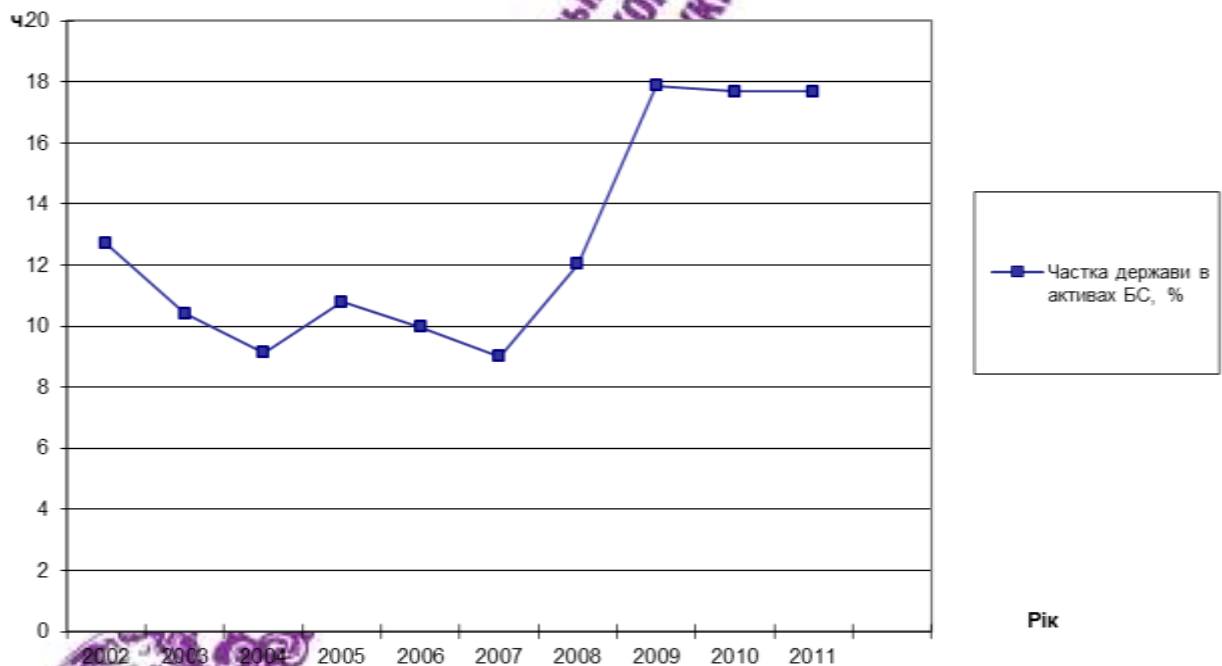

Рисунок 2.10 – Динаміка показника *SSABS* для України за період 2002-2011рр. (розраховано автором на основі даних [143])

Як видно з рис. 2.10, динаміка показника *SSABS* чітко відтворює динаміку економічних процесів, що мали місце у відповідний період в Україні:

2002 р. – економічний спад; 2004-2005 рр. – позитивна динаміка розвитку економіки; середина 2008 р. – розгортання світової фінансово-економічної кризи.

Зауважимо, що саме 2008р. є найбільш цікавим для дослідження в даному випадку, оскільки цей рік був переломним для вітчизняної економіки і саме в ньому частка участі держави в активах банківської системи збільшилась вдвічі: із близько 9% у 2007 р. до 18% у 2011 р.

Разом з тим, варто зазначити, що таке стрімке нарощування державної присутності в банківській системі пояснюється, на нашу думку, значними капіталовкладеннями при проведенні процедури націоналізації трьох банків (ПАТ «Родовід Банк», ПАТ «Акціонерний комерційний банк «КИЇВ» та ПАТ АБ «Укргазбанк»), що фактично перетворилися на осередки необмеженого споживання державних фінансових ресурсів [137, 140, 141].

Для того, щоб нівелювати вплив світової фінансової кризи на результати наших розрахунків, тобто відокремити зростання частки державної участі в банківській системі внаслідок націоналізації проблемних банків, далі будемо проводити аналіз впливу державної присутності в банківській системі України на розвиток національної економіки для двох варіантів (часових проміжків):

- I варіант – період 2002-2008 рр. – без урахування процесів націоналізації проблемних банків ПАТ «Родовід Банк», ПАТ «Акціонерний комерційний банк «КИЇВ» та ПАТ АБ «Укргазбанк»;
- II варіант – період 2002-2011 рр. – за весь період, тобто з урахуванням вимушеного зростання кількості банків з державною участю як засобу антикризової стабілізації банківської системи України.

Показники K_1 та K_2 , розраховані нами та представлені в табл. 2.10, є коефіцієнтами кореляції між відповідним показником та часткою держави в активах банківської системи за період 2002-2008рр. та за період 2002-2011рр. відповідно.

Таблиця 2.10 – Результати розрахунку показників та коефіцієнтів кореляції для перевірки гіпотез щодо впливу банків з державною участю на розвиток банківської системи та національної економіки України в цілому (розраховано автором)

№	Показники для перевірки відповідної гіпотези	Роки										Коеф. кореляції	
		2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	K ₁	K ₂
	1 гіпотеза - Фінансова глибина												
1	Активи /ВВП	0,300	0,395	0,410	0,505	0,649	0,859	1,027	1,097	1,007	0,922	-0,076	0,622
2	Кредити/ВВП	0,187	0,254	0,257	0,325	0,451	0,592	0,774	0,792	0,677	0,610	-0,016	0,580
3	Депозити/ВВП	0,175	0,234	0,245	0,305	0,342	0,394	0,379	0,367	0,385	0,374	-0,342	0,379
	2 гіпотеза - Довіра до БС												
4	Депозити до запитання/Строкові депозити	0,916	0,760	0,761	0,602	0,507	0,490	0,427	0,557	0,577	0,552	0,263	-0,151
5	M1/M3	0,627	0,563	0,535	0,510	0,475	0,464	0,439	0,482	0,486	0,456	0,360	-0,229
6	Грошова маса/Грошова база	2,114	2,378	2,338	2,345	2,685	2,792	2,763	2,499	2,649	2,858	-0,366	0,237
	3 гіпотеза - Зниження транзакційних витрат												
7	Чиста процентна маржа	6	5,78	4,9	4,9	5,3	5,03	5,3	6,21	5,79	5,34	0,648	0,617
	4 гіпотеза - Кредитна активність домогосподарств												
8	Частка споживчих кредитів в Активах	0,048	0,084	0,103	0,149	0,166	0,186	0,191	0,137	0,113	0,104	-0,317	-0,238
9	Відношення кредитів домогосподарствам до ВВП	0,016	0,037	0,047	0,081	0,151	0,223	0,296	0,264	0,194	0,153	-0,040	0,375
	5 гіпотеза - Політизованість банківського сектору												
10	Кредити державному сектору до ВВП	0,001	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,006	0,008	0,006	0,629	0,951
11	Частка ОВДП в портфелі ЦП банків	0,717	0,519	0,476	0,455	0,477	0,411	0,619	0,695	0,843	0,799	0,908	0,940
	6 гіпотеза - Якість банківських активів												
12	Частка проблемних кредитів	0,050	0,037	0,035	0,024	0,018	0,015	0,025	0,097	0,116	0,100	0,537	0,951
13	Резерви під активні операції до Активів	0,058	0,051	0,051	0,044	0,038	0,033	0,050	0,122	0,137	0,130	0,654	0,967
14	Відсоток виконання формування резерву	98,2	99,7	100,5	100,9	100,1	100,04	100,1	100,05	100,01	100,00	-0,60	-0,13
	7 гіпотеза - Показники економічного розвитку												
15	Темп росту ВВП	105,1	108	115,1	124,5	114,8	122,7	128,6	113	113,8	121,3	-0,142	-0,103
16	ВВП на душу населення	4685	5591	7273	9372	11630	15496	20495	19832	23600	28775	-0,025	0,738
17	Індекс промислового виробництва	107	115,8	112,5	103,1	106,2	107,6	94,8	78,1	111,2	107,6	-0,504	-0,419
18	Індекс інфляції (Індекс споживчих цін)	99,4	108,2	112,3	110,3	111,6	116,6	122,3	112,3	109,1	104,6	-0,321	-0,301
19	Експорт тов. та послуг, млрд.дол. США	22,01	27,32	37,98	40,42	45,87	89,8	78,69	49,22	63,06	82,1	0,369	0,615
20	Імпорт тов. та послуг, млрд.дол. США	18,5	24,4	31	39,05	48,84	48,7	92,18	50,6	66,18	88,85	0,404	0,595
21	Відношення кредитів нефінансовим корпораціям до ВВП	0,17	0,21	0,201	0,241	0,30	0,36	0,47	0,51	0,461	0,44	0,01	0,69

22	Інвестиції в основний капітал	23629	32573	37178	51011	75714	93096	125254	188486	233081	151777	-0,03	0,82
----	-------------------------------	-------	-------	-------	-------	-------	-------	--------	--------	--------	--------	-------	------

Державний вищий навчальний заклад
 "УКРАЇНЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
 НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ"

State Higher Educational Institution
 "UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
 OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE"

Далі більш детально викладемо результати проведеного нами дослідження щодо підтвердження або спростування кожної з 7 гіпотез щодо впливу банків з державною участю на розвиток банківської системи та національної економіки України в цілому.

І гіпотеза – Нарощування частки державного банківського капіталу має позитивний вплив на якість та глибину фінансового посередництва.

Як вже зазначалося, дану гіпотезу ми будемо перевіряти шляхом виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником *SSABS*) та трьома наступними індикаторами:

- відношення сукупних активів банків до ВВП,
- відношення сукупних кредитів банків до ВВП,
- відношення сукупних депозитів банків до ВВП.

Послідовно викладемо результати проведеного дослідження.

*1. Виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником *SSABS*) та співвідношенням активів українських банків до ВВП.*

Динаміка співвідношення цих двох показників вказує на досить незначну кореляцію між ними. До 2009р. кореляція цих показників була від'ємною та низькою ($K_1 = -0,076$), що означає існування у період з 2002 до 2009р. тенденції, при якій зменшення показника *SSABS* супроводжувалося нарощуванням співвідношення активів банків та ВВП. Проте, дане співвідношення не можна вважати показовим у цьому періоді через надзвичайно низький зв'язок цих показників, про що свідчить K_1 .

Разом з тим, показник K_2 демонструє протилежну ситуацію: у період 2009-2011рр. збільшення активів банків супроводжувалося і підвищенням показника *SSABS*, що вказує на існування певного зв'язку між досліджуваними величинами.

Дані, представлені на рис. 2.11, вказують на одночасне зростання цих показників у період із 2007 р. по 2010 р., однак збільшення показника *SSABS* є залишковим ефектом через існування значного часового лагу (2006-2007 рр.)

Таким чином, можна стверджувати, що діяльність державних банків та зростання частки участі держави в банківській системі не має стійкого зв'язку із збільшенням або зменшенням активів банківської системи через низький показник кореляції та значний часовий лаг між змінами у числових рядах.

2. Виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником SSABS) та співвідношенням наданих банками кредитів до ВВП.

Динаміка співвідношення цих показників є аналогічною до динаміки співвідношення попередніх показників, оскільки в даному випадку показник їх кореляції до настання кризи свідчить про незначний зв'язок між досліджуваними величинами ($K_1 = -0,016$), а показник кореляції з урахуванням кризи ($K_2 = 0,580$) свідчить про наявність певного зв'язку між ними (рис 2.12).

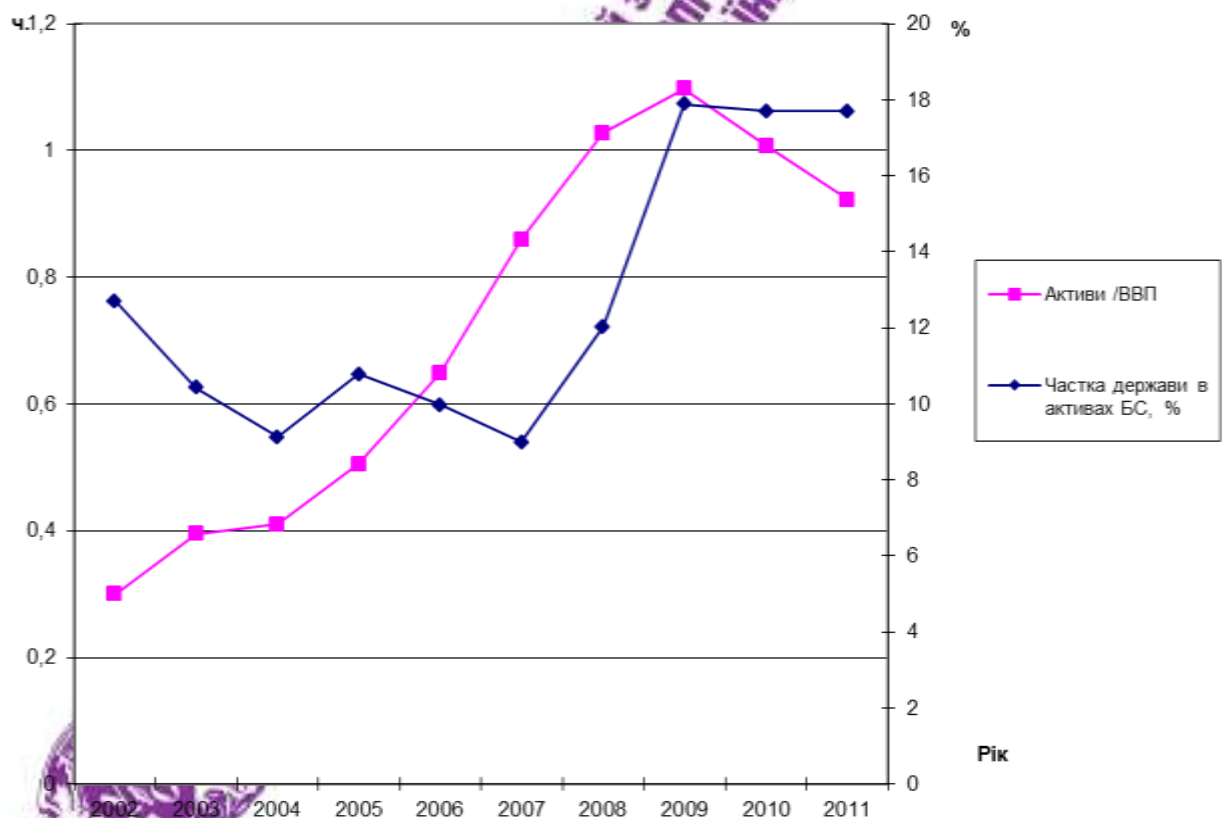

Рисунок 2.11 – Динаміка співвідношення обсягів активів банківської системи до ВВП та показника SSABS у 2002-2011 рр.

Рисунок 2.12 – Динаміка співвідношення обсягів наданих кредитів банківською системою до ВВП та показника SSABS у 2002-2011рр.

Таким чином, збільшення або зменшення присутності держави у активах банківською системи не викликає адекватного зворотного зв'язку, при чому динаміку показника SSABS можна також вважати похідним залишковим ефектом.

3. *Виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником SSABS) та співвідношенням залучених банками депозитів до ВВП.*

В даному випадку можна стверджувати про відсутність будь-якого зв'язку між досліджуваними показниками через досить низьку кореляцію між ними ($K_1 = -0,342$, $K_2 = 0,379$).

Представлена на рис. 2.13 динаміка демонструє, що у період 2002-2011рр. коливання значень показників сукупних депозитів до ВВП та частки держави в активах банківської системи відбувалися безвідносно одне до одного, що означає відсутність об'єктивних факторів впливу присутності дер-

жави у банківській системі на її потенціал по залученню тимчасово вільних коштів суб'єктів господарювання.

Рисунок 2.13 – Динаміка співвідношення обсягів залучених депозитів банківської системи до ВВП та показника SSABS у 2002-2011рр.

Таким чином, динаміка значень представлених показників вказує на відсутність будь-якого значимого впливу на глибину фінансового посередництва у банківській системі при коливанні частки участі держави у сукупних активах банківської системи. *Тому можна стверджувати, що перша із розглянутих гіпотез є спростованою.*

II гіпотеза – Нарощування частки державного банківського капіталу здійснює позитивний вплив на рівень довіри до банківського сектора.

Як вже зазначалося, дану гіпотезу ми будемо перевіряти шляхом виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником SSABS) та трьома наступними індикаторами:

- відношення депозитів до запитання та довгострокових ощадних вкладів;

- відношення готівки поза банками та переказних депозитів до грошової маси (M1/M3);
- відношення грошової маси та грошової бази.

Послідовно викладемо результати проведеного дослідження.

1. Виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником SSABS) та співвідношенням депозитів до запитання та довгострокових ощадних вкладів.

Динаміка даних показників та їх кореляція вказує на незначний зв'язок між ними, оскільки коефіцієнти їх кореляції як у докризовому, так і у загальному часовому інтервалі є надзвичайно низькими ($K_1 = 0,263$, $K_2 = -0,151$). Показовим є той факт, що показник R_1 є додатним, тоді як показник кореляції за весь період спостереження R_2 є від'ємним, що означає пряму і зворотну залежність у цих періодах відповідно. Крім того, така тенденція є оберненою до динаміки показників із попередньої гіпотези.

Рисунок 2.14 – Динаміка співвідношення обсягів залучених депозитів до запитання та строкових депозитів банківської системи із показником SSABS у 2002-2011 рр. (розраховано автором на основі [26-34, 48]).

Аналіз динаміки, представленої на рис. 2.14, вказує на одночасне скорочення як значень показника *SSABS*, так і обсягів депозитів до запитання. Така очевидна, проте слабка (про що свідчить значення показника кореляції R_1) залежність у періоді 2002-2009рр. змінюється на протилежну.

Тому можна стверджувати, що збільшення присутності держави у банківській системі не чинить значимого впливу на динаміку обсягів депозитів, а відповідно – і на рівень довіри до банківської системи.

2. Виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником SSABS) та співвідношенням грошових агрегатів M1 (готівка, що перебуває в обігу поза системою банків і переказні депозити) та M3 (грошова маса).

Аналізуючи співвідношення даних показників, можна констатувати про відсутність зв'язку між ними, про що свідчать коефіцієнти їх кореляції, що у докризовому періоді демонстрували слабкий, проте прямий зв'язок ($K_1=0,360$), тоді як у загальному періоді цей зв'язок є оберненим та також слабким ($K_2=-0,229$).

Як свідчить аналіз динаміки, представлений на рис. 2.15, вплив коливань частки держави в активах банківської системи на структуру грошової маси в економіці відсутній.

3. Виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником SSABS) та співвідношенням грошової маси та грошової бази.

Дослідження динаміки даних показників, як і в попередніх випадках, не вказує на існування стійкого зв'язку між ними, оскільки їх кореляція в обох аналізованих часових періодах є доволі низькою ($K_1=-0,366$, $K_2=0,237$), тоді як характер такого зв'язку є протилежним до попередніх випадків.

Представлена на рис 2.16 динаміка співвідношення даних показників дає наочну основу для констатації відсутності зв'язку між ними.

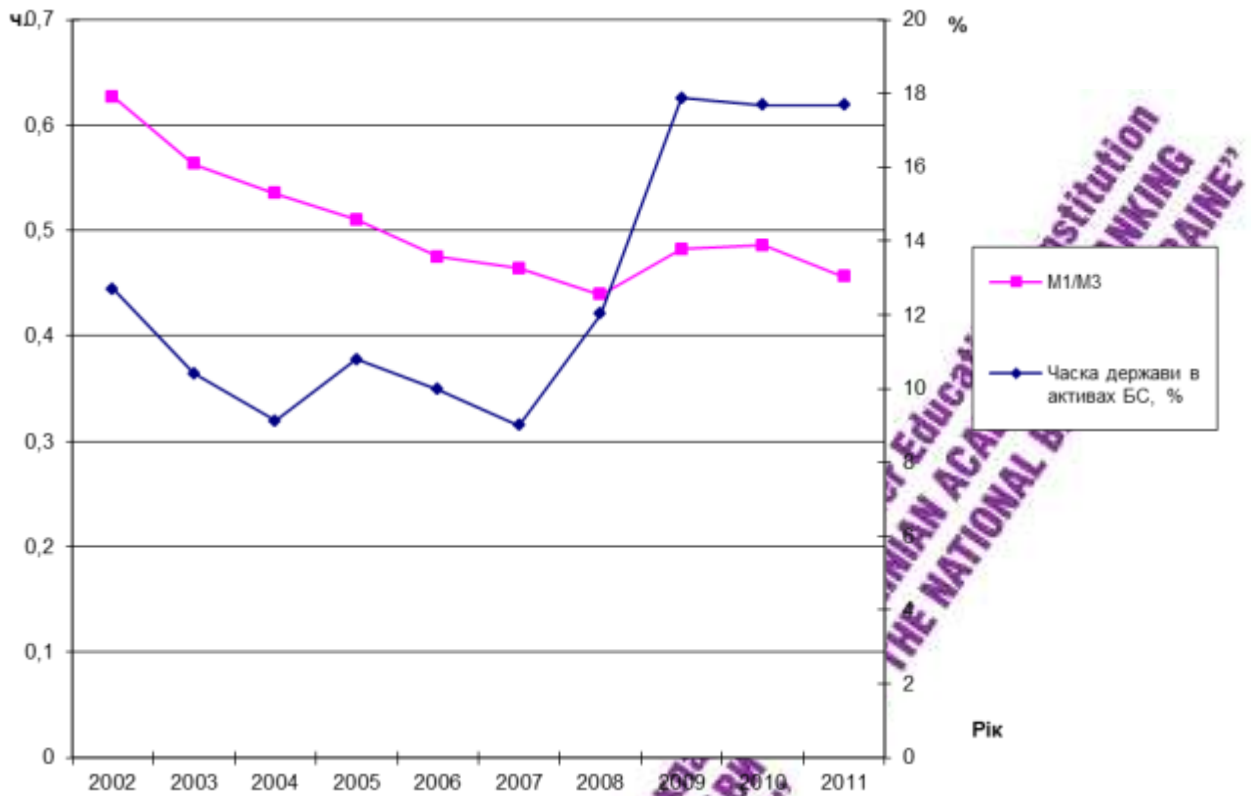

Рисунок 2.15 – Динаміка співвідношення грошових агрегатів М1 та М3 із показником *SSABS* у 2002-2011 рр. (розраховано автором на основі [26-34, 48]).

Рисунок 2.16 – Динаміка співвідношення грошової маси та грошової бази із показником *SSABS* у 2002-2011 рр. (розраховано автором на основі [26-34, 48])

Таким чином, на основі аналізу трьох представлених показників можна зробити висновок, що збільшення частки держави у активах банківської системи ніяким чином не впливає на рівень довіри до банківської системи, а, відповідно, *другу гіпотезу можна вважати спростованою.*

III гіпотеза – Нарощування частки державного банківського капіталу є основою зниження транзакційних витрат.

Як вже зазначалося, дану гіпотезу ми будемо перевіряти шляхом виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником SSABS) та лише одним показником, а саме: чистою процентною маржею, що відображає різницю між рівнями процентних ставок по кредитах та депозитам.

Аналіз співвідношення даних показників вказує на існування певного зв'язку між ними як у докризовому періоді, так і за весь період спостереження, на що вказують коефіцієнти кореляції за дані періоди ($K_1=0,648$, $K_2=0,617$).

Аналіз динаміки, представленої на рис. 2.17, демонструє, що певні зміни у присутності держави в банківській системі викликають відповідні зміни показника чистої процентної маржі.

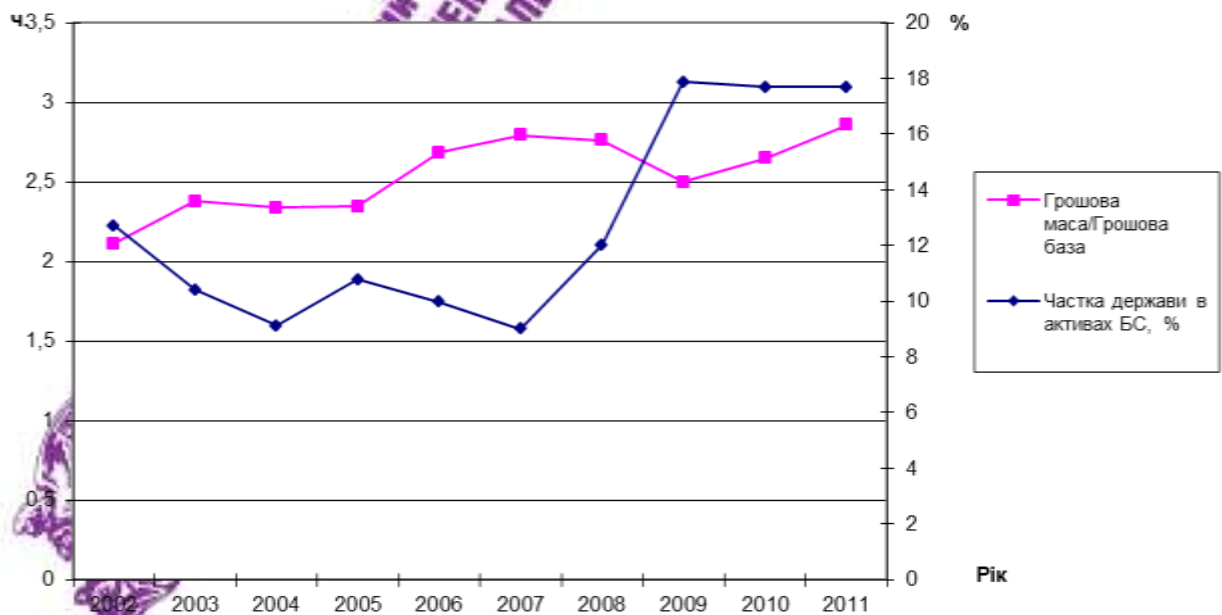

Рисунок 2.17 – Динаміка співвідношення процентної маржі із показником SSABS у 2002-2011рр. (розраховано автором на основі [26-34, 48])

Однак, на нашу думку, для перевірки наявності такого зв'язку, необхідним є побудова регресійної залежності:

$$NIM = 4,53 + 1,02 \cdot SSABS \quad (2.2)$$

де NIM – чиста процентна маржа банків України.

Результати оцінки адекватності даної моделі наведено в табл. 2.11.

Таблиця 2.11 - Результати перевірки адекватності моделі щодо зв'язку між показником $SSABS$ та процентною маржею банків України

Показник	Значення
Коефіцієнт детермінації (R^2)	0,382628
F-статистика	4,958155

В даному випадку можна стверджувати, що виявлений зв'язок не можна вважати підтвердженим, оскільки він міг бути зумовленим існуванням певних випадкових причин, про що свідчить досить низьке значення коефіцієнта детермінації ($R^2=0,38$), та значенням F-статистика нижче табличного.

Варто зазначити, що дане співвідношення демонструє таку залежність: збільшення присутності держави в банківській системі підвищує чисту процентну маржу.

Проте, зважаючи на проведений аналіз, можна констатувати про той факт, що дана гіпотеза є **спростованою**.

IV гіпотеза – Нарощування частки державного банківського капіталу здійснює вплив на політику банків щодо кредитування приватного сектора.

Як вже зазначалося, дану гіпотезу ми будемо перевіряти шляхом виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником *SSABS*) та двома наступними індикаторами.

- відношення споживчих кредитів до сукупних активів банківської системи;
- відношення кредитів приватному сектору до ВВП.

Послідовно викладемо результати проведеного дослідження.

1. Виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником SSABS) та співвідношенням споживчих кредитів до сукупних активів банківської системи.

Проведений аналіз дає можливість вказати на відсутність будь-якого зв'язку між досліджуваними величинами, оскільки $K_1 = -0,317$, $K_2 = -0,238$.

Приведена на рис 2.18 динаміка також підтверджує відсутність будь-якого зв'язку між зростанням участі держави у банківській системі та обсягами споживчого кредитування.

Рисунок 2.18 – Динаміка співвідношення частки споживчих кредитів в сукупних активах із показником *SSABS* у 2002-2011 рр. (розраховано автором на основі [26-34, 48])

2. Виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником SSABS) та співвідношенням кредитів домогосподарствам до ВВП.

Аналогічно до попереднього показника, аналіз співвідношення обсягів кредитування домогосподарств до ВВП та частки держави в активах банківської системи демонструє відсутність будь-якого зв'язку між ними через досить низьку їх кореляцію ($K_1 = -0,040$, $K_2 = 0,375$). Рис. 2.19 також підтверджує наведену тезу.

Рисунок 2.19 – Динаміка співвідношення обсягів кредитування домогосподарств до ВВП із показником SSABS у 2002-2011рр. (розраховано автором на основі [26-34, 48])

Тому аналізуючи коефіцієнти кореляції у докризовому періоді та за весь час спостереження та беручи до уваги відсутність підтвердженого зв'язку між ними, можна сказати, що зростання державної участі в активах

банківської системи не впливає на співвідношення кредитів домогосподарствам до ВВП.

Таким чином, враховуючи, що кожен із розглянутих показників не продемонстрував чіткого зв'язку між зміною активності банків в сфері кредитування домогосподарств та коливаннями показника SSABS, *четверту гіпотезу можна вважати спростованою.*

У гіпотеза – Нарощування частки державного банківського капіталу сприяє збільшенню рівня політизованості банківського сектору.

Як вже зазначалося, дану гіпотезу ми будемо перевіряти шляхом виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником SSABS) та двома наступними індикаторами:

- співвідношення кредитів державному сектору до ВВП;
- частка ОВДП в портфелі цінних паперів банків.

Послідовно викладемо результати проведеного дослідження.

1. Виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником SSABS) та співвідношенням кредитів державному сектору до ВВП.

Аналіз співвідношення даних показників вказує на досить стійкий зв'язок між ними, про свідчить коефіцієнт кореляції у докризовому періоді та за весь час спостереження ($K_1=0,629$, $K_2=0,951$). Варто зазначити, що особливо гостро зв'язок досліджуваних величин почав прослідковуватися після націоналізації трьох комерційних банків після 2009 р.. Більше того, кореляція між цими показниками у кризовому періоді взагалі наближається до 1. Більш репрезентативно такий зв'язок можна прослідкувати на рис 2.20.

Даний графік демонструє, що зниження присутності держави в банківській системі у 2002-2004рр. супроводжувалося скороченням обсягів кредитування державного сектору.

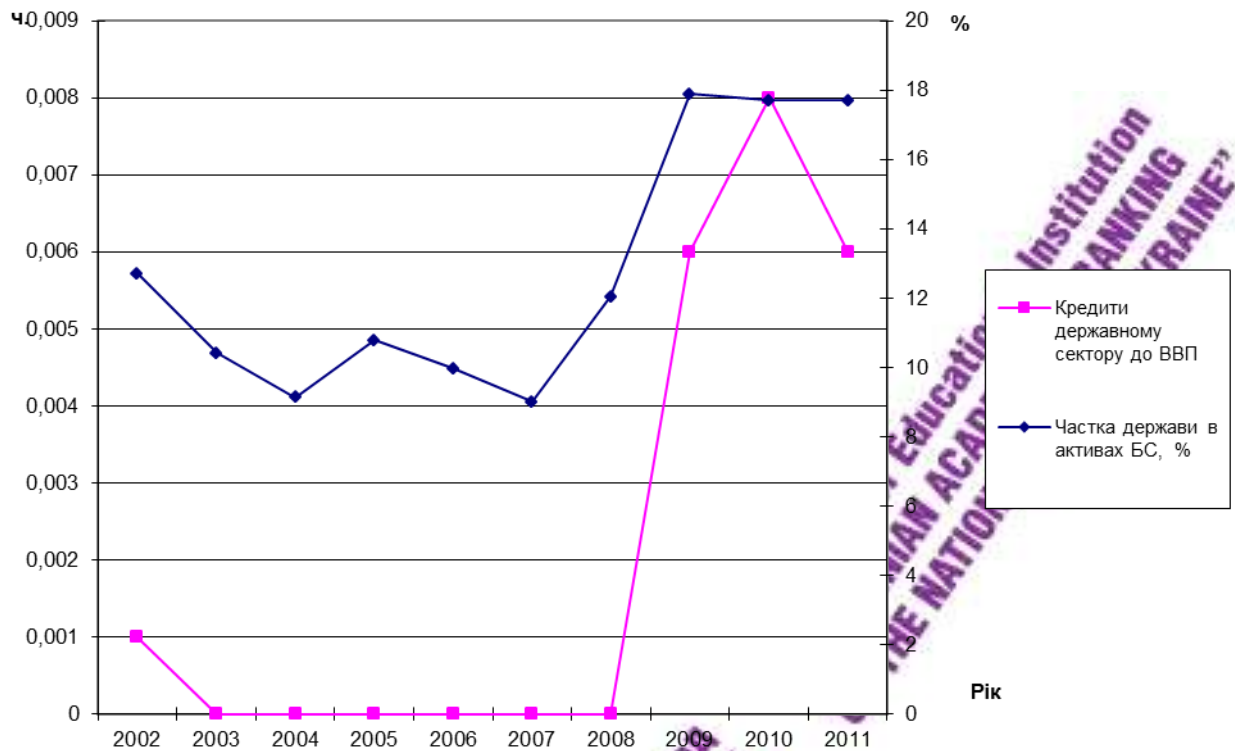

Рисунок 2.20 – Динаміка співвідношення обсягів кредитування державного сектору до ВВП із показником *SSABS* у 2002-2011 рр. (розраховано автором на основі [26-34, 48])

Пізніше, у період 2004-2007 рр., коли коливання показника *SSABS* були незначними, кредитування державного сектору практично не відбувалося. Проте із поглибленням наслідків світової фінансово-економічної кризи, коли частина банків постала перед реальною проблемою банкрутства, а три із них були націоналізовані, кредитування державного сектору різко збільшилося.

Однак, на нашу думку, для перевірки наявності такого зв'язку, необхідним є побудова регресійної залежності:

$$\frac{CG}{GDP} = -0,009 + 0,001SSABS \quad (2.3)$$

де *CG* – кредити державному сектору;
GDP – валовий внутрішній продукт.

Результати оцінки адекватності даної моделі наведено в табл. 2.12.

Таблиця 2.12 – Результати перевірки адекватності моделі щодо зв'язку між показником *SSABS* та співвідношенням кредитів державному сектору до ВВП

Показник	Значення
Коефіцієнт детермінації (R^2)	0,9048534
F-статистика	76,080798

Аналіз даних табл. 2.12 дає змогу стверджувати, що зв'язок між кредитуванням домогосподарств та присутністю держави в банківській системі є безумовним, сильним та стійким, про що свідчить коефіцієнт детермінації ($R^2=0,90$). Крім цього, варто зазначити, що F-стат., що лише підтверджує існування чіткої залежності. Таким чином, з високою долею впевненості можна сказати, що досліджуване співвідношення в повній мірі підтверджує висунуту гіпотезу.

2. *Виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником SSABS) та часткою ОВДП в портфелі цінних паперів банків.*

Дане співвідношення аналогічно до попереднього демонструє чіткий зв'язок між досліджуваними числовими рядами, оскільки коефіцієнт кореляції для як докризового, так і загального періоду спостереження демонструє досить високі значення ($K_1=0,908$, $K_2=0,940$). Проте, на відміну від попереднього співвідношення, в даному випадку показники корелюють більш сильно та майже однаково у обох періодах.

Представлена на рис 2.21 динаміка демонструє майже повну відповідність коливань даних показників, однак, показово, що часовий лаг зміни того чи іншого показника чергується, тому, на нашу думку, такий зв'язок вимагає поглибленого дослідження.

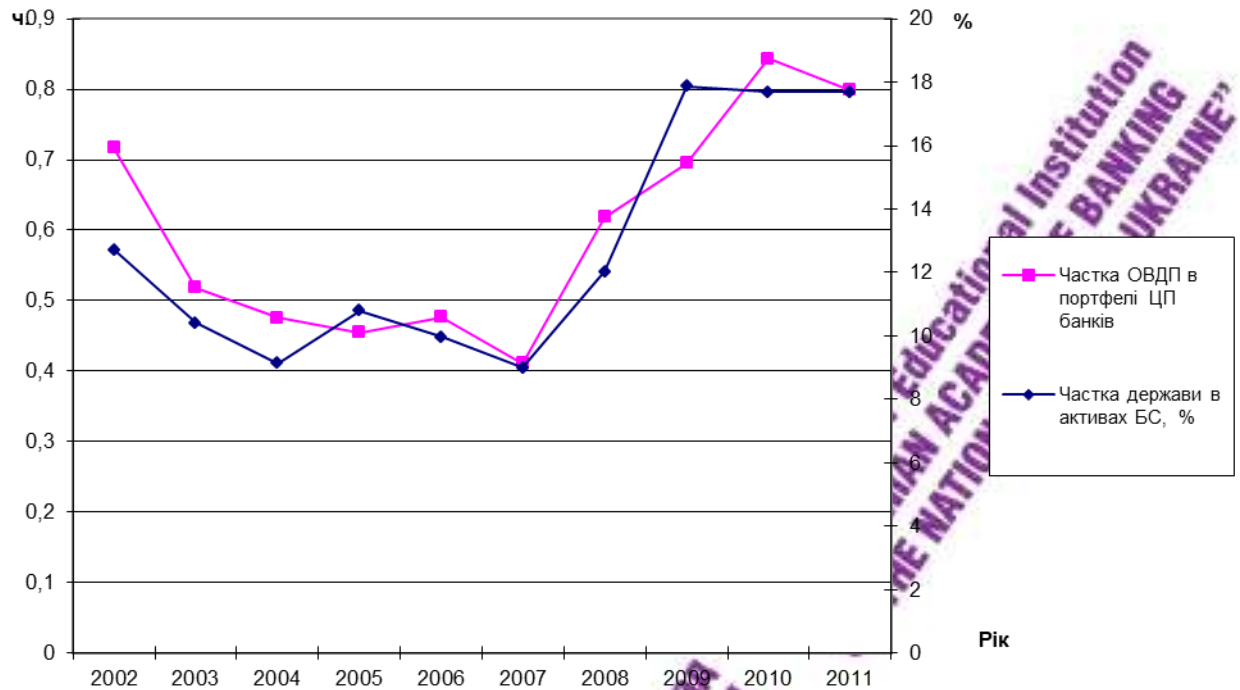

Рисунок 2.21 – Динаміка співвідношення частки ОВДП в портфелі цінних паперів банків із показником *SSABS* у 2002-2011рр. (розраховано автором на основі [26-34, 48])

Для перевірки наявності такого зв'язку, необхідним є побудова регресійної залежності:

$$SGDB = 0,11 + 0,039 \cdot SSABS \quad (2.4)$$

де *SGDB* – частка ОВДП в портфелі цінних паперів банків.

Результати оцінки адекватності даної моделі наведено в табл. 2.13.

Таблиця 2.13 – Результати перевірки адекватності моделі щодо зв'язку між показником *SSABS* та часткою ОВДП в портфелі цінних паперів банків

Показник	Значення
Коефіцієнт детермінації (R^2)	0,828018
F-статистика	38,5164

Аналізуючи дані, наведені у табл. 2.13, можна сказати, що частка ОВДП у портфелі цінних паперів банків зростає відповідно до зростання присутності держави в банківській системі. Виявлений зв'язок є сильним та стійким, оскільки коефіцієнт детермінації знаходиться на високому рівні ($R^2=0,82$), а $F_{\text{стат.}} > F_{\text{табл.}}$.

Проаналізовані вище дані дають змогу стверджувати, що дане співвідношення також підтверджує висунуту гіпотезу.

Таким чином, враховуючи високі значення коефіцієнтів кореляції та детермінації, можна констатувати, що коливання долі присутності держави в активах банківської системи викликає одночасний, безумовний та надзвичайно сильний зворотній зв'язок у вигляді підвищення активності банків в сфері надання кредитів державному сектору та купівлі ОВДП, що свідчить про значну політизованість вітчизняної банківської системи та дає підстави стверджувати, *що п'ята гіпотеза є підтвердженою.*

VI гіпотеза – Нарощування частки державного банківського капіталу є каталізатором зниження якості кредитних портфелів комерційних банків.

Як вже зазначалося, дану гіпотезу ми будемо перевіряти шляхом виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником SSABS) та двома наступними індикаторами:

- співвідношення проблемних кредитів до активів;
- відношення резервів під проблемні кредити за загальних активів.

Послідовно викладемо результати проведеного дослідження.

1. Виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником SSABS) та співвідношенням проблемних кредитів до активів.

Аналізуючи числові ряди даних показників, можна стверджувати про існування значної кореляції між ними як у докризовому періоді, так і за період із врахуванням кризи ($K_1=0,537$, $K_2=0,951$). Разом з тим, варто зазначити,

що у періоді 2002-2009рр. кореляція між показником SSABS та проблемними кредитами була дещо нижчою.

Рис. 2.22 відображає, що зміна частки держави в активах банківської системи відображається і на рівні проблемних кредитів банківської системи.

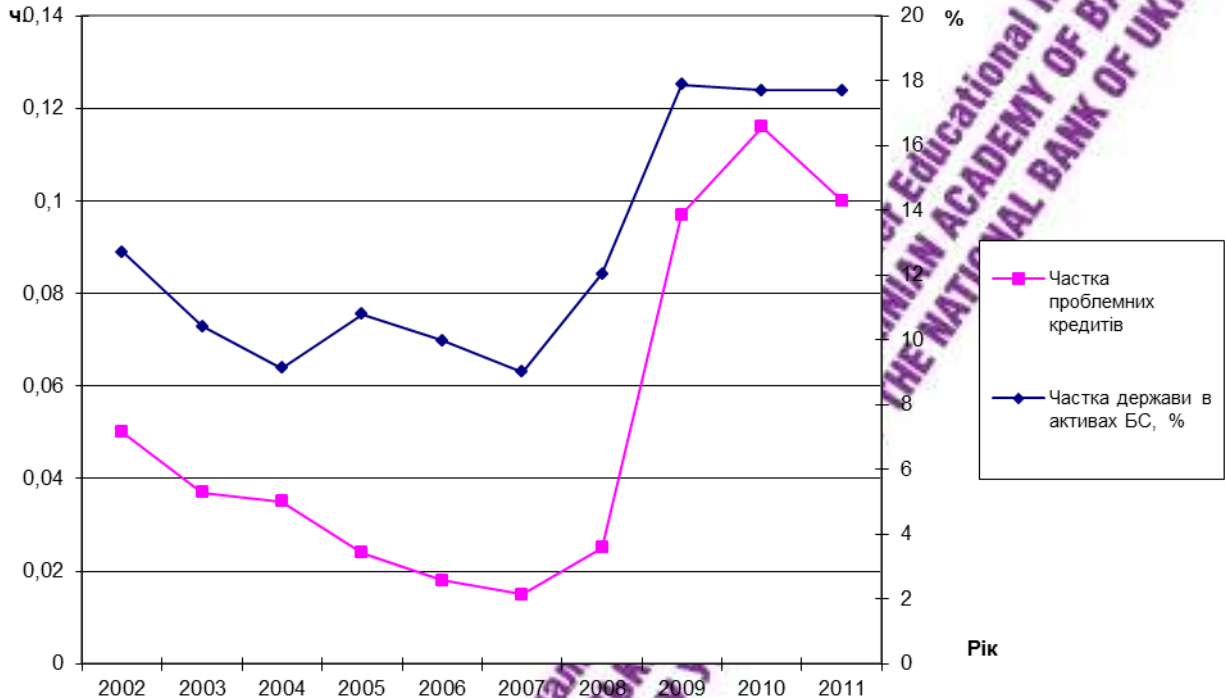

Рисунок 2.22 – Динаміка співвідношення частки проблемних активів банків в сукупних активах із показником SSABS у 2002-2011рр. (розраховано автором на основі [26-34, 48])

Для перевірки даного припущення необхідним є побудова регресійної залежності:

$$NPL = 0,075 + 0,01 \cdot SSABS \quad (2.5)$$

де NPL – частка проблемних кредитів в активах банківської системи.

Результати оцінки адекватності даної моделі наведено в табл. 2.14.

Аналізуючи приведені дані, можна сказати про існування сильного зв'язку між досліджуваними показниками після 2008р., оскільки коефіцієнт детермінації досить високий ($R^2=0,90$). Разом з тим, $F_{\text{стат.}} > F_{\text{табл.}}$, що свідчить про адекватність побудованої залежності.

Таблиця 2.14 – Результати перевірки адекватності моделі щодо зв'язку між показником *SSABS* та співвідношенням проблемних кредитів до активів

Показник	Значення
Коефіцієнт детермінації (R^2)	0,905155
F-статистика	76,34785

Таким чином, кореляція розглянутих показників та перевірка адекватності висунутого припущення дають змогу з високою долею впевненості зазначити, що дане співвідношення підтверджує висунуту гіпотезу.

2. *Виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником *SSABS*) та співвідношенням частки резервів під активні операції в активах банківської системи.*

Проведений аналіз щодо обсягів банківських резервів під активні операції та їх співвідношенням із рівнем присутності держави в банківській системі дає змогу стверджувати про сильний зв'язок досліджуваних показників, про що свідчать досить високі показники їх кореляції ($K_1=0,654$, $K_2=0,967$).

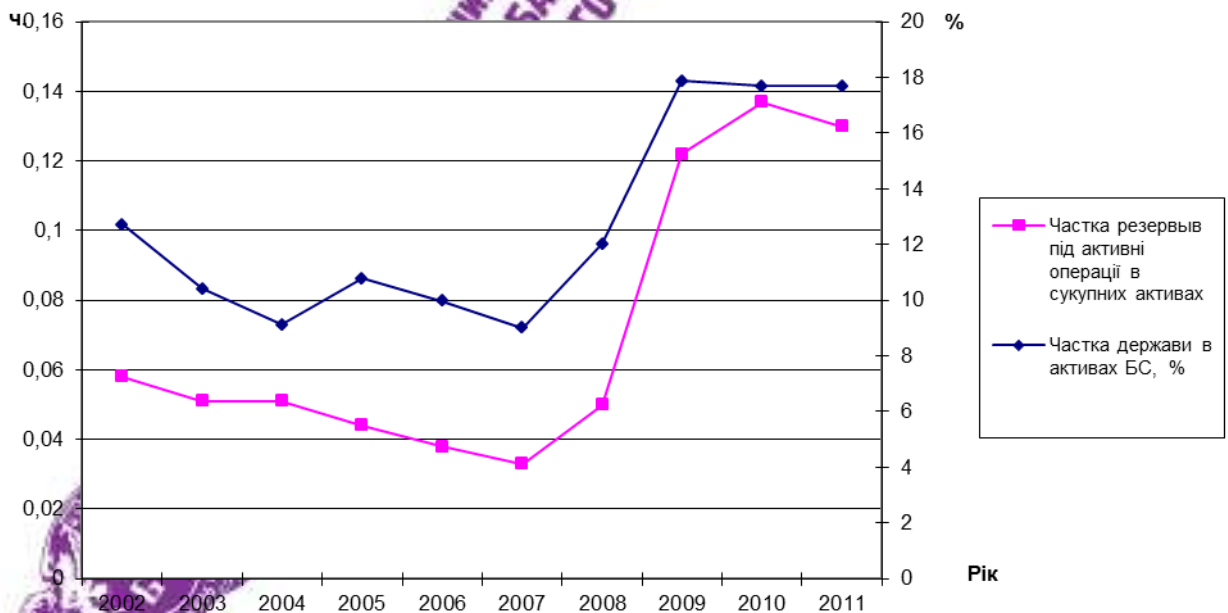

Рисунок 2.23 – Динаміка співвідношення частки резервів під активні операції в сукупних активах із показником *SSABS* у 2002-2011 рр. (розраховано автором на основі [26-34, 48, 75])

Приведений на рис 2.23 графік підтверджує висунуте припущення, оскільки зростання чи скорочення частки держави в банківській системі викликає відповідну зворотну реакцію банків в контексті формування резервів під активні операції.

Для перевірки даного припущення необхідним є побудова регресійної залежності:

$$SRA = -0,068 + 0,011SSABS \quad (2.6)$$

де SRA – частка резервів під активні операції в активах банківської системи.

Результати перевірки якості даного кореляційного зв'язку представлена у табл. 2.15.

Таблиця 2.15 – Результати перевірки адекватності моделі щодо зв'язку між показником $SSABS$ та співвідношенням частки резервів під активні операції в сукупних активах

Показник	Значення
Коефіцієнт детермінації (R^2)	0,9342969
F-статистика	113,759856

Показник детермінації ($R^2=0,93$) вказує на що свідчить про адекватність побудованої залежності, $F_{\text{стат.}} > F_{\text{табл.}}$, що також підтверджує цей факт.

Враховуючи високі показники кореляції та значний рівень детермінації, можна сказати, що дане співвідношення підтверджує висунуту гіпотезу.

3. *Виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником SSABS) та відсотком виконання формування резерву під активні операції банками.*

Проведений аналіз щодо відсотком виконання формування резерву під активні операції та його співвідношенням із рівнем присутності держави в банківській системі дає змогу стверджувати про помірний обернений зв'язок досліджуваних показників в докризовий період ($K_2 = -0,601$), зникнення зв'язку з врахуванням кризових та посткризових періодів ($K_1 = -0,131$) [38].

Приведений на рис 2.24 графік демонструє обернений зв'язок зазначених показників в докризовий період. Однак побудувати адекватну регресійну залежність нам не вдалося.

Рисунок 2.24 – Динаміка співвідношення відсотком виконання формування резерву під активні операції в сукупних активах із показником SSABS у 2002-2011рр. (розраховано автором на основі [26-34, 48])

Таким чином, не зважаючи на відсутність чіткої регресійної залежності між показниками відсотку виконання формування резерву під активні операції в сукупних активах та *SSABS*, але приймаючи до уваги показники кореляції обох попередніх співвідношень та високу якісь отриманих з ними залежностей, можна стверджувати, що нарощування присутності держави в банківській системі України супроводжується значним зниженням якості кредитного портфеля банків, а значить *шоста гіпотеза є підтвердженою*.

VII гіпотеза – Нарощування частки державного банківського капіталу здійснює вплив на темпи економічного зростання країни та показники економічного розвитку.

Як вже зазначалося, дану гіпотезу ми будемо перевіряти шляхом виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником *SSABS*) та 7 наступними індикаторами [38, 44, 56]:

- динаміка зростання реального ВВП;
- ВВП на душу населення;
- рівень інвестицій у основний капітал;
- індекс промислового виробництва;
- індекс інфляції;
- експорт товарів та послуг;
- імпорт товарів та послуг.

Послідовно викладемо результати проведеного дослідження.

*1. Виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником *SSABS*) та темпом росту валового внутрішнього продукту.*

Проведений аналіз дає підстави стверджувати, що присутність держави в банківській системі України ніяким чином не впливає на темп зростання ВВП країни, про що свідчать низькі показники їх кореляції в докризовому та загальному періодах ($K_1 = -0,142$, $K_2 = -0,103$). Графічно загальні напрямки зміни цих показників представлені на рис. 2.25.

Виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником *SSABS*) та ВВП на душу населення.

Динаміка показників, відображених на рис 2.26, демонструє, що єдиним періодом, в якому можлива констатація існування прямої залежності між цими показниками є період 2007-2008рр., однак, на нашу думку, період збігу в один рік не може бути показовим для підтвердження гіпотези.

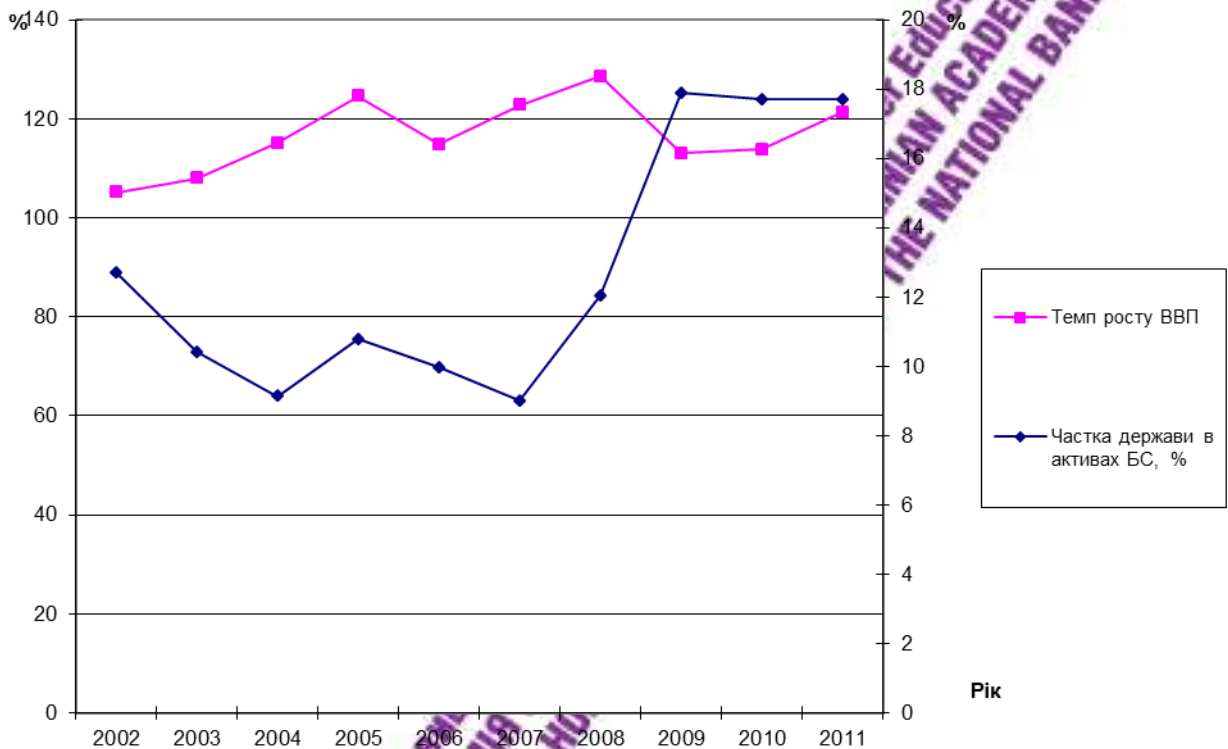

Рисунок 2.25 – Динаміка співвідношення темпів росту ВВП із показником *SSABS* у 2002-2011рр. (розраховано автором на основі [26-34, 48])

Крім того, значення коефіцієнту кореляції в докризовий період має від'ємне значення ($K_1 = -0,025$). Однак, нам вдалося побудувати регресійну залежність, яка свідчить на користь висунутої гіпотези:

$$GDP_{per\_cap} = -6608,11 + 1671,57 \cdot SSABS \quad (2.7)$$

де GDP_{per_cap} – ВВП на душу населення.

Результати перевірки якості даного кореляційного зв'язку представлені у табл. 2.16.

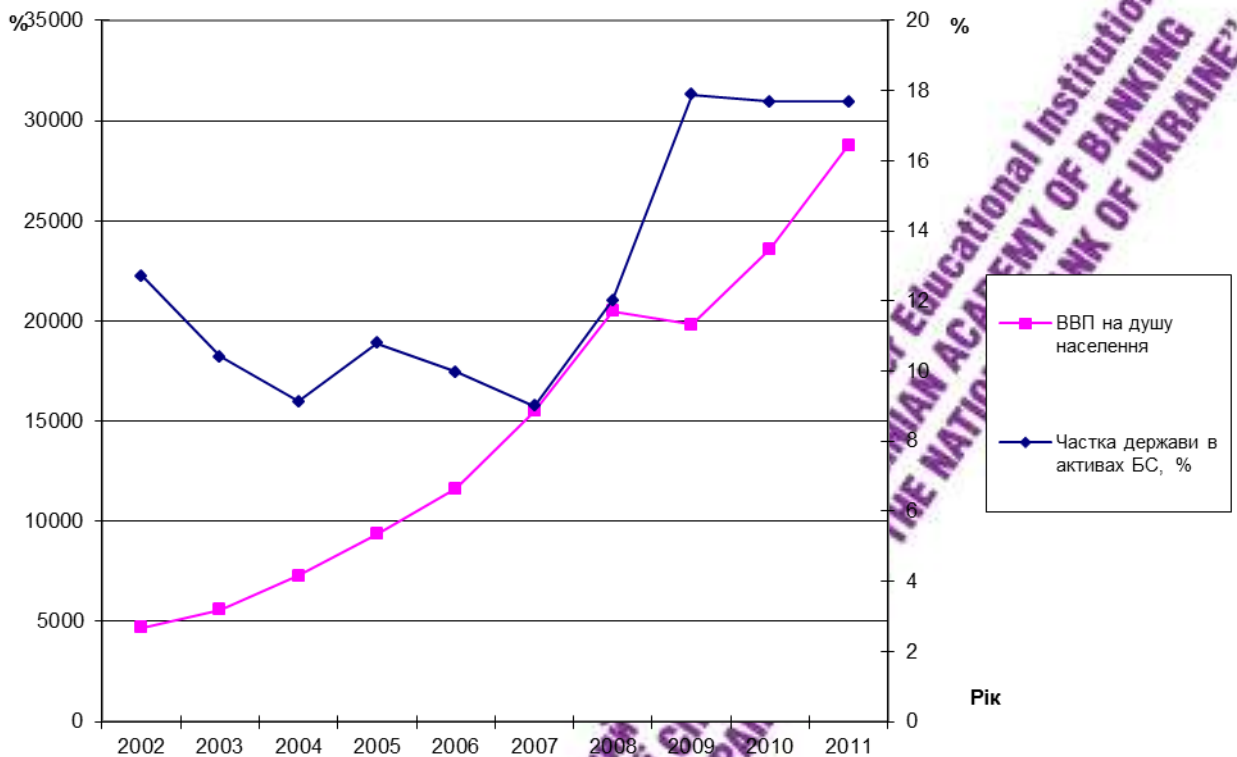

Рисунок 2.26 – Динаміка співвідношення показників ВВП на душу населення та SSABS у 2002-2011 рр. (розраховано автором на основі [26-34, 48])

Таблиця 2.16 – Результати перевірки адекватності моделі щодо зв'язку між показником SSABS та ВВП на душу населення

Показник	Значення
Коефіцієнт детермінації (R^2)	0,54472072
F-статистика	9,57163226

Показник детермінації ($R^2=0,54$) вказує на адекватність побудованої залежності, F-стат.>Fтабл., що також підтверджує цей факт.

2. Виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником SSABS) та індексом промислового виробництва.

Через недостатню кореляцію даних показників у кожному із розглянутих періодів ($K_1=-0,504$, $K_2=-0,419$), можна констатувати відсутність зв'язку між ними.

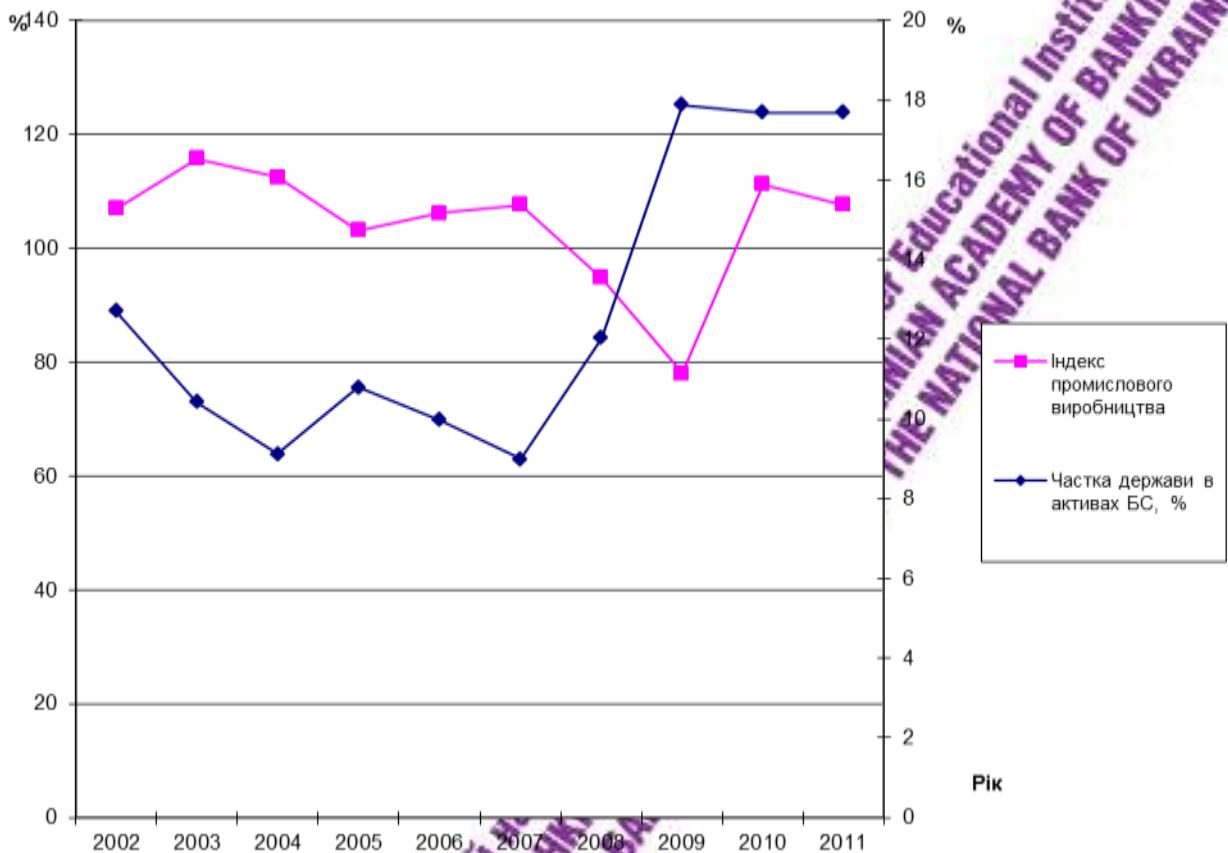

Рисунок 2.27 – Динаміка співвідношення показників ВВП на душу населення та SSABS у 2002-2011рр. (розраховано автором на основі [26-34, 48])

Дані, представлені на рис 2.27, відображають тенденцію, при якій зміна частки присутності держави в банківській системі не викликає суттєвих змін у обсягах виробленої промислової продукції. Даний графік демонструє скоріше обернену залежність між цими показниками, проте через низький рівень їх кореляції не можна стверджувати про значущість даного оберненого зв'язку.

3. Виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником SSABS) та індексом споживчих цін (індексом інфляції)[101].

Індекс інфляції аналогічно до індексу промислового виробництва також демонструє досить низьку та обернену кореляцію ($K_1=-0,321$, $K_2=-0,301$) із показником частки держави в активах банківської системи.

Рис. 2.28 підтверджує відсутність реакції індексу споживчих цін на збільшення чи зменшення присутності держави в банківській системі.

Рисунок 2.28 – Динаміка співвідношення індексу інфляції та *SSABS* у 2002-2011рр. (розраховано автором на основі [26-34, 48])

4. *Виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником *SSABS*) та обсягами експорту товарів та послуг.*

Аналіз даного співвідношення дає підставу вважати, що хоча воно і демонструє помірний рівень додатної кореляції ($K_1=0,369$, $K_2=0,615$), однак, на нашу думку, його недостатньо для констатації існування певного стійкого зв'язку [66].

Рис 2.29 підтверджує висунуте припущення, оскільки він наочно демонструє, що збільшення частки присутності держави в банківській системі

не чинить значного впливу на обсяг експорту країни, а помірна кореляція цих двох показників пояснюється впливом випадкових факторів.

б.Виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником SSABS) та обсягами імпорту товарів та послуг.

Рисунок 2.29 – Динаміка співвідношення обсягів експорту товарів та послуг і показника SSABS у 2002-2011 рр. (розраховано автором на основі [26-34, 48])

При проведенні аналізу співставлення абсолютних обсягів імпорту товарів та послуг на територію України та коливаннями частки присутності держави в банківській системі, можна прослідкувати навіть меншу кореляцію, ніж в рамках попереднього співвідношення ($K_1=0,404$, $K_2=0,595$).

Як видно з рис. 2.30, динаміка обсягів імпорту досить наглядно співпадає із коливаннями обсягів експорту, проте можна сказати, що коливання SSABS не призводить до значних змін у обсягах експорту та імпорту, а їх зміни є результатом впливу інших факторів.

Рисунок 2.30 – Динаміка співвідношення обсягів імпорту товарів та послуг і показника *SSABS* у 2002-2011 рр. (розраховано автором на основі [26-34, 48])

7. Виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником *SSABS*) та показником відношення кредитів нефінансовим корпораціям до ВВП.

При проведенні аналізу співставлення показнику відношення кредитів нефінансовим корпораціям до ВВП та коливаннями частки присутності держави в банківській системі, можна прослідкувати зростання показника кореляції при включенні в аналіз даних за кризові та посткризові роки ($K_1=0,692$, $K_2=0,007$). Абсолютно логічні зміни враховуючи кредитування державними банками в кризовий період таких гігантів як ДАК «Нафтогаз України».

Як видно з рис. 2.31, динаміка показника відношення кредитів нефінансовим корпораціям до ВВП досить наглядно співпадає із коливаннями *SSABS* починаючи з 2007 року. Нам вдалося побудувати регресійну залежність, яка свідчить на користь висунутої гіпотези:

Результати перевірки якості даного кореляційного зв'язку представлені у табл. 2.17.

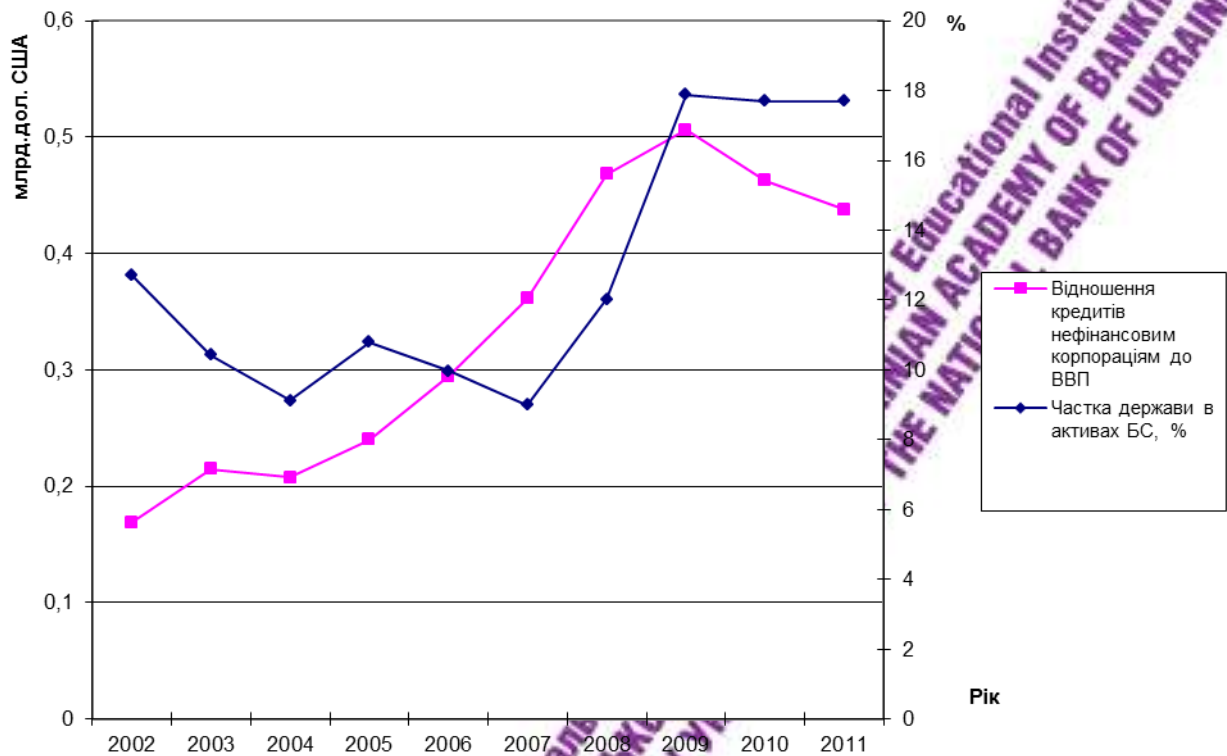

Рисунок 2.31 – Динаміка співвідношення показника відношення кредитів нефінансовим корпораціям до ВВП і показника SSABS у 2002-2011рр. (Розраховано автором на основі [26-34, 48])

$$\frac{L_{nfc}}{GDP} = 0,031 + 0,024 \cdot SSABS \quad (2.8)$$

де L_{nfc} – кредити не фінансовим корпораціям.

Показник детермінації ($R^2=0,47$) вказує на адекватність побудованої залежності, $F_{\text{стат.}} > F_{\text{табл.}}$, що також підтверджує цей факт.

8. Виявлення кореляційних зв'язків між часткою державної участі в активах банківської системи (показником SSABS) та обсягами інвестицій в основний капітал [14].

Таблиця 2.17 – Результати перевірки адекватності моделі щодо зв'язку між показником *SSABS* та показника відношення кредитів нефінансовим корпораціям до ВВП

Показник	Значення
Коефіцієнт детермінації (R^2)	0,47903497
F-статистика	7,35611707

При проведенні аналізу співставлення обсягів інвестицій в основний капітал та коливаннями частки присутності держави в банківській системі, також, як і в попередньому випадку можна прослідкувати зростання показника кореляції при включенні в аналіз даних за кризові та посткризові роки ($K_1=0,819$, $K_2=-0,029$).

Як видно з рис. 2.32, динаміка зображених показників досить наглядно співпадає починаючи з 2007 року.

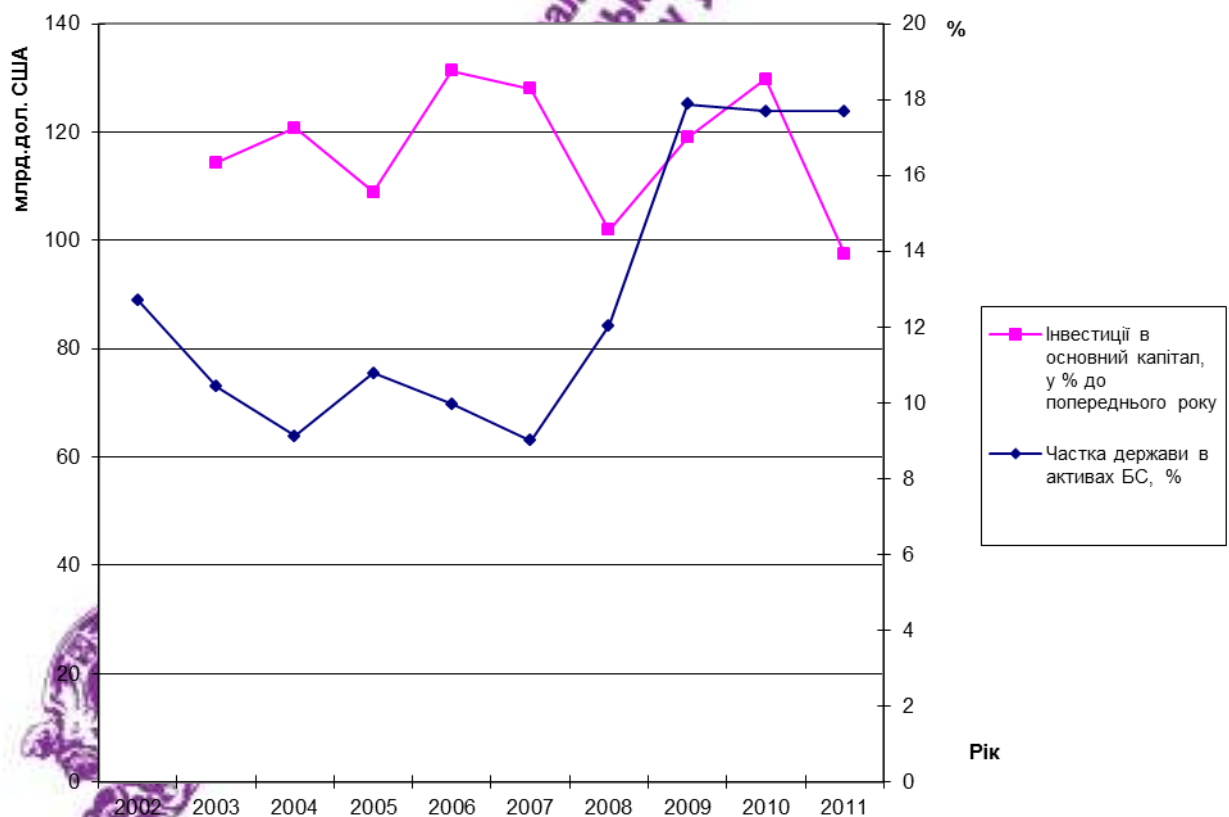

Рисунок 2.32 – Динаміка співвідношення інвестицій в основний капітал і показника *SSABS* у 2002-2011 рр. (розраховано автором на основі [26-34, 48])

Нам вдалося побудувати регресійну залежність, яка свідчить на користь висунутої гіпотези:

$$IFA = -103629,12 + 16085,74 \cdot SSABS \quad (2.9)$$

де IFA – обсяг інвестицій в основний капітал.

Результати перевірки якості даного кореляційного зв'язку представлені у табл. 2.18.

Таблиця 2.18 – Результати перевірки адекватності моделі щодо зв'язку між показником $SSABS$ та обсяг інвестицій в основний капітал

Показник	Значення
Коефіцієнт детермінації (R^2)	0,67040138
F-статистика	16,2719465

Показник детермінації ($R^2=0,67$) вказує на адекватність побудованої залежності, $F_{\text{стат.}} > F_{\text{табл.}}$, що також підтверджує цей факт.

Таким чином, після проведеного аналізу всіх показників, які були обрані нами для перевірки сьомої гіпотези, виявилось, що лише три з них підтверджують цю гіпотезу, але по кожному з них кореляційна залежність показала тісний зв'язок лише при включенні кризових та післякризових періодів до аналізу, що доводить збільшення впливу держави в кризовий період та незначний вплив в докризових періодах.

Підводячи підсумок дослідження, результати якого викладені в даному підрозділі дисертаційної роботи, можна зробити висновок, що збільшення частки, яку займає держава в активах банківської системі (це характерно для України в останні роки), не призводить до виникнення певних однозначно позитивних економічних ефектів для суспільства.

В табл. 2.19 представлені загальні висновки щодо справедливості гіпотез про вплив збільшення частки держави в активах банківської системи на розвиток економіки України.

Фрагмент результатів для лінійних регресійних залежностей представлено в табл. 2.19, де прийнято наступні умовні позначення:

K_1, K_2 – коефіцієнти кореляції;

k – коефіцієнт при незалежній змінній (частка активів державних банків в активах банківської системи);

R^2 – коефіцієнт детермінації;

F -ст. – F -статистика (табличне значення – 5,32);

t -ст. – t -статистика (табличне значення – 2,31);

“1” – побудовано адекватну регресійну залежність, яка підтверджує висунуту гіпотезу;

“0” – не побудовано адекватної регресійної залежності, тому висунута гіпотеза залишається непідтвердженою.

В дужках наведено стандартну похибку коефіцієнта. Дані для k , R^2 , F -ст., t -ст. представлені для періоду 2002-2011 рр.

Загальний висновок, який можна зробити за результатами узагальнення даних, представлених в табл. 2.19, є таким: ***при сформованому на сьогодні форматі існування банків з державною участю для економічного розвитку України є недоцільним збільшення частки держави в активах банківської системи.***

Щодо п'ятої та шостої гіпотез, які були підтверджені нами під час проведення даного дослідження, то це свідчить про те, що із зростанням частки держави в активах банківської системи зростає ступінь політизованості економіки через збільшення обсягів кредитування державного сектору та операціям з купівлі банками ОВДП та знижується якість кредитного портфеля вітчизняних банків. Таким чином, в загальному контексті ці дві гіпотези тільки підтверджують висновок про негативний вплив збільшення державної участі в банківській системі на економічний розвиток України.

Таблиця 2.19 – Результати кореляційно-регресійного аналізу щодо впливу збільшення частки держави в активах банківської системи на розвиток економіки України [228, 230]

Гіпотеза щодо нарощування частки державного банківського капіталу	Показники	K ₁	K ₂	K*	R ²	F-ст.	t-ст.	Результат	
Має позитивний вплив на якість та глибину фінансового посередництва	Відношення сукупних активів банків до ВВП	-0,08	0,62	7,58 (3,37)	0,39	46,39	2,25	0	Не підтверджена
	Відношення сукупних кредитів банків до ВВП	-0,02	0,58	0,04 (0,02)	0,34	4,06	2,01	0	
	Відношення сукупних депозитів банків до ВВП	-0,34	0,38	0,01 (0,01)	0,14	1,34	1,16	0	
Здійснює позитивний вплив на рівень довіри до банківського сектора	Відношення депозитів до запитання до строкових депозитів	0,26	-0,15	0,99 (0,02)	0,02	0,12	44,15	0	Не підтверджена
	Відношення грошових ресурсів та суми грошей та квазігрошей в економіці (M1/M3)	0,36	-0,23	-0,00 (0,01)	0,05	0,44	-0,67	0	
	Відношення грошової маси до грошової бази	-0,37	0,24	0,02 (0,02)	0,06	0,48	0,69	0	
Є основою зниження трансакційних витрат	Чиста процентна маржа	0,65	0,62	1,01 (0,01)	0,38	4,96	157,46	-1	Спрост.
Сприяє збільшенню рівня політизованості банківського сектора	Співвідношення кредитів державному сектору до ВВП	0,63	0,95	0,00 (0,00)	0,90	76,08	8,72	+1	Підтверджена
	Частка ОВДП в портфелі цінних паперів банків	0,91	0,94	0,04 (0,01)	0,83	38,52	6,21	+1	
Здійснює вплив на обсяги кредитування приватного сектора	Відношення споживчих кредитів до сукупних активів банків	-0,32	-0,24	-0,00 (0,00)	0,06	0,48	-0,69	0	Не підтвердж.
	Відношення кредитів приватному сектору до ВВП	-0,04	0,38	0,01 (0,01)	0,14	1,31	1,15	0	
Є катализатором зниження якості кредитних портфелів комерційних банків	Співвідношення проблемних кредитів до активів банків	0,54	0,95	0,01 (0,00)	0,91	76,35	8,74	+1	Підтверджена
	Відношення резервів під проблемні кредити за загальних активів банків	0,65	0,97	0,01 (0,00)	0,93	113,76	10,67	+1	
	Відсоток виконання формування резерву	-0,79	-0,79	-0,03 (0,07)	0,02	0,14	-0,37	0	
Здійснює вплив на темпи економічного зростання країни та показники економічного розвитку	Темп росту ВВП	-0,14	-0,10	-0,21 (0,72)	0,01	0,09	-0,29	0	Підтверджена частково
	ВВП на душу населення	-0,03	0,74	1671,57 (540,30)	0,54	9,57	3,09	+1	
	Індекс промислового виробництва	-0,50	-0,42	-1,24 (0,95)	0,18	1,70	-1,30	0	
	Індекс інфляції (Індекс споживчих цін)	-0,32	-0,30	-0,51 (0,58)	0,09	0,80	-0,89	0	
	Експорт товарів та послуг	0,37	0,62	4001,31 (1812,14)	0,38	4,88	2,21	0	
	Імпорт товарів та послуг	0,40	0,60	4738,46 (2262,28)	0,35	4,39	2,09	0	
	Відношення обсягу кредитів нефінансовим корпораціям до ВВП	0,69	0,01	0,02 (0,01)	0,48	7,36	2,71	+1	
	Інвестиції в основний капітал	0,82	-0,03	16085,74 (3987,69)	0,67	16,27	4,03	+1	

Окремо підкреслимо, що зроблений нами вище висновок є справедливим тільки при умові, що банки з державною участю і далі будуть функціонувати в тому форматі, в якому вони зараз створені в Україні (не як фінансові агенти уряду, що наділені специфічними функціями в економіці та займають відокремлене місце в банківській системі, а як звичайні комерційні банки, орієнтовані на максимізацію прибутку та на пріоритетне обслуговування окремих секторів економіки).

Тому ми вважаємо, що на сьогоднішній день є об'єктивно необхідним впорядкування нормативно-правової бази щодо створення, функціонування та визначення функцій державних банків та банків з державною участю, чіткого виокремлення їх місця в банківській системі, функцій та напрямків використання бюджетних коштів для організації його ефективного функціонування. Однак всі ці задачі не можуть бути вирішені без головної – впорядкування різновидів банків з державною участю з чітким визначенням функцій та ознак кожного їх виду. Вирішенню даної наукової задачі буде присвячений наступний підрозділ даної дисертаційної роботи.

2.3 Концептуальні засади реформування системи банків з державною участю в Україні

Як зазначалося в підрозділі 1.1 даної дисертаційної роботи, поняття «банк з державною участю» є значно більш широким поняттям, ніж «державний банк».

Згідно Закону України «Про банки та банківську діяльність» [156] та відповідно до практики побудови банківських систем більшості країн світу, **державним** є той банк, 100% статутного капіталу якого належить органам державного або муніципального управління та який повністю знаходиться під прямим контролем держави та управляється державними органами влади.

На відміну від державних банків, *в банках з державною участю* органам державної влади або підприємствам державного сектору економіки належить менше 50% їх статутного капіталу, та в управлінні ними в будь-якій мірі бере участь держава або муніципальні органи влади.

Узагальнення наукової літератури з досліджуваної проблематики дозволяє стверджувати про відсутність єдиного, усталеного підходу до трактування різновидів банків з державною участю, оскільки науковці відокремлюють банки з прямою та опосередкованою участю держави, диференціюють такі банки залежно від частки держави у статутному капіталі, часто також розділяють банки під контролем держави, банки з участю держави в управлінні, банки під впливом держави тощо [23, 35, 39, 42, 65]. Крім того, відокремлюють банки, що належать державним та місцевим органам влади, та банки, що належать іншим державним банкам та компаніям. Таким чином, впорядкування системи банків з державною участю є актуальною науково-прикладною задачею, яка вимагає нагального вирішення. *Авторський підхід до класифікації основних видів банків з державною участю демонструє рис. 2.33.*

На рис. 2.33 кольором та пунктирною рисою позначено типи банків з державною участю, які доцільно зберігати лише протягом перехідного періоду. Так, існування банків з незначною (10–50 %) участю держави автор вважає доцільним лише як тимчасово діючих.

Надамо пояснення щодо авторського розуміння сутності, функцій в економічній системі, змісту діяльності та основних специфічних особливостей кожного типу банків, які запропоновано відносити до складу банків з державною участю.

Під *постійно діючими банками з державною участю* нами пропонується розуміти ті банки, що створюються державою для безперервного функціонування в банківській системі з метою виконання ними певних функцій суспільно-необхідного характеру.

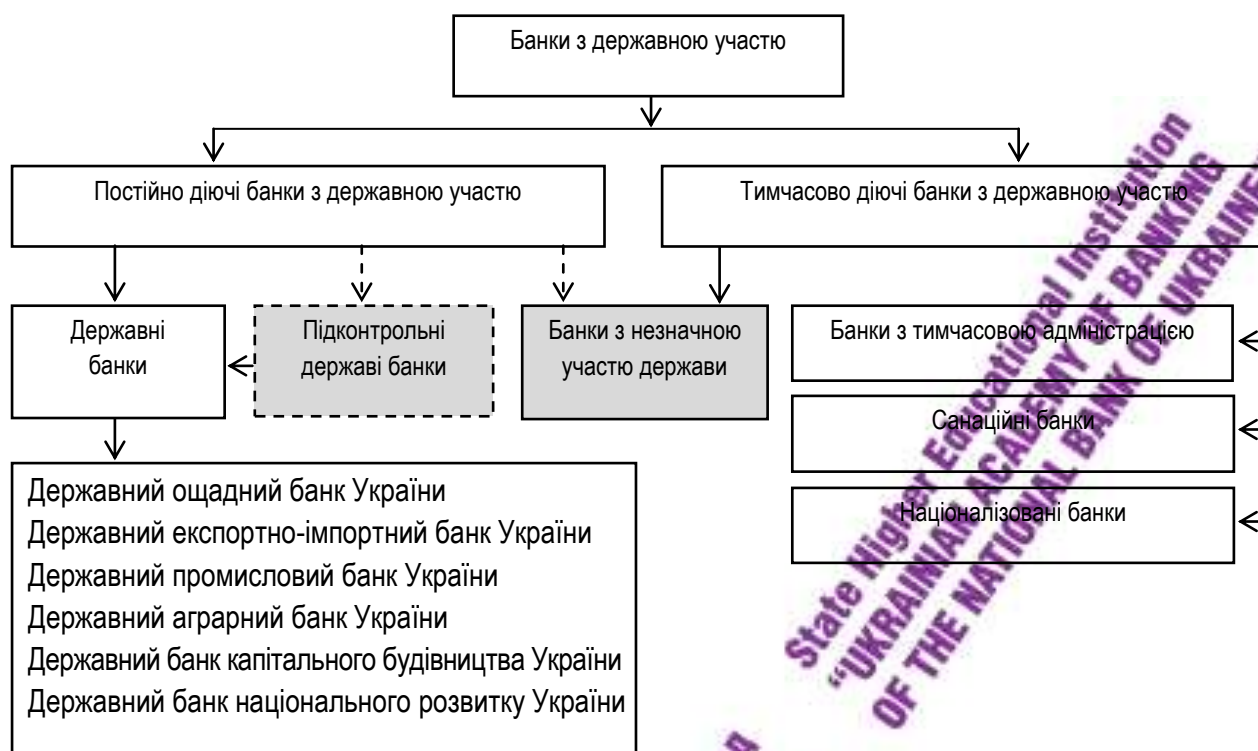

Рисунок 2.33 – Класифікація видів банків з державною участю в Україні
(розроблено автором)

До складу постійно діючих банків з державною участю пропонується віднести:

- *державні банки* (механізм їх створення пропонується в даній дисертаційній роботі та буде викладено в її третьому розділі);
- *підконтрольні державі банки* (їх функціонування, за пропозицією автора, є припустимим лише на етапі реформування системи банків з державною участю в Україні, а після створення повноцінно діючої підсистеми державних банків, потреба в них відпаде);
- *банки з незначною участю держави* (за пропозицією автора їх існування в банківській системі після процесу реформування є доцільним лише в категорії тимчасово діючих банків з державною участю).

Нагадаємо, що як ми вже зазначали у підрозділі 1.1 даного дисертаційного дослідження, під державними банками пропонується розуміти банки, що метою діяльності яких є не отримання прибутку, а виконання функцій фінансових агентів відповідних профільних міністерств та відомств з ме-

тою фінансового забезпечення реалізації відповідних соціально-економічних програм загальнонаціонального та регіонального розвитку, в яких 100 % статутного капіталу належить органам державної влади, які в управлінні підпорядкований цим органам, рівень контролю держави над якими визначається відповідними нормативними актами. Таким чином, метою діяльності цих банків є не отримання прибутку, а орієнтація на відповідний сектор національної економіки для фінансування найбільш цікавих та пріоритетних з позиції держави інвестиційних проектів в ньому та фінансової підтримки державних підприємств цього сектору. Такий підхід до розуміння даного типу банків дозволить уникнути конфронтації між захистом інтересів держави в фінансовому секторі із основною метою діяльності комерційного банківського капіталу – отримання прибутку [63].

Основними функціями державних банків в банківській системі України ми пропонуємо вважати ті, що представлені на рис 2.34.

Необхідно зазначити, що перелік таких функцій може бути розширеним або звуженим в залежності від політики держави в фінансовій сфері або від спеціалізації окремого державного банку.

Оскільки ті банки, які сьогодні в Україні за законодавством вважаються державними (ПАТ «Державний ощадний банк України» та ПАТ „Державний експортно-імпортний банк України”) за виконуваними ними функціями та змістом їх діяльності фактично сьогодні не відповідають нашому розумінню державних банків, то протягом процесу реформування системи банків з державною участю в Україні ми пропонуємо називати їх не державними банками, а **підконтрольними державі банками** для того, щоб уникнути термінологічної неузгодженості. По закінченню процесу трансформації системи банків з державною участю за нашими рекомендаціями ці два банки мають принципово змінити концепцію своєї діяльності.

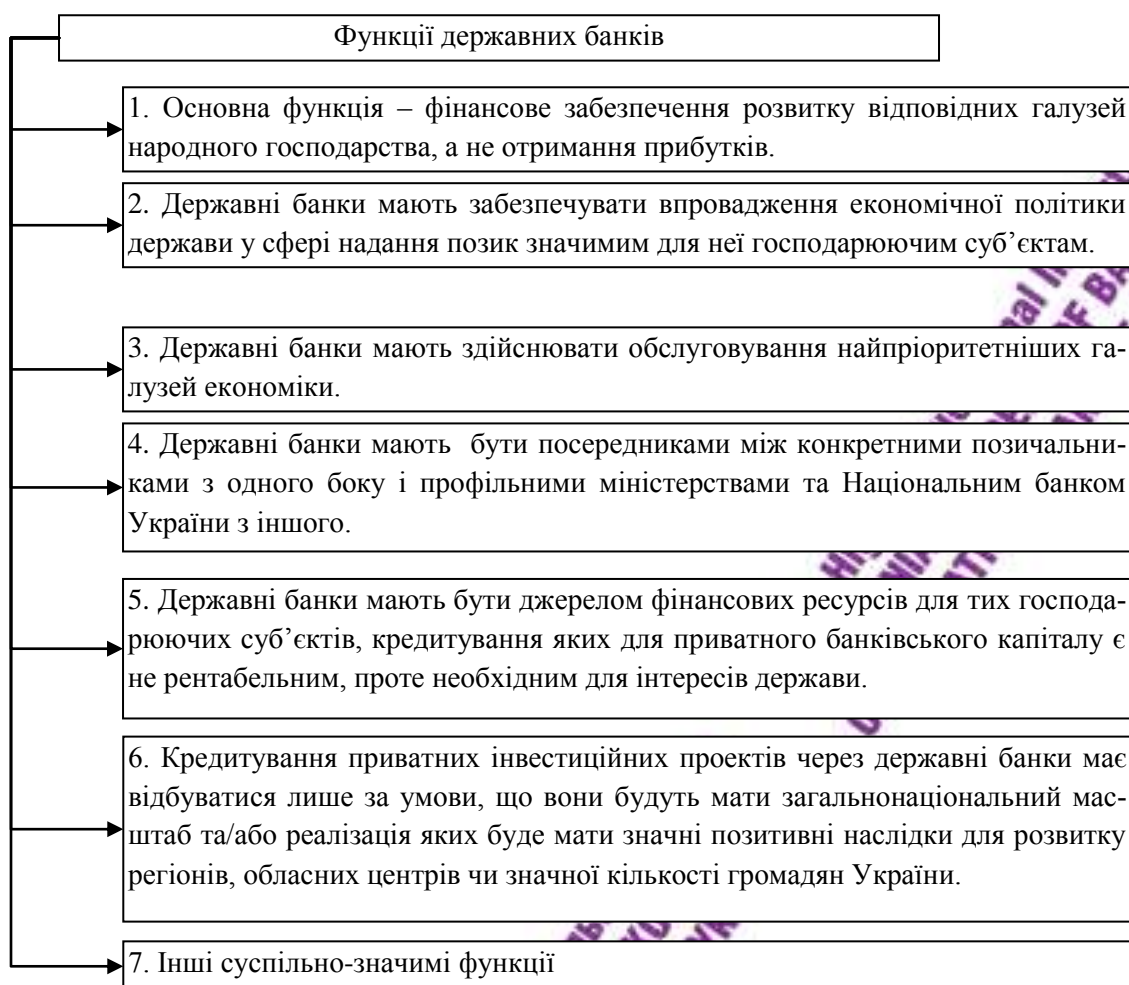

Рисунок 2.34 – Функції, що мають виконувати державні банки в банківській системі України (авторська розробка)

На нашу думку, до того часу, поки реформа системи банків з державною участю, про необхідність та механізм проведення якої зазначено в даній дисертаційній роботі, не досягне свого кінця та не дасть тих результатів, які від неї вимагаються (відновлення тих галузей економіки, для підтримки яких створюються неемісійні державні банки), існування в банківській системі підконтрольних державі банків не має сенсу. Тільки після того, як цілі реформи будуть досягнуті, можна повертатися до обговорення питання про необхідність існування цього типу банків в банківській системі. Тоді під підконтрольними державі банками слід буде розуміти банки, участь держави у статутному капіталі яких перевищує 50%, але не дорівнює 100%. Це означає, що держава в даних фінансово-кредитних установах має істотну участь у вигляді

контрольного пакету акцій та об'єднується із приватним капіталом для досягнення певної, заздалегідь встановленої мети.

Так, зокрема, після реформування системи банків з державною участю в Україні функції ПАТ «Державний ощадний банк України» мають змінитися так, як це представлено на рис. 2.35.

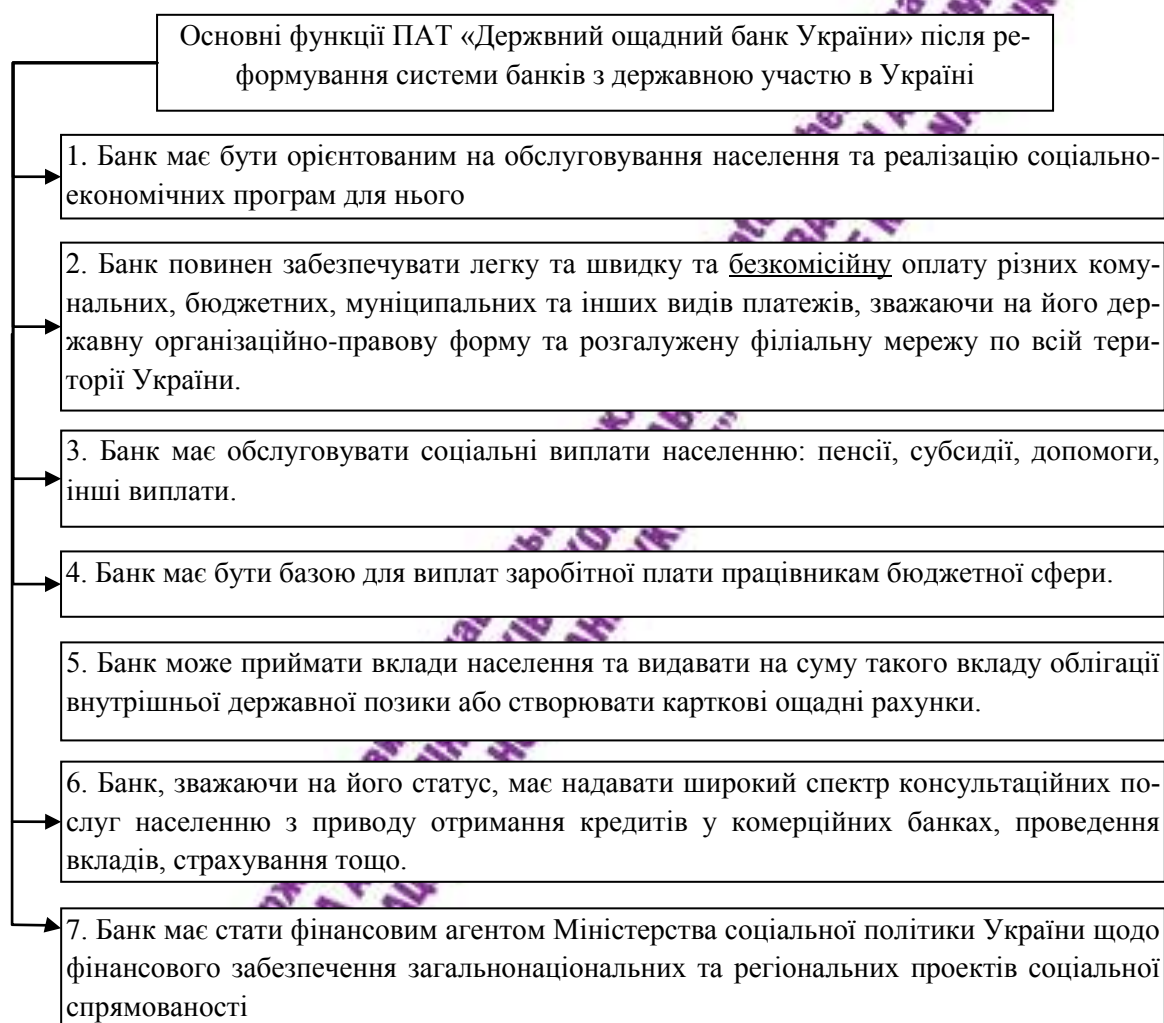

Рисунок 2.35 – Функції ПАТ «Державний ощадний банк України» після реформування системи банків з державною участю в Україні (авторська розробка).

Таким чином, на нашу думку, на базі ПАТ «Ощадбанк» доцільно створити спеціалізований державний фінансовий центр, в компетенцію якого будуть входити виключно певні видаткові, ощадні та консультаційні операції для населення [79, 179, 186]. При цьому його послуги мають бути безкомі-

сійними, вклади не депозитними, а ощадними, і консультаційні послуги – безкоштовними.

Схожу модель можна запропонувати також і для іншого підконтрольного державного банку ПАТ „Державний експортно-імпорتنний банк України”, який на сьогодні проводить широку рекламну кампанію по залученню строкових депозитів та здійснює споживче кредитування. Проте, на нашу думку, така політика даного банку спрямована лише на інвестування державних та клієнтських фінансових ресурсів у нерезидентів, що імпортують свої товари на територію України [43, 58, 159]. Ми вважаємо, що функції цього банку в економічній системі мають бути докорінним чином переглянуті, формалізовані та конкретизовані так, як це представлено на рис 2.36.

Таким чином, даний банк має обслуговувати всі сфери народного господарства, які так чи інакше мають зв'язок із зовнішніми ринками товарів та послуг. Через цей банк кошти державного бюджету мають направлятися не на фінансування проведення базових банківських операцій, а на стимулювання виробників вітчизняної продукції виходити на міжнародний рівень.

Тимчасово діючі банки з державною участю – це банки, що тимчасово перебувають у власності та/або під контролем держави. На перший погляд, може скластися враження, що потреба в існуванні таких банків виникла лише під час світової фінансової кризи, тому їх створення було лише тимчасовим антикризовим заходом. Проте, як свідчить практика функціонування українських проблемних банків та досвід антикризового регулювання банківської діяльності в більшості країн світу, необхідність націоналізації та тимчасових адміністрацій виникає регулярно, навіть незалежно від глобальних фінансових потрясінь [55, 82]. Тому питання створення в Україні тимчасово діючих банків з державною участю буде актуальним протягом ще багатьох років. За авторською пропозицією до складу таких банків пропонується віднести:

Рисунок 2.36 – Функції ПАТ „Державний експортно-імпортний банк України” після реформування системи банків з державною участю в Україні (авторська розробка).

- **націоналізовані банки** – це банки, що тимчасово переходять у **власність** держави з метою попередження втрати ними власної платоспроможності та недопущення банкрутства. Їх націоналізація є антикризовим (тимчасовим) заходом, що проводиться НБУ для забезпечення захисту інтересів вкладників та для подальшого повторного переходу їх у власність приватного чи корпоративного капіталу [21, 55];
- **банки із тимчасовою адміністрацією** – це банки, що тимчасово переходять **під контроль (але не у власність)** держави з метою підтримки

їх фінансової стійкості та подальшого відновлення їх нормального функціонування [78];

- **санаційні банки** (bad- та bridge- банки) є банками із спеціальним статусом та створюються в рамках антикризової програми НБУ (рис. 2.37). В цьому контексті варто зазначити, що хоча санаційний банк також є установою, що створюється Національним банком з метою акумулювання проблемних активів інших банків, він не проводить базових банківських операцій, тому виділяється нами в групу тимчасово діючих банків з державною участю з позиції його організаційно-правової форми, спеціалізованого статусу та з точки зору виконуваних ним суспільно значимих функцій [153].

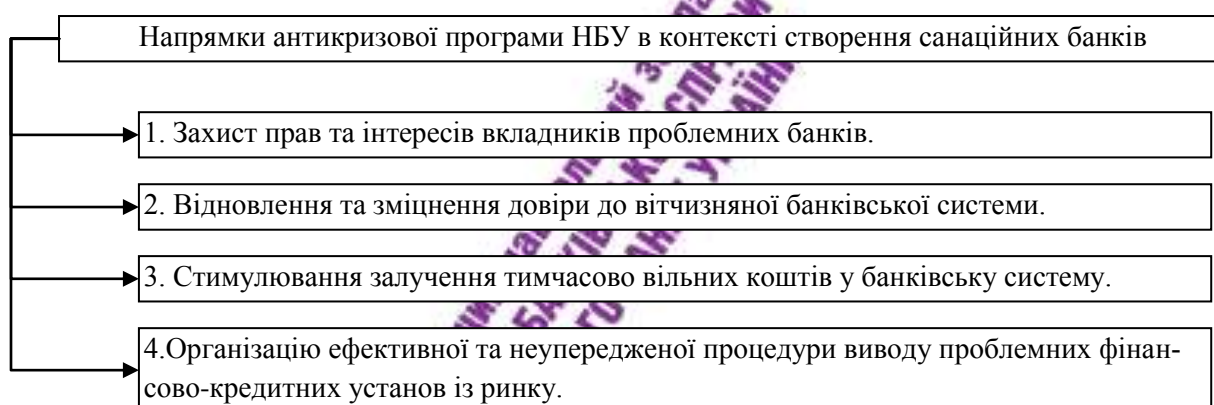

Рисунок 2.37 – Основні напрямки антикризової програми НБУ в контексті створення санаційних банків

Окремо розглянемо банки із незначною участю держави, які, як зазначалося вище, ми відносимо як до постійно діючих банків з державною участю (поки триватиме процес реформування відповідно до авторських пропозицій), так і до тимчасово діючих банків з державною участю (після закінчення процесу реформування).

Банки з незначною участю держави – це банки, участь держави у статутному капіталі яких є більшою, ніж 10%, проте не перевищує 50%. На нашу думку, держава може входити в його статутний капітал на короткий промі-

жок часу з метою підтримки фінансової стійкості банківської системи, посилення контролю за даним банком, тимчасової компенсації нехватки ліквідності банку тощо [95, 96].

Функціонування даних банків пов'язане із однією досить серйозною проблемою – недосконалістю нормативно-правової бази.

Основним нормативно-правовим актом, що регламентує діяльність банків, є Закон України «Про банки та банківську діяльність» [81, 156], однак, будучи публічними акціонерними товариствами, банки також підпадають під Закон України «Про акціонерні товариства» [53]. Кожен із цих законів так чи інакше оцінює мінімальну істотну участь інвестора в капіталі банку у 10% акцій, що, за законодавством України надає право такому інвестору вимагати аудиторської перевірки даного банку та дозволяє вводити одного представника до складу його Правління. В даному випадку, маючи 10% та більше акцій банку, держава є мажоритарним акціонером.

Разом із тим, дані закони не передбачають проміжних видів участі інвесторів у статутному капіталі (наприклад, блокуючого пакета акцій, тобто більше ніж 25% тощо) та не регламентують відповідних прав щодо участі в управлінні даним банком. В той же час, дані норми цивільного права досить детально передбачені у іноземному законодавстві.

Доречи, зауважимо, що різниця у обсягах власності держави в банках на сьогодні не має законодавчого підґрунтя, в результаті чого, не зрозумілими залишаються ті права, що надають державі пакети акцій, наприклад, у розмірі 50% плюс одна акція та 75% плюс одна акція, хоча у правових системах більшості країн світу власник пакету акцій у 75% плюс одна акція має право приймати рішення про ліквідацію акціонерного товариства.

Таким чином, реформування системи банків з державною участю в Україні слід розуміти як довготривалий процес, який має супроводжуватися відповідною Концепцією, змінами у нормативно-правовому полі тощо. Якщо законодавча база функціонування основних видів тимчасово діючих банків з державною участю в Україні на сьогодні біль-менш сформована, то пропози-

ція щодо створення системи неемісійних державних банків є новаторською розробкою автора та потребує більш детального аналізу. Саме тому проблемі формування та функціонування неемісійних державних банків в Україні і буде присвячено наступний розділ дисертаційної роботи.

Висновки до другого розділу

У другому розділі “Реформування діяльності банків з державною участю в Україні в контексті їх впливу на розвиток національної економіки та банківської системи” досліджено фінансову результативність банків з державною участю порівняно з приватними, формалізовано їх вплив на розвиток банківської системи та економіки України, розроблено пропозиції щодо реформування банків з державною участю в Україні.

За результатами дослідження зроблено наступні висновки:

1. Аналіз фінансових звітів державних банків в Україні засвідчив значний рівень комерціалізації їх основної діяльності. Державні банки демонструють значно вищі рівні показників ROA та ROE, ніж приватні банки відповідної групи, хоча максимізація прибутку не повинна бути основним орієнтиром їх діяльності. Частка кредитів в активах цих банків під час кризи була значно нижчою, ніж у приватних банків, що свідчить про невиконання ними функції антициклічного регулювання кредитної активності в банківській системі. При цьому державні банки не виконують одну зі своїх основних функцій – зниження трансакційних витрат на фінансовому ринку, оскільки величина чистої процентної маржі у них значно вище, ніж у приватних банків. Вони витрачають значно менше коштів на маркетинг порівняно з приватними банками, оскільки значна частка цих витрат фактично перекладено на державу. Значний рівень кредитування цими банками імпорту споживчих товарів та послуг свідчить, що їх капітал, який фактично є власністю держави, витрачається на фінансування економік інших країн, що дестимулює еконо-

мічне зростання в Україні. Таким чином, користуючись привілейованим становищем на ринку, яке їм забезпечує державна участь, державні банки фактично перетворилися на осередки акумулювання не виправдано високих обсягів капіталу, а функціонують вони при цьому як звичайні комерційні банки. Це обумовлює необхідність кардинального перегляду концептуальних підходів до та функціонування банків з державною участю в Україні та регулювання їх діяльності.

2. У результаті досліджень Світового банку щодо впливу банків з державною участю на розвиток національних банківських систем та економіки було сформовано декілька узагальнюючих гіпотез. Автором здійснено перевірку справедливості цих гіпотез для України. Науково-методичні засади цього дослідження суттєво відрізняються від існуючих.

3. Розширено перелік показників, які використовувалися для перевірки гіпотез: 1) для перевірки гіпотези, що нарощування частки державного банківського капіталу сприяє збільшенню рівня політизованості фінансово-кредитної політики банків, крім показника «співвідношення кредитів державному сектору до ВВП» пропонується використати ще й показник «частка ОВДП в портфелі цінних паперів банків»; 2) для перевірки гіпотези, що нарощування частки державного банківського капіталу здійснює позитивний вплив на рівень довіри до банківського сектора, замість показника «відношення депозитів до запитання до довгострокових ощадних вкладів» пропонується використання показника «відношення депозитів до запитання до строкових депозитів»; 3) для перевірки гіпотези, що нарощування частки державного банківського капіталу є каталізатором зниження якості кредитних портфелів комерційних банків, пропонується додатково ввести ще один показник – «відсоток виконання формування резерву під активні операції»; 4) для перевірки гіпотези, що нарощування частки державного банківського капіталу здійснює вплив на темпах економічного зростання країни та показниках економічного розвитку, крім показників «динаміка зростання реального ВВП», «ВВП на душу населення», «рівень інвестицій у основний капітал», «індекс промислового виробництва» пропонується використати ще й

показники «індекс інфляції», «експорт товарів та послуг», «імпорт товарів та послуг», «відношення кредитів нефінансовим корпораціям до ВВП».

4. Для того, щоб нівелювати вплив наслідків світової фінансової кризи на результати розрахунків, аналіз здійснено для двох часових проміжків: 1) 2002–2008 рр. – до початку процесів націоналізації проблемних банків; 2) 2002–2011 рр. – за весь період, тобто з урахуванням вимушеного зростання кількості банків з державною участю як засобу антикризової стабілізації банківської системи України.

5. У попередніх дослідженнях частка участі держави у банківській системі вимірювалася за капіталом, тоді як автором запропоновано вимірювати її за активами, що дозволить адекватно врахувати реальні можливості держави щодо контролю над активами банків з державною участю, потребу в чому автор пояснює принаймні трьома причинами. По-перше, при існуючих раніше вимогах до банків з боку НБУ щодо дотримання чіткого кількісного співвідношення активів та капіталу вимірювання рівня присутності держави в банківській системі за рівнем вкладеного державного капіталу було цілком обґрунтованим. В умовах, коли у вітчизняному нормативно-правовому полі існує лише вимога до адекватності капіталу банків, для більшості банків можна стверджувати про розбіжність їх часток у банківській системі, що вимірюються за капіталом та активами. По-друге, відповідно до законодавства участь держави у статутному капіталі банку у розмірі 50 % + 1 акція фактично забезпечує повний контроль держави над активами цього банку, тому індикатори участі держави в діяльності такого банку, виміряні за активами та капіталом, будуть суттєво відрізнятися. По-третє, в банках з тимчасовою адміністрацією держава (через Фонд гарантування вкладів фізичних осіб) отримує право повного та виключного управління ними. Тому хоча формально частка капіталу цих банків не переходить у власність держави, її контроль над активами цих банків стає повним.

6. Для характеристики рівня участі держави в банківській системі України запропоновано використовувати показник SSABS (частка держави в активах банківської системи), який враховує: активи і резерви державних ба-

нків (крім НБУ); активи і резерви банків з держвною участю, в капіталі яких частка держави складає більше 50 %; активи і резерви банків з держвною участю, в капіталі якого істотна участь держави складає менше 50 %, активи і резерви банків, в яких введено тимчасову адміністрацію; частка держави у статутному капіталі тих банків, де вона складає менше 50 %; кількість державних банків; кількість банків з держвною участю, в капіталі яких істотна участь держави складає більше та менше 50 %; кількість банків, в яких введено тимчасову адміністрацію; сукупні активи і сукупні резерви банків.

7. Тенденції щодо зміни частки держави в банківській системі України, оціненої за активами та капіталом, в цілому співпадають, але абсолютні значення цих показників суттєво відрізняються, особливо в докризовий період (так, показник SSABS дорівнював (%): у 2002 р. – 12,71; 2003 р. – 10,42; 2004 р. – 9,13; 2005 р. – 10,79; 2006 р. – 9,97; 2007 р. – 9,00; 2008 р. – 12,03; 2009 р. – 17,88; 2010 р. – 17,69; 2011 р. – 17,69).

8. Автором зроблено висновок про відсутність об'єктивної необхідності існування державних банків України в такому форматі, в якому вони перебувають зараз, внаслідок їх фактичного перетворення на звичайні комерційні банки та невиконання ними своїх функцій в економіці. Розроблено концептуальну схему реформування банків з держвною участю в Україні, обґрунтовано сутність, цільове призначення та механізм функціонування всіх типів банків з держвною участю: постійно діючих банків з держвною участю (державні банкіта підконтрольні державі банки); тимчасово діючих банків з держвною участю (банки з незначною участю держави, банки з тимчасовою адміністрацією, санаційні банки, націоналізовані банки). Так, існування банків з незначною (10–50 %) участю держави автор вважає доцільним лише як тимчасово діючих.

Основні положення даного розділу дисертаційної роботи опубліковано автором роботах [132, 137, 140, 141].

РОЗДІЛ 3

МЕТОДИЧНІ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ РЕФОРМУВАННЯ
ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ БАНКІВ В УКРАЇНІ

3.1 Обґрунтування вибору ефективної моделі функціонування державних банків в різних країнах світу в контексті їх впливу на розвиток національних економік

Узагальнення наукової літератури з досліджуваної проблематики дозволяє стверджувати про відсутність єдиної точки зору щодо того, який вплив (позитивний чи негативний) здійснюють банки з державною участю на економічне зростання та розвиток національних економік.

Наведемо аргументи та результати здійснених досліджень на підтвердження негативного впливу державного капіталу в банківській системі на економічне зростання та розвиток національної економіки:

- збільшення присутності держави у фінансовому секторі призводить до зниження ступеню доступності кредитних ресурсів для суб'єктів господарювання (цей висновок підтверджено дослідженнями [275], в яких цей ступінь доступності визначено на основі розрахунку тієї долі кредитів, що припадають на приватні компанії, які не входять у двадцятку найбільших підприємств, а також з використанням загального аналітичного показника доступності кредитних ресурсів);
- збільшення присутності держави в банківській системі призводить до зниження ефективності її функціонування (цей висновок підтверджено дослідженням [275], в яких встановлено залежність між обсягом державного капіталу в банківській системі та таким показниками, як: відношення непрямих витрат та загальних активів, спред між відсотковими ставками по депозитам та кредитам);

- зростання частки банків з державною участю в банківській системі зменшує рівень її фінансової стійкості та стабільності (цей висновок підтверджено дослідженням [275], в яких встановлено залежність між обсягом державного капіталу в банківській системі та таким показниками, як: темпи інфляції, інтегрований показник фінансової стабільності банків, також частка проблемних активів тощо);
- зростання частки банків з державною участю в банківській системі зменшує темпи зростання продуктивності фінансового сектора, скорегованого на відповідний приріст капіталу (цей висновок підтверджено дослідженнями [253, 254, 263, 268, 275, 276, 277]);
- значна участь держави в банківському секторі корелює з низьким рівнем фінансового посередництва (цей висновок підтверджено дослідженнями [253, 254, 263, 268, 275, 276, 277]);
- збільшення долі участі держави в банківській системі призводить до незбалансованості розміщення фінансових ресурсів держави. Це обумовлено можливістю поєднання державної власності на банки з бажанням уряду профінансувати неефективні, але політично вагомі проекти, які нерідко позбавлені позитивного значення для суспільства держав (цей висновок підтверджено дослідженнями [269]);
- ефективність державних банків є набагато нижчою у порівнянні із комерційними приватними банками, що в свою чергу призводить до уповільнення економічного росту країни, що особливо актуально для країн із перехідною економікою та слаборозвинених держав (цей висновок підтверджено дослідженнями [269]);
- існування банків з державною участю дає можливість державі здійснювати контроль за інвестиційними рішеннями фінансових інституцій, виходячи виключно з політичних мотивів (цей висновок підтверджено дослідженнями [253, 254, 263, 275, 276, 277]);
- від державних банків може вимагатися (як у формі прямих директив, так і опосередковано – шляхом відповідного регуляторного впливу) фінансу-

вати неефективні підприємства, що перебувають у державній власності, надавати фінансування позичальникам в окремих регіонах / секторах економіки на неринкових умовах, проводити кредитну політику, засновану на політичних мотивах і пріоритетах.

Наведемо аргументи та результати здійснених досліджень на підтвердження позитивного впливу державного капіталу в банківській системі на економічне зростання та розвиток національної економіки:

- збільшення присутності держави у її фінансовому секторі забезпечує стабільні темпи розвитку фінансового посередництва, а саме: розвиток кредитування державними банками приватних підприємств, так і розвитку нових типів фінансово-економічної співпраці – субсидування комерційних банків, стандартизовані контракти, більш ефективне кредитування галузей народного господарства, побудова системи додаткових гарантій для банків за умови розвитку довгострокового кредитування тощо (цей висновок підтверджено дослідженнями [260-262]);
- присутність держави в банківській системі як правило підвищує її фінансову стабільність, оскільки фінансово-кредитні інститути, залежні від залучених у вигляді депозитів фінансових ресурсів, можуть постати перед проблемою значного їх відтоку при незначній ролі держави у фінансовій системі, що на макроекономічних масштабах може призвести до погіршення фінансової стійкості та стабільності як банків, так і всієї банківської системи. Крім того, держава є певним стабілізуючим фактором, що певним чином захищає комерційні банки від впливу зовнішніх негативних факторів (цей висновок підтверджено дослідженнями [227, 269]);
- зростання частки банків з державною участю в банківській системі зменшує недосконалість фінансових ринків країни (цей висновок підтверджено дослідженнями [269, 270, 272]);
- банки з державною участю забезпечують інвестування фінансових ресурсів у суспільно-значимі, проте малоефективні проекти з точки зору прибутку. Це відкриває перед державою нові можливості подолання інститу-

ціональної неефективності приватних ринків капіталу, стимулювання сукупної пропозиції на ринку, що у перспективі стимулює темпи економічного зростання держави. (цей висновок підтверджено дослідженнями [269, 270, 272]);

- державний капітал в банківській системі стимулює розвиток фінансового сектора в цілому (цей висновок підтверджено дослідженнями [269, 272]);
- значимим фактором впливу присутності держави у банківській системі є можливість фінансування проектів на тих етапах економічних циклів, в яких комерційні банки не можуть чи не хочуть цього здійснювати. Найбільш яскраво це відбувається під час економічної рецесії в країні чи за умови, якщо такі проекти пов'язані із значними зовнішніми ризиками або якщо фінансово-економічний потенціал окремих регіонів держави не входить в коло інтересів приватного банківського капіталу (цей висновок підтверджено дослідженнями [269]);
- значна участь держави в банківській системі позитивно впливає на ефективність банківського бізнесу (цей висновок підтверджено дослідженнями [269, 270, 272]);
- нарощування частки держави в капіталі чи активах банківської системи позитивно впливає на розширення виробництва та зайнятість населення (цей висновок підтверджено дослідженнями [227, 269, 270, 272]);
- значна участь держави в банківській системі сприяє вирівнюванню рівнів економічного розвитку потенційно збиткових секторів економіки (цей висновок підтверджено дослідженнями [227, 269, 270, 272]);
- державні банки, користуючись репутацією більш надійних та стабільних інститутів, можуть залучати значні обсяги фінансових ресурсів, а тим самим покращувати якість фінансового посередництва (цей висновок підтверджено дослідженнями [249]);
- збільшення частки банків з державною участю в банківській системі робить її менш вразливою до експансії іноземного капіталу (цей висновок підтверджено дослідженнями [227]);

- масштаби участі держави в банківській системі мають позитивний вплив на валовий рівень доходів на душу населення, а також інвестиційну активність (валовий розмір інвестицій в основної капітал) (цей висновок підтверджено дослідженнями [39]);
- банки з державною участю виконують важливу роль в стабілізації кредитів протягом економічного циклу і в періоди фінансової нестабільності, що дозволяє використовувати збільшення державної участі в банківській системі в якості тимчасового короткострокового антициклічного інструменту. Експертами Світового банку доведено, що 1% збільшення темпів зростання ВВП обумовлюється 2,0% збільшення темпів кредитування приватних банків, і лише на 0,6% – державних банків. Це означає, що метою державних банків є стабілізація кредитів протягом економічного циклу, а не просто максимізація прибутку (цей висновок підтверджено дослідженням [250], результати якого ілюструє табл. 3.1).

Аналіз даних, представлених табл. 3.1, дозволяє зробити висновок, що процес кредитування суб'єктів господарювання державними банками є стабільним протягом бізнес-циклу у випадках, якщо банк знаходиться в країні з високим рівнем індексу ефективності державного управління. Якість державного управління є ключовим аспектом у забезпеченні реалізації функції стабілізації загального кредитування державними банками протягом економічного циклу. Дослідження також показало, що в країнах, що розвиваються, кредити державних банків носять менш проциклічний характер, ніж кредити приватних банків. Кредити державних банків в розвинених країнах також виявилися менш проциклічними, ніж кредити приватних банків, навіть можна зробити висновок про їх антициклічний характер.

Таким чином, державні банки краще виконують функцію стабілізації загальної кредитної активності в розвинутих країнах, адже можливості державних банків для стабілізації кредиту найбільш затребувані саме в період фінансової кризи. Дослідження доводять, що державні банки нарощують свої креди-

ти саме під час банківських криз, на противагу скороченню кредитної активності приватними банками.

Таблиця 3. 1 – Узагальнені результати дослідження стабілізаційної функції державних банків в економіці (складено автором за результатами [250])

Змінні та їх статистичні характеристики	Коефіцієнти при незалежних змінних в регресійних рівняннях в моделі залежності обсягів кредитів в економіку країни від відповідних незалежних змінних			
	Рівняння 1	Рівняння 2	Рівняння 3	Рівняння 4
Логорифм кредитів	1,002*** (0.000)	0,998*** (0.000)	0,994*** (0.000)	0,991*** (0.000)
Темп зростання ВВП на душу населення	0.020*** (0.000)	0.020*** (0.000)	0.017*** (0.000)	0.017*** (0.000)
Фіктивна змінна, що визначає участь держави в капіталі банків (Фіктивна змінна державних банків дорівнює 1, якщо банк знаходиться в державній власності з контрольним пакетом акцій)	0.047** (0.022)	0.054** (0.037)	0.053*** (0.006)	0.059*** (0.002)
Темп зростання ВВП на душу населення * Фіктивну змінну, що визначає участь держави в капіталі банків	-0.013*** (0.000)	-0.014*** (0.000)	-0.011*** (0.000)	-0.011*** (0.001)
Ефективність уряду (індекс якості державних послуг, якості державної служби та ступінь її незалежності від політичного тиску, якість розробки і здійснення політики, і довіра до такої політики уряду)			-0.050 (0.120)	-0.048 (0.161)
Темп зростання ВВП на душу населення * Фіктивну змінну, що визначає участь держави в капіталі банків * Ефективність уряду			-0.005** (0.027)	-0.004 (0.105)
Активи (логарифм від загального обсягу активів в константах 2000 доларів США)	-0.007 (0.508)	-0.003 (0.806)	-0.001 (0.947)	0.001 (0.869)
Капітал до Активів	0.069 (0.350)	0.040 (0.778)	-0.018 (0.797)	-0.034 (0.658)
Кредити до Активів		-0.080 (0.375)		-0.055 (0.115)
Ліквідність (відношення ліквідних активів до загальної суми активів)		0.045 (0.772)		0.018 (0.681)
Депозити до зобов'язань		0.041 (0.453)		0.025 (0.278)
Кооперативні банки (фіктивна змінна, яка дорівнює 1, якщо банк є кооперативним, та 0 – в протилежному випадку)		0.048** (0.013)		0.053*** (0.001)
Іпотечні банки (фіктивна змінна, яка дорівнює 1, якщо банк є іпотечним, та 0 – в протилежному випадку)		0.012 (0.583)		0.013 (0.545)
Ощадні банки (фіктивна змінна, яка дорівнює 1, якщо банк є ощадним, та 0 – в протилежному випадку)		0.026 (0.232)		0.010 (0.497)
ВВП на душу населення (в тисячах констант 2000 доларів США в постійних цінах)	-0.001** (0.022)	-0.001 (0.369)	0.001 (0.618)	0.001 (0.642)
Інфляція (швидкість зміни дефлятора ВВП)	-0.004*** (0.000)	-0.004*** (0.010)	-0.005*** (0.000)	-0.004*** (0.000)
Кількість спостережень	6181	6081	5218	5132
Кількість банків	1633	1609	1506	1483
Кількість інструментів	272	278	352	358
AR тест	0.508	0.611	0.933	0.841
OIR тест р-значущості Хансена	0.200	0.269	0.818	0.847

Всі регресійні рівняння проаналізовано з використанням двохступінчастої системи GMM оцінки з Windmeijer корекції. Р-значення для стандартних помилок наведено в дужках. *, **, *** позначають значущість на 10%, 5% та 1%

Більша стабільність кредитів державних банків протягом економічного циклу передбачає більш стабільне їх фінансування. Під час економічного підйому державні банки вимагають менше додаткових коштів для фінансування додаткового кредитування. Аналіз показав, що державні банки наращують недепозитні джерела фінансування лише у відносно невеликий період економічного буму. Низька залежність державних банків від недепозитного фінансування в період економічних підйомів частково пояснює факт збереження ними рівня кредитування під час спадів.

Аналіз взаємозв'язку рівня непрацюючих кредитів державних банків та рівня кредитної активності дозволяє дійти висновку, що державні банки демонструють нижчий рівень проблемних кредитів порівняно з приватними банками в періоди економічного зростання, і навпаки. Це згладжує капітальну базу державних банків, а також їх здатність надавати нові кредити, порівняно з приватними банками [227, 269, 270, 272].

Серед питань, які досліджуються науковцями в рамках функціонування державних банків є також аналіз їх впливу на економічний розвиток країни, причому рівень державної участі та ступінь захисту прав власності є найбільш значними проблемами в цьому контексті. ***Проте, незважаючи на значну кількість як зарубіжних, так і вітчизняних досліджень, вченим не вдалося однозначно встановити вплив державних банків на економічний розвиток країн.***

Узагальнення наведених вище аргументів щодо позитивного або негативного впливу участі держави в банківській системі на економічне зростання дозволяє дійти висновку, ***що дослідження, які проводилися авторитетними та знаними фахівцями в цій сфері часто дають абсолютно протилежні результати.*** Таким чином, логічно припустити, що проблема полягає не у якості проведених досліджень або невірній економічній логіці, що покладена в основу інтерпретації цих результатів.

На нашу думку, причиною таких діаметрально протилежних висновків щодо впливу банків з державною участю на економічне зростання та розвиток національних економік є неврахування в математичних моделях специфіки досліджуваних країн. Тому жоден з наведених вище аргументів не може бути справедливим для будь-якої країни. Ми вважаємо, що ефекти від державної присутності в банківській системі не є однорідними для всієї вибірки країн, що не дозволяє вважати масштаби і навіть напрям цього впливу однозначно доведеними.

Необхідність врахування специфіки розвитку країн, що потрапили до вибірки, підтверджується також і дослідженням [39], яке виявило гетерогенний характер макроекономічних ефектів і їх залежність від рівня економічного розвитку країн, включених в аналіз.

Як зазначалося в підрозділі 1.3 даної дисертаційної роботи, в науковій літературі найбільш поширеним є підхід до систематизації країн за участю держави в банківській системі, в основу якого покладено розподіл за рівнем такої участі (держави з яскраво вираженою обмеженою участю в капіталі банків; держави з високим рівнем державної участі у банківському секторі; держави, які пережили серйозні банківські кризи та потрясіння [227]). В роботах [265, 275] була здійснена спроба відслідкувати вплив нарощування частки державної власності у фінансовому секторі на економічне зростання з урахуванням розбіжностей у масштабах державної участі у банківській системі та рівнях економічного розвитку країн. В результаті було доведено, що рівень впливу держави у фінансовому секторі тим сильніший, чим слабкіша її політична, економічна, соціальна системи. **Таким чином, не масштаби участі держави у фінансовому секторі країни є визначальним фактором впливу на його розвиток, а певний перелік специфічних характеристик самого фінансового сектора.** Той ефект, який здійснює нарощування долі участі держави в банківській системі країни на показники її економічного розвитку (зокрема, на темпи зростання ВВП на душу населення) досить сильно залежить від рівня розвитку самої банківської системи, зокрема, від якості функціонування фінансових інститутів та політизованості банківської системи.

Так, наприклад, результати дослідження [265] довели, що в країнах із слаборозвиненим фінансовим сектором та низькою якістю функціонування політичних інститутів негативний вплив був досить значним, однак він поступово скорочувався із розвитком фінансового сектору. Відтак при інших рівних умовах, при досягненні фінансовим сектором певного рівня свого розвитку та за відсутності можливості політичних сил через державні банки забезпечувати виконання своїх приватних інтересів, ефект від нарощування державної присутності був відсутнім або навіть позитивним.

В цілому погоджуючись з тезою, що вплив державного банківського капіталу на розвиток національної економіки буде різним для країн з різним рівнем розвитку фінансового сектору, *вважаємо, що крім цього, цей вплив суттєво залежить і від функцій, якими наділені банки з державною участю.*

Виходячи з цього, ми пропонуємо для адекватної перевірки гіпотези про вплив участі держави в банківській системі на розвиток національної економіки формувати вибірки країн не за критерієм різних обсягів участі держави у капіталі банків, а за критерієм різного функціонального навантаження банків з державною участю в банківській системі та національній економіці в цілому. Таким чином, принциповою відмінністю того підходу, який буде викладено в даному підрозділі дисертаційного дослідження, від інших, що набули поширення в науковій літературі, є орієнтація на цільові орієнтири в діяльності підконтрольних державі банків.

Виходячи із різниці у побудові системи корпоративного управління в державних та приватних банках, вони здійснюють різноплановий та різноспрямований вплив на розвиток національної економіки [265]. Основною функціональною задачею діяльності комерційного банку є максимізація його прибутку, а відтак, створення та впровадження ефективної системи збору, систематизації та аналізу інформації щодо потенційних клієнтів, а також диверсифікація діяльності, цільових груп та ринків є однією із найпріоритетніших задач менеджменту такого банку [166]. Варто зазначити, що в таких умовах, підвищення ефективності банківського посередництва саме і є тим ефектом, який і провокує розвиток комерційних фінансово-кредитних установ, а будь-які можливі агент-

ські конфлікти можуть вирішуватися шляхом побудови достатньої системи винагородження менеджерів.

У випадку, коли власником банку є держава, перелік його функцій є дещо іншим, при чому основною задачею таких фінансових посередників є фінансування проектів, які з певних причин не можуть бути профінансованими приватним інвестиційним капіталом, однак ефект від їх реалізації для суспільства в цілому має бути позитивним.

При виконанні банками з державною участю специфічних функцій в банківській системі виникає ряд проблем, основними серед яких є такі дві:

1. Між менеджментом підконтрольних державі банків та їх власником (компетентним органом державної чи місцевої влади) часто виникає агентський конфлікт. Враховуючи певні бюджетні обмеження, органи державної влади, що виступають власниками державних банків, не можуть мінімізувати можливість появи агентських конфліктів із менеджерами за рахунок створення соціальних пакетів, які б у повному обсязі задовольняли інтереси та потреби управлінського складу. Саме тому менеджери таких банків у більшості випадків не зацікавлені у підвищенні ефективності проведення банківських операцій, впровадження більш ефективних принципів ризик-менеджменту, що в свою чергу, здійснює негативний вплив на якість фінансового посередництва державних банків. Поява агентських конфліктів є загрозою як для державних банків, що намагаються максимізувати прибутковість основної діяльності, так і для тих, основною функцією яких є забезпечення максимального економічного ефекту для держави. Саме цим і зумовлюється нижча ефективність фінансового посередництва державних банків. Разом із цим, дана проблема найбільш яскраво виникає у слаборозвинених країнах та у країнах із перехідною економікою, тоді як державні банки розвинених країн часто переймають досвід комерційних фінансово-кредитних установ, а відтак, ефективність їх функціонування та якість їх фінансового посередництва є дещо вищою.
2. Між платниками податків та державою як власником таких банків також доволі часто виникає конфлікт. В контексті даної проблеми варто розгля-

дати значну можливість використання адміністративного ресурсу для задоволення особистих політичних інтересів через державні банки, що матиме негативний вплив на політичний, економічний та фінансовий устрій держави.

На основі узагальнення світового досвіду функціонування банків з державною участю в межах національних економік та банківських систем різних країн світу *ми пропонуємо виділити дві моделі функціонування таких банків за їх функціональним навантаженням в економічній системі та цільовими орієнтирами:*

1. **Модель 1.** Передбачає, що банки з державною участю функціонують на загальних засадах з іншими комерційними банками, здійснюють той же самий перелік операцій, але в деяких випадках зорієнтовані на обслуговування окремих секторів економіки або напрямків економічної діяльності. В межах цієї моделі такі банки утворюються внаслідок націоналізації деяких проблемних банків, як засіб збереження фінансової стійкості банківської системи під час криз, внаслідок історично обумовлених традицій та політичної ідеології тощо [95].
2. **Модель 2.** Банки з державною участю займають абсолютно відокремлене місце в банківській системі, виконують виключно функції фінансових агентів уряду при реалізації загальнонаціональних соціально-економічних програм розвитку. Перелік операцій та цільові орієнтири таких банків та звичайних комерційних банків в такому випадку суттєво відрізняються. В межах цієї моделі банки з державною участю утворюються спеціально під конкретні задачі реалізації стратегії економічного розвитку держави, а не внаслідок історичних традицій або поточних умов посткризової стабілізації.

Проведене нами узагальнення світового досвіду функціонування банків з державною участю дозволяє стверджувати, що *практично у всіх країнах, де держава має частку у капіталі банків, вони створені та функціонують за моделлю 1. Єдиною країною, де банки з державною участю створені за моделлю 2 в чистому вигляді, є Китай, де ця модель функціонує вже з початку*

1990-х років. Частково на шляху до формування моделі 2 зараз знаходяться Росія та Індія, але оскільки система банків з державною участю в цих країнах зараз активно реформується, то єдиним показовим прикладом цієї моделі будемо вважати Китай [6, 8, 167, 226].

Далі в даному підрозділі дисертаційного дослідження ми ставимо перед собою завдання визначити, яким є вплив банків з державною участю на економічне зростання та рівень розвитку національної економіки при кожній з цих двох моделей. Іншими словами, науковий інтерес становить визначення, при якій саме з цих двох моделей існування банків з державною участю у відповідній формі є доцільним та економічно виправданим, а при якій – ні.

Такі дослідження по більшості країн світу проводилися як вітчизняними, так і іноземними науковцями. Особливо багато досліджень в цьому науковому напрямку проведено авторитетними фахівцями МВФ та Світового банку [187, 251, 255]. *Виходячи з цього, ми не вважаємо за доцільне проводити власне дослідження по групі країн, в яких державний банківський капітал функціонує за моделлю 1, а лише узагальнимо напрацювання попередників. В той же час, для країн, що будують свою банківську систему за моделлю 2 (а саме – для Китаю) такі дослідження у системному та формалізованому вигляді відсутні, тому для цієї країни ми проведемо авторське дослідження [49].*

Розглянемо вплив банків з державною участю на економічне зростання в країнах, де система таких банків побудована за моделлю 1.

Більшість досліджень, які проводилися по країнам, які формують свою банківську систему за моделлю 1, свідчать про негативний вплив участі держави в банківській системі країни на економічне зростання та показники фінансової стійкості банківської системи [95].

Так, зокрема, за результатами дослідження [248], проведеного на прикладі 65 країн світу, доведено, що в цілому глибина і масштаб наслідків кризи позитивно корелює зі ступенем державної участі в банківській системі. Дослідження [251, 252] також підтверджує негативний вплив масштабів участі держави в банківському секторі на характеристики фінансово-економічного розвитку країни. Тобто країни зі значним рівнем державної участі в банківській сис-

темі, як правило, мають нижчий рівень розвитку системи банківського посередництва, а також менші темпи розвитку нефінансового сектору економіки й фондового ринку [2, 36, 232].

Доцільно в цьому напрямку розглянути дослідження [275] щодо впливу нарощування частки державної власності у фінансовому секторі на прикладі 92 країн з різним рівнем економічного розвитку за системою показників, що були запропоновані Т.Беком, Н. Лоязі та Р. Левітом. За результатами даного дослідження було встановлено, що нарощування обсягів присутності держави в банківській системі поступово стримує економічний розвиток (збільшення частки держави в банківській системі на 10% призводить до зниження темпів економічного розвитку на 0,23%). Узагальнено результати цього дослідження проілюстровані в табл. 3.2 та 3.3.

Розглянемо вплив банків з державною участю на економічне зростання в країнах, де система таких банків побудована за моделлю 2.

Доволі часто в якості об'єктів дослідження з даної проблематики виступали країни БРІК (Бразилія, Росія, Індія та Китай), в яких спостерігається значна частка державної участі в банківській системі (рис. 3.1).

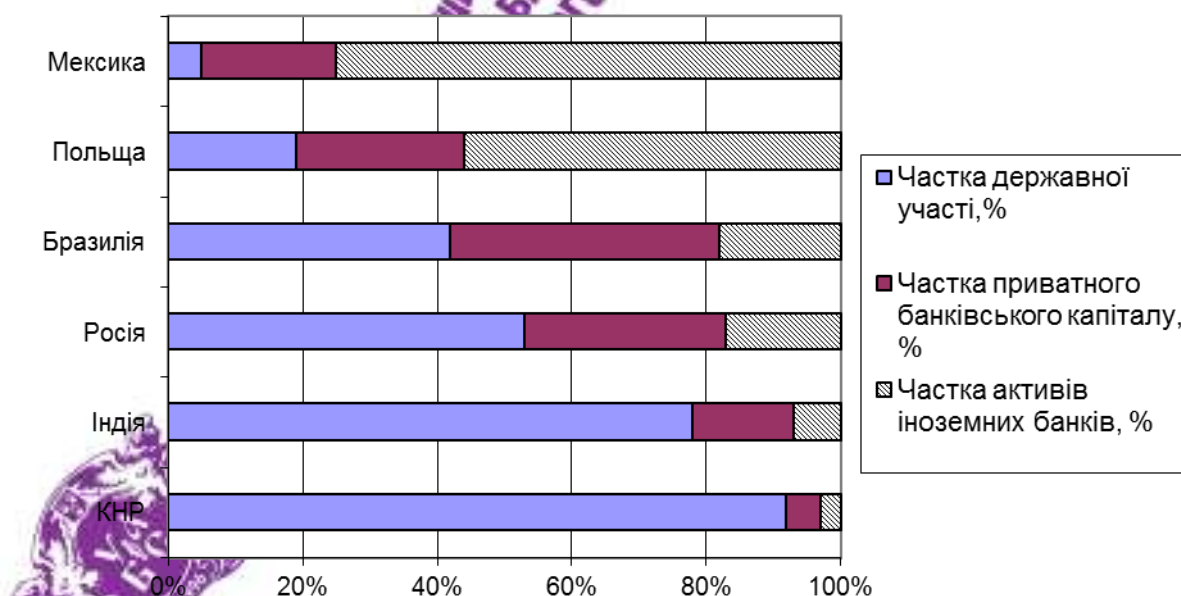

Рисунок 3.1. – Порівняльний аналіз обсягів державної, приватної та іноземної участі в активах банківської системи ряду країн, % (дані по Індії наведені за вересень 2009р.; дані по Польщі відображають ситуацію у 2008р.) [229, 271]

**Державний вищий навчальний заклад
"УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ"**

**State Higher Educational Institution
"UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE"**

Таблиця 3. 2 – Результати аналізу впливу участі держави в банківській системі на розвиток економіки країн, де система банків з державною участю побудована за моделлю 1 [228, 234, 275]

Залежні змінні:	Незалежні Змінні						
	GB70	Зареєстрований ВВП на душу населення в 1960	Початковий обсяг кредитів домогосподарствам до ВВП	Початковий обсяг ліквідних кредитних зобов'язань до ВВП	Початковий обсяг комерційних банківських активів до загальних активів	Початкова капіталізація фондової біржі до ВВП	Скоректоване значення R ²
Частина 1: Фінансовий розвиток							
Приріст кредитів домогосподарствам до ВВП	-0.0394 ^a (0.0107)	-0.0006 (0.0043)	-0.058 ^a (0.0187)				0.2111 [82]
Приріст ліквідних зобов'язань до ВВП	-0.0138 ^c (0.0079)	-0.0015 (0.0028)		-0.470 ^a (0.0147)			0.2475 [82]
Приріст активів комерційних банків до загальних активів	-0.0050 (0.0048)	0.0041 ^c (0.0022)			-0.0741 ^a (0.0178)		0.4456 [82]
Приріст капіталізації фондової біржі до ВВП	0.0071 (0.0341)	-0.0338 ^b (0.0148)				-0.0760 ^a (0.0254)	0.2880 [47]
Зміна в капіталізації фондової біржі до ВВП	-0.5306 ^a (0.1620)	-0.0305 (0.0411)				-0.1000 (0.3382)	0.1910 [67]
Частина 2: Доступ до кредитних ресурсів							
Приватні вимоги-вимоги фірм, що не входять в 20 найбільших до ВВП	-0.3153 ^c (0.1749)	-0.0231 (0.0595)	0.6118 ^c (0.3121)				0.3551 [32]
Доступність позик	-0.5787 ^b (0.2629)	0.5152 ^a (0.0914)	0.2772 (0.2714)				0.4810 [54]
Частина 3: Ефективність банківської системи							
Змінні витрати банків до загальних активів	0.0232 ^a (0.0067)	-0.0012 (0.0026)	-0.0134 (0.0107)				0.1856 [79]
Вплив процентної ставки	22.2802 ^a	4.1503 (4.1113)	-27.6439 ^c (14.4694)				0.1539 [58]
Частина 4: Фінансова стійкість							
Фінансова стійкість банків	-1.2416 ^b (0.5205)	0.7522 ^a (0.1564)	0.3818 (0.4794)				0.4387 [54]
Рівень інфляції	0.1198 ^a (0.0363)	0.0095 (0.0146)	-0.0719 (0.0477)				0.1537 [68]
Частина 5: Ринок капіталу							
Капіталізація фондової біржі в 1995	-0.7411 ^a (0.2058)	0.0089 (0.0422)					0.2570 [70]
Капіталізація фондової біржі в 1995	-0.5409 ^a (0.1762)	-0.0343 (0.0438)				0.9011 ^a (0.3404)	0.5036 [62]

a – значимість на рівні 1%; b – значимість на рівні 5%; c – значимість на рівні 10%.

Таблиця 3.3 – Регресійні рівняння залежності показників економічного зростання та участі держави в банківській системі для різних країн світу, в яких система банків з державною участю побудована за моделлю 1 [228, 275]

Залежні змінні	Незалежні Змінні							
	GB70	Зареєстрований ВВП на душу населення	Початковий обсяг кредитів домогосподарствам до ВВП	Початковий обсяг ліквідних кредитних зобов'язань до ВВП	Початковий обсяг комерційних банківських активів до загальних активів	Початкова капіталізація фондової біржі до ВВП	Середньорічні значення	Скоректоване значення R ²
ВВП на душу населення у 1960-1995рр.	-0.0235 ^a (0.0077)	-0.0065 ^b (0.0032)						0.1240 [85]
ВВП на душу населення у 1960-1995рр.	-0.0199 ^a (0.0071)	-0.0160 ^a (0.0033)					0.0061 ^a (0.0013)	0.3403 [85]
ВВП на душу населення у 1960-1995рр.	-0.0171 ^b (0.0072)	-0.0175 ^a (0.0030)	0.0302 ^a (0.0103)				0.0055 ^a (0.0012)	0.4168 [82]
ВВП на душу населення у 1960-1995рр.	-0.0152 ^c (0.0079)	-0.0166 ^a (0.0032)		0.0198 ^a (0.0086)			0.0057 ^a (0.0013)	0.3835 [82]
ВВП на душу населення у 1960-1995рр.	-0.0180 ^b (0.0084)	-0.0160 ^a (0.0037)			0.0026 (0.0136)		0.0062 ^a (0.0014)	0.3216 [83]
ВВП на душу населення у 1960-1995рр.	-0.0160 ^c (0.0082)	-0.0134 ^a (0.0034)				0.0146 ^b (0.0014)	0.0050 ^a (0.0014)	0.3028 [75]
ВВП на душу населення у 1960-1995рр.	-0.0140 ^c (0.0083)	-0.0151 ^a (0.0032)	0.0263 ^b (0.0105)			0.0107 (0.0084)	0.0047 ^a (0.0013)	0.3671 [73]

a – значимість на рівні 1%; b – значимість на рівні 5%; c – значимість на рівні 10%. Стандартні помилки наведено в дужках.

Так, зокрема, на прикладі Російської Федерації здійснювалися цікаві дослідження щодо встановленню залежності між рівнем довіри населення до банківської системи та обсягами впливу держави у фінансовому секторі [249], а також щодо впливу банків з державною участю на фінансову стійкість банківської системи [227].

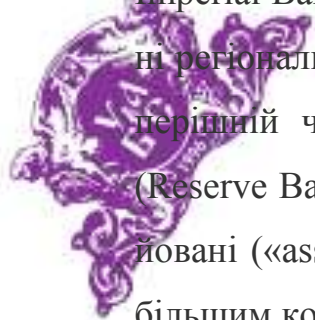
Окремо слід виділити ґрунтовне дослідження для країн БРІК за 2001-2009 рр.. [40]. В результаті зроблено висновок про відсутність статистично значущого впливу державної присутності на показники глибини і структурні характеристики національного банківського посередництва. Доведено, що на сучасному етапі розвитку країн БРІК державне участь не чинить негативного впливу на рівень банківського посередництва і основні індикатори економічного зростання. Основні результати цього дослідження ілюструє табл. 3.4.

В той же час, як ми вже зазначали, на нашу думку, не у всіх країнах БРІК банківська система сформована за моделлю 2 в чистому вигляді.

Так, зокрема, згідно оцінок експертів [271], державні банки *Індії* володіють трохи менше, ніж 80% кредитного портфелю всієї банківської системи країни. Хоча і спостерігається незначна тенденція до зниження частки державного сектора в фінансовій системі країни, але вона, за думкою експертів, не скоротиться нижче 55-65%.

Така значна присутність держави в банківському секторі Індії сформувалася внаслідок двох рішень Уряду:

- 1) Організація Державного банку Індії (State Bank of India) в 1955 р. через придбання державою найбільшого в країні приватного банку – Imperial Bank of India. Згодом Державним банком Індії були придбані регіональні банки, асоційовані з місцевими органами влади. У теперішній час відповідно до класифікації Резервного банку Індії (Reserve Bank of India) всі дані банки об'єднані в єдину групу асоційовані («associates»). В наслідок цього Державний банк Індії є найбільшим комерційним банком в країні і одним з найбільших у світі;

Таблиця 3.4 – Узагальнені результати дослідження впливу частки банків з державною участю в банківській системі відповідної країни на показники економічного розвитку цих країн [39]

Залежна змінна	Період дослідження (країни дослідження)	
	1995-2002 рр. (Бразилія, Китай, Індія, Індонезія, Мексика, Пакистан)	2001-2009 рр. (Бразилія, Росія, Індія, Ки- тай)
Активи / ВВП	0	-0,097081 [0,019731]
Кредити / ВВП	0	0
Депозити / ВВП	1,982113 [0,561883]	0
Кредити держсектору / ВВП	0	0
Кредити приватному сектору / ВВП	0	0
Процентна маржа	0	0
Споживчі кредити / Активи	1,108594 [0,288735]	-
Резерви по позикам / Активи	0	-
Непрацюючі кредити / Активи	0	-
Грошова Маса / Грошова база	0	-
Депозити до запитання / Стро- кові депозити	0	-
Гроші / [Гроші + «Квазігроші»]	-	0

Примітки: 0 - Статистично значимий ефект відсутній. [] – Стандартна похибка. * - При рівні значущості 10%. « - » — дані відсутні.

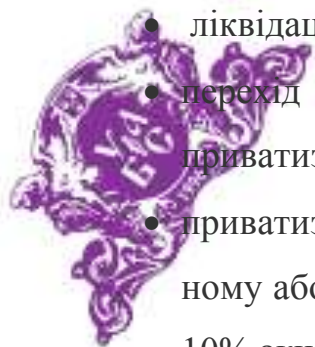
2) Прийняття рішення про націоналізацію 14 великих банків в 1969 р. і 6 великих банків в 1980 р. з метою розширення обсягів кредитування агропромислового сектору та підприємств малого бізнесу. На відміну від Державного банку Індії, зазначені комерційні банки залишалися формально приватними банками, зберегли менеджмент і

штат, але до складу вищого колегіального органу даних банків Уряд ввів своїх представників.

За даними експертів [255], станом на 2004 р. щодо всіх комерційних банків ще діяли вимоги про кредитування «пріоритетних» секторів (сільське господарство, експортні операції і підприємства малого бізнесу) по ставках нижче ринкових. На даний час за оцінками експертів [259], банківський сектор Індії характеризується великою кількістю кредитних організацій зі змішаною формою власності.

В Бразилії, незважаючи на значну частку присутності держави в банківському секторі, ця частка постійно скорочується з початку 1990-х років. Крім того, Уряд Бразилії взяв курс на приватизацію державних банків, що знаходилися в прямій федеральній і субфедеральній власності. За даними [253], державні банки склали суттєвий сегмент банківського сектору – в 1994 р. на їх частку припадало понад 50% сукупних банківських активів. Внаслідок кредитування неефективних державних компаній та падіння доходності спекулятивних операцій з цінними паперами, які здійснювали всі банки Бразилії, банки з державною участю стикнулися з проблемами неплатоспроможності. Оздоровлення зазначених банків відбувалося в два етапи:

- 1) в 1994-1995 рр. Центральний банк Бразилії ввів спеціальний режим тимчасового управління в більшості великих державних банків;
- 2) в кінці 1996 р. в рамках політики щодо скорочення державної участі в банківському секторі (PROES) реалізовувалися чотири сценарії розвитку кожного банку:
  - ліквідація;
  - перехід під федеральний контроль для подальшої ліквідації або приватизації;
  - приватизація шляхом продажу стратегічному інвестору – іноземному або приватному – з продажем працівникам банку не більше 10% акцій.;

- реструктуризація зобов'язань і активів при збереженні державного контролю, через покриття власником банку (регіональним урядом) не менше половини сукупних витрат з реструктуризації та зміни менеджменту банку.

Як наслідок частка державної присутності на кінець 1999 р. скоротилася до 43% сукупних активів, в тому числі за рахунок істотного збільшення частки іноземного капіталу в банківській системі країни, і в подальшому також скорочувалася. Однак за даними [271] на кінець 2008 р. завдяки більш активній кредитній політиці банків з державною участю в період економічного спаду та реалізації угод з консолідації активів відбулося суттєве зміцнення позицій національних банків з державною участю.

Банківський сектор *Росії* все більше нагадує банківські системи цілого ряду інших держав з перехідною економікою [278]. Разом з тим існує одна ключова відмінність – в період масштабної приватизації кредитних організацій в країнах Центральної та Східної Європи в Росії не було зроблено жодної великої операції з продажу активів банків приватним інвесторам. Згідно з оцінками [23, 24], з 53 комерційних банків, що контролюються державою, в прямій власності до середини 2000 р. знаходилося 19 банків, шість з яких – власність федеральних органів влади і Банку Росії; ще 12 – органів виконавчої влади російських регіонів і муніципальних утворень. При цьому сама численна група з 25 банків – в непрямій власності держави - державних компаній, банків і корпорацій. Крім того, в десяти банках держава здійснює контроль без мажоритарної участі в капіталі.

Необхідно відзначити, що починаючи з 2003 р. підконтрольні державі банки розвивалися активніше, ніж банківська система Росії в цілому, за рахунок включення в неї нових кредитних організацій, підтримки розвитку державних банків з боку держави, привілейованого доступу до джерел капіталу, позикових ресурсів, які мали державне походження [23].

Крім того за 2001-2009 рр. відбулося зростання ринкової частки десяти найбільших банків з державною участю – з 35,7 до 54,1% [257]. Причому ри-

нкова частка п'яти найбільших банківських груп, контрольованих державним капіталом (Ощадбанк Росії, група ВТБ, група Газпромбанку, Россельхозбанк і Банк Москви), збільшилася з 34,5 до 49,3%, тобто рівно половини всіх банківських активів країни.

Таким чином, банківські системи Бразилії, Індії та Росії рухаються в напрямку китайського формату побудови банківської системи, однак цей шлях ще не закінчено. Вони вже відійшли від побудови системи банків з державною участю за моделлю 1, але в чистому вигляді до моделі 2 ще не наблизилися. Основне питання, що їм ще належить вирішити, це реалізація урядових програм підтримки національної економіки через державні банки.

Щодо *Китаю*, то до сучасної організації банківської системи він рухався починаючи з 1979 року. За цей період збуло створено систему політичних банків (спеціалізовані банки, що видають грошові кошти для підтримки державної економічної політики), систему державних комерційних банків (виконують функцію надання фінансової підтримки процесу реформ в Китаї, поступово при досягненні поставлених цілей ці банки стають більш самостійними господарськими структурами, адміністративний контроль за їх діяльністю зменшується), і комерційних банків. Динаміка активів цих банків за 2003-2010 рр. представлена в табл. 3.5.

На даний час в банківській системі Китаю домінуючу роль грають чотири великі банки («велика четвірка»), що знаходяться у власності держави, вони володіють більш ніж 75 % активів банківської системи [255]. Згідно досліджень [271] держава контролює більш ніж 90 % активів банківської системи.

Єдиною країною в світі, де на сьогодні система банків з державною участю в чистому вигляді побудована за моделлю 2, є Китай. В той же час, на жаль, ґрунтовних досліджень стосовно цієї країни окремо, а не всіх країн БРІК, які б формалізували вплив державного капіталу в банків-

ській системі на темпи економічного розвитку в даній країні, на сьогодні не існує. Тому нижче ми проведемо таке авторське дослідження.

Таблиця 3.5 - Динаміка загальних активів банківських установ Китаю в 2003-2010 рр., у 100 млн. юаней КНР (складено автором на основі [258])

Тип банківських установ Китаю	Роки							
	2003	2004	2005	2008	2007	2008	2009	2010
Всі типи банківських установ в цілому по країні	276,584	315,990	374,697	439,500	531,160	631,515	795,146	953,053
Політичні банки	21,247	24,123	29,283	34,732	42,781	56,454	69,456	76,521
Великі комерційні банки	160,512	179,817	210,050	242,364	285,000	325,751	407,998	468,943
Акціонерні комерційні банки	29,599	36,476	44,655	54,446	72,742	88,337	118,181	149,037
Міські комерційні банки	14,622	17,056	20,367	25,938	33,405	41,320	56,800	78,526
Сільські комерційні банки	385	565	3,029	5,038	6,097	9,291	18,661	27,670
Сільські кооперативні банки	-	-	2,750	4,654	6,460	10,033	12,791	15,002
Міські кредитні кооперативи	1,468	1,787	2,033	1,831	1,312	804	272	22
Сільські кредитні кооперативи	26,509	30,767	31,427	34,503	43,434	52,113	54,945	63,911
Небанківські фінансові установи	9,100	8,727	10,162	10,594	9,717	11,802	15,504	20,896
Іноземні банки	4,160	5,823	7,155	9,279	12,525	13,448	13,492	17,423
Сільські фінансові установи нового типу та поштові ощадні банки	8,984	10,850	13,787	16,122	17,687	22,163	27,045	35,101

Базою для проведення нами такого дослідження стали показники економічного розвитку Китаю, а саме: ВВП на душу населення, темп зростання ВВП, обсяги прямих іноземних інвестицій, частка активів державних банків в

активах банківської системи, показник експорту. Динаміка цих показників наведена в табл. 3.6.

На основі цих даних нами були побудовані регресійні залежності:

- ВВП на душу населення від активів державних банків Китаю;
- темпу зростання ВВП від активів державних банків Китаю. В якості контрольної змінної в даному випадку використано обсяги експорту;
- частки експорту у ВВП від показника частки державних банків в активах банківського сектору Китаю.

В узагальненому вигляді результати здійсненого нами дослідження продемонстровані в табл. 3.7.

Аналізуючи дані, наведені в табл. 3.7, будемо орієнтуватися переважно на знак коефіцієнтів при незалежних змінних. Для всіх трьох побудованих нами регресійних залежностей коефіцієнти є позитивними, що свідчить про позитивний вплив активів державних банків на показники економічного зростання в Китаї: ВВП на душу населення, темп зростання ВВП та частка експорту у ВВП.

Побудовані нами регресійні залежності є адекватними, а висновки, зроблені на їх основі – цілком справедливими, оскільки:

- t-статистика для кожного коефіцієнта – більше критичного рівня;
- ймовірність похибки є дуже низькою: для I та III рівняння – близько 0%, для II рівняння – 5-6%. Це означає, що ймовірність випадкового отримання залежності є надзвичайно малою;
- скоригований коефіцієнт детермінації – для всіх трьох рівнянь є дуже високим (97%, 89% та 78% відповідно), що свідчить про те, що зміна залежної змінної (ВВП на душу населення, темп зростання ВВП та частка експорту у ВВП) саме на такий відсоток пояснюється зміною незалежної змінної (активів державних банків).

Таким чином, побудова системи банків з державною участю саме за моделлю 2 сприяє економічному зростанню (що доводить залежність ВВП на душу населення від активів державних банків), збільшення його темпів (що

Таблиця 3.6 – Вихідні дані для формалізації впливу державного капіталу в банківській системі Китаю на темпи економічного розвитку (складено автором на основі [187, 258])

Показники	Роки							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Прямі іноземні інвестиції (чисті притоки), у % до ВВП	2,868855	2,844026841	5,193324989	4,57369268	4,580689	3,873382134	2,288292127	3,120813164
Прямі іноземні інвестиції (чисті відтоки), у % до ВВП	0,000731	0,101642549	0,60833668	0,8821464	0,490971	1,254852806	0,879337424	0,977207847
Загальні активи банківської системи, у 100 млн. юаней КНР	276,584	315,99	374,697	439,5	531,16	631,515	795,146	953,053
Експорт товарів та послуг), у % до ВВП	29,55609	33,95173	37,08125479	39,13381	38,4139814	34,97951	26,71271	29,54881065
Активи державних банків, у 100 млн. юаней КНР	181,759	203,94	239,333	277,096	327,781	382,205	477,454	545,464
Частка активів державних банків в активах банківської системи, %	65,71	64,54	63,88	63,05	61,38	60,35	60,04	57,23
Темп зростання ВВП, %	10	10,1	11,3	12,7	14,2	9,6	9,2	10,4
Дефлятор ВВП, %	2,611546	6,912815691	3,929750715	3,78555034	7,601971	7,797851283	-0,59334225	6,684109668
ВВП на душу населення в поточних цінах в дол. США	1273,641	1490,380056	1731,125235	2069,34363	2651,26	3413,588661	3748,934494	4431,390175
Індекс реального обмінного курсу (2005 = 100)	103,322472	100,542495	100	101,566654	105,575787	115,28571	119,195673	118,654011

Таблиця 3.7 – Узагальнені результати авторського дослідження впливу державного капіталу в банківській системі Китаю на темпи економічного розвитку (у дужках наведена стандартна похибка) [187, 234, 258]

Незалежні змінні	Залежні змінні								
	ВВП на душу населення			Темп зростання ВВП			Частка експорту у ВВП		
	Коефіцієнт при незалежній змінній	t-статистика	Ймовірність отримання випадкового результату	Коефіцієнт при незалежній змінній	t-статистика	Ймовірність отримання випадкового результату	Коефіцієнт при незалежній змінній	t-статистика	Ймовірність отримання випадкового результату
Активи державних банків	8,002389 (0,188248)	42,50989	0,0000	0,024521 (0,008041)	3,049358	0,0555			
Обсяги експорту				0,157011 (0,056479)	2,779994	0,0690			
Часка активів державних банків в активах банківської системи							0,316433 (0,048994)	6,458596	0,0007
Прямі іноземні інвестиції (чисті притоки)							3,827545 (0,801593)	4,774925	0,0031
Кількість спостережень	8			5			8		
Період досліджень	2003-2010 рр.			2006-2010 рр.			2003-2010 рр.		
Коефіцієнт детермінації	0,973839			0,914785			0,808449		
Скоригований коефіцієнт детермінації	0,973839			0,886380			0,776524		
Стандартна помилка регресії	187,0868			0,604203			2,174436		
Сума залишкових квадратів	245010,3			1,095184			28,36904		
Критерій Акаїке	13,41749			2,119362			4,603734		
Критерій Шварца	13,42742			1,963137			4,623594		
Критерій Дарбіна-Ватсона	1,403434			1,343619			2,907218		

доводить залежність темпу зростання ВВП від активів державних банків) та зростання експортоорієнтованості країни (що доводить залежність частка експорту у ВВП від активів державних банків).

3.2 Організаційно-економічні засади реформування діяльності державних банків в Україні

Проведене нами дослідження основних аспектів функціонування державних банків, результати якого відображені у другому розділі даної дисертаційної роботи, дає підставу вважати, що кожен із них не виконує чітко визначеної функції від імені держави в банківській системі України, що є наслідком комерційного спрямування його основної діяльності.

Разом з тим, у державних підприємств майже у всіх галузях народного господарства (підприємств металургії, машинобудування, хімічної та нафтохімічної промисловості, підприємств АПК та ВПК) відчувається дефіцит фінансових ресурсів. Внаслідок цього державні господарюючі суб'єкти часто не можуть функціонувати навіть на половину проектних потужностей, а недостатність платоспроможного попиту на промислову продукцію призводить до за товарювання складів і виникнення локальних корпоративних криз.

Саме цим обумовлена, на нашу думку, необхідність реформування діяльності державних банків України для підтримки діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки та приватних підприємств, які працюють у пріоритетних для держави галузях, з метою пожвавлення не тільки діяльності товаровиробників, але і створення більш сприятливих умов для реалізації їх продукції як на внутрішньодержавних, так і міжнародних ринках.

Варто зазначити, що проблема нарощування участі держави у банківській системі, що особливо гостро постала у роки світової фінансово-економічної кризи, є важливим науково-практичним питанням не лише для

фінансової системи України, але і для світової наукової спільноти. Про це свідчить той факт, що дана проблема останнім часом стає однією з найбільш обговорюваних серед фахівців Світового банку та інших міжнародних фінансових інституцій. Зауважимо, що вирішення цієї проблеми є актуальним не тільки для країн із перехідною економікою або пострадянських країн (України, Росії, Казахстану тощо), а і для промислово розвинених країн.

Принциповим моментом при обґрунтування необхідності нарощування присутності державного капіталу в банківській системі України є нагальна потреба у докорінному перегляді функцій державних банків для підтримки виробничого та економічного потенціалу економіки України.

Для того, щоб державні банки в Україні сприяли економічному, технологічному та соціальному зростанню, вони мають виконувати три головні функції:

1. **Відбір найбільш пріоритетних для держави інвестиційних проектів** (державні банки мають відбирати ті напрямки інвестування коштів державного бюджету, які б забезпечували стійкі темпи економічного зростання та надали б імпульс для розвитку інших галузей економіки. Тому формат їх функціонування має передбачати чіткий, ґрунтовний, науковий та цільовий відбір пріоритетних для держави інвестиційних проектів, що у практичній діяльності має звузити розсіювання досить обмеженої кількості державних фінансових ресурсів між всіма галузями економіки та сконцентруватися на тих, які в найбільшій мірі потребують додаткових джерел фінансування) [47, 88, 89, 98, 106, 239].

2. **Забезпечення ліквідності державних фінансових ресурсів** (забезпечення можливості інвестування лише в ті активи, операції з якими пов'язані із найменшими трансакційними витратами, що є особливо важливим при реалізації середньо- та довгострокових державних інвестиційних проектів) [241].

3. **Диверсифікація ризиків при вкладанні державних фінансових ресурсів** (державні банки мають пропонувати державним органам влади можливість для перерозподілу (диверсифікації) ризиків, внаслідок чого ви-

никнуть додаткові резерви для реалізації ризикових, проте більш пріоритетних державних проектів та програм) [22, 45, 46, 242].

На жаль на сьогоднішній день ані приватні банки, ані банки, що знаходяться у власності держави або під її контролем у тому форматі, в якому вони функціонують в Україні, не можуть забезпечити виконання таких особливо важливих функцій для сучасної української економіки [68, 70]. Тому ми вважаємо, що задачу виконання даних функцій можливо поставити лише перед банками, що будуть неупередженими посередниками між урядом як регулятором економічної та соціальної політики, відповідними міністерствами як джерелом фінансових ресурсів та безпосередніми реципієнтами даних фінансових ресурсів. **Такими фінансовими посередниками мають стати державні банки, основною метою яких має бути ефективний розподіл державних фінансових потоків між різними інвестиційними проектами, а не отримання прибутку [3, 12, 119]. Виходячи із наведених вище положень та зважаючи на об'єктивну необхідність у функціонуванні повноцінних державних фінансово-кредитних установ, ми вважаємо за доцільне в межах вітчизняної банківської системи суттєво реформувати існуючий формат функціонування державних банків.**

Специфічні відмінності державних та приватних банків виділені нами в табл. 3.8.

На рис. 3.2 наведено основні положення функціонування державних банків в Україні при зміні існуючого формату в напрямку перетворення їх на фінансових агентів профільних міністерств при реалізації соціально-економічних програм розвитку.

Інвестування коштів, на нашу думку, має відбуватися на конкурсній основі за наступними принципами:

- пріоритетності, що означає першочерговий розгляд інвестиційних проектів в тих галузях, що є найпріоритетнішими для вітчизняної економічної системи;

Таблиця 3.8 - Основні відмінності державних та приватних банків України

Критерій порівняння	Державні банки	Приватні банки
Джерела фінансування	Виключно кошти державного бюджету	Кошти суб'єктів господарювання-клієнтів даних банків, частково кошти державного бюджету
Мета основної діяльності	Стимулювання пріоритетних галузей економіки	Отримання прибутку
Перелік банківських операцій	Обмежується покладеними на банк суспільно-значимими функціями	Повний спектр банківських послуг
Клієнтська база	Державні підприємства, великі інвестиційні проекти	Всі інші, окрім державних, суб'єкти господарювання
Можливість виконання функцій регулятора банківської системи	Відсутня	Відсутня
Можливість проведення емісійних операцій	Відсутня	Відсутня

- ефективності, тобто відбір тих проектів, що матимуть найбільший соціально-економічний ефект для держави;
- строковості, в цьому контексті має братися до уваги той термін, що буде існувати від моменту надання у розпорядження виконавців проекту перших траншів фінансових ресурсів до моменту, коли будуть отримані певні фінансово-економічні результати;
- масштабності, тобто фінансування проектів має здійснюватися окремо для проектів різного масштабу: оперативних, тактичних та стратегічних;
- специфічності, тобто якщо на розгляд банку надається декілька однотипних проектів, то остаточне рішення щодо їх фінансування прийма-

ється з урахуванням специфіки, наприклад: врахування специфіки регіону, в якому функціонує підприємство, кількості зайнятого в проєкті населення, використання комплектуючих та устаткування вітчизняного виробництва тощо.

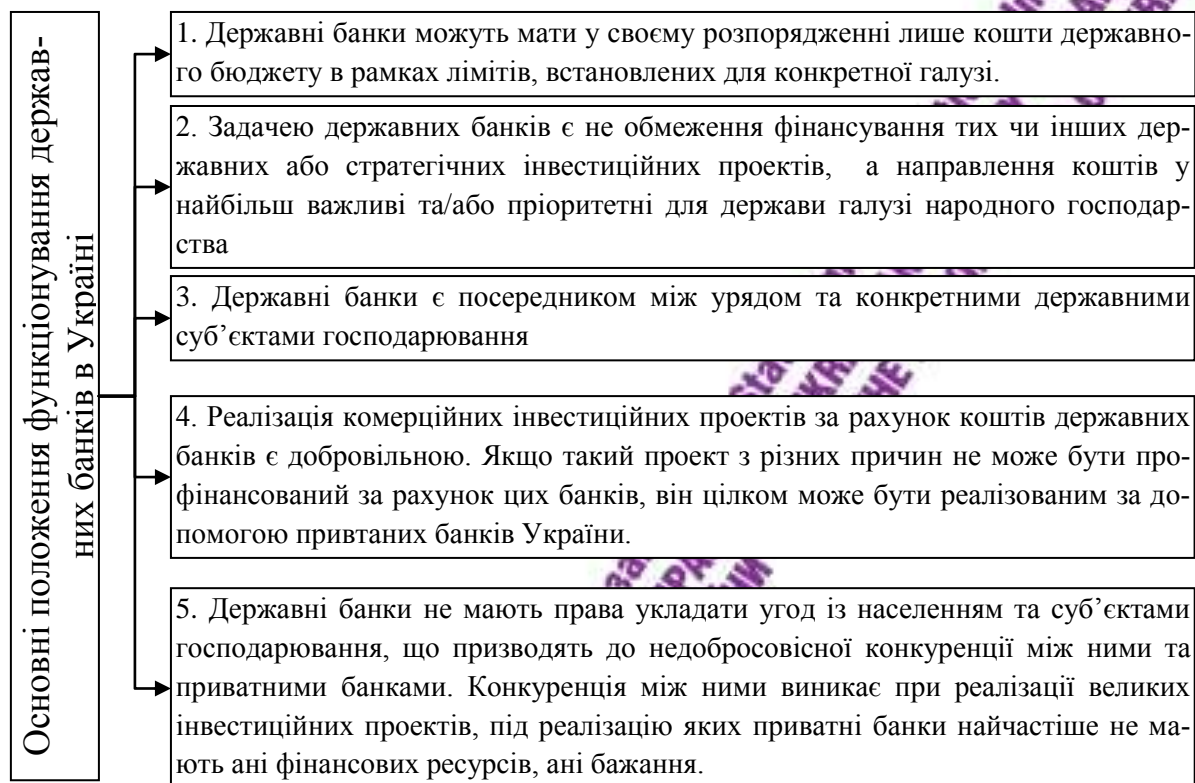

Рисунок 3.2 – Основні положення функціонування державних банків в Україні (авторська розробка)

В той же час, реформування діяльності державних банків в Україні за авторськими рекомендаціями обумовлює необхідність вирішення цілого ряду проблем організаційно-економічного та нормативно-правового характеру (рис. 3.3)

Викладемо авторський погляд на загальні напрямки та практичні механізми вирішення проблем, окреслених на рис. 3.3.

1. Закон України «Про банки та банківську діяльність» та інші спеціалізовані нормативно-правові акти [156-158] мають чітко розмежовувати вітчизняні фінансово-кредитні установи за принципами: характеру власності, особливості функціонування, терміну функціонування та специфічності функцій (якщо мова йде про державний банк).

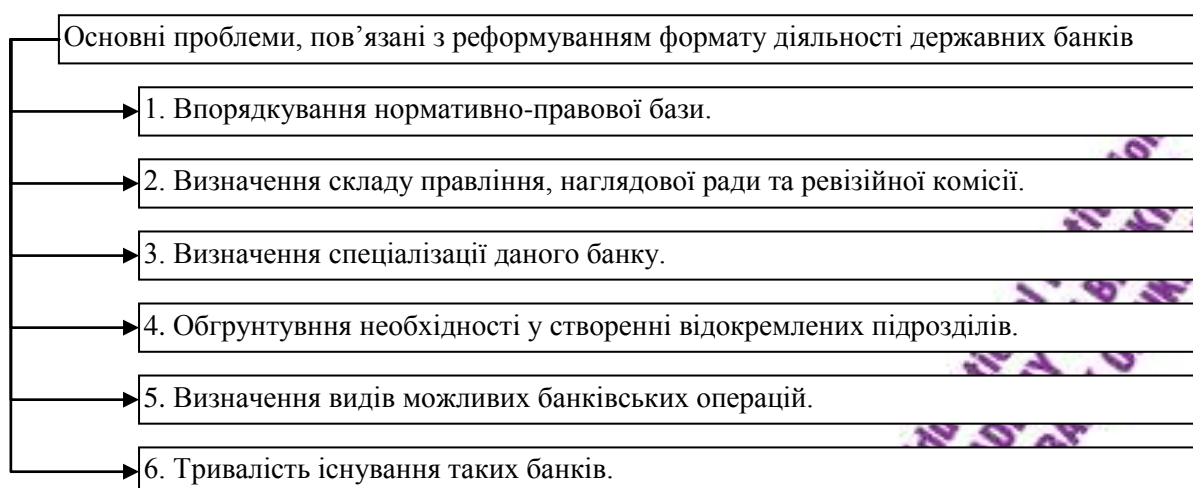

Рисунок 3.3 – Основні проблеми, пов'язані із створенням державних банків
(авторська розробка)

Це означає, що нормативна база має чітко визначати кожен із видів банківських установ, розглядати правила та принципи їх відкриття, функціонування, контролю за ними та їх ліквідації. Впорядкування нормативної бази буде мати, на нашу думку, певні переваги (рис. 3.4).

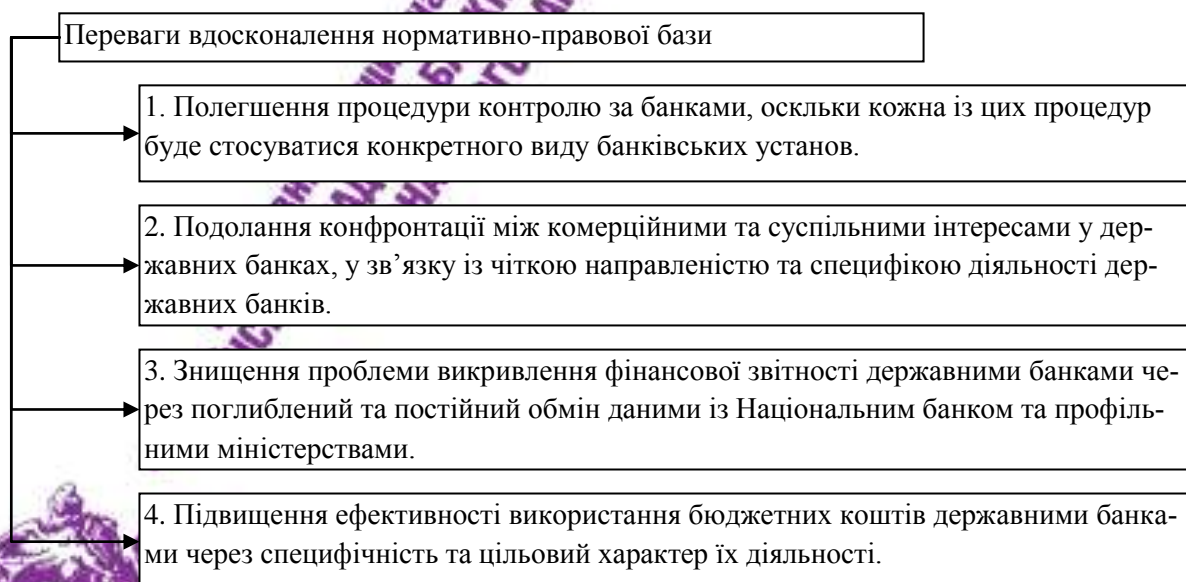

Рисунок 3.4 – Основні переваги вдосконалення нормативно-правової бази в сфері функціонування державних банків в банківській системі України
(авторська розробка)

Розробка повноцінної концепції неможлива без внесення значних змін та коригувань до нормативно-правової бази:

- до Закону України «Про банки та банківську діяльність» – в контексті визначення статусу, специфічних особливостей, функцій, порядку створення, функціонування, регулювання, контролю, ліквідації державних банків та визначення їх спеціалізації;
- до Закону України «Про акціонерні товариства» – в напрямку конкретизації залежності збільшення обсягу прав акціонера від нарощування його частки у статутному капіталі підприємства (тобто виділення декількох видів пакетів акцій);
- до відповідних законів, що регламентують діяльність окремих галузей національної економіки – в рамках підвищення ефективності їх взаємодії із конкретним спеціалізованим державним банком.

2. Одним із найголовніших питань при створенні державного банку є визначення складу його керівних органів (правління, наглядової ради та ревізійної комісії). Ми вважаємо, що дані органи мають формуватися виключно із представників Президента України, профільних комітетів Верховної Ради України, відповідних міністерств та інших органів державної влади. Такий склад керівних органів буде мати позитивний ефект, оскільки державні банки будуть контролюватися державою і, відповідно, виконувати функції фінансових агентів Уряду та профільних міністерств. Авторські пропозиції в цьому напрямку будуть викладені нами в підрозділі 3.4 даної дисертаційної роботи.

3. Визначення спеціалізації державних банків є досить важливим питанням, оскільки саме вона впливає на ефективність управління державними фінансовими потоками. В даному випадку, на нашу думку, доцільним є виділення та розгляд двох основних моделей спеціалізації державних банків (рис. 3.5).

На нашу думку, банківська система із декількома спеціалізованими державними банками буде мати ряд досить значимих переваг порівняно з

моделлю, яка передбачає існування єдиного універсального державного банку (рис. 3.6).

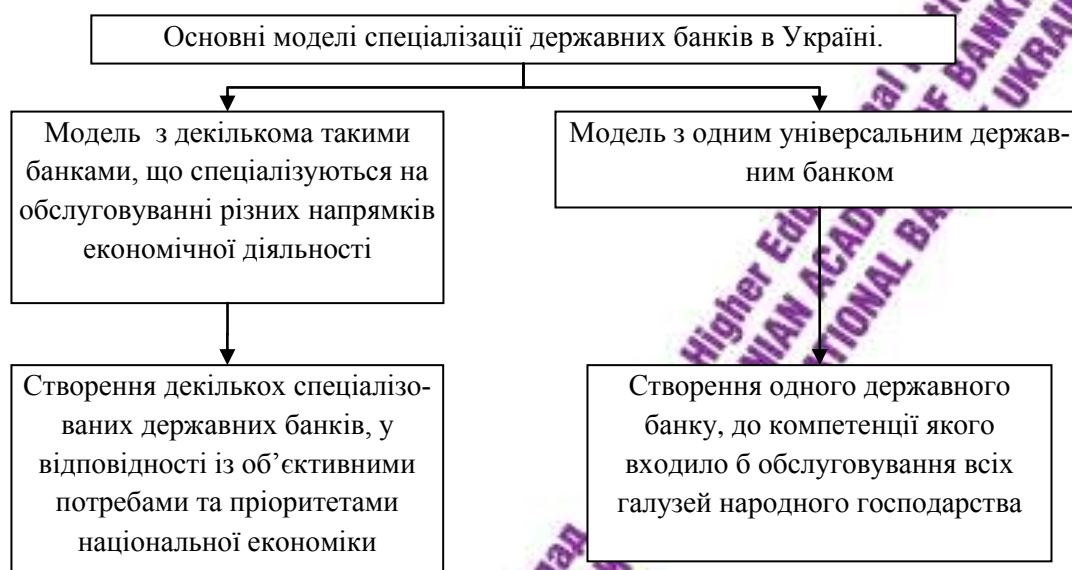

Рисунок 3.5 – Моделі спеціалізації державних банків (авторська розробка)

Потреба у створенні декількох спеціалізованих державних банків пояснюється певними специфічними рисами функціонування різних галузей національної економіки: різні підходи до фінансової звітності, показники ефективності, норми рентабельності, темпи та потенціал розвитку, економічні та фінансові умови функціонування, пріоритетні напрямки розвитку самих галузей. Все це обумовлює той факт, що державний банк не зможе покрити потребу всіх галузей національного господарства у фінансових ресурсах, що значною мірою вплине на об'єктивність існування такого інституту. Крім того, з високою долею впевненості можна стверджувати, що єдиний універсальний державний банк може мати суттєві недоліки порівняно з розгалуженою системою спеціалізованих державних банків (рис. 3.7).

Таким чином, враховуючи наведені вище положення та переваги, представлені на рис 3.6 та 3.7, ми вважаємо, що для ефективного розподілення державних фінансових ресурсів в Україні об'єктивно необхідним є створення **декількох спеціалізованих державних банків.**

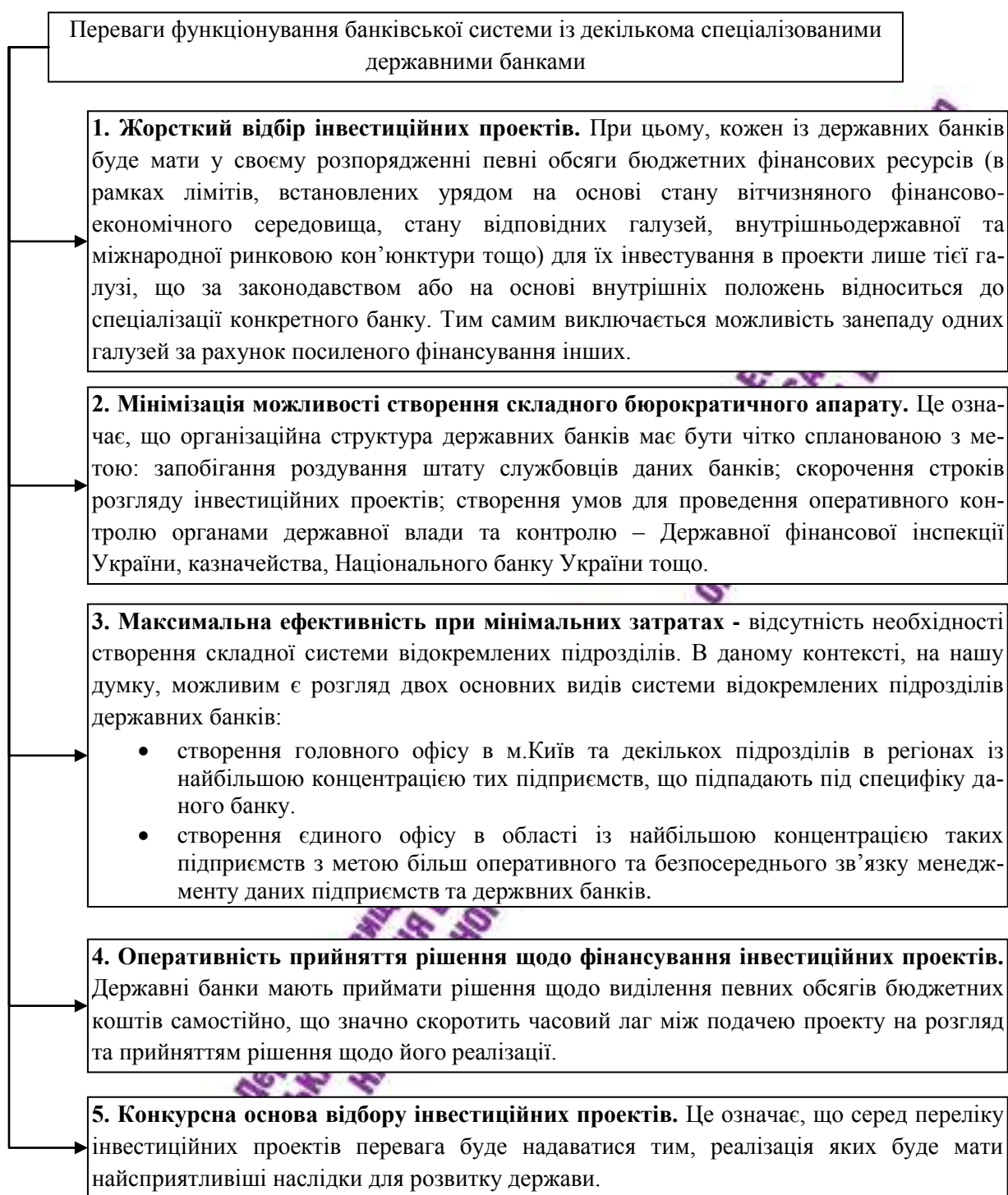

Рисунок 3.6 – Переваги функціонування банківської системи із декількома спеціалізованими державними банками (авторська розробка)

4. Одним із аспектів діяльності кожного банку є створення мережі його відокремлених підрозділів (філій, відділень, представництв). Однак, зважаючи на характер виконуваних державними банками функцій, що полягають переважно у здійсненні та обслуговування великих державних інвес-

тиційних проектів, об'єктивність створення філій та відділень, на нашу думку, є сумнівною.

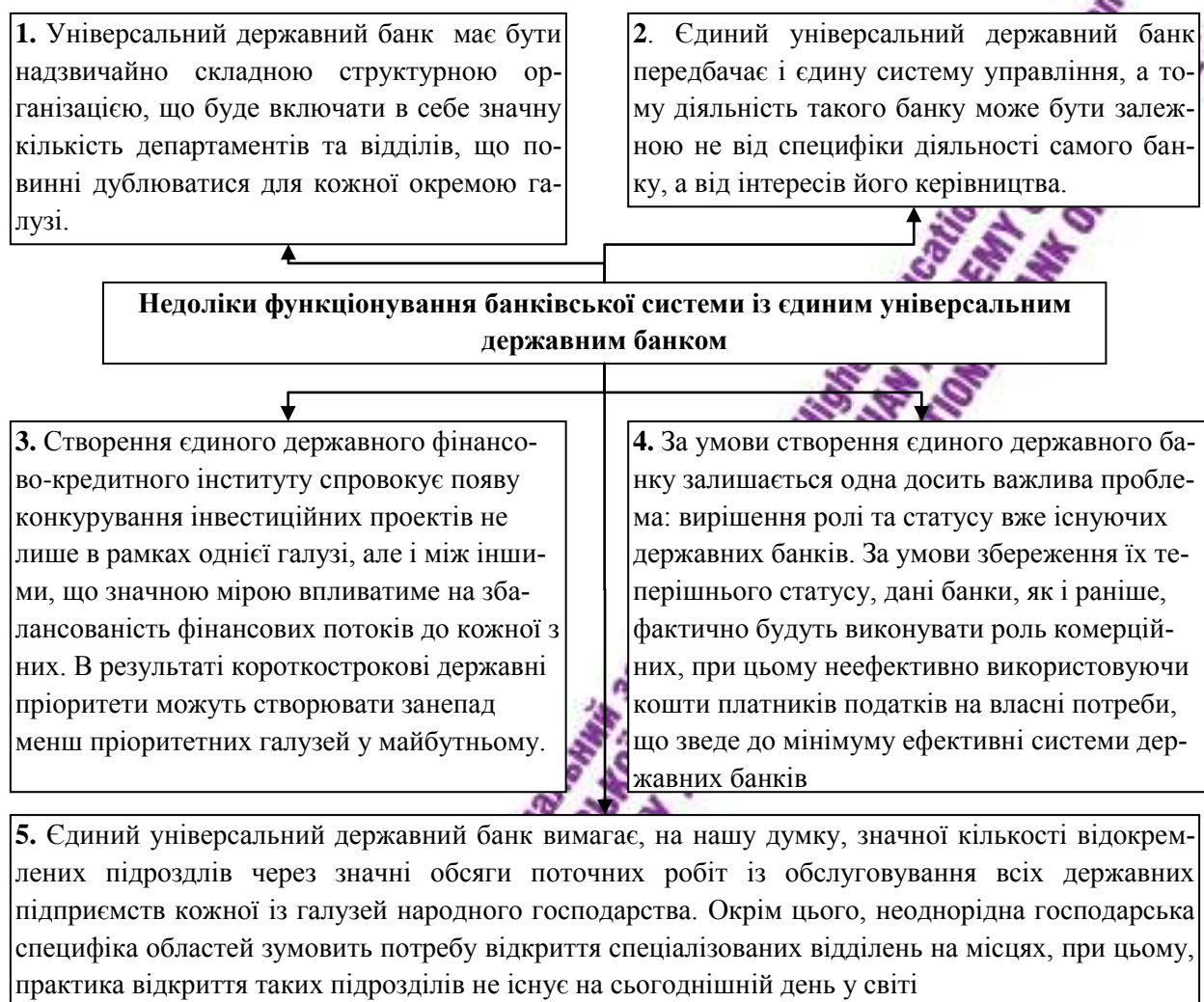

Рисунок 3.7 – Недоліки функціонування банківської системи із єдиним універсальним державним банком (авторська розробка)

Проте можна сказати, що існування представництв державних банків у обласних центрах є виправданим, оскільки вони матимуть можливість більш здійснення більш оперативного контролю за ефективності використання державних фінансових ресурсів, що використовуються при реалізації тих чи інших проектів [117].

Характер створення відокремлених підрозділів державних банків може також відрізнятися в залежності від їх регіональної спеціалізації. Варто відмітити, що побудова мережі підрозділів за таким принципом створить умови для більш ефективної присутності банку у відповідних регіонах, а саме:

- по-перше – створить умови більш ефективного управління цільовими фінансовими потоками;
- по-друге – зменшити витрати державних коштів на організацію діяльності великої мережі підрозділів державних банків;
- по-третє – послабить бюрократичні бар'єри у зв'язку із безпосереднім контактом відокремленого підрозділу із головним офісом.

5. Характер та основні види можливих банківських операцій державного банку в цілому обмежуються специфікою функціонування останнього. Це означає, що вони зможуть лише фінансувати діяльність своїх клієнтів та здійснювати їх розрахунково-касове обслуговування. Проте, з іншого боку дана концепція не обмежує можливості державних банків брати на себе певні інші функції. Прикладом може слугувати випуск боргових цінних паперів державного банку під певний гарантований, однак, можливо, не досить високий відсоток. Це зумовить можливість залучення фінансових ресурсів від суб'єктів господарювання безпосередньо. Крім того, дана можливість буде давати і інші переваги, а саме: певним чином буде відбуватися регулювання грошової маси в економіці, активізація торгів на українських фондових біржах на основі введення нового виду цінних паперів тощо.

6. Тривалість функціонування державних банків зумовлюється, на нашу думку, об'єктивною потребою у них. Це означає, що створення та ліквідація державних банків може залежати від тих економічних тенденцій, що існують в Україні протягом певного проміжку часу.

Із часів проголошення незалежності українська банківська система поставала перед рядом серйозних проблем: недосконалістю законів та підзаконних актів; нестабільністю національної валюти; тотальною нехваткою фінансових ресурсів для підтримки діяльності пріоритетних галузей економіки; слабким контролем за розподілом фінансових потоків, внаслідок чого значна частка державного капіталу спрямовується у певні тіньові схеми та фактично зникає; постійним впливом міжнародних факторів фінансово-економічної нестабільності тощо. Тобто, протягом 20 років незалежності, банківська система є

досить слабкою, а підтримка державних підприємств та суспільно-важливих інвестиційних програм з боку державних банків – незначною.

З цих позицій можна стверджувати, що якщо державні банки будуть функціонувати не на абсолютно постійній основі, то потреба в них обмежується проміжком часу у 20-30 років, після чого, за умови досягнення поставлених цілей, державні можуть бути ліквідованими.

Далі викладемо авторський погляд на обґрунтування спеціалізації державних банків в Україні.

Зростання потреб населення, глобальне нагромадження фінансових ресурсів, незбалансованість темпів економічного зростання в різних галузях економіки загострюють питання надання пріоритетного статусу тим чи іншим галузям, під які виділяються значні обсяги бюджетних асигнувань. Гостра нехватка фінансових ресурсів, досить серйозні бюрократичні бар'єри, небажання приватного капіталу інвестувати кошти в нерентабельні проекти, створюють основу для пошуку альтернативних шляхів фінансування соціально-економічних програм розвитку, зокрема – через державні банки, сфери діяльності яких мають бути чітко регламентованими. Для вирішення цієї задачі слід розглянути ефективність функціонування основних галузей національної економіки України (табл. 3.9) та їх внесок у формування ВВП країни (табл. 3.10).

На основі аналізу наведених у табл. 3.9 та 3.10 статистичних даних обґрунтуємо потребу у створенні спеціалізованих державних банків для відповідних галузей економіки.

Визначимо специфіку функціонування вітчизняного сільського господарства, яка обумовлює потребу у формуванні спеціалізованого державного банку для фінансування суб'єктів господарювання цієї галузі.

Саме сільське господарство вважається однією із найперспективніших галузей для інвестування. З цих причин ми вважаємо, що для впорядкування діяльності великих сільськогосподарських підприємств та отримання окрім адміністративних додатково і фінансових важелів впливу на них, необхідним є створення спеціалізованого Державного аграрного банку України.

Таблиця 3.9 – Динаміка рентабельності основної діяльності галузей національної економіки України в 2000-2010 рр., % [204-207]

N з.п.	Галузь	Роки						
		2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010
1.	Сільське господарство	-1,6	12,7	10,0	19,0	12,9	14,7	22,9
2.	Промисловість	4,8	5,5	5,8	5,8	4,9	1,8	3,5
3.	Торгівля	1,0	14,8	12,7	13,1	-0,2	4,5	9,5
4.	Транспорт та зв'язок	2,4	11,7	9,9	9,8	6,9	8,5	7,1
5.	Освіта	13,7	9,3	10,5	8,3	6,2	6,0	6,3
6.	Індивідуальні та комунальні послуги	0,5	0,8	1,2	2,6	-6,7	-13,7	-14,5
7.	Будівництво	1,3	2,2	3,1	2,6	-2,7	-0,9	-1,0

Таблиця 3.10 - Частка участі окремої галузі національної економіки України у формуванні ВВП країни в 2002-2010 рр., % (розраховано з використанням даних [190-200])

Галузь	Роки								
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Сільське господарство	12,57	10,48	10,17	9,04	7,86	6,85	7,11	7,62	7,71
Промисловість	40,80	41,50	42,47	41,98	40,16	39,11	38,39	34,10	36,95
Будівництво	3,63	4,09	4,47	4,38	5,12	5,71	5,34	3,75	3,93
Транспорт та зв'язок	8,88	9,51	8,93	8,70	8,60	8,18	7,85	8,83	8,32
Освіта	2,77	2,95	2,62	2,80	2,89	2,79	2,83	3,41	3,33

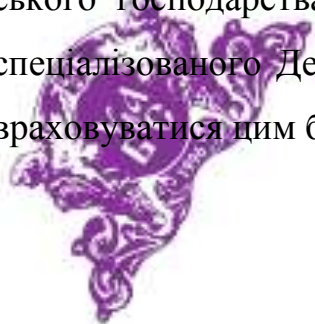

Проект створення такого банку (земельного) вже існує, проте, якщо цей банк буде створений у тому ж самому форматі, що і ПАТ «Державний ощадний банк України» та ПАТ "Державний експортно-імпорتنний банк України", то українська фінансова система отримає третій комерційний державний, що лише знизить ефективність використання коштів державного бюджету.

Зростання рентабельності основної діяльності сільського господарства співпадає із зростанням цін на продовольчі товари, що ставить під сумнів справедливість розрахунку собівартості продукції даної галузі. Варто також зазначити, що за даними Держкомстату сільське господарство має досить незначний вклад у формування ВВП країни, що означає, що більша частка отриманих прибутків сільськогосподарських підприємств є прихованими, а тому не обкладаються податками, виходячи із чого держава недоотримує значну частку фінансових ресурсів від даної галузі.

Аналізуючи наукову літературу та публікації політиків, науковців та міжнародних експертів, можна зробити висновок, що майже кожен із них виділяє специфічні проблеми у сільському господарстві та пропонує шляхи їх вирішення. При цьому майже панацеєю вважається право на приватизацію сільськогосподарських земель будь-яким громадянином, поясненням чого є те, що власник землі більше мотивований для того, щоб його сільськогосподарське підприємство функціонувало ефективніше, а це, в свою чергу, матиме позитивний ефект для наповнення державного бюджету.

Узагальнення наукової літератури з досліджуваної проблематики дозволяє виокремити найбільш значні проблеми у розвитку вітчизняного сільського господарства, які, по-перше, обумовлюють необхідність створення спеціалізованого Державного аграрного банку України, а по-друге – мають враховуватися цим банком вже в процесі його функціонування (рис. 3.8).

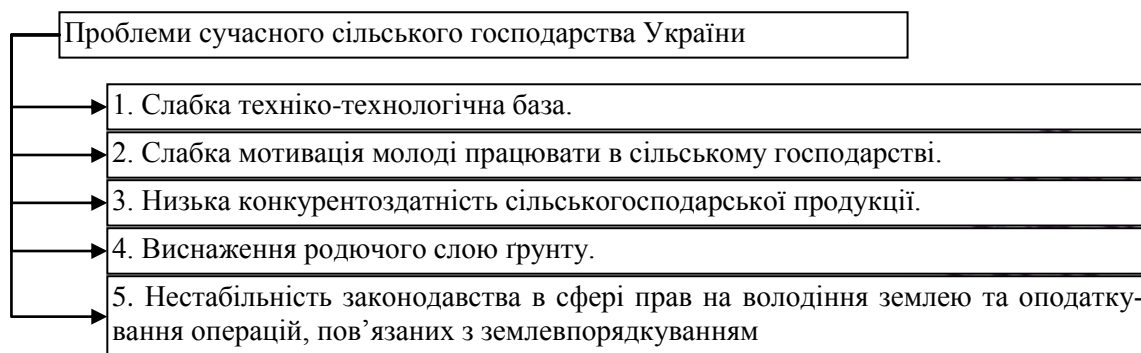

Рисунок 3.8 – Основні проблеми вітчизняного сільського господарства [58]

Розглянемо кожну з цих проблем окремо.

Необхідно зазначити, що сьогодні проблему **слабкої техніко-технологічної бази** доцільно розглядати не лише в контексті тотальної нехватки машин та устаткування, але і в контексті значного рівня зносу існуючого обладнання (табл. 3.11).

Таблиця 3.11 – Динаміка зносу основних засобів сільського господарства України в 2000-2009 рр. [188-203]

Показник	Роки									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Знос основних фондів сільського господарства, %	47,3	49,6	50	50,4	51,1	50,6	49	46,1	44	39,4
Знос за всіма видами економічної діяльності	43,7	45	47,2	48	49,3	49	51,5	52,6	61,2	60

Оприлюднені статистичні дані демонструють, що ступінь зносу основних фондів сільського господарства значно менший, ніж середня зношеність по всім галузям. Проте, варто зазначити, що на нашу думку, представлені дані не зовсім об'єктивно відображають ситуацію у сільському господарстві, оскільки за неофіційними даними, реальна зношеність складає близько 60%, а термін використання основних фондів складає до 25-30 років. Тому інвес-

тування коштів в фінансування програм оновлення машин та обладнання для сільськогосподарських робіт має бути однією із найпріоритетніших задач Державного аграрного банку України.

Разом з тим, останніми роками з'являється і інша проблема – масова закупівля машин іноземного виробництва. При цьому вартість іноземної техніки в залежності від типу та року випуску варіюється в діапазоні 30-210 тис. євро, тоді як ціни на нову техніку виробництва країн СНД коливаються у межах 6,5-118 тис. євро. Тобто її вартість майже у 3-5 разів нижча, ніж іноземної, що дозволяє або економити значні обсяги фінансових ресурсів, або купувати в 3-5 разів більше техніки. Ці аспекти мають враховуватися Державним аграрним банком України при інвестуванні коштів у сільськогосподарські проекти [65, 88].

Державний аграрний банк України також має брати до уваги **проблему низької мотивації молоді та кваліфікованих працівників** до роботи в сільському господарстві, крім того, в цілому кількість зайнятого населення у сільському господарстві має тенденцію до скорочення (рис. 3.9).

Статистичні дані вказують, що кількість населення зайнятого у сільському господарстві поступово скорочується: з близько 20% у 2003р. до 15% у 2010%, тобто в середньому сільське господарство втрачає близько 0,8% працівників щорічно. При цьому обсяги виробленої продукції та площі сільськогосподарських угідь майже не змінюються (рис. 3.10).

Якщо співставити дані рис 3.9 та 3.10, а також табл. 3.11, то можна зробити висновок, що кількість зайнятого населення зменшується не за рахунок заміни ручної праці на машинну, а за рахунок скорочення кадрів.

Таким чином, Державний аграрний банк України при відборі напрямків інвестування має приймати до уваги на той соціально-економічний ефект, який буде мати таке інвестування для суспільства та економіки в цілому.

Низька конкурентоздатність сільськогосподарської продукції є досить серйозною проблемою українського аграрного комплексу, причому її

основні причини лежать дещо в іншій площині, ніж, наприклад, у промисловості.

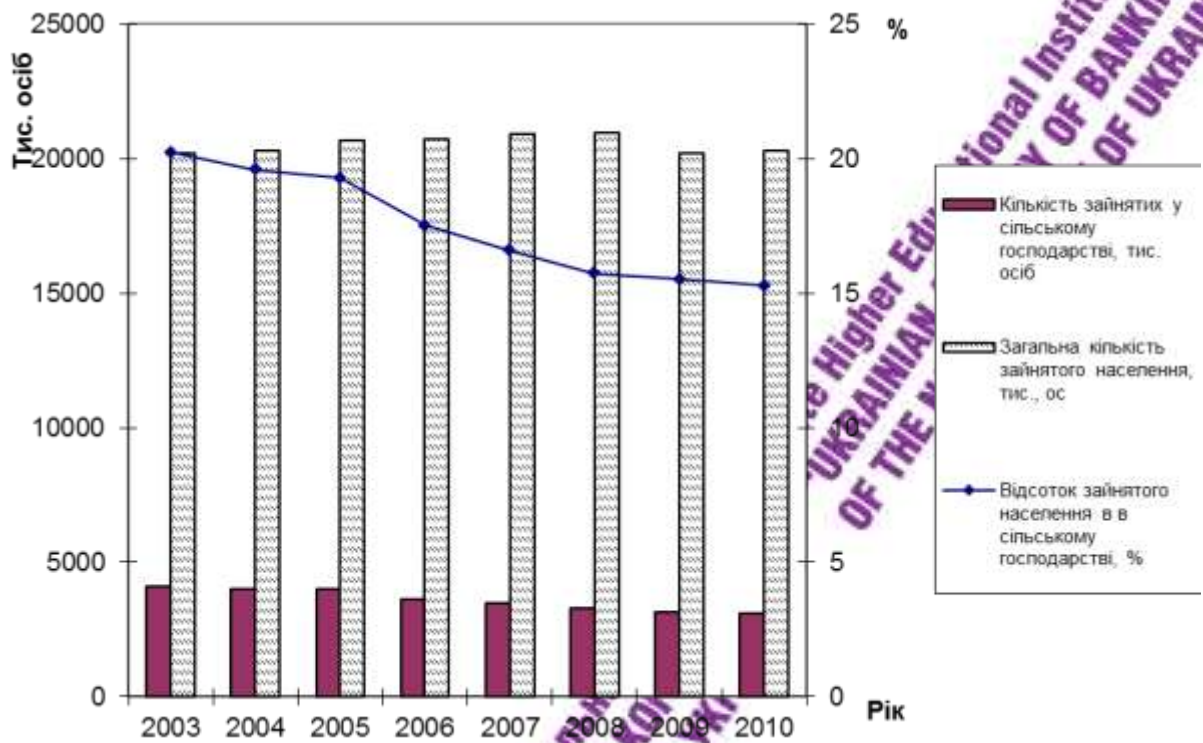

Рисунок 3.9 – Динаміка зайнятості населення у сільському господарстві України у 2003-2010рр. [204-207]

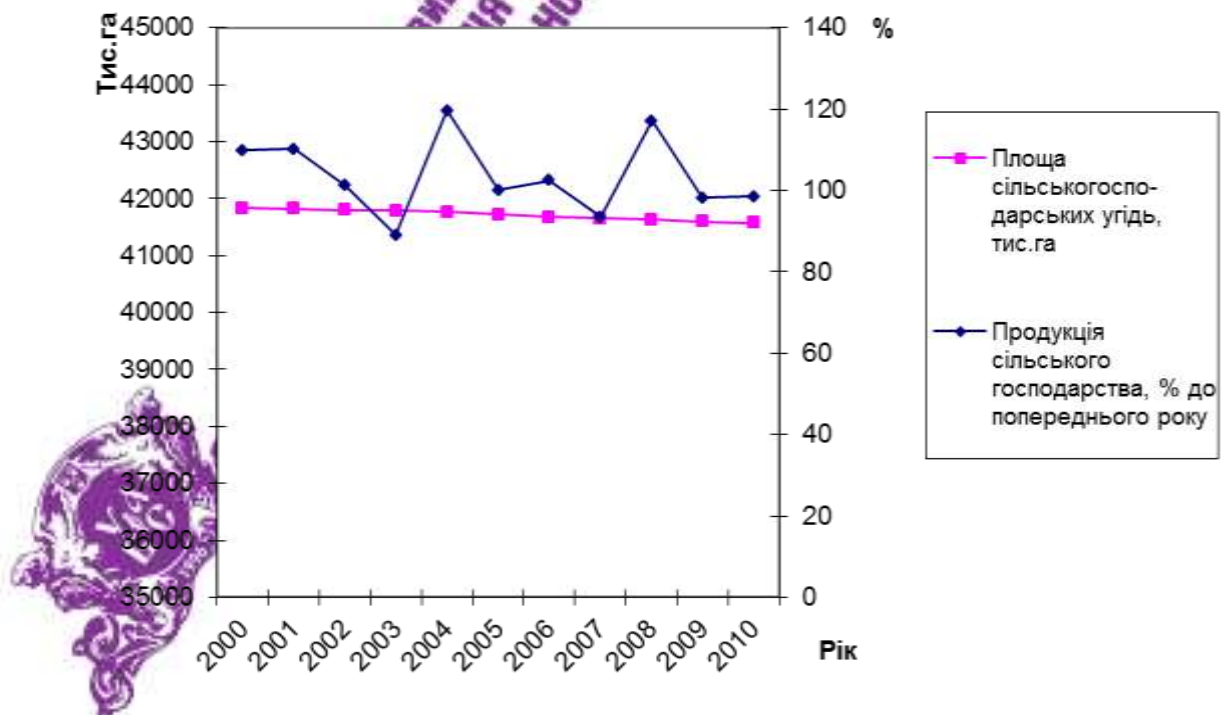

Рисунок 3.10 – Динаміка зміни обсягів виготовленої продукції у сільському господарстві та площі угідь у 2000-2010рр. [204-207]

З кожним роком Україна все більшою мірою залучається до світової фінансово-економічної спільноти (наприклад, шляхом вступу до Світової організації торгівлі у 2008р.), що позначається на обсягах експорту сільськогосподарської продукції до інших країн (рис 3.11).

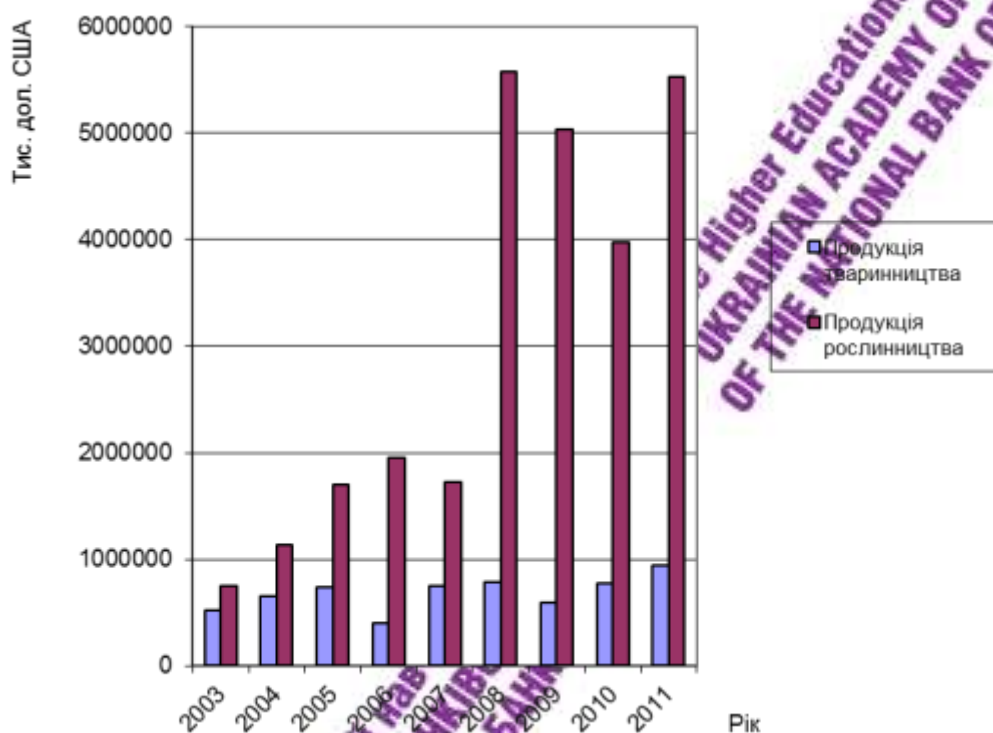

Рисунок 3.11 – Динаміка обсягу експорту вітчизняної сільськогосподарської продукції у 2003-2011рр. [204-207]

Дана динаміка дає підстави стверджувати, що в періоді 2007-2008 рр. обсяг експортованої продукції збільшився майже на 300%, при цьому основною статтею експорту були зернові культури. Проте одночасно із нарощуванням обсягів міжнародної торгівлі відбувається і стрімке зростання цін на основні види сільськогосподарської продукції (рис. 3.12).

Показово, що збільшення середніх цін на ринку продукції рослинництва та тваринництва та нарощування обсягів експорту відбувається фактично пропорційно. В результаті виникає ситуація, коли більш дешева українська продукція йде на експорт, а її ціни на внутрішньому ринку підвищуються, в

результаті конкурентоздатність вітчизняного сільського господарства на внутрішньому ринку знижується та зростає попит на імпортовану продукцію.

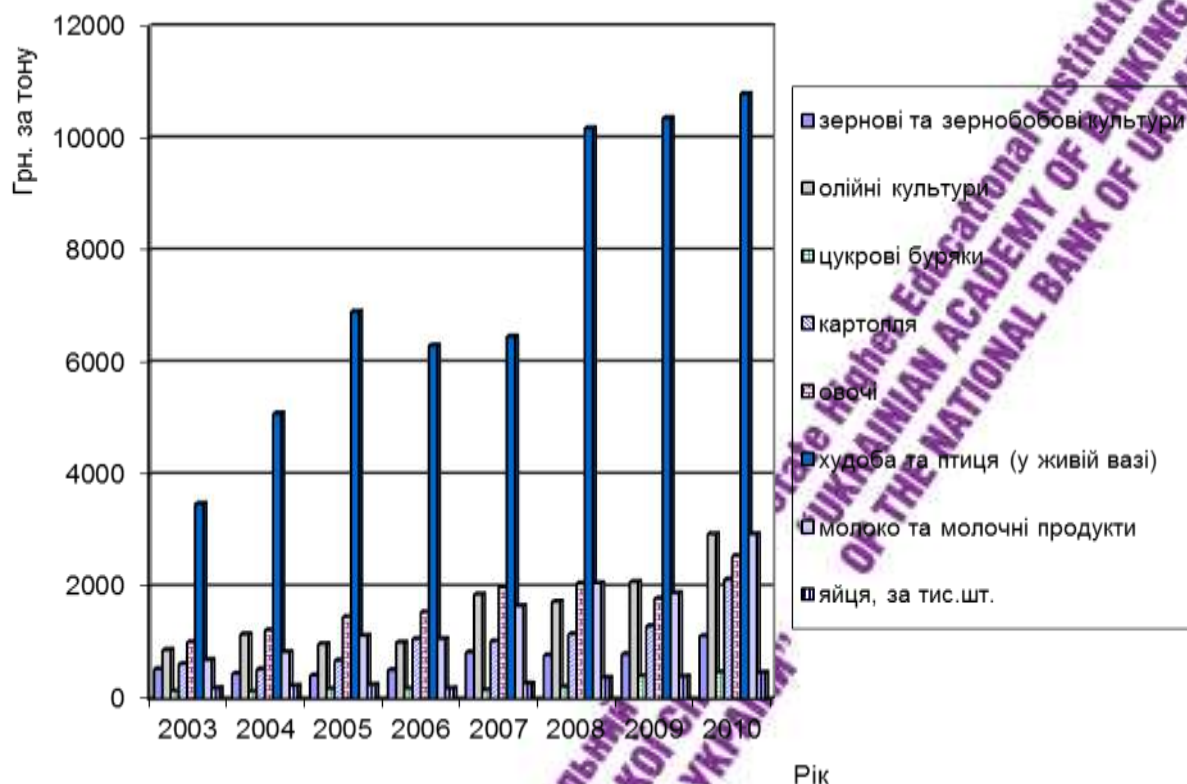

Рисунок 3.12 – Динаміка цін на основні види сільськогосподарської продукції [204-207]

Фактично це означає відтік грошових коштів з України через міжнародну торгівлю: Україна реалізує та купує готову продукцію на міжнародних ринках, причому ціни продажу значно менші за ціни купівлі, в результаті чого інші країни отримують українську продукцію безкоштовно та з певною маржею, що виникає при різниці у цінах. Дана ситуація, на нашу думку, має вирішуватися Державним аграрним банком України в напрямку зниження собівартості готової продукції, а відтак – і ціни для кінцевого споживача та стимулювання її реалізації вітчизняними товаровиробниками на території України [107].

Виснаження родючого слою ґрунту є досить серйозною комплексною проблемою, що, на жаль, існує в українському сільському господарстві сьогодні. Основні причини її виникнення продемонстровані на рис. 3.13.

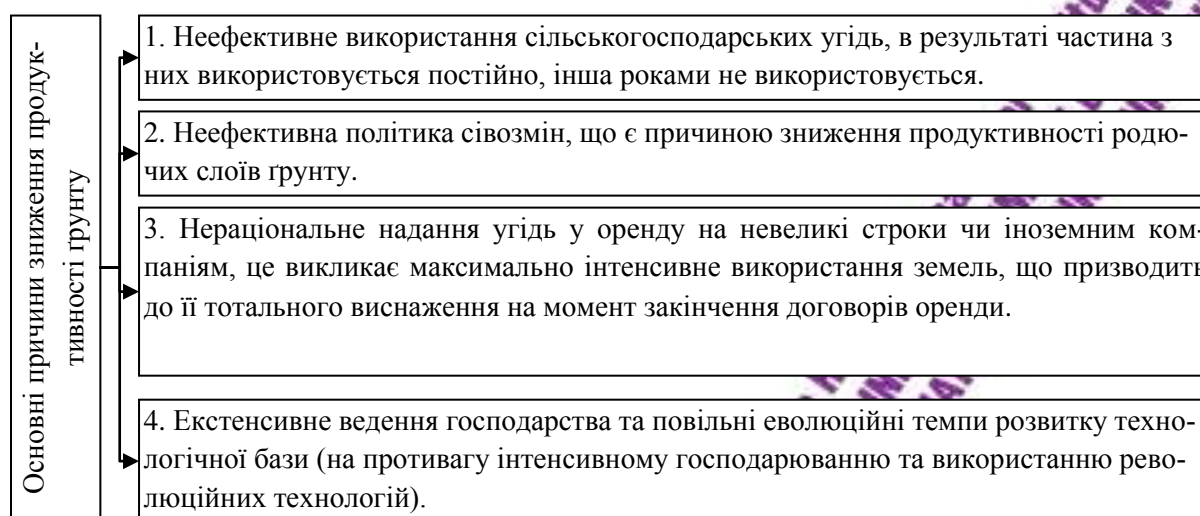

Рисунок 3.13 – Основні причини зниження родючості українських сільськогосподарських земель [43, 58]

Нестабільна політична та фінансово-економічна економічна ситуація в країні зменшує інтерес інвесторів до вкладання ресурсів у вітчизняне сільське господарство. **Ця проблема загострюється внаслідок нестабільності законодавства в сфері прав на володіння землею та оподаткування операцій, пов'язаних з землепорядкуванням.**

Підводячи підсумок, зазначимо, що перераховані вище проблеми та специфічні особливості функціонування вітчизняного аграрного сектора економіки обумовлюють потребу у створенні спеціалізованої фінансово-кредитної установи, щобуде працювати як фінансовий агент Міністерства аграрної політики та продовольства України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Міністерства фінансів України. Також у Державного аграрного банку України мають бути встановлені чіткі взаємовідносини з Державним агентством земельних ресурсів України та Державною інспекцією сільського господарства України.

За нашою пропозицією Державний аграрний банк України має бути створений як спеціалізована фінансово-кредитна установа, що забезпечувати втілення державної політики по стимулюванню сільського господарства в контексті надання йому необхідних обсягів державної фінансової підтримки. Цей банк у своїй діяльності має орієнтуватися не на отримання прибутку, а стати справжнім інвестиційним інститутом, метою якого має бути стимулювання розвитку вітчизняного фермерства [184].

Визначимо специфіку функціонування вітчизняної промисловості, яка обумовлює потребу у формуванні спеціалізованого державного банку для фінансування суб'єктів господарювання цієї галузі.

Значення показників рентабельності основної діяльності в промисловості викликає певне занепокоєння: незважаючи на значний вклад підприємств даної галузі у формуванні ВВП, який в середньому складає від 35% до 40%, ефективність їх функціонування є доволі низькою та становить близько 3-5%, що безумовно вимагає реалізації на цих підприємствах певних інноваційних та інвестиційних проектів.

При цьому, варто зазначити, що на сьогоднішній день промислові підприємства в своїй діяльності стикаються з низкою досить серйозних фінансово-економічних проблем (рис. 3.14), що часто ставлять їх у нерівні умови наприклад, з торговельними підприємствами в контексті їх кредитоспроможності.

Розглянемо кожну з цих проблем окремо в контексті обґрунтування доцільності створення Державного промислового банку України.

По-перше, на сьогоднішній день державні інвестиції у вітчизняну промисловість в перерахунку на одне підприємство є доволі незначними, в результаті значної обмеженості фінансових ресурсів, виділених для цих потреб та значної кількості суб'єктів господарювання, що потребують державного фінансування [41]. В результаті окремі підприємства або отримують незначну фінансову підтримку держави, або не отримують її взагалі, що вимагає від Президента України, Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України рі-

шучих дій щодо недопущення подальшого спаду промисловості та створення сприятливих умов для її функціонування. На сьогоднішній день держава є майже єдиним кредитором, що може надавати необхідні обсяги фінансових ресурсів, незалежно від основних фінансових показників діяльності підприємств.

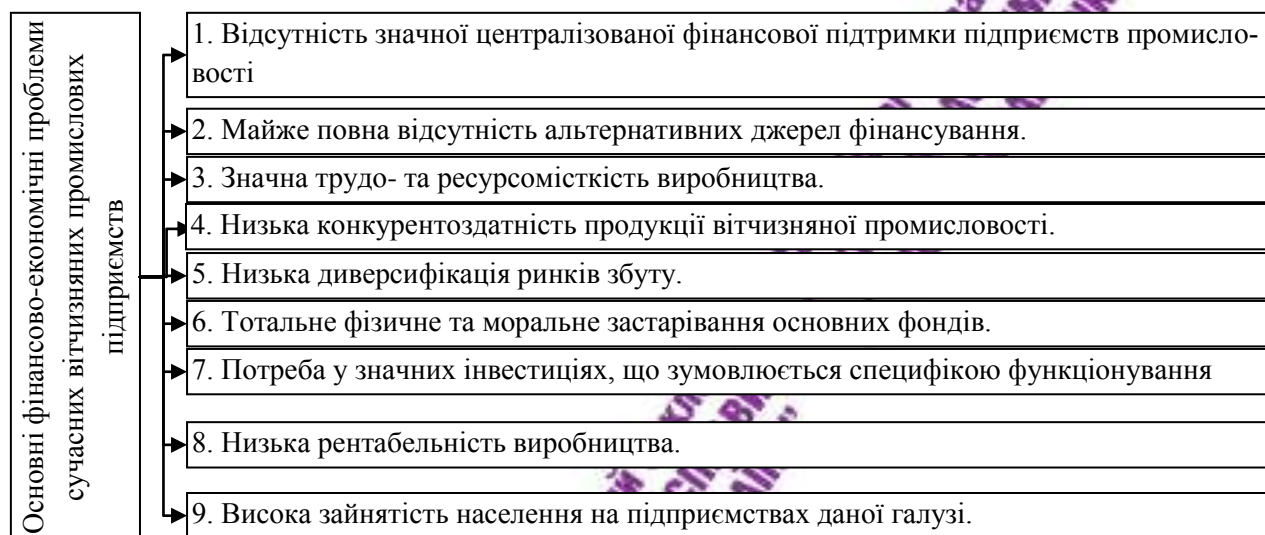

Рисунок 3.14 – Фінансово-економічні проблеми сучасних вітчизняних промислових підприємств [43, 58]

По-друге, ані приватні, ні державні банки сьогодні повноцінно не беруть на себе завдання фінансування великих стратегічних проектів, надаючи перевагу лише тим, що в повному обсязі гарантовані державою та можуть забезпечити не лише своєчасне погашення основної суми боргу, але і у повній мірі гарантувати виплату відсотка. Аналогічна ситуація існує при іноземному інвестуванні, але при цьому іноземні інвестори стають повноцінними власниками вітчизняних промислових підприємств, а відтак дані підприємства переорієнтуються в своїй діяльності на зарубіжні ринки, втрачаючи своє соціально-економічне значення для вітчизняного суспільства.

По-третьє, вітчизняні промислові підприємства є надзвичайно трудомісткими, що значно затримує технологічний процес та зумовлює його високу залежність від людського фактору. Крім того, в сучасних українських

умовах господарювання значна кількість технологічних процесів є шкідливими для людини, а надзвичайна складність вітчизняної продукції та неефективне використання матеріалів у виробництві є причинами високої ресурсомісткості промисловості. Дана ситуація вимагає акумулювання значних обсягів фінансових ресурсів для впровадження новітніх методів виготовлення готової продукції, скорочення технологічних циклів, підвищення якості продукції тощо.

По-четверте, незважаючи на поступову диверсифікацію промислової продукції, її якість, ергономічність залишаються доволі низькими, а поглиблення зовнішньоекономічних зв'язків України створює умови, в яких все більша кількість вітчизняних та закордонних партнерів надають перевагу західним технологіям, зважаючи на її якість та легкість у використанні. Єдиною перевагою вітчизняної продукції над конкурентами є її ціна, хоча на сьогоднішній день ціна вже не є вирішальним фактором при придбанні устаткування, машин, обладнання тощо. Таким чином, спрямування державних фінансових ресурсів для прискорення процесу диверсифікації продукції, НДДКР та просування продукції не лише на внутрішньому, але і на зовнішніх ринках має бути одним із основних пріоритетів держави та повинно відбуватися через уповноважений спеціалізований банк.

По-п'яте, низький попит на вітчизняну продукцію посилюється низькою диверсифікацією ринків збуту, виходячи із чого найголовнішими торговими партнерами України є країни СНД (переважно Росія), Грузія та КНР, а найактивнішою галуззю в цьому контексті є металургія.

По-шосте, підсилюючим фактором поступового збільшення трудомісткості та ресурсомісткості вітчизняної промисловості є тотальне фізичне та моральне застарівання основних фондів (табл. 3.12).

Таким чином, ступінь зносу основних фондів на промислових підприємствах є катастрофічно високою – близько 62%, що майже на 2 % вище, ніж середня зношеність основних фондів по Україні. Така ситуація вимагає спрямування значних фінансових ресурсів на оновлення складу основних за-

собів для підвищення ефективності функціонування підприємств даної галузі та зменшення витрат на утримання, забезпечення роботи застарілого устаткування та його ремонту.

По-сьоме, потреба у залученні значних обсягів інвестицій зумовлюється також специфікою функціонування українських промислових підприємств, так як окремі із них випускають надскладну продукцію: кораблі, літаки, штучні супутники, ракети-носії тощо, тому ефективний випуск такої продукції, її поступове вдосконалення та подальше обслуговування вимагають значних фінансових асигнувань у її розробку, закупку сировини та відповідного обладнання та виробництва [10].

Таблиця 3.12 - Динаміка зносу основних засобів на промислових підприємствах України в 2000-2009 рр., % [190-200]

Галузь промисловості	Роки									
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Промисловість в цілому, у т.ч:	48,8	51,9	54,5	56,4	58,3	57,9	58,6	59	58	61,8
- добувна промисловість	41,8	44,4	45,5	49,1	49,6	49,6	49,9	49,8	52,9	46,1
- переробна промисловість	52	55,1	54	55,8	59,3	59,2	60	59,7	57,3	64,9
- виробництво та розподілення електроенергії, газу та води	46,6	50,5	58,7	62	62	60,6	60,9	62,2	62	62,2
Знос за всіма видами економічної діяльності	43,7	45	47,2	48	49,3	49	51,5	52,6	61,2	60

По-восьме, специфічною для української промисловості є також низька рентабельність виробництва, на яку впливають майже кожна із перерахованих проблем – досить низька ціна продажу відповідає досить високій собівартості, а оскільки комерційні банки як правило не приймають участі у фінан-

сування малорентабельних проектів, то потреба у створенні спеціалізованого державного банку з цієї позиції, на нашу думку, є обґрунтованою.

По-дев'яте, вітчизняна промисловість є одним із найбільших осередків зайнятості українського населення (табл. 3.13) та поступається лише сфері готельного та ресторанного бізнесу, в якій зайнято 23,84% економічно активного населення.

Таблиця 3.13 – Динаміка кількості зайнятого в промисловості України населення в 2003-2010 рр. [204-207]

Показник	Роки							
	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Кількість зайнятого населення, тис. осіб	4123,2	4077,1	4072,4	4036,9	3973	3871,4	3546,9	3461,5
Частка зайнятого в промисловості населення, %	20,45	20,09	19,69	19,47	19,01	18,46	17,57	17,08
Усього економічно-активного населення	20163,3	20295,7	20680	20730,4	20904,7	20972,3	20191,5	20266

Таким чином, за даними Держкомстату, в українській промисловості на сьогоднішній день зайнято близько 17% економічно-активного населення, проте динаміка зайнятості в цій галузі викликає певне занепокоєння (рис. 3.15). Вивчаючи дану динаміку, можна сказати, що з кожним роком кількість населення, зайнятого на промислових підприємствах, скорочується, що можна пояснити поступовою приватизацією галузі, разом з тим ефективність їх функціонування не зростає, збільшується кількість безробітного населення, що є вкрай актуальною проблемою для суспільства.

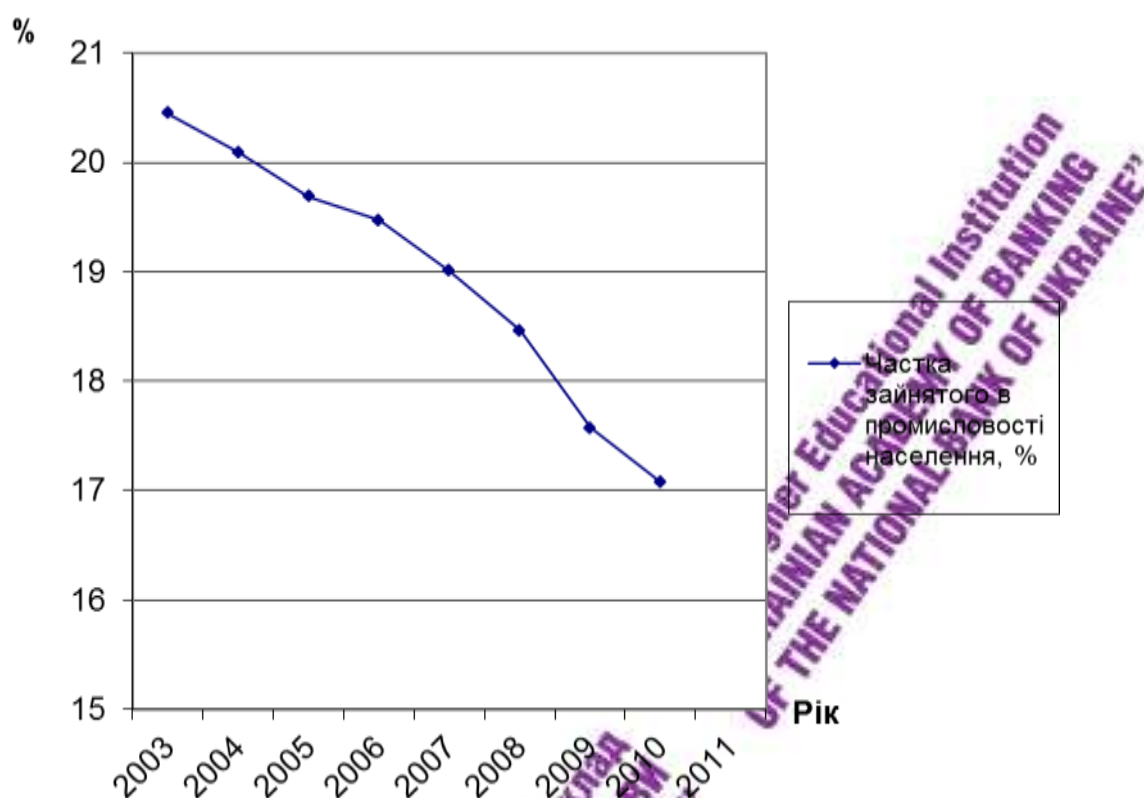

Рисунок 3.15 – Динаміка частки зайнятого в промисловості населення [190-200]

Таким чином, підводячи підсумок, зазначимо, що виходячи із представлених вище аналітичних матеріалів, створення окремої державної фінансово-кредитної установи для обслуговування підприємств даної галузі ми вважаємо обов'язковим. Крім того, міжнародна практика в сфері функціонування державних фінансових інститутів лише підтверджує необхідність створення такого банку.

Перераховані вище проблеми та специфічні особливості функціонування вітчизняної промисловості обумовлюють потребу у створенні спеціалізованої фінансово-кредитної установи, що буде працювати як фінансовий агент Міністерства інфраструктури України, Міністерства енергетики та вугільної промисловості України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Міністерства фінансів України.

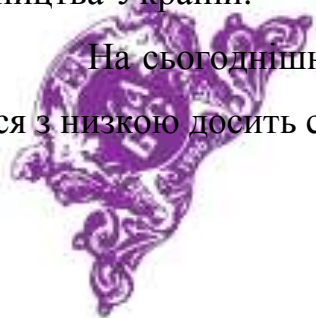
За нашою пропозицією *Державний промисловий банк України* має являти собою спеціалізовану державну фінансово-кредитну установу, до ком-

петенції якої має входити аналіз та систематизація фінансової інформації державних промислових емітентів, прийняття та розгляд від них планів по інвестуванню коштів державного бюджету, подальша ефективна реалізація поточних інвестиційних проектів та контроль за їх виконанням. Специфікою функціонування даного має бути цільова підтримка окремих інвестиційних проектів окремих підприємств промисловості, при цьому, у розпорядження даного банку будуть знаходитися всі фінансові ресурси, що виділяються державою для інвестування у дану галузь.

Визначимо специфіку функціонування вітчизняного будівництва, яка обумовлює потребу у формуванні спеціалізованого державного банку для фінансування суб'єктів господарювання цієї галузі.

Традиційно дана галузь є однією із низькорентабельних, крім того її внесок у ВВП країни також оцінюється як низький, проте, варто зазначити, що стрімке підвищення цін на нерухомість у до кризовому періоді та отримання будівельними компаніями надприбутків при реалізації житла (за неофіційними даними рентабельність таких компаній складає 50-200%), викликають певні сумніви про адекватне відображення в вітчизняній статистичній базі даних реального стану справ даної галузі. Однак, незважаючи на це, попит на житло в Україні є досить високим, особливо це стосується молодих сімей та незабезпечених верств населення, що вимагає від держави проведення широких програм із соціального та молодіжного будівництва, що, в свою чергу, зумовлює необхідність створення спеціалізованого державного банку, який ми пропонуємо назвати Державним банком капітального будівництва України.

На сьогоднішній день будівельні компанії в своїй діяльності стикаються з низкою досить серйозних фінансово-економічних проблем (рис. 3.16).

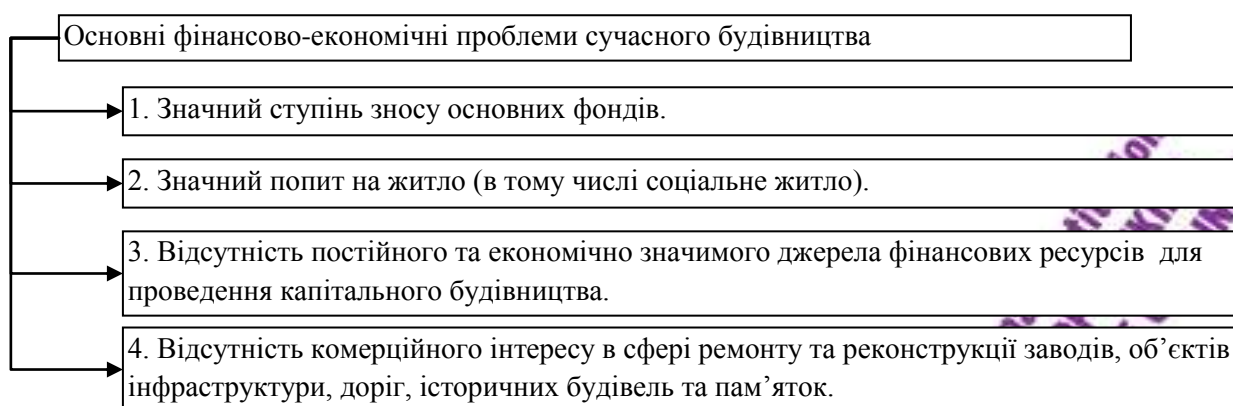

Рисунок 3.16 – Основні фінансово-економічні проблеми сучасного будівництва, вирішення яких має бути віднесене до прерогативи Державного банку капітального будівництва України [58]

Розглянемо сутність кожної з цих проблем окремо.

На сьогоднішній день *рівень зносу основних фондів у будівництві* оцінюється приблизно у 45% (рис 3.17), що відображає значні проблеми із матеріально-технічною базою, основу яких складають підвищені витрати на паливно-мастильні матеріали, витрати на ремонт та оренду будівельної техніки, простоями у будівництві.

Тому, оновлення основних фондів будівництва та зниження таким чином собівартості проведених будівельних робіт має бути одним із основних напрямків діяльності даного банку [75].

В останні роки в Україні існує досить серйозна проблема – *надзвичайно високий попит на житло*, що з кожним роком лише зростає, однак через намагання будівельних, страхових компаній та банків до отримання надприбутків та суперрентабельності при фінансуванні будівельних робіт є причиною того, що більшість населення фізично не в змозі придбавати житло навіть за рахунок кредитів комерційних банків, послуги із іпотечного кредитування яких є надзвичайно дорогими для населення.

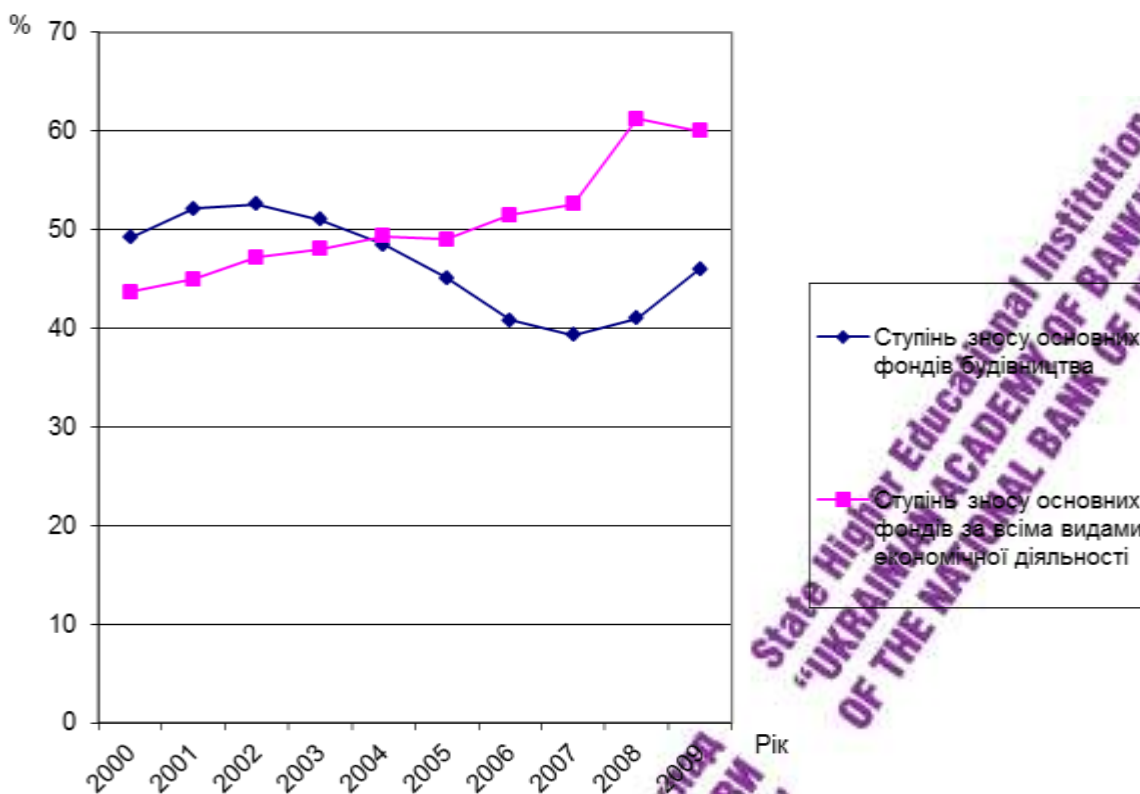

Рисунок 3.17 – Ступінь зносу основних фондів вітчизняного будівництва у 2000-2009рр. [190-200]

Така ситуація вимагала від держави прийняття негайних та дієвих заходів для забезпечення хоча б незабезпеченого населення дешевим житлом.

В результаті з'явилися дві основні стимулюючі програми:

- програма соціальної підтримки малозабезпеченого населення, суть якої полягає у безоплатному отриманні житла від держави в разі відповідності громадянина певним встановленим умовам, однак, на практиці процес реалізації даної програми є надзвичайно повільним та супроводжується значною кількістю зловживань та бюрократичних перепонів, в результаті черга на таке житло може складати декілька десятків років;
- програма із часткової оплати державою вартості житла для молодих сімей, тобто програма, за якою 70% вартості заявник виплачує самостійно, тоді як 30% погашається державою, однак, незважаючи навіть на складність процедури отримання такої допомоги, 70% вартості житла

часто є занадто значною сумою для молоді, тому така програма також є малоефективною.

Тому, вирішення даної ситуації має відбуватися за чіткою процедурою, яка має базуватися на взаємодії Державного банку капітального будівництва України (як джерела фінансових ресурсів), органів місцевої виконавчої влади (як осередків контролю на місцях) та будівельних компаній (як виконавців проектів). При цьому реалізація таких проектів має відбуватися у відповідності до етапів, представлених на рис 3.18. Варто зазначити, що кожна із вказаних процедур має бути чітко регламентованою за складовими та строками проведення задля мінімізації створення значних бюрократичних тяганин.

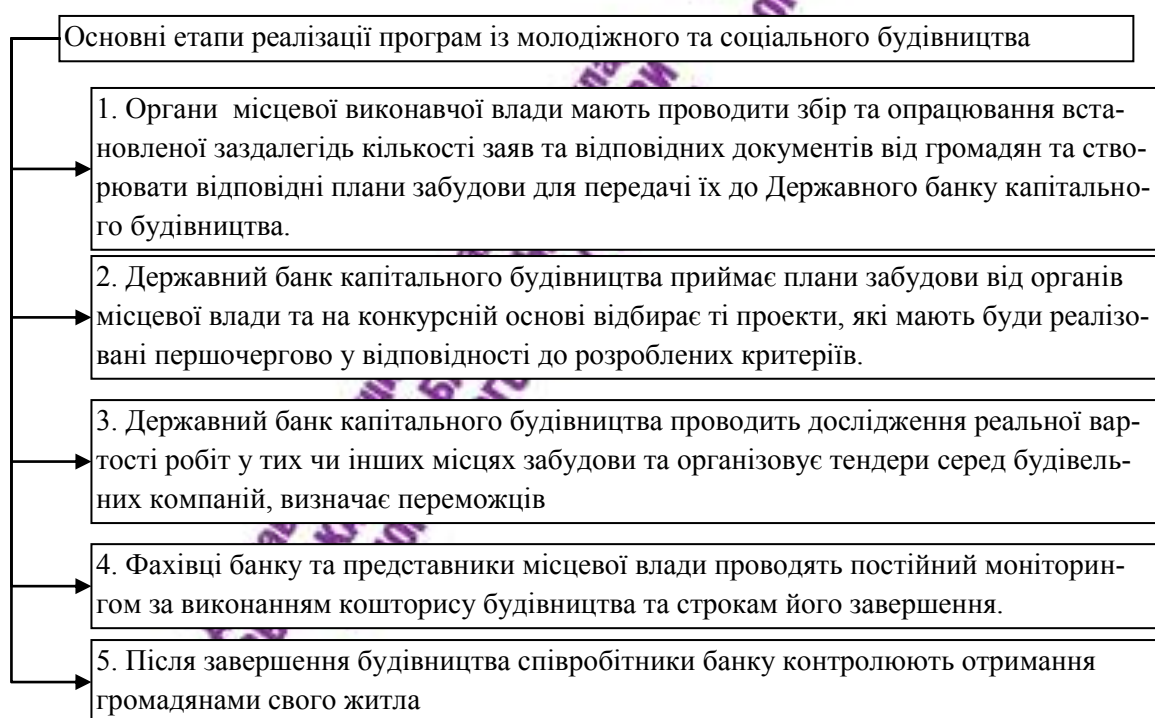

Рисунок 3.18 – Етапи реалізації програм із молодіжного та соціального будівництва Державним банком капітального будівництва України

На сьогоднішній день наша держава потребує значної будівництва значної кількості великих стратегічних та інфраструктурних об'єктів, але відсутність постійного та економічно значимого джерела фінансування гальмує вирішення цих проблем. Так, зокрема, за стратегічним пла-

ном розвитку України передбачається заміна більшості енергоблоків вітчизняних АЕС до 2030р., що вимагає інвестування значних фінансових ресурсів. Крім цього українські міста та села потребують будівництва нових лікарень, шкіл, дитячих садків, об'єктів спортивної, туристичної та рекреаційної інфраструктури, заводів, фабрик тощо [43].

Перспективними для України також є розробка шельфу Чорного моря та будова запланованих гідроелектростанцій на Дніпрі та в Закарпатті, що також вимагає будівництва відповідної інфраструктури та значних фінансових вливань. В даному аспекті Державний банк капітального будівництва України має ранжувати проекти за ступенем релевантності та першочерговості їх виконання, що має підвищити ефективність капітального будівництва та рівномірного забезпечення України новітньою інфраструктурою.

Значну проблему сьогодні становить і відсутність комерційного інтересу в сфері ремонту та реконструкції заводів, об'єктів транспортної інфраструктури, доріг, історичних будівель та пам'яток. Незважаючи на значну потребу у нових будівельних проектах, українські населені пункти та підприємства вимагають значної реконструкції. Так значна частка великих промислових підприємств не функціонують, їх майно поступово зникає, а територія приватизується, значна кількість шкіл та лікарень потребують тотальної реконструкції, а історичні пам'ятники України руйнуються без необхідного догляду та відновлення [58].

Іншою проблемою сучасної України є реконструкція та вдосконалення транспортної інфраструктури (табл. 3.14).

Аналізуючи статистичні дані, можна з високою долею впевненості сказати, що якісно транспортна інфраструктура в Україні за 20 років незалежності майже не розвивається. Так у період 1990-2010рр. роки електрифікація залізничних шляхів зросла лише на 9%, двоколійні дороги на 1%, протяжність доріг із бетонним покриттям зросла на 6%, а шосейне полотно лише на 1%. Всі ці дані вказують на необхідність кількісного та якісного оновлення шляхів автомобільного та залізничного сполучення, реконструкції зношених до-

Таким чином, підводячи підсумок, зазначимо, що виходячи із представлених вище аналітичних матеріалів, створення окремої державної фінансово-кредитної установи для обслуговування підприємств даної галузі ми вважаємо обов'язковим. Крім того, міжнародна практика в сфері функціонування державних фінансових інститутів лише підтверджує необхідність створення такого банку.

Перераховані вище проблеми та специфічні особливості функціонування вітчизняної будівельної галузі обумовлюють потребу у створенні спеціалізованої фінансово-кредитної установи, що буде працювати як фінансовий агент Міністерства інфраструктури України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України та Міністерства фінансів України.

За нашою пропозицією *Державний банк капітального будівництва України* має являти собою спеціалізовану державну фінансово-кредитну установу, основною метою якої є проведення ефективного фінансування проектів із житлового та капітального будівництва.

Визначимо специфіку розвитку освіти, науки та інноваційної діяльності в Україні в контексті обґрунтування необхідності формування спеціалізованого державного банку - Державного банку національного розвитку України.

Варто зазначити, що саме заклади освіти та науково-дослідні інститути є базою для розробки більшості інноваційних проектів в країні, виходячи із чого, заклади освіти для реалізації певних перспективних проектів можуть бути віднесеними до специфіки функціонування Державного банку національного розвитку України [59].

Потреба в інноваціях, наукових та науково-технічних розробках на сьогоднішній день є надзвичайно високою, про що свідчать дані, представлені в табл. 3.15.

Аналітичні дані демонструють, що станом на 2010 р. було проведено наукових робіт майже на 1 млрд. грн., що складає близько 1% ВВП нашої країни. Більше того, зважаючи на значний наукових потенціал та поступову інтеграцію української науки до світової наукової спільноти, значна частка наукових досліджень, розробок та надання послуг на сьогоднішній день відбувається на замовлення іноземних партнерів, що обумовлює необхідність фінансування наукової діяльності як пріоритетної та перспективної галузі економіки [180].

Таблиця 3.15 - Обсяги та структура виконаних наукових та науково-технічних робіт в Україні у 2003-2010 рр. [190-200]

Рік	Всього, у фактичних цінах	У тому числі				Частка обсягу наукових і науково-технічних робіт в структурі ВВП
		фундаментальні дослідження	прикладні дослідження	розробки	науково-технічні послуги	
		млн.грн.				
2003	3319,8	491,2	429,8	1900,2	498,6	1,24
2004	4112,4	629,7	573,7	2214	695	1,19
2005	4818,6	902,1	708,9	2406,9	800,7	1,09
2006	5354,6	1141	841,5	2741,6	630,5	0,98
2007	6700,7	1504	1132,6	3303,1	761	0,93
2008	8538,9	1927,4	1545,7	4088,2	977,7	0,9
2009	8653,7	1916,6	1412	4215,9	1109,2	0,95
2010	9867,1	2188,4	1617,1	5037	1024,6	0,9

Значні проблеми в сфері фінансування інновацій пов'язані із кількісними показниками впровадження інновацій, оскільки, незважаючи із зростанням витрат на інновації [17,18], кількість підприємств, що їх впроваджують скорочується (рис. 3.19).

Значні проблеми пов'язані також із якісним складом джерел фінансування інновацій (рис. 3.20).

Представлені дані дають підставу стверджувати, що держава практично не фінансує інноваційну діяльність, кошти на їх проведення майже в повній

мірі виділяються із власних та інших джерел і коштів іноземних інвесторів, тоді як частка держави не має чіткої тенденції до зростання чи скорочення, що відображає неоднозначність та нестабільність поглядів держави на важливість та необхідність інновацій (рис. 3.21).

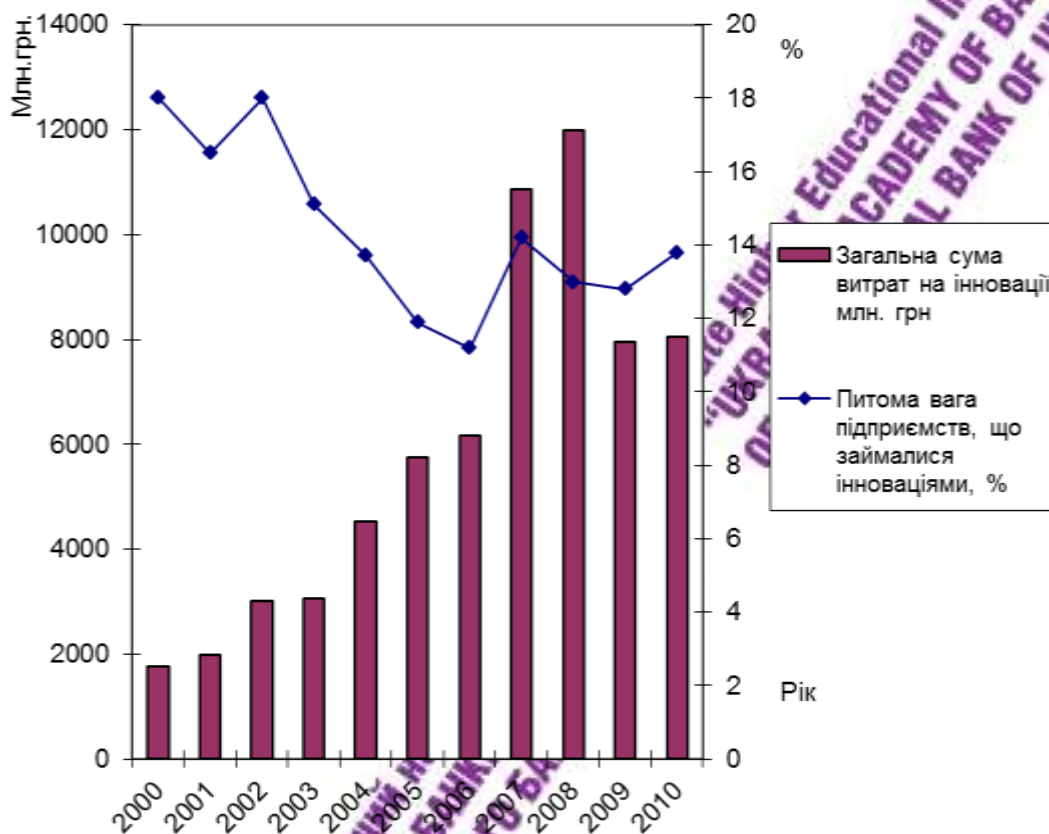

Рисунок 3.19 – Динаміка загальних витрат на інновації та частка підприємств України, що ними займаються у 2000-2010рр. [17, 88]

Значні проблеми у сфері фінансового забезпечення національного інноваційного розвитку обумовлені також і невідповідністю процесів розробки та впровадження інновацій, так як частка підприємств, що впровадили інновації є нижчою, ніж частка тих, що займалися новітніми розробками [182]. Крім того, частка інноваційної продукції в загальному обсязі виготовлених промислових товарів також є надзвичайно низькою (рис 3.22).

Дана динаміка свідчить про значне моральне застарівання вітчизняної промислової продукції та існування проблем із диверсифікацією виробництва шляхом впровадження певних інновацій [97].

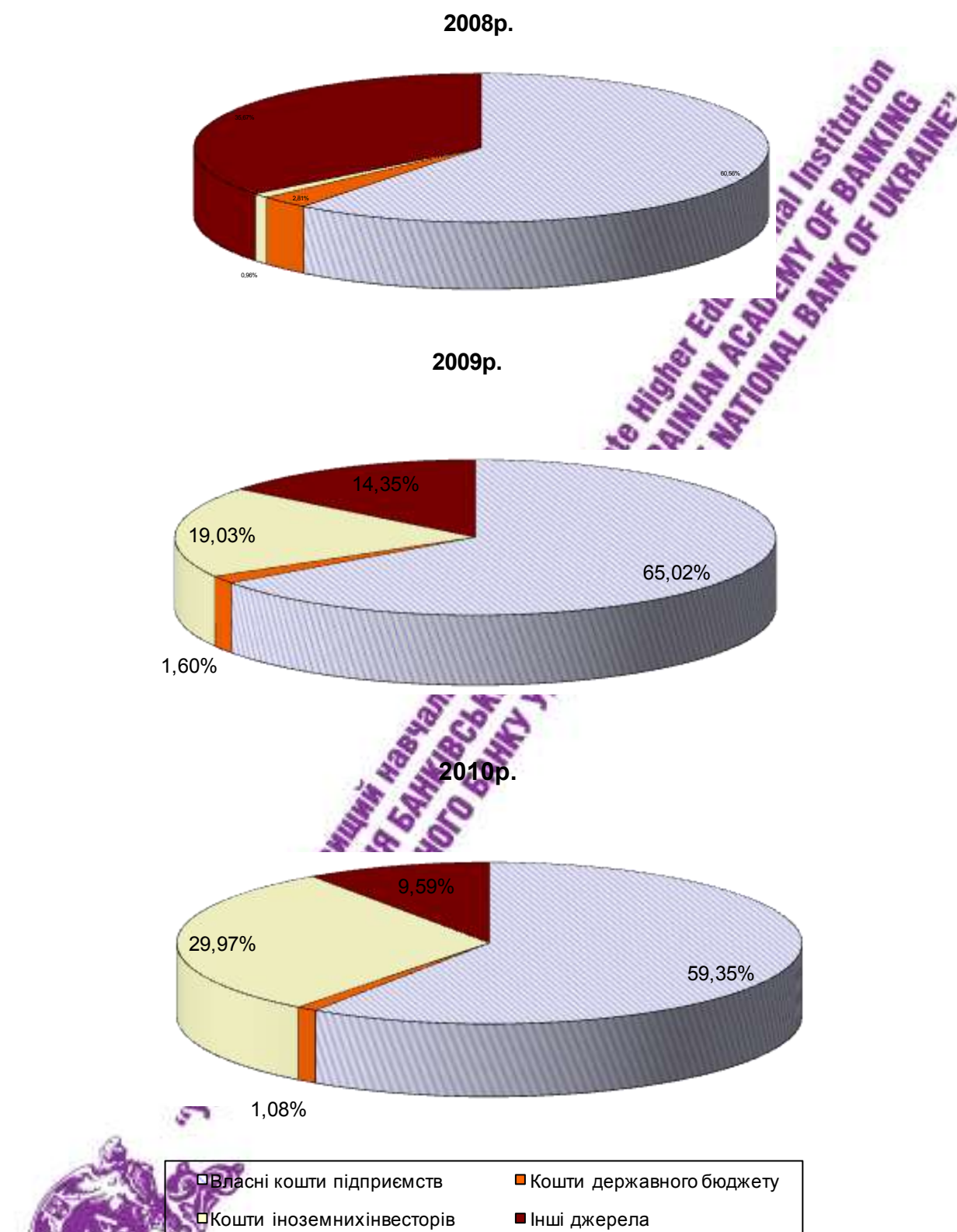

Рисунок 3.20– Структура джерел фінансування інновацій в Україні у 2008-2010рр. [190-201]

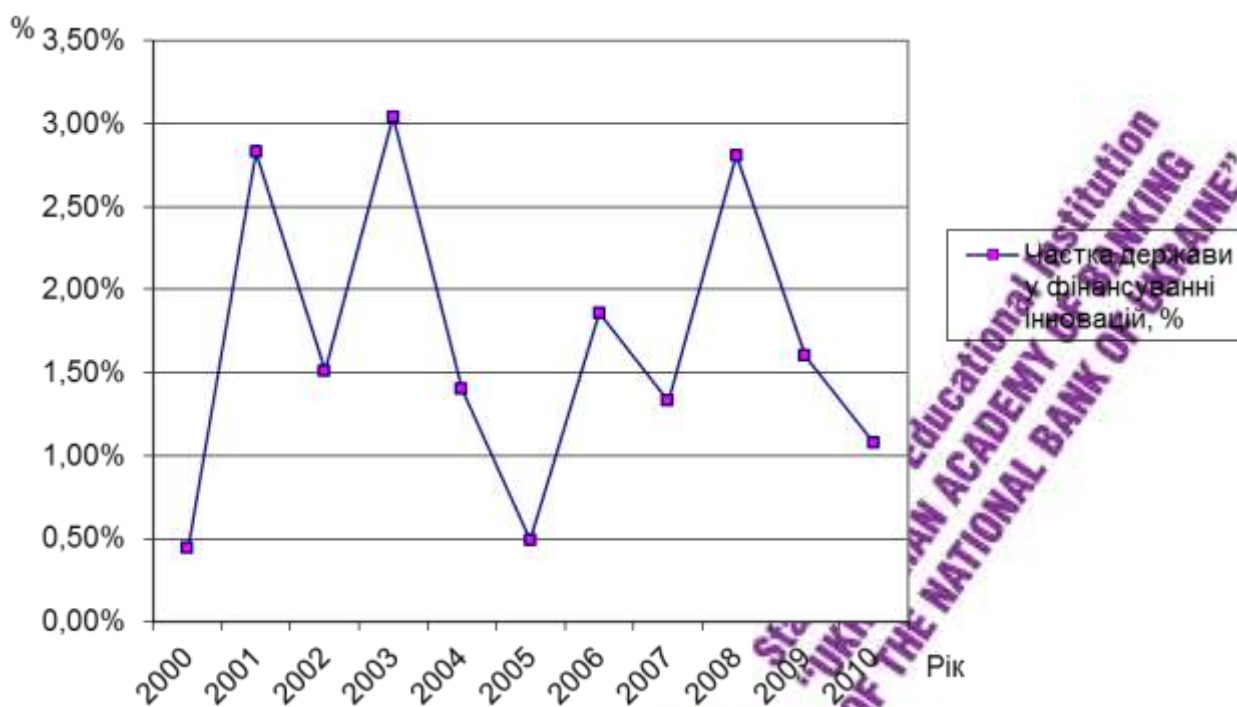

Рисунок 3.21 – Динаміка частки держави у фінансуванні інновацій в Україні протягом 2000-2010 рр. [190-201]

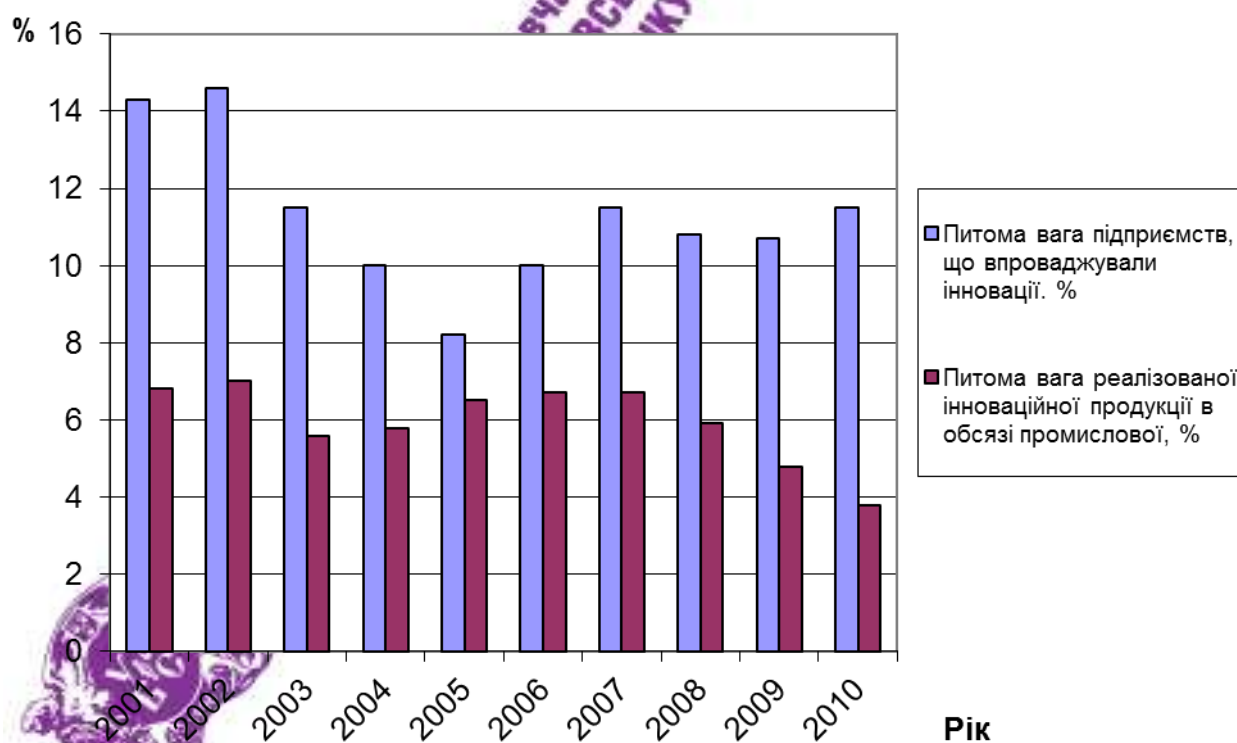

Рисунок 3.22 – Динаміка питомої ваги підприємств, що впровадили інновації, та частки інноваційної продукції в загальному обсязі виготовлених товарів в Україні протягом 2001-2010 рр. [190-201]

Перераховані вище проблеми інноваційного розвитку в Україні обумовлюють потребу у створенні спеціалізованої фінансово-кредитної установи, що буде працювати як фінансовий агент Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Міністерства фінансів України. Також цей банк має бути у чітко врегульованих взаємовідносинах з Державним агентством з інвестицій та управління національними проектами України та Державним агентством з питань науки, інновацій та інформації України.

За нашою пропозицією *Державний банк національного розвитку України* має бути створений як державна фінансово-кредитна установа, основна мета якої полягає у втіленні інновацій у вітчизняній економіці, реалізація не галузевих, а загальнонаціональних програм соціально-економічного розвитку. До компетенції цього банку має входити вирішення задач, представлених на рис. 3.23.

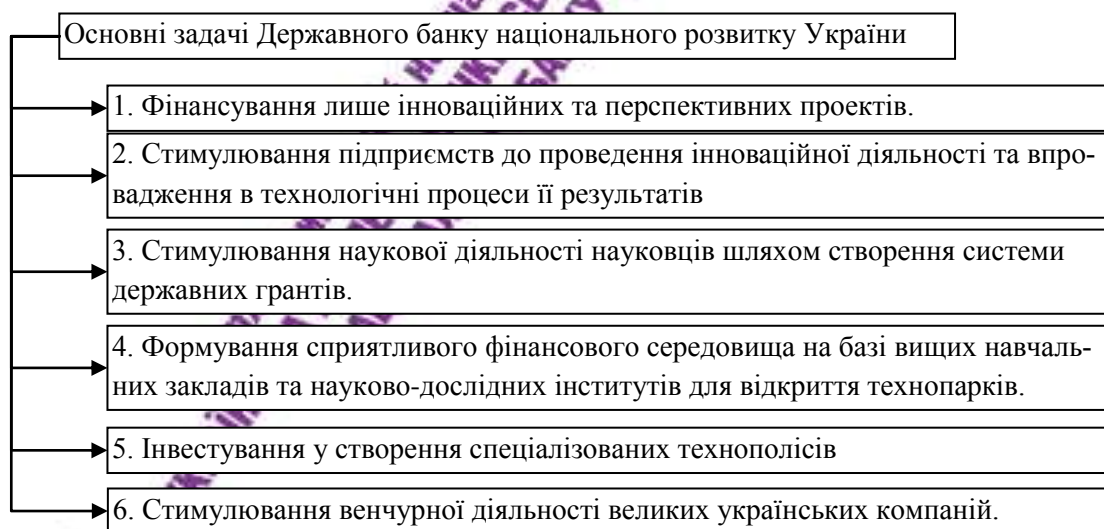

Рисунок 3.23 – Задачі, що мають вирішуватися Державним банком національного розвитку України (розроблено автором)

При цьому ми вважаємо, що даний державний банк має бути певним специфічним структурним утворенням, що називається банком лише умовно. По своїй суті даний державний банк є інститутом національного розвитку,

що контролюється Національним банком України під час безпосереднього управління фінансовими потоками.

В цілому ж його варто розуміти як один із *державних фінансових інститутів розвитку*, якими, на нашу думку, мають бути *Державний інноваційний та інвестиційні фонди та Компанія із страхування експорту*, практика створення яких вже існує в певних країнах (Казахстан, КНР тощо) [74].

В цьому контексті, на нашу думку, важливим є також виділення найпріоритетніших галузей народного господарства, що мають стати базою для прискорення національного розвитку України у майбутньому. З високою долею впевненості до таких галузей можна віднести наступні: фармацевтичну галузь; точне машинобудування; інформаційні технології та розробку комп'ютерних програм; аерокосмічну галузь; літакобудування; автомобілебудування; військово-промисловий комплекс. Очевидно, що даний перелік має включати всі галузі народного господарства, так як застарілість технологічних процесів, технологій господарювання та відсталість вітчизняної продукції у технологічному аспекті від зарубіжної, сприяє тому, що більшість коштів населення та суб'єктів господарювання вкладаються у іноземні технології та машини, що гальмує національні темпи інноваційного розвитку.

Саме тому в умовах, коли більшість інновацій розробляються на альтруїзмі вітчизняних вчених та за власний кошт суб'єктів господарювання, Державний банк національного розвитку має стати каталізатором розвитку та зростання нашої держави.

Проведений вище аналіз дозволяє стверджувати, що створення системи державних банків із шести банків (рис. 3.24) є найбільш ефективною та об'єктивно необхідною з точки зору сучасних українських економічних реалій.

Необхідно зазначити, що представлена на рис. 3.24 система, що включає в себе шість державних банків, передбачає відкриття лише чотирьох нових банків, оскільки ПАТ «Ощадбанк» та ПАТ «Укресімбанк» будуть реор-

ганізовані, що передбачає лише зміну принципів функціонування кожного із них, але не потребує додаткових витрат на організацію роботи нових банків.

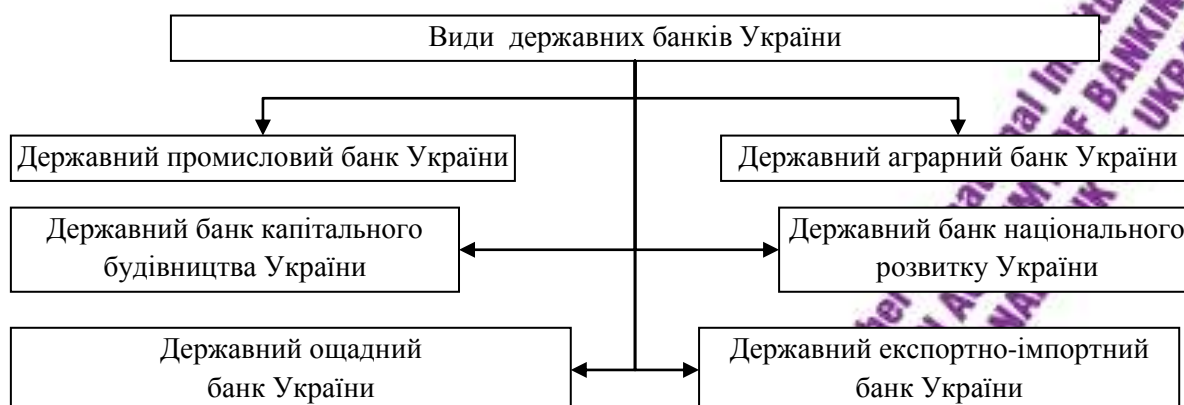

Рисунок 3.24 – Види державних банків України
(розроблено автором)

Роль та місце новостворених державних банків в банківській системі України, їх підпорядкованість та взаємодія з іншими державними фінансовими установами продемонстрована на рис. 3.25.

Таким чином неемісійні державні банки мають стати не ефективним інструментом розподілу коштів державного бюджету та джерелами їх перерозподілу між інвестиційними та інноваційними проектами, а осередками наукової думки, національного розвитку та підвищення авторитету нашої країни на світових ринках товарів та послуг.

Рисунок 3.25 – Роль та місце державних банків в банківській системі України (розроблено автором)

3.3 Розвиток науково-методичних підходів до обґрунтування ставки кредитування суб'єктів господарювання державними банками України

Основною метою державних банків є кредитування інвестиційних проєктів, при якому бюджетні фінансові ресурси, які є в розпорядженні кожного з цих банків, обмежено. Саме тому особливої актуальності набуває питання визначення оптимальної базової ставки кредитування такими банками суб'єктів господарювання, на яку вже буде встановлюватися відповідна премія на галузевий або інші види ризику.

Необхідно зазначити, що ставка кредитування державними банками фактично має відображати певну норму прибутковості вкладеного капіталу, тобто той відсоток прибутку, який, за результатами реалізації інвестиційного проєкту, має отримати інвестор (в даному випадку таким інвестором є держава).

Другий аспект, який вимагає уточнення – це ті банки, в яких можливо та доцільно розраховувати ставку кредитування:

- для запропонованих Державного промислового банку України, Державного аграрного банку України та Державного банку капітального будівництва України, на нашу думку, можливо та доцільно встановлювати ставку кредитування з огляду на: стандартну практику оцінки дохідності інвестиційних проєктів в даних галузях; наявність статистичної бази для адекватного встановлення даних норм; об'єктивну необхідність встановлення кількісних показників оцінки інвестиційних проєктів, зважаючи на відсутність цих банків на сьогоднішній день;
- встановлення ставки кредитування для Державного банку національного розвитку є доцільним, проте неможливим зважаючи на: специфіку діяльності даного банку, а саме фінансування перспективних інноваційних проєктів, що часто важко піддаються оцінці та порівнянню із іншими проєктами; відсутність необхідного обсягу адекватної статис-

тичної інформації, в результаті чого, розрахунок ставки кредитування може бути занадто усередненим та не відповідати реальній ситуації в сфері інновацій;

- розрахунок ставок кредитування для Державного ощадного банку України та Державного експортно-імпортного банку України в контексті їх функціонування в оновленому форматі державних банків є можливим, проте, недоцільним, оскільки дані фінансово-кредитні установи вже функціонують та потребують, на нашу думку, лише певного реформування.

Для оцінки ставки кредитування для кожного із запропонованих в даній дисертаційній роботі державних банків, ми вважаємо за доцільне використати елементи загальної моделі розвитку народного господарства, розробленої видатними радянськими економістами Л.В.Канторовичем та А.Л.Вайнштейном [72].

Дана модель є класичною однопродуктовою моделлю, яка передбачає розгляд економічної системи, в якій виробляється і, відповідно, споживається один вид продукту: одна частина його використовується на оновлення та поповнення основних та оборотних засобів, тоді як інша лише на споживання, однак сама модель не передбачає їх чіткого розподілення.

Варто зазначити, що основу даної моделі складає функція виробництва $P(t)$, що залежить від певних складових та може бути представлена наступним математичним виразом:

$$P(t) = U[K(t), T(t)], \quad (3.1)$$

де: $K(t)$ – функція, що характеризує наявність фондів у певний момент часу;

$T(t)$ – функція, що відображає наявність трудових ресурсів;

t – певний момент часу, що оцінюється в рамках даної моделі.

При цьому, функція $P(t)$ характеризує обсяг національного доходу чи кількість чистої продукції, що вироблені в умовах наявності певних обсягів основних та оборотних фондів $K(t)$, за умови наявності певних трудових ресурсів $T(t)$, у заданий момент часу t .

В рамках даної економіко-математичної моделі передбачається, що функція $T(t)$ є заданою, так як існує можливість оцінки трудового потенціалу країни на основі даних щодо економічної активності населення. В той же час, функція $K(t)$ має бути обчисленою, причому її початкове значення також є відомим та описується функцією $K(0)$.

За логікою побудови даної моделі передбачається, що:

- функція $U(K, T)$ має оптимальне значення та на вході вже включає його в себе, тобто передбачається існування такого оптимального співвідношення, при якому найбільш ефективно використання наявних трудових ресурсів та фондів призведе до максимально-можливого обсягу випуску продукції в одиницю часу t .
- функція $U(K, T)$ є позитивно-однорідною, тобто за умови збільшення обсягів наявного капіталу та трудових ресурсів у λ разів випуск готової продукції збільшиться у λ раз, тобто $U(\lambda K, \lambda T) = \lambda U(K, T)$.

Дані передумови дають підставу вважати, що основу функції $U(K, T)$ складає можливість лінійної комбінації способів управління її складовими для досягнення оптимальних співвідношень. Це означає, що входження будь-яких двох точок у множину даної функції буде супроводжуватися входженням і певного проміжного, а відповідно $U(x, 1)$ представляє з себе функцію, ввігнуту знизу [76].

Окрім функції $P(t)$ у модель введено функцію загального споживання держави $V(t)$, яка за певних умов вважається заздалегідь заданою або вона може бути визначеною за певними системними параметрами:

$$V(t) = V[t, P(t), K(t), T(t)], \quad (3.2)$$

де: $P(t)$ – функція виробництва;

$K(t)$ – функція, що характеризує наявність фондів у певний момент часу;

$T(t)$ – функція, що відображає наявність трудових ресурсів;

t – певний момент часу, що є релевантним в рамках даної моделі.

Використовуючи дану функцію і знаючи обсяги наявних трудових та капітальних ресурсів, а також кількість виробленої на їх основі продукції в одиницю часу t , з'являється можливість визначення загального споживання державою даного продукту [110].

Таким чином, виходячи із (3.1) та (3.2), модель прийматиме вигляд:

$$\frac{dK}{dt} = P(t) - V(t) = U[K(t), T(t)] - V[t, P(t), K(t), T(t)], \quad (3.3)$$

де: $P(t)$ – функція виробництва;

$V(t)$ – функцію загального споживання держави;

$K(t)$ – функція, що характеризує наявність фондів у певний момент часу;

$T(t)$ – функція, що відображає наявність трудових ресурсів;

t – певний момент часу, що є релевантним в рамках даної моделі.

Дана модель може бути модифікованою за допомогою двох припущень:

а) функція загального споживання держави $V(t)$ є еквівалентною до функції ресурсів праці $\alpha T(t)$. Тоді дана модель матиме вигляд:

$$\frac{dK}{dt} = U[K(t), T(t)] - \alpha T(t), \quad (3.4)$$

б) лише частина даного продукту відводиться на споживання $(1-\gamma)$, тоді як інша спрямовується на заощадження. У такому випадку дана модель матиме вигляд:

$$\frac{dK}{dt} = \gamma U[K(t), T(t)], \quad (3.5)$$

Однак, варто зазначити, що дана модель будується на основі припущення щодо миттєвої трансформації фондів із однієї фізичної форми в інші. Тобто кожен суб'єкт господарювання завжди має можливість створення оптимальної структури фондів, оскільки дана модель за своєю структурною побудовою є оптимізаційною [155].

Варто також внести уточнення, що дана модель не є статичною, вона динамічна, що означає можливість та необхідність постійного пошуку оптимального співвідношення між її складовими для досягнення максимального ефекту у будь-який окремий момент часу t .

Пропонується ввести до моделі (3.3) коефіцієнт фондоозброєності $S(t)$:

$$S(t) = \frac{K(t)}{T(t)}, \quad (3.6)$$

Тоді загальна модель (3.3) матиме наступний вигляд:

$$S' + \frac{T'}{T} S = U(S, 1) - \frac{V}{T}, \quad (3.7)$$

Окрему специфікацію даної моделі, що передбачає розділення фондів (3.5), можна подати у вигляді наступного виразу:

$$S' + \frac{T'}{T} S = \gamma U(S, 1) \quad (3.8)$$

Також слід розглядати випадки, в яких даний математичний вираз інтегрується в аналітичній формі, в елементарних функціях чи в кінцевій формі:

- у випадку, коли $T = T_0 e^{\delta t}$ ($0 \leq t < \infty$), тобто це передбачає ситуацію, при якій кількість населення, а відтак і зростання трудових ресурсів здійснюється за певним константним коефіцієнтом зростання [236];
- функція $U(K, T)$ передбачає існування певного лінійного випадку: $U(K, T) = cK + bT$;
- один із окремих станів функції $U(K, T)$ може бути вираженим за допомогою функції Кобба-Дугласа: $U(K, T) = dK^\alpha T^{1-\alpha}$, при цьому ($0 < \alpha < 1$).
- випадок, при якому функція $U(K, T) = K \ln(T/K)$, при цьому $K \leq T$.

Розглядаючи дані випадки, варто зазначити, що модель (3.4) інтегрується лише у випадках: 1), 2) та 4), тоді як модель (3.5) - в кожному із вищеперерахованих випадків.

Враховуючи вищенаведені математичні викладки та зроблені припущення, ставку відсотку як еквівалент норми доходності вкладених ресурсів можна розрахувати наступним чином:

$$\eta_e = \frac{\partial U(K, T)}{\partial K}, \quad (3.9)$$

Ставку відсотку можна виразити через інші параметри та змінні (зокрема якщо $S=K/T$, то $K=ST$), тоді рівняння (3.9) матиме наступний вигляд:

$$\eta e = Us'(S,1), \quad (3.10)$$

Зважаючи на рівняння (3.10), модель (3.1) можна подати у вигляді наступного математичного виразу:

$$\frac{dP}{dt} = \frac{d}{dt}[TU(S,1)] = T'U(S,1) + TUs'(S,1)St', \quad (3.11)$$

Якщо замінити функцію $Us'(S,1)$ ηe та врахувати рівняння (3.6) та (3.7), то отримаємо розгорнуту модель розрахунку ставки відсотку:

$$\eta e = \frac{\frac{dP}{dt} - T'U(S,1)}{TSt'} = \frac{\frac{dP}{dt} - T'S(s,1)}{TU(S,1) - T's - V} = \frac{\frac{1}{P} \frac{dP}{dt} - \frac{T'}{T}}{1 - \frac{V}{P} - \frac{T'K}{TP}}, \quad (3.12)$$

де: $\frac{1}{P} \frac{dP}{dt}$ – темп приросту національного доходу;

$\frac{T'}{T}$ – темп зростання економічної активності населення;

$\frac{K}{P}$ – фондоозброєність;

$\frac{V}{P}$ – доля споживання в національному доході.

Якщо застосувати до виразу (3.12) функцію Кобба-Дугласа, ставка відсотку може бути виражена за формулою:

$$\eta e = \alpha \frac{P}{K}, \quad (3.13)$$

Іншою практичною цінністю виразу (3.12) є можливість встановлення залежності темпів зростання національного доходу від впливу певних факторів:

$$\frac{1}{P} \frac{dP}{dt} = \frac{T'}{T} + \eta e \left(1 - \frac{T' K}{T P} - \frac{V}{P}\right), \quad (3.14)$$

Варто зазначити, що структура виразу (3.12) є досить цікавою, з огляду на те, що із нього неможливо встановити ступінь залежності ставки відсотку від виробничої функції, проте можна зробити висновок, що дана ставка на пряму залежить від макроекономічних показників країни:

$$(1 + \beta)^\mu \frac{d\bar{K}}{dt} = U(\bar{K}, T) - \delta \bar{K} - V, \quad (3.15)$$

Можна визначити декілька шляхів модифікації моделі розрахунку даної ставки: з урахуванням інноваційного розвитку; морального та фізичного зносу; періоду створення фондів [173].

На нашу думку, сааме останній варіант модифікації є найбільш прийнятним з точки зору використання його для розрахунку ставки кредитування суб'єктів господарювання відповідної галузі через посередництво державних банків.

Завдання визначення ставки кредитування для державних банків має враховувати не тільки і не стільки потребу забезпечення їх власної рентабельної діяльності, скільки вимогу оптимального розподілу обмежених бюдже-

тних ресурсів з метою забезпечення фективного розвитку суб'єктів господарювання відповідної галузі. В даному контексті галузь розглядається як замкнута економічна система.

Даний варіант модифікації моделі розрахунку ставки відсотку матиме вигляд:

$$\eta e = \left[\left(\frac{1}{P} \frac{dP}{dt} - \frac{T'}{T} \right) \times (1 + \beta)^\mu \right] \div \left[1 - \frac{V}{P} - \delta \frac{\bar{K}}{P} - \frac{T' \bar{K}}{T P} \times (1 + \beta)^\mu \right], \quad (3.16)$$

де: ηe – ставка відсотку;

$\frac{1}{P} \frac{dP}{dt}$ – темп приросту національного доходу на певну дату;

$\frac{T'}{T}$ – темп росту економічно-активного населення в країні;

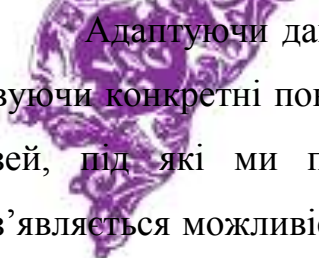
β – заощадження країни в даному році;

μ – середнє значення строку реалізації заощаджень (приймається за 2, так як прийнято вважати, що поява економічного ефекту від реалізації проекту має відбуватися вже на третій рік);

$\frac{V}{P}$ – доля споживання в національному доході;

δ – доля вибуття фондів (прийнято за 0,015);

$\frac{\bar{K}}{P}$ – фактична фондоозброєність.

Адаптуючи дану модель (3.16) під сучасні економічні реалії та враховуючи конкретні показники функціонування кожної із запропонованих галузей, під які ми пропонуємо створити спеціалізовані державні банки, з'являється можливість оцінити той фінансовий ефект, якому повинен відповідати проект для отримання фінансових інвестицій від держави [19].

Саме отримання цього ефекту і має забезпечувати ставка кредитування підприємств відповідної галузі за рахунок державних банків:

$$r = \frac{(1-\beta)^\mu \cdot (GDP_{ann\_gr} - L_{ann\_gr} - R_{TP})}{1-N-\delta \cdot \frac{FA_{NBV}}{GDP} - (1-\beta)^\mu \cdot L_{ann\_gr} \cdot \frac{FA_{NBV}}{GDP}} \quad (3.17)$$

де r – ставка відсотку по кредитах державних банків суб'єктам господарювання відповідних галузей;

GDP_{ann_gr} – темп приросту вкладу відповідної галузі у зростання ВВП;

FA_{NBV} – залишкова вартість основних фондів відповідної галузі;

N – частка споживання у ВВП;

L_{ann_gr} – темп приросту економічно активного населення працездатного віку, задіяного у відповідній галузі;

GDP – частка галузі у ВВП країни;

R_{TP} – темп інноваційного розвитку відповідної галузі;

δ – частка основних фондів галузі, що вибувають;

β – темп зміни обсягів заощаджень у країні;

μ – середній термін трансформації заощаджень в інвестиції (прийнято на рівні 2 років).

Нами здійснено розрахунок цієї ставки кредитування (відповідно до наявної статистичної інформації за 2010 р.): для Державного аграрного банку України, для Державного банку капітального будівництва України, для Державного промислового банку України. Вхідні дані та результати проведення відповідних розрахунків наведено в табл. 3.16 [160-165,190-201].

Таблиця 3.16 – Вихідні дані для розрахунку ставки відсотку по кредитах державних банків суб'єктам господарювання відповідних галузей

Показники	Галузь		
	Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	Будівництво	Промисловість
Темп приросту вкладу відповідної галузі в зростання ВВП	0	0,0102	0,068333333
Темп приросту економічно активного населення працездатного віку, задіяного у відповідній галузі (взято в цілому по країні)	-0,00497	-0,00497	-0,00497
Залишкова вартість основних фондів	113388	63113	1101199
Частка галузі в ВВП	82641	98904	259018
Коефіцієнт $\frac{F_{ANBV}}{GDP}$	1,372055033	0,6381238	4,251438124
Середня частка кінцевих споживчих витрат у ВВП 2005-2010 рр.	0,8098	0,8098	0,8098
Темп зміни заощаджень в країні	0	0,0102	0,068333333
Середня частка основних фондів галузі, що вибувають, 2005-2010 рр.	0,04	0,01	0,015
Середній термін трансформації заощаджень в інвестиції	2	2	2
Темп інноваційного розвитку відповідної галузі	0	0	0,05
Ставка відсотку по кредитах державних банків суб'єктам господарювання відповідних галузей	0,034933869	0,0827369	0,176662503

За результатами розрахунків ставка кредитування склала для запропонованих: Державного аграрного банку України – 3,5 %; Державного банку капітального будівництва України – 8,3 %, Державного промислового банку

України – 17,7%. Для порівняння: за цей період середня ставка кредитування підприємств агропромислового комплексу склала 13,7 %, будівельної галузі – 16,4 %, промисловості – 18,7 %.

3.4 Напрямки реформування організаційної структури та органів управління державними банками в Україні

Необхідність створення спеціалізованих державних фінансово-кредитних установ зумовлюється об'єктивною потребою сучасної вітчизняної фінансової системи, про що свідчать проведені нами дослідження. При цьому, кількість державних банків, принципи їх функціонування та виконуваними ними функції впливають із самих напрямків їх діяльності та стану української економіки.

Разом з тим, ми вважаємо, що для створення цілісної та ефективної системи державних банків необхідним є визначення основних положень їх організаційної структури та принципів управління даними установами (рис. 3.26).

Розглянемо окремо кожен з визначених на рис. 3.26 характеристик організаційно-правового та корпоративного статусу державних банків в Україні.

Одним із основних питань організації будь-якого господарюючого суб'єкта є форма власності та підпорядкування даного суб'єкта. Варто зазначити, що більшість вітчизняних підприємств незалежно від їх розміру функціонують у формах публічних акціонерних товариств чи товариств з обмеженою відповідальністю, тоді як майже всі банки є виключно публічними акціонерними товариствами. Проте, на нашу думку, жодна із цих організаційно-правових форм не може лягти в основу діяльності державних банків з ряду причин.

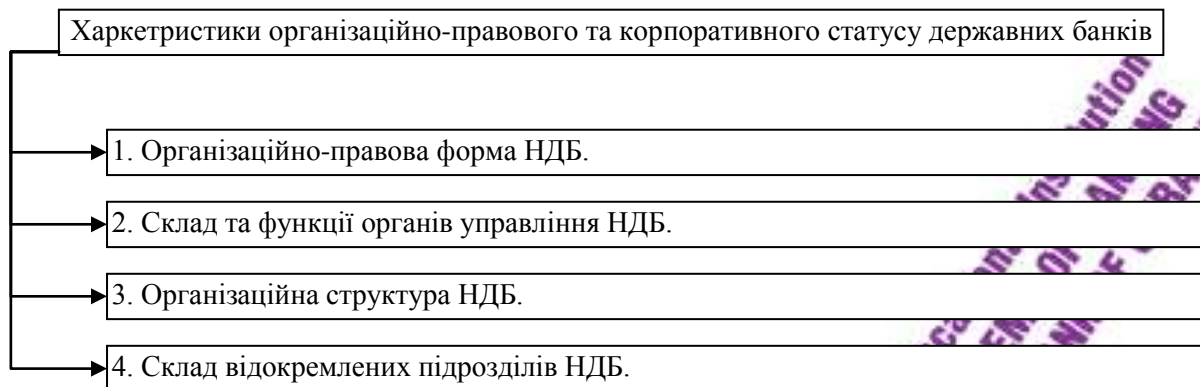

Рисунок 3.26 – Характеристики організаційно-правового та корпоративного статусу державних банків в Україні (авторська розробка)

Разом з тим, варто зазначити, що на сьогоднішній день вітчизняними нормативно-правовими актами, зокрема Законом України «Про управління об'єктами державної власності» (зі змінами та доповненнями) передбачається можливість створення доволі специфічних підприємств у формі державних акціонерних товариств (ДАТ), для тих підприємств, 100% акцій яких належить державі. Положення даного Закону не суперечить нормі Закону України «Про банки та банківську діяльність», який передбачає 100% власність держави у державних банках, визначає організаційно-правову форму банку (публічне акціонерне товариство або кооперативний банк) та надає право банку, додавати до свого найменування слово "державний". Крім того, зазначений Закон визначає умови втрати банком статусу державного банку, а саме: у разі прийняття рішення про часткове або повне відчуження державою належних їй акцій (паїв) державного банку такий банк втрачає статус державного [156-158].

Іншим питанням в цьому контексті є визначення ефективного співвідношення між уповноваженими органами управління – міністерствами та іншими органами виконавчої влади, які будуть визначати стратегію діяльності державних банків. Законом України «Про банки та банківську діяльність» передбачається, що Наглядова рада державного банку формується у кількості

15 осіб (5 осіб призначаються Президентом України, 5 – Верховною Радою України, 5 – Кабінетом Міністрів України). Всі зазначені суб'єкти влади самостійно визначають осіб і представників в Наглядній раді, але враховуючи наші пропозиції щодо надання державним банкам функцій агентів по реалізації програм економічного розвитку та соціально-економічних програм, вважаємо за доцільне закріпити представників в наглядовій раді від Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України за відповідними профільними комітетами, міністерствами та іншими органами виконавчої влади [53].

Наше бачення в цьому питанні представлено в табл. 3.17.

Таблиця 3.17 - Структура Наглядової ради державних банків (авторська розробка)

Державний банк	Представництво	Профільні комітети Верховної Ради України та міністерств і відомств	Кількість представників
1. Державний промисловий банк	Президент		5
	Верховна рада	Комітет з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики	1
		Комітет з питань промислової і регуляторної політики та підприємництва	1
		Комітет з питань економічної політики	1
		Комітет з питань транспорту і зв'язку	1
		Комітет з питань паливно-енергетичного комплексу, ядерної політики та ядерної безпеки	1
	Кабінет міністрів України	Міністерство інфраструктури України	1
		Міністерство енергетики та вугільної промисловості України	1
		Міністерство економічного розвитку і торгівлі України	2
		Міністерство фінансів	1
2. Державний аграрний банк	Президент		5
	Верховна рада	Комітет з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики	1
		Комітет з питань промислової і регуляторної політики та підприємництва	1
		Комітет з питань економічної політики	1
		Комітет з питань аграрної політики та земельних відносин	2
	Кабінет міністрів України	Міністерство аграрної політики та продовольства України	1
		Міністерство економічного розвитку і торгівлі України	1
		Міністерство фінансів	1
		Державне агентство земельних ресурсів України	1
		Державна інспекція сільського господарства України	1
3. Державний банківський банк України	Президент		5

вний банк капітального будівництва	Верховна рада	Комітет з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики	1	
		Комітет з питань будівництва, містобудування і житлово-комунального господарства та регіональної політики	1	
		Комітет з питань державного будівництва та місцевого самоврядування	1	
		Комітет з питань промислової і регуляторної політики та підприємництва	1	
		Комітет з питань економічної політики	1	
	Кабінет міністрів України	Міністерство економічного розвитку і торгівлі України	1	
		Міністерство інфраструктури України	1	
		Міністерство фінансів	1	
		Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України	2	
	4. Державний банк «Ощадбанк»	Президент		5
Верховна рада		Комітет з питань економічної політики	1	
		Комітет з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики	1	
		Комітет у справах пенсіонерів, ветеранів та інвалідів	1	
		Комітет з питань соціальної політики та праці	1	
		Комітет з питань сім'ї, молодіжної політики, спорту та туризму	1	
Кабінет міністрів України		Міністерство економічного розвитку і торгівлі України	1	
		Державна інспекція України з питань праці	1	
		Міністерство фінансів	1	
		Пенсійний фонд України		
		Міністерство соціальної політики України	2	
5. Державний банк «Укресімбанк»		Президент		5
		Верховна рада	Комітет з питань економічної політики	1
			Комітет з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики	1
	Комітет з питань промислової і регуляторної політики та підприємництва		1	
	Комітет у закордонних справах		1	
	Комітет з питань національної безпеки і оборони		1	
	Кабінет міністрів України	Міністерство економічного розвитку і торгівлі України	2	
		Міністерство фінансів	1	
		Міністерство закордонних справ України	1	
		Державна служба експортного контролю України	1	
6. Державний банк національного розвитку	Президент		5	
	Верховна рада	Комітет з питань економічної політики	1	
		Комітет з питань фінансів, банківської діяльності, податкової та митної політики	1	
		Комітет з питань науки і освіти	1	
		Комітет з питань промислової і регуляторної політики та підприємництва	1	
		Комітет з питань екологічної політики, природокористування	1	

		та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи	
Кабінет міністрів України	Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України		1
	Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України		1
	Міністерство економічного розвитку і торгівлі України		1
	Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації України		1
	Міністерство фінансів		1

В цьому контексті, на нашу думку, необхідно надати певні пояснення щодо такого принципу розподілу представників.

Для всіх державних банків профільними міністерствами є:

- 1) Міністерство економічного розвитку і торгівлі України забезпечує реалізацію єдиної державної політики економічного і соціального регіонального розвитку та розвитку країни в цілому, а також співробітництва з Європейським Союзом;
- 2) Міністерство фінансів України формує та забезпечує реалізацію державної фінансової, бюджетної, податкової, митної політики, політики у сфері державного фінансового контролю, казначейського обслуговування бюджетних коштів, бухгалтерського обліку, випуску і проведення лотерей, організації та контролю за виготовленням цінних паперів, документів суворої звітності, видобутку, виробництва, використання та зберігання дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння, їх обігу та обліку, у сфері запобігання і протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму

Профільними міністерствами для Державного промислового банку України є:

- Міністерство енергетики та вугільної промисловості України, яке формує та забезпечує реалізацію державної політики в електроенергетичному, ядерно-промисловому, вугільно-промисловому, торфодобувному та нафтогазовому комплексах (далі - паливно-енергетичний комплекс);

- Міністерство інфраструктури України, яке формує та забезпечує реалізацію державної політики у сферах авіаційного, автомобільного, залізничного, морського і річкового, міського електричного транспорту та у сферах використання повітряного простору України, туризму, діяльності курортів, метрополітенів, дорожнього господарства, забезпечення підготовки та реалізації в Україні інфраструктурних проектів для виконання завдань і заходів з підготовки та проведення в Україні фінальної частини чемпіонату Європи 2012 року з футболу, інших міжнародних спортивних подій, забезпечення безпеки руху, навігаційно-гідрографічного забезпечення судноплавства, торговельного мореплавства (центрального орган виконавчої влади у сфері транспорту, дорожнього господарства, туризму та інфраструктури).

Профільними міністерствами для Державного банку капітального будівництва України є:

- Міністерство регіонального розвитку, будівництва та житлово-комунального господарства України, з формує та забезпечує реалізацію державної житлової політики і політики у сфері будівництва, архітектури, містобудування та житлово-комунального господарства;

- Міністерство інфраструктури України.

Профільними міністерствами та органами виконавчої влади для Державного аграрного банку України є:

- Міністерство аграрної політики та продовольства України, до компетенції якого входить реалізація державної аграрної політики на території України, політики уряду в сільському господарстві та забезпечення продовольчої безпеки держави;

- Державне агентство земельних ресурсів України, основним завданням якого є виконання державної політики у сфері картографічної, топографо-геодезичної діяльності а також у сфері земельних відносин;

- Державна інспекція сільського господарства України, що займається впровадженням та реалізацією політики держави в агропромисловому ком-

плексі, організацією ефективного державного нагляду (контролю) в цій сфері [212].

Профільними міністерствами та органами виконавчої влади Державного ощадного банку України є:

- Міністерство соціальної політики України формує та забезпечує реалізацію державної політики у сферах зайнятості населення та трудової міграції, трудових відносин, соціального захисту населення, з питань сім'ї та дітей, а також захисту прав депортованих за національною ознакою осіб, які повернулися в Україну;

- Державна інспекція України з питань праці, основною функцією якої є реалізація державної політики в контексті забезпечення ефективного державного нагляду за дотриманням відповідних нормативно-правових актів України, а саме: законодавства про працю, зайнятість населення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а також розробку рекомендацій щодо його їх вдосконалення.

- Пенсійний фонд України, що займається реалізацією політики держави в сфері пенсійного забезпечення та збору, а також ведення моніторингу та обліку надходжень від сплати громадянами єдиного внеску щодо обов'язкового державного пенсійного соціального страхування.

Профільними міністерствами та органами виконавчої влади для Державного експортно-імпортного банку України є:

- Міністерство закордонних справ України, яке забезпечує реалізацію державної політики у сфері зовнішніх зносин України та координації заходів у цій сфері;

- Міністерство економічного розвитку і торгівлі України;
- Державна служба експортного контролю України, задачею якої є захист національних інтересів у сфері міжнародних передач товарів подвійного використання, військового призначення тощо

Профільними міністерствами для Державного банку національного розвитку України є:

- Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України яке формує та забезпечує реалізацію державної політики у сфері освіти і науки, інновацій та інформатизації, інтелектуальної власності, молоді, фізичної культури та спорту
- Державне агентство з інвестицій та управління національними проектами України, що відповідає за реалізацію державної політики в сфері управління національними проектами та інвестиційної діяльності в цілому;
- Державне агентство з питань науки, інновацій та інформації України, яке займається питаннями реалізації державної політики України у сфері інноваційної наукової, науково-технічної діяльності, а також інформатизації, створення, використання, розвитку та захисту електронних інформаційних ресурсів в державі.

Викладений вище принцип розподілу участі в управлінні даними банками, на нашу думку, є найбільш оптимальним, так як він має ряд досить важливих переваг, зважаючи на сучасні вітчизняні економічні реалії (рис. 3.27).

На сьогоднішній день, майже кожна банківська установа, аналогічно до Національного банку України, має мережу власних відокремлених підрозділів, що охоплюючи той чи інший регіон чи державу в цілому, визначає територіальну специфіку даного банку – регіональну чи національну.

З високою долею впевненості, можна стверджувати, що створення відокремлених підрозділів державних банків є одним із найважливіших питань, що мають бути вирішеними при організації їх діяльності.

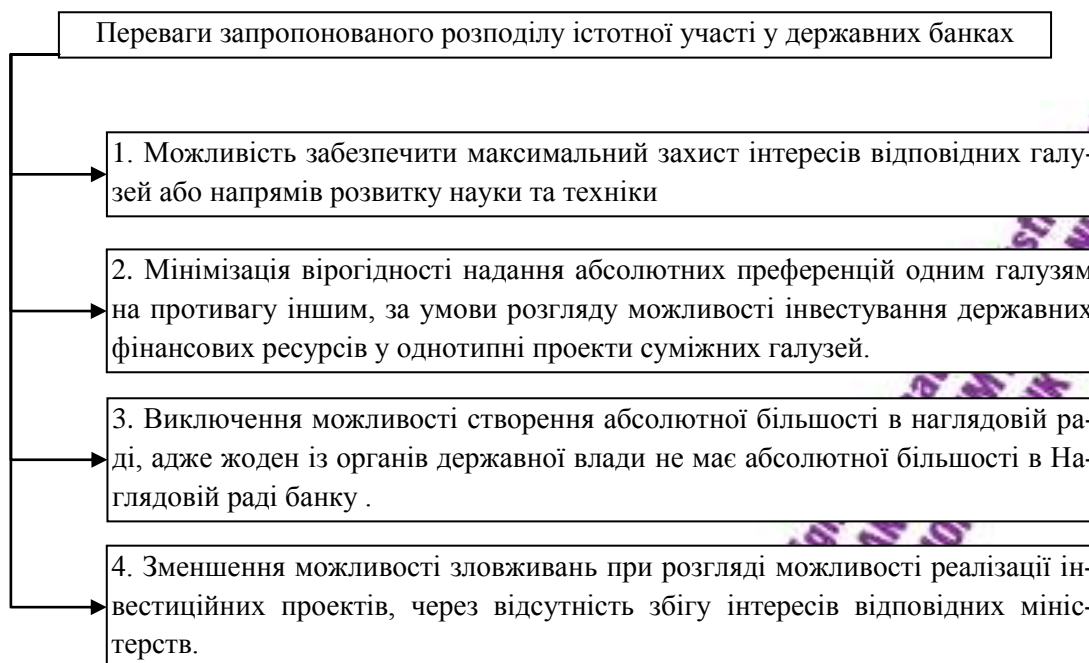

Рисунок 3. 27 – Основні переваги запропонованого розподілу істотної участі у державних банках (авторська розробка)

Однак, разом із безумовною важливістю даного питання, його також можна охарактеризувати і значним рівнем складності, оскільки галузева структура регіонів України є неоднорідною, а напрями діяльності кожного банку є досить специфічними.

Разом з тим, ми вважаємо, що вирішення даної проблеми має відбуватися у відповідності до наступної структурно-логічної схеми (рис. 3.28).

Зазначимо, що при розгляді типів відокремлених підрозділів державних банків ми не беремо до уваги такий тип як відділення, оскільки, на нашу думку, специфіка виконуваних функцій відділенням банку, а саме розрахунково-касове обслуговування, є несумісними із тими функціями та задачами, які за второською пропозицією мають виконувати запропоновані нами державні банки в економіці.

Тому, в цьому контексті, ми вважаємо за доцільне розглянути переваги та недоліки кожного із запропонованих нами типів мережі відокремлених підрозділів державних банків для його подальшого ґрунтовного вибору (табл. 3.18).

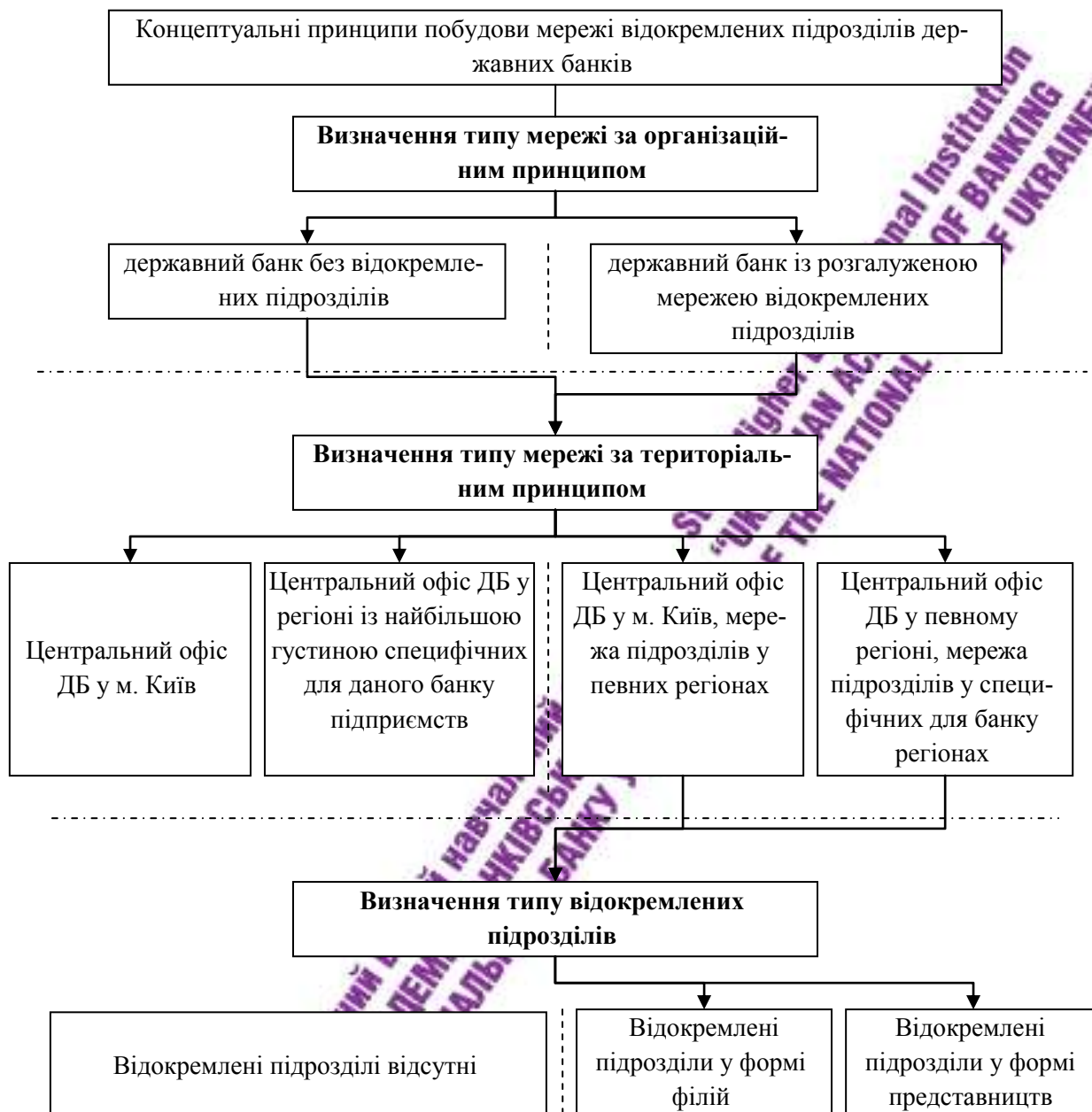

Рисунок 3.28 – Концептуальні принципи побудови мережі відокремлених підрозділів державних банків (ДБ) (авторська розробка)

Таблиця 3.18 - Переваги та недоліки запропонованих типів мережі відокремлених підрозділів державних банків (авторська розробка)

№ за класифікацією	Тип мережі державного банку	Основні переваги даного типу	Основні недоліки даного типу
2.1	державний банк без відокремлених підрозділів з центральним офісом у м. Київ	<ul style="list-style-type: none"> • мінімальна кількість необхідних державних службовців; • мінімальні витрати на за- 	<ul style="list-style-type: none"> • слабкі зв'язки між банком та підприємствами, що реалізують інвестиційні проекти;

		<p>безпечення основної діяльності НДБ;</p> <ul style="list-style-type: none"> • можливість оперативного безпосереднього контакту та співпраці банку із профільними міністерствами та Національним банком України; • максимальний ступінь контролю за діяльністю даного банку 	<ul style="list-style-type: none"> • можливість ефективного контролю за планом та станом реалізації інвестиційного проекту є доволі обмеженою; • існує необхідність розширення штату службовців для відрядження їх у регіони; • можливість появи значного лагу між подачею заявки про реалізацію інвестиційного проекту та прийняття рішення про його реалізацію
2.2	державний банк без відокремлених підрозділів з центральним офісом у центральному місті регіону, що має найбільшу концентрацію специфічних для даного банку підприємств	<ul style="list-style-type: none"> • мінімальна кількість необхідних державних службовців; • мінімальні витрати на забезпечення основної діяльності НДБ; • можливість ефективного та оперативного контролю за ходом реалізації проекту; • відсутність необхідності довготермінових відряджень службовців 	<ul style="list-style-type: none"> • слабкі зв'язки банку із профільними міністерствами; • можливість оперативного контролю за банком є доволі обмеженою; • можливість появи значного лагу між подачею заявки про реалізацію інвестиційного проекту та прийняття рішення про його реалізацію
2.3	Центральний офіс НДБ у м. Київ, мережа підрозділів у певних регіонах	<ul style="list-style-type: none"> • можливість оперативного безпосереднього контакту та співпраці банку із профільними міністерствами та Національним банком України; • безпосередній контакт між НДБ та суб'єктами господарювання, що реалізують даний проект; • досить висока можливість контролю за ходом виконання інвестиційного проекту; • мінімальні витрати на пересування службовців; • більш ефективна оцінка необхідності направлення фінансових ресурсів на ті чи інші підприємства окремого регіону; 	<ul style="list-style-type: none"> • розгалужена мережа вимагає значного штату державних службовців; • висока можливість дублювання виконуваних процедур підрозділів та центрального офісу; • слабкий зв'язок між центральним офісом та підрозділами, що створює перепони оперативного та ефективного контролю за їх діяльністю; • зменшення обсягів виконуваних операцій центральним офісом знизить ефективність його діяльності.
2.4	Центральний офіс державного банку у певному регіоні, мережа підрозділів у специфічних для банку регіонах	<ul style="list-style-type: none"> • безпосередній контакт між НДБ та суб'єктами господарювання, що реалізують даний проект; • досить висока можливість контролю за ходом виконання інвестиційного проекту; 	<ul style="list-style-type: none"> • розгалужена мережа вимагає значного штату державних службовців; • висока можливість дублювання виконуваних процедур підрозділів та центрального офісу; • слабкий зв'язок між

		<ul style="list-style-type: none"> • мінімальні витрати на пересування службовців; • більш ефективна оцінка необхідності направлення фінансових ресурсів на ті чи інші підприємства окремого регіону; • центральний офіс банку може одночасно бути і власним підрозділом у певному регіоні, тим самим підвищується ефективність його діяльності та зменшується кількість необхідних підрозділів; • Можливість оперативного та більш ефективного контролю, зважаючи на компактність мережі. 	<p>центральним офісом з одного боку і профільними міністерствами з іншого, що створює перепони оперативного та ефективного контролю за діяльністю банку;</p>
3.1	державний банк з мережею відокремлених підрозділів у формі філій	<ul style="list-style-type: none"> • можливість самостійного розгляду незначних за розмірами інвестиційних проєктів; • прискорення процедури розгляду та відбору інвестиційних програм; • значні можливості для проведення аналітичних досліджень та моніторингу даного регіону та відповідних суб'єктів господарювання 	<ul style="list-style-type: none"> • можливість появи зловживань, зважаючи на певний рівень самостійності філій; • значні витрати на організацію їх основної діяльності; • обмеження повноважень вимагають постійного узгодження із центральним офісом;
3.2	державний банк з мережею відокремлених підрозділів у формі представництв	<ul style="list-style-type: none"> • низькі витрати на організацію основної діяльності представництв; • мінімальна кількість необхідних службовців; • проведення загальних аналітичних досліджень; • можливість проведення консультацій керівництва підприємств про можливість отримання державних фінансових вливань 	<ul style="list-style-type: none"> • надзвичайно висока залежність від центрального офісу; • повна відсутність можливості проведення будь-яких операційних процедур; • виконувати функцію можуть не виправдовувати витрати на їх утримання

Таким чином, беручи до уваги переваги та недоліки розглянутих типів мережі відокремлених підрозділів, потенційно можливих для організації державних банків, ми вважаємо за доцільне запропонувати створення державних банків з *центральним офісом у обласному центрі регіону із найвищою концентрацією підприємств специфічної для даного банку галузі на-*

родного господарства із мережею філій у інших регіонах із найбільшою концентрацією таких підприємств.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі “Методичні та організаційні засади реформування діяльності державних банків в Україні” на основі досвіду різних країн світу обґрунтовано вибір моделі функціонування державних банків, розроблено концептуальні засади реформування державних банків в Україні, запропоновано підхід до обґрунтування ставки кредитування цими банками, розроблено пропозиції щодо реформування їх організаційної структури та органів управління.

За результатами цього розділу зроблено такі основні висновки:

1. Автором систематизовано результати реалізації економіко-математичних моделей, побудованих вітчизняними та закордонними фахівцями, а також авторитетними міжнародними аналітичними агенціями та фінансовими інститутами, в яких на прикладі різних країн світу в різні періоди було формалізовано вплив державного капіталу в банківській системі на розвиток національних економік. Аналіз показав, що такі дослідження часто дають абсолютно протилежні результати. Причину цього автор вбачає в тому, що вибірка країн в цих моделях формується переважно з урахуванням розбіжностей у масштабах державної участі та рівнях економічного розвитку країн. Доведено помилковість такого підходу, оскільки він не враховує специфіки побудови фінансового сектора в цих країнах та функцій, які виконують державні банки.

2. Запропоновано при проведенні таких досліджень групувати країни, виходячи з того, за яким принципом в них функціонують державні банки: 1) державні банки функціонують на загальних засадах з іншими банками, здійснюють той самий перелік операцій, але в деяких випадках орієн-

товані на обслуговування окремих секторів економіки; 2) державні банки займають абсолютно відокремлене місце у банківській системі, виконують виключно функції фінансових агентів уряду при реалізації загальнонаціональних програм соціально-економічного розвитку, перелік операцій та цільові орієнтири таких банків та приватних банків суттєво відрізняються. У більшості країн, де держава має частку у капіталі банків, вони створені та функціонують за першим принципом. Автор спирався на результати досліджень фахівців МВФ та Світового банку, які довели негативний вплив державних банків на економічне зростання та рівень розвитку національних економік в цих країнах. На шляху до формування національних банківських систем за другим принципом сьогодні знаходяться Росія, Бразилія та Індія, але діяльність державних банків в цих країнах суттєво реформується. Єдиною країною, де ще з 1990-х років такі банки функціонують за другим принципом в чистому вигляді, є Китай.

3. Автором побудовано регресійні залежності впливу державного капіталу в банківській системі на темпи економічного розвитку Китаю. Побудовані регресійні залежності є адекватними, оскільки t -статистика перевищує критичний рівень; ймовірність отримання випадкового результату є дуже низькою, а скоригований коефіцієнт детермінації – дуже високим. Для всіх трьох побудованих регресійних залежностей коефіцієнти при незалежних змінних є позитивними, що свідчить про позитивний вплив активів державних банків на показники економічного розвитку Китаю: ВВП на душу населення; темп зростання ВВП; частку експорту у ВВП. Це доводить, що побудова системи державних банків саме за другим принципом сприяє збільшенню темпів економічного зростання та підвищенню експортоорієнтованості країни.

4. Автором розглянуто переваги та недоліки побудови системи державних банків в Україні за двома альтернативними сценаріями: 1) система з декількома такими банками, що спеціалізуються на обслуговуванні різних напрямків економічної діяльності; 2) один універсальний державний банк. За

результатами аналізу галузевих диспропорцій в економічному розвитку України, середньої рентабельності окремих напрямків економічної діяльності, галузевих аспектів формування кредитних портфелів банків, а також пріоритетних напрямків соціально-економічного розвитку національної економіки, запропоновано до складу державних банків України включити такі банки: Державний ощадний банк України; Державний експортно-імпорتنний банк України; Державний промисловий банк України; Державний аграрний банк України; Державний банк капітального будівництва України; Державний банк національного розвитку України. В роботі обґрунтовано доцільність створення та функції кожного з цих банків, визначено основні завдання та пріоритетні напрямки їх роботи, розроблено перелік пропозицій щодо реформування вітчизняної нормативно-правової бази для забезпечення законодавчого підґрунтя їх діяльності.

5. Автор наголошує, що ефективність функціонування державних банків напряму залежить від оптимального співвідношення між уповноваженими органами управління ними. У роботі розроблено структуру Наглядової ради для кожного з цих банків із представників Президента України, профільних комітетів Верховної Ради України, міністерств та інших органів виконавчої влади.

6. Основною метою державних банків є кредитування інвестиційних проектів, при якому бюджетні фінансові ресурси, які є в розпорядженні кожного з цих банків, обмежено. Виходячи з цього, обґрунтовано оптимальну базову ставку кредитування такими банками суб'єктів господарювання, що зроблено на базі однопродуктової моделі оптимального розподілу обмежених фінансових ресурсів в межах галузі. Ставка відсотка по кредитах державних банків суб'єктам господарювання відповідних галузей враховує: темп приросту вкладу відповідної галузі у зростання ВВП; залишкову вартість основних фондів відповідної галузі; частку споживання у ВВП; темп приросту економічно активного населення працездатного віку, задіяного у відповідній галузі; частку галузі у ВВП країни; темп інноваційного розвитку відповідної

галузі; частка основних фондів галузі, що вибувають; темп зміни обсягів заощаджень у країні; середній термін трансформації заощаджень в інвестиції (прийнято на рівні 2 років). Автором здійснено розрахунок ставки кредитування (відповідно до наявної статистичної інформації за 2010 р.), яка склала для запропонованих: Державного аграрного банку України – 3,5 %; Державного банку капітального будівництва України – 8,3 %, Державного промислового банку України – 17,7%. Для порівняння: за цей період середня ставка кредитування підприємств агропромислового комплексу склала 13,7 %, будівельної галузі – 16,4 %, промисловості – 18,7 %.

Основні результати даного розділу дисертації опубліковано автором в роботах [127, 133, 135, 138].

Державний вищий навчальний заклад
"УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ"

State Higher Educational Institution
"UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE"

ВИСНОВКИ

У дисертації представлено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення науково-прикладної задачі, що полягає в удосконаленні науково-методичних засад та розробці практичних рекомендацій щодо створення та функціонування банків з державною участю в Україні. За результатами дисертаційного дослідження зроблено наступні висновки:

1. Автором узагальнено напрацювання вітчизняних та закордонних економістів в межах двох найбільш поширених наукових концепцій: 1) еволюційної теорії – участь держави в капіталі банків дає можливість подолання інституціональної неефективності ринку капіталу, стимулює темпи економічного зростання тощо; 2) політичної теорії – діяльність ДБ стримує розвиток добросовісної конкуренції, призводить до неефективного використання бюджетних коштів, збільшує рівень політизованості банківської системи, негативно впливає на економічне зростання та розвиток економіки. У роботі систематизовано можливі мотиви втручання держави у механізм функціонування банківської системи за трьома основними групами: 1) з метою фінансування непривабливих для приватного капіталу проєктів та вирівнювання рівнів розвитку окремих галузей; 2) політичні, ідеологічні та суспільні мотиви; 3) антикризові (з позиції необхідності підвищення фінансової стійкості банківської системи).

2. Автором встановлено відсутність термінологічної узгодженості та загальноприйнятих в міжнародній практиці критеріїв віднесення банків до складу державних банків та банків з державною участю. Так, відповідно до вітчизняного законодавства критерієм для визнання банку державним вважається лише структура його власності. Автором доведено обмеженість такого підходу та запропоновано вважати державним банком, метою діяльності якого є не отримання прибутку, а виконання функцій фінансових агентів уряду при реалізації програм соціально-економічного розвитку, в якому 100 % статутного капіталу належить органам державної влади, який в управлінні підпорядкований цим органам, рівень контролю держави над яким визначається відповідни-

ми нормативними актами. Таким чином, на відміну від існуючих підходів, автор акцентує увагу не тільки на участі держави в капіталі банку та його прямій підпорядкованості, що дає державі можливість контролювати діяльність банку, але й на принциповій відмінності мети діяльності та функцій державних і приватних банків.

3. Натомість, поняття “банки з державною участю”, на думку автора, є більш загальним. До складу банків з державною участю входять банки: 1) над активами яких органи державної влади / підприємства державного сектора економіки здійснюють прямий або опосередкований контроль; 2) в капітал яких держава входить прямо або опосередковано на постійній або тимчасовій основі в різних частках та з різних мотивів.

4. У роботі систематизовано основні проблеми, загострення яких обумовлює присутність державної власності у банківському секторі економіки, зокрема: конфлікт інтересів, який виникає при виконанні державою одночасно цілого ряду протилежних за змістом функцій; проведення банками надмірно ризикових операцій з урахуванням гарантії держави щодо компенсації збитків; зменшення рівня прозорості діяльності державних банків; наявність проявів корупції при розподілі державних фінансових ресурсів тощо. В Україні до цих проблем додається ще й невпорядкованість законодавчої бази, недовіра громадян до банків та упереджене ставлення до здатності держави відповідати по зобов'язанням державних банків, високий рівень політизованості при управлінні ними, відсутність загальнонаціональної концепції стратегічного розвитку цих банків.

5. До фінансової кризи 2008–2009 рр. частка держави у сукупному капіталі банківської системи України була досить незначною (в середньому 6,08 % протягом 1999–2008 рр.), тоді як після кризи суттєво зросла: 16,75 % в 2009 р., 22,68 % – 2010 р., 20,26 % – 2011 р. Це пов'язано з тим, що в 2009 р. з метою підтримання фінансової стійкості вітчизняної банківської системи, утримання від дефолту та відновлення платоспроможності окремих банків держава стала власником істотної участі в їх статутному капіталі або ввела тимчасові адміністрації.

6. На сьогодні в Україні відсутня об'єктивна необхідність існування державних банків у такому форматі, в якому вони перебувають зараз, внаслідок того, що вони фактично перетворилися на звичайні комерційні банки та не виконують своїх функцій в економіці (пільгове кредитування стратегічно важливих галузей, реалізація загальнонаціональних програм розвитку, фінансова підтримка вітчизняного товаровиробника, антициклічне регулювання кредитної активності, зниження трансакційних витрат на фінансовому ринку тощо). Аналіз фінансових звітів державних банків в Україні засвідчив значний рівень комерціалізації їх основної діяльності. Державні банки демонструють значно вищі рівні показників ROA та ROE, ніж приватні банки відповідної групи, хоча максимізація прибутку не повинна бути основним орієнтиром їх діяльності. Частка кредитів в активах цих банків під час кризи була значно нижчою, ніж у приватних банків, що свідчить про невиконання ними функції антициклічного регулювання кредитної активності в банківській системі. При цьому державні банки не виконують одну зі своїх основних функцій – зниження трансакційних витрат на фінансовому ринку, оскільки величина чистої процентної маржі у них значно вище, ніж у приватних банків. Вони витрачають значно менше коштів на маркетинг порівняно з приватними банками, оскільки значна частка цих витрат фактично перекладено на державу. Значний рівень кредитування цими банками імпорту споживчих товарів та послуг свідчить, що їх капітал, який фактично є власністю держави, витрачається на фінансування економік інших країн, що дестимулює економічне зростання в Україні. Таким чином, користуючись привілейованим становищем на ринку, яке їм забезпечує державна участь, Державні банки фактично перетворилися на осередки акумулювання невиправдано високих обсягів капіталу, а функціонують вони при цьому як звичайні комерційні банки. Це обумовлює необхідність кардинального перегляду концептуальних підходів до та функціонування банків з державною участю в Україні та регулювання їх діяльності.

7. У результаті досліджень Світового банку щодо впливу БДУ на розвиток національних банківських систем та економіки було сформовано декілька узагальнюючих гіпотез. Автором здійснено перевірку справедливості цих гіпотез

для України. Автор акцентує увагу на тому, що науково-методичні засади цього дослідження суттєво відрізняються від існуючих наступним: 1) розширено перелік показників, які використовувалися для перевірки гіпотез; 2) для того, щоб нівелювати вплив наслідків світової фінансової кризи на результати розрахунків, аналіз здійснено для двох часових проміжків: 1) 2002–2008 рр. – до початку процесів націоналізації проблемних банків; 2) 2002–2011 рр. – за весь період, тобто з урахуванням вимушеного зростання кількості БДУ як засобу антикризової стабілізації банківської системи України); 3) у попередніх дослідженнях частка участі держави у банківській системі вимірювалася за капіталом, тоді як автором запропоновано вимірювати її за активами. Дослідження показало, що нарощування частки державного банківського капіталу в Україні негативно впливає на якість та глибину фінансового посередництва, рівень довіри населення до банків, призводить до збільшення трансакційних витрат та рівня політизованості банківського сектора, до зниження якості кредитних портфелів банків, не впливає на обсяги кредитування приватного сектора і на темпи економічного зростання країни. Це підтверджує негативний вплив сформованої сьогодні в Україні моделі функціонування банків з державною участю на розвиток банківської системи та економіки в цілому.

8. Частку участі держави в банківській системі слід вимірювати не за капіталом, а за активами, що дозволить адекватно врахувати реальні можливості держави щодо контролю над активами банків з державною участю, потребу в чому автор пояснює принаймні трьома причинами. По-перше, при існуючих раніше вимогах до банків з боку НБУ щодо дотримання чіткого кількісного співвідношення активів та капіталу вимірювання рівня присутності держави в банківській системі за рівнем вкладеного державного капіталу було цілком обґрунтованим. В умовах, коли у вітчизняному нормативно-правовому полі існує лише вимога до адекватності капіталу банків, для більшості банків можна стверджувати про розбіжність їх часток у банківській системі, що вимірюються за капіталом та активами. По-друге, відповідно до законодавства участь держави у статутному капіталі банку у розмірі 50 % + 1 акція фактично забезпечує повний

контроль держави над активами цього банку, тому індикатори участі держави в діяльності такого банку, виміряні за активами та капіталом, будуть суттєво відрізнятися. По-третє, в банках з тимчасовою адміністрацією держава (через Фонд гарантування вкладів фізичних осіб) отримує право повного та виключного управління ними. Тому хоча формально частка капіталу цих банків не переходить у власність держави, її контроль над активами цих банків стає повним. Тенденції щодо зміни частки держави в банківській системі України, оціненої за активами та капіталом, в цілому співпадають, але абсолютні значення цих показників суттєво відрізняються, особливо в докризовий період (так, частка держави в активах банківської системи дорівнювала (%): у 2002 р. – 12,71; 2003 р. – 10,42; 2004 р. – 9,13; 2005 р. – 10,79; 2006 р. – 9,97; 2007 р. – 9,00; 2008 р. – 12,03; 2009 р. – 17,88; 2010 р. – 17,69; 2011 р. – 17,69).

9. Автором зроблено висновок про відсутність об'єктивної необхідності існування державних банків України в такому форматі, в якому вони перебувають зараз, внаслідок їх фактичного перетворення на звичайні комерційні банки та невиконання ними своїх функцій в економіці. Розроблено концептуальну схему реформування банків з державною участю в Україні, обґрунтовано сутність, цільове призначення та механізм функціонування всіх типів БДУ. На сьогодні в Україні актуальним є створення двох груп банків з державною участю: постійно діючі (державні банки та підконтрольні державі банки) та тимчасово діючі (банки з тимчасовою адміністрацією, санаційні банки, націоналізовані банки). Банки з незначною участю держави, які сьогодні створюються як на постійній, так і на тимчасовій основі, після закінчення реформи мають залишитися лише у другій групі, а підконтрольні державі банки – взагалі припинити своє існування.

10. Автором систематизовано результати реалізації економіко-математичних моделей, побудованих вітчизняними та закордонними фахівцями, а також авторитетними міжнародними аналітичними агенціями та фінансовими інститутами, в яких на прикладі різних країн світу в різні періоди було формалізовано вплив державного капіталу в банківській системі на розвиток націо-

нальних економік. Аналіз показав, що такі дослідження часто дають абсолютно протилежні результати. Причину цього автор вбачає в тому, що вибірка країн в цих моделях формується переважно з урахуванням розбіжностей у масштабах державної участі та рівнях економічного розвитку країн. Доведено помилковість такого підходу, оскільки він не враховує специфіки побудови фінансового сектора в цих країнах та функцій, які виконують державні банки. Запропоновано при проведенні таких досліджень групувати країни, виходячи з того, за яким принципом в них функціонують державні банки: 1) на загальних засадах з іншими банками, здійснюють той самий перелік операцій, але в деяких випадках орієнтовані на обслуговування окремих секторів економіки; 2) займають абсолютно відокремлене місце у банківській системі, виконують виключно функції фінансових агентів уряду при реалізації загальнонаціональних програм соціально-економічного розвитку, перелік операцій та цільові орієнтири таких банків та приватних банків суттєво відрізняються. У більшості країн, де держава має частку у капіталі банків, вони створені та функціонують за першим принципом. Автор спирався на результати досліджень фахівців МВФ та Світового банку, які довели негативний вплив державних банків на економічне зростання та рівень розвитку національних економік в цих країнах. На шляху до формування національних банківських систем за другим принципом сьогодні знаходяться Росія, Бразилія та Індія, але діяльність державних банків в цих країнах суттєво реформується. Єдиною країною, де ще з 1990-х років такі банки функціонують за другим принципом в чистому вигляді, є Китай.

11. Автором розглянуто переваги та недоліки побудови системи ДБ в Україні за двома альтернативними сценаріями: 1) система з декількома такими банками, що спеціалізуються на обслуговуванні різних напрямків економічної діяльності; 2) один універсальний державний банк. За результатами аналізу галузевих диспропорцій в економічному розвитку України, середньої рентабельності окремих напрямків економічної діяльності, галузевих аспектів формування кредитних портфелів банків, а також пріоритетних напрямків соціально-економічного розвитку національної економіки, запропоновано до складу держав-

них банків України включити такі банки: Державний ощадний банк України; Державний експортно-імпорتنний банк України; Державний промисловий банк України; Державний аграрний банк України; Державний банк капітального будівництва України; Державний банк національного розвитку України. В роботі обґрунтовано доцільність створення та функції кожного з цих банків, визначено основні завдання та пріоритетні напрямки їх роботи, розроблено перелік пропозицій щодо реформування вітчизняної нормативно-правової бази для забезпечення їх діяльності.

12. Розроблено науково-методичний підхід до оцінювання оптимальної ставки кредитування державними банками суб'єктів господарювання відповідних галузей на базі однопродуктової моделі оптимального розподілу обмежених фінансових ресурсів в межах галузі. За розрахунками відповідно до наявної статистичної інформації для 2010 р. ця ставка склала: для Державного аграрного банку України – 2,8 %; для Державного банку капітального будівництва України – 8,4 %, для Державного промислового банку України – 17,7 %.

13. Особливої актуальності набуває розробка та затвердження в Україні загальнонаціональної концепції розвитку банків з державною участю, яка б передбачала кардинальний перегляд стратегічних орієнтирів існуючих державних банків та створення ряду нових з огляду на необхідність подолання існуючих диспропорцій в рівнях економічного розвитку різних секторів вітчизняної економіки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Азаренкова Г. М. Фінансові потоки в системі економічних відносин / Г. М. Азаренкова – Х. : ВД «ІНЖЕК», 2006. – 328 с.
2. Азаренкова Г. Стан фондового ринку в Україні / Г. Азаренкова // Економіка України. – 2004. – № 3. – С. 27–33.
3. Азаренкова Г. Теоретичні та методологічні передумови управління фінансовими потоками / Г. Азаренкова // Вісник Української академії банківської справи. – 2002. – № 1. – С. 47–50.
4. Бабаев С. С. Государственные банки как источники финансовых ресурсов предприятий: Мировой опыт // Финансы. – 2007. – № 6. – С. 34-37.
5. Бабаев С. С. Какой банк можно назвать государственным // Деньги и кредит. – 2007. – №7. – С. 58-62.
6. Банковская система Китая: современное состояние [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.uglc.ru/china-yuan/banking.htm>. – Название с экрана.
7. Бараулина А. Банк ищет хозяина [Текст] / А. Бараулина // Ведомости. – 2007. – №36. – С. 25-28.
8. Бараулина А. Банк для своих [Текст] / А. Бараулина // Ведомости. – 2009. – № 79. – С. 57-59.
9. Барлтроп К. Организация работы в банках: в 2-х томах / К. Барлтроп, Д. МакНотон ; [пер. с англ.] – М. : Финансы и статистика, 2002. – Т.2. – 256 с.
10. Беседін В. Ф. Актуальні проблеми розвитку економіки України: Колект. монографія «Ринкова трансформація економіки України: проблеми регулювання» / В.Ф. Беседін. – К.: НДЕК, 2005. – С. 28–59.
11. Білик О. І. Основні принципи формування заощаджень в Україні / О.І. Білик // Вісник УАБС . – 2004. - № 2 (17). – С. 31-35.

12. Бланк И. А. Управление денежными потоками / И. А. Бланк – К. : Ника-Центр, Эльга, 2002. – 736 с.
13. Брігхем Е. Ф. Основи фінансового менеджменту / Брігхем Е. Ф. ; [пер. с англ.] – К. : ВАЗАКО Молодь, 1997. – 1000 с.
14. Бромович М. Анализ экономической эффективности капиталовложений / Бромович М. ; пер. с англ. – М. : ИНФРА-М, 1996. – 432 с.
15. Бусыгин В. П. Микроэкономика. Третий уровень / В. П. Бусыгин, Е. В. Желободько, А. А. Цеплаков. – СПб. : Питер, 2003. – 702 с.
16. Бутинця Ф. Аналіз діяльності комерційного банку : навч. посіб. / Ф. Ф. Бутинця, А. А. Герасимовича. - Мін-во освіти і науки України. – Житомир : Рута, 2001. – 384 с.
17. Валдайцев С. В. Оценка бизнеса и инновации / Валдайцев С. В. – М. : Филинь, 1997. – 336 с.
18. Валдейцев С. В. Оценка бизнеса: учебник / Валдейцев С. В. – [2-е издание, перераб. и доп.]. – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2004. – 360с.
19. Васильева Т. А. Система оцінки вартості банківського бізнесу: сутність, складові, взаємозв'язок між елементами / Т. А. Васильева, С. В. Леонов, Д. В. Олексіч // Механізм регулювання економіки. - № 2. – 2009. - С. 136-141.
20. Васюренко О. В. Банківський менеджмент / О. В. Васюренко // – К. : Видавничий центр "Академія", 2001. – 320 с.
21. Васюренко О. В. Современные методы управления банковскими ресурсами / О. В. Васюренко. – Харьков : «Гриф», 1997. – 392 с.
22. Васюренко О. Ціна кредитних ресурсів як ключова складова системи управління кредитним ризиком / О. Васюренко, В. Подчесова // Банківська справа. – 2008. – № 1. – С. 28–34.
23. Верников А. В. Доля государственного участия в банковской системе России / А. В. Верников // Деньги и кредит. – 2009. – №11. – С. 4-14.

24. Верников А. В. Рыночная доля банков с государственным участием в России / А. В. Верников // MPRA Paper No.17897, University Library of Munich, October 2009.
25. Версаль Н.І. Інституційна структура кредитної системи / Н.І. Версаль // Фінанси України. – 2002. - №11. – С. 95 – 99.
26. Вісник Національного банку України №1 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36639>. – Назва з екрану.
27. Вісник Національного банку України №1 2004 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36650>. – Назва з екрану.
28. Вісник Національного банку України №1 2005 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=36661>. – Назва з екрану.
29. Вісник Національного банку України №1 2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=42480>. – Назва з екрану.
30. Вісник Національного банку України №1 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=44379>. – Назва з екрану.
31. Вісник Національного банку України №1 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/474767/>. – Назва з екрану.
32. Вісник Національного банку України №1 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/296481/>. – Назва з екрану.
33. Вісник Національного банку України №1 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/463401/>. – Назва з екрану.
34. Вісник Національного банку України №1 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.twirpx.com/file/625034/>. – Назва з екрану.
35. Вовчак О. Д. Банківська справа : навчальний посібник / О.Д. Вовчак, Н.М. Руцишин — Львів: „Новий світ - 2000”, 2008. — 560 с.

36. Габбард Р. Глен.Гроші, фінансова система та економіка: Підручник / Пер. з англ.; Наук. ред. пер. М. Савлук, Д. Олесевич. – К.: КНЕУ, 2004. – 889 с.
37. Галасюк В. Влияние экономических рисков на стоимость активов и компаний/ В. Галасюк, В. Галасюк //Финансовая консультация. - 2008. - N 9. - С.12-22
38. Гладких Д. Основні показники фінансової стабільності банківської установи / Д. Гладких // Вісник НБУ. – 1999. – № 9 – С. 20–23.
39. Глушкова Е. А. Банки с государственным участием в системе финансового посредничества на современном этапе : автореф. дис. на соискание ученой степени канд. экон. наук : спец. 08.00.10 «Финансы, денежное обращение и кредит» / Глушкова Екатерина Александровна. – Москва, 2011. – 26 с.
40. Глушкова Е. А. Границы государственного сектора в банковской системе // Банковское дело. – 2009. – №8. – С. 34-37.
41. Гольцова С. М. Організаційно-методичні аспекти визначення справедливої вартості активів підприємства / С. М. Гольцова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : збірник тез доповідей XI Всеукраїнської науково-практичної конференції (30 - 31 жовтня 2008 р.) у 2-х т. - Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ". - 2008. – Т. 2. - С. 10-11.
42. Госбанки озолотятся / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lf.rbc.ru/news/potreb/2007/12/26/34840.shtml>. – Назва з екрану.
43. Гринів Л.С. Національна економіка / Л. С. Гринів, М. В. Кічурчак // Львів : Магнолія 2006, 2009. - 464 с.
44. Гриценко Р. А. Современные модели и тенденции банковского надзора / Р. А. Гриценко // Финансы Украины. – 2002. – №4. – С. 48–52.
45. Грушко В. І. Управління фінансовими ризиками / В. І. Грушко, О. І. Пилипченко, Р. В. Пікус. – Київ : Інститут економіки та права «Крок», 2000. – 168 с.

46. Грюнинг Хенни ван. Управление кредитными рисками [Текст] / Х. ван Грюнинг, С. Брайович-Братанович // Банковский менеджмент. – 2008. – № 1. – С. 34-44.
47. Дамодаран А. Инвестиционная оценка. Инструменты и методы оценки любых активов / А. Дамодаран. - пер. с англ. – [4-е изд.]. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 1340 с.
48. Дані фінансової звітності банків України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=102699>. – Назва з екрану.
49. Довгань Ж. Банківський капітал: суть і значення / Ж. Довгань // Вісник НБУ. – 1998. – № 7. – С. 18–20.
50. Довгань Ж. М. Оптимізація ресурсної бази комерційного банку / Ж. М. Довгань // Фінанси України. – 2001. – № 6. – С. 128–136.
51. Довгань Ж. М. Управління власним капіталом комерційного банку / Ж. М. Довгань // Вісник НБУ. – 1999. – № 8. – С. 47–49.
52. Дук І. В. Роль державних банків в системах багатьох країн світу та Україна / І. В. Дук // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки: Економічні науки: Серія «Облік і фінанси». – Вип. 7(25). – 2010.
53. Ерпылева Н. Ю. Международное банковское право : учеб. пособ. / Н. Ю. Ерпылева. – М. : Форум – ИНФРА – М, 1998. – 264 с.
54. Ершов М. О стереотипах в экономической политике / М. Ершов. – Вопросы экономики. – 2001. – № 12. – С. 12.
55. Ефременко Е.С. Проблема оценки реальной стоимости банковских акций при реорганизации коммерческих банков/ Е. С. Ефременко // Банківська система України: теорія і практика становлення: В 2 т. Т.2. - С. 626-629.
56. Єпіфанов А.О. Грошово-кредитна політика в Україні: тенденції та перспективи / А.О. Єпіфанов, В.І. Міщенко, Н.І. Гребеник // Фінанси України. – 2000. - № 9. – С. 11 – 18.

57. Жуковська Х. Наявність і значення державного капіталу в банківській системі Польщі / Х. Жуковська, М. Жуковський // У кн.: Еволюція банківської системи Польщі / За ред. М. Жуковського. – Видавництво університету Марії Кюрі-Складовської, Люблін, 2006. – 335 с.

58. Заблоцький Б.Ф. Національна економіка : Підручник. [Текст] / Б. Ф. Заблоцький// Львів : Новий Світ-2000, 2009. - 582 с.

59. Захаров А.Н. Банки развития как гарантийная поддержка отечественных производителей [Текст] / А.Н. Захаров / МГИМО (У) МИД России) // Мировое и национальное хозяйство. – 2010. - № 1(12).

60. Злупко С. М. Економічна думка України: Навч. пос. – Львів: ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – 496 с.

61. Исследование информационной прозрачности банков Украины в 2010 г.: Ухудшение прозрачности на фоне финансовых трудностей при несовершенстве информационной среды [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://www.standardandpoors.ru/>. – Название с экрана.

62. Івасів І. Б. Управління вартістю банку : Монографія. – К. : КНЕУ, 2008. – 288 с.

63. Івасів І. Б. Економічна модель аналізу результативності управління в контексті вартісно-орієнтованого банківського менеджменту / І. Б. Івасів // Фінанси, облік і аудит. - 2009. - № 14. - С. 88-101.

64. Івасів І. Б. Різновиди оцінки банківського капіталу та їх місце в управлінні та регулюванні банківської діяльності / Івасів І.Б. // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. — Суми : ВВП «Мрія-1» ЛТД : УАБС, 2004. – Т. 11. – С. 121-123.

65. Івасів І. Б. Відносини з інвесторами в системі сучасного банківського менеджменту / Івасів І. Б. // Формування ринкової економіки : зб. наук. праць. — К.: КНЕУ, 2007. – Вип. 17. – С. 279-289.

66. Івасів І. Б. Кількісні і якісні аспекти відкритості та прозорості банків / Івасів І. Б. // Фінанси, облік та аудит : наук. зб. – К.: КНЕУ, 2006. – Вип. 7. – С. 60–70.

67. Івасів І. Б. Консолідаційні процеси в банківській системі України / І. Б. Івасів, Р. В. Корнилюк // Економіка та підприємництво : зб. наук. праць молодих учених та аспірантів. – К.: КНЕУ, 2006. – Вип. 16. – С. 142–152.
68. Івасів І. Б. Транспарентність банківської діяльності / Івасів І. Б. // Фінанси, облік та аудит : наук. зб. – К. : КНЕУ, 2005. – Вип. 6. – С. 55–66.
69. Івасів І. Б. Філії зарубіжних банків як форма експансії іноземного банківського капіталу / Івасів І. Б. // Економіка та підприємництво : зб. наук. праць молодих учених та аспірантів ; відп. ред. С.І. Дем'яненко. – К.: КНЕУ, 2007. – Вип. 18. – С. 145–151.
70. Івасів І. Б. Філософія прозорості банківського бізнесу / Івасів І. Б. // Фінанси, облік та аудит : наук. зб. – К.: КНЕУ, 2006. – Вип. 8. – С. 76–84.
71. Інформація про власників істотної участі у банках України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=51343>. – Назва з екрану.
72. Канторович Л. В. Об исчислении нормы эффективности на основе однопродуктовой модели развития хозяйства / Л. В. Канторович, Альб Л. Вайнштейн // Экономика и математические методы, 1967. – Т. III. Вып. 5. – С. 697 – 710 с.
73. Карчева Г. Рейтингові оцінки надійності банків та їх роль у підвищенні капіталізації банківської системи / Г. Карчева, А. Камінський, О. Юрчук // Вісник НБУ. – 2003. – №2. – С. 45–48.
74. Клапків М. С. Страхування фінансових ризиків : монографія / М. С. Клапків. – Тернопіль : Економічна думка, Карт-бланш. – 2002. – 570 с.
75. Ковалев А.П. Оценка стоимости активной части основных фондов/ А. П. Ковалев. - М.: Финстатинформ, 1997. - 175 с.
76. Ковалев В.В. Методы оценки инвестиционных проектов/ В. В. Ковалев. - М.: Финансы и статистика, 1998. - 144 с.
77. Колесников А. Яке майбутнє Ощадбанку [Текст] / А. Колесников // Урядовий кур'єр. – 1997. – 24 червня. – С. 8.

78. Колодізев О. В. Фінансовий менеджмент у банках: концептуальні засади, методологія прийняття рішень у банківській сфері : навч. посіб. / О. В. Колодізев, І. М. Чмутова, І. О. Губарева – Х. : ІНЖЕК, 2004. – 408 с.

79. Костогриз В. Г. Національні заощадження: складові та динаміка в Україні / В. Г. Костогриз, М. І. Макаренко // Розвиток соціально-економічних відносин в умовах трансформації економіки України: Матеріали I міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (17-19 травня 2007р.) - Хмельницький: Інститут економіки та управління. – 2007. – Том 3. – 218 с. – С. 26-28.

80. Костогриз В. Г. Теоретичні та прикладні аспекти взаємодії банківського та реального сектору економіки / В. Г. Костогриз // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Євроінтеграційний курс України: фінансовий вимір: збірник наукових праць; У 2-х ч. / НАН України. Інститут регіональних досліджень; редкол. відп. ред. акад. НАН України М.І. Долішній. – Львів, 2006. – Вип. 3 (LIX). – Ч. 1. – 444 с. – С. 407–413.

81. Костюченко О. А. Банківське право навч. посіб. / О. А. Костюченко ; 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: МАУП, 2000. – 240 с.

82. Крамаренко Г. О. Стан фінансового сектора України в умовах ринкової трансформації економіки / Г. О. Крамаренко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. пр. Т. 14. – Суми : УАБС НБУ, 2005. – С. 11–18.

83. Крамаренко Г. О. Реалізація Базельських рекомендацій як фактор підвищення ефективності Української банківської системи / Г. О. Крамаренко, Т. М. Болгар // Сучасні тенденції розвитку банківської системи та фінансових ринків : зб. наук. пр. Т. 1 за матеріалами III Міжнародної науково-практичної конференції. – Дніпропетровськ : Наука і освіта, 2006. – С. 88–93.

84. Криклій О. А. Управління прибутком банку : монографія / О. А. Криклій, Н. Г. Маслак. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008. – 136 с.

85. Кротюк В. Базель II: нова концептуальна редакція Базельської угоди про капітал / В. Кротюк, О. Куценко // Вісник Національного банку України (укр.). – 2006. – № 3. – С. 2–6.

86. Круш П. В. Національна економіка: регіональний та муніципальний рівень: Підручник / П. В. Круш, О. О. Кожемяченко // К.: ЦУЛ, 2011. – 320 с.

87. Кудлак В., Кудлак Г. Ринкові реформи М.Х. Бунге на посаді Міністра фінансів Російської імперії (кінець XIX ст.) // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 1. – С. 100-108.

88. Кузнецова А. Я. Фінансові механізми стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності : монографія. – Л.: Львів. банків. ін.-т НБУ, 2004. – 279 с.

89. Кузнецова А. Я. Фінансування інвестиційно-інноваційної діяльності : монографія. – Л.: Львів. банків. ін.-т НБУ, 2005. – 320 с.

90. Кулик О. Банківська система на шляху реформи / О. Кулик // Урядовий кур'єр. – 2003. - №87. – С. 8.

91. Куц К. Германия скупает банки [Електронний ресурс] / К. Куц // Южно-германский вестник. – 2009. – № 2. – Режим доступу: www.bundesbank.de/statistik/statistik_banken_tabellen.een.php. – Назва з екрану.

92. Кяран У. Ключові фінансові показники. Аналіз та управління розвитком підприємства / У. Кяран : пер. з англ. — К. : Всеуито ; Наук. думка, 2001. – 367 с.

93. Лаврушин О.И., Валенцева Н.И. Банковские риски – М.: КНОРУС, 2007. - 232 с.

94. Лаврушин О.И., Афанасьева О.Н., Корниенко С.Л. Банковское дело. Современная система кредитования. – М.: КноРус, 2009. — 264 с.

95. Ларионова И. В. Стабильность банковской системы в условиях переходной экономики : дис. ... д-ра экон. наук: 08.00.10 / Ларионова И. В. – Москва, 2001. – 419 с.

96. Ларионова И. В. Стабильность банковской системы в условиях переходной экономики : автореф. дис. на соиск. уч. ст. д-ра экон. Наук : 08.00.10 «Финансы, денежное обращение и кредит» / Ларионова И. В. – Москва, 2001. – 36 с.

97. Леонов С. В. Особенности инновационной деятельности в условиях трансформационной экономики Украины // Потенциал инновационного развития предприятия: Монография / Под. ред. д.э.н., проф. С.Н. Козьменко – Сумы: Деловые перспективы, 2005. – С. 65-74.

98. Леонов С. В. Проблеми та перспективи використання інвестиційного потенціалу банківської системи в забезпеченні соціально-економічного розвитку міста / Леонов С.В. // Системний підхід до інвестиційного забезпечення соціально-економічного розвитку міста / Монографія / за заг. редакцією д-ра экон. наук А. О. Єпіфанова та д-ра экон. наук Т. А. Васильєвої ; [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, О. Ф. Ба-лацький та ін.]. – Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009 – 270 с.

99. Лобозинська С. М. Методологічні аспекти дослідження державного регулювання банківської системи в контексті світової та вітчизняної світової думки / С. М. Лобозинська // Науковий вісник НЛТУ України: Збірник науково-технічних праць. – Львів: НЛТУ України. – 2007. – Вип.17.6. – С. 180-187.

100. Макаренко М. І. Процентна політика Національного банку України в контексті глобалізаційних викликів / М.І. Макаренко // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. Фінансовий ринок України: глобалізація та євроінтеграція (Збірник наукових праць) / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; Редкол.: Відп. ред. Є.І.Бойко. – Львів, 2008. – Вип. 1 (69). – С. 287-292.

101. Макаренко М. І. Стратегія інфляційного таргетування в грошово-кредитній політиці держави: Монографія / М.І. Макаренко, І.І. Д'яконова, Ф.О. Журавка та ін. – Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2008.– 108 с.

102. Мамонтов А. Государство в банках: зло или благо? [Текст] / А. Мамонтов // Национальный банковский журнал. – 2005. – № 12. – С. 24.
103. Матовников М. Надежность банка тесно связана со структурой его акционерного капитала / М. Матовников. – М.: Центр экономического анализа-Интерфакс ЦЭА. – 2002. – 23 с.
104. Маслак Н. Г. Проблеми капіталізації банківської системи України / Н. Г. Маслак // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 11. – С. 31–39.
105. Маслак Н. Г. Оцінка вартості капіталу банку: методика та методологія / Н. Г. Маслак // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. Т. 17. – С.167-178.
106. Мельник Т. М. Оцінка інвестиційної привабливості корпоративних цінних паперів : дис. ... канд. екон. наук : спец. 08. 04. 01 / Мельник Т. М. - Суми, 2001. - 240 с.
107. Мендрул А. Г. Методологические особенности оценки стоимости предприятий в условиях экономической трансформации / А. Г. Мендрул // Государственный информационный бюллетень о приватизации. – 2002. – № 9. – С. 56–59.
108. Мертенс О. Ефективність банківської системи України / О. Мертенс, Дж. Урга // Банківська справа. – 1999. – №6. – С. 29–36.
109. Мигулин П. П. Реформа денежного обращения в России и промышленный кризис (1893 - 1902 г.) – Харьков, 1992 г. – 321 с.
110. Микерин Г. И. Международные стандарты оценки / Г. И. Микерин, Н. В. Павлов. – М. : Интерреклама, 2003. – 384 с.
111. Милль Дж. С. Основы политической экономии с некоторыми приложениями к социальной философии / Дж. С. Милль – М. : ЭКСМО.– 2007. – 1040 с.
112. Михайлюк О. Н. Мониторинг эффективности кредитования юридических лиц / О. Н. Михайлюк // Финансы и кредит. – 2007. – № 32. – С. 30-39.

113. Міщенко В. І. Центральні банки: організаційно–правові засади / В. І. Міщенко, В. Л. Кротюк. – К. : Знання, 2004. – 372 с.
114. Мищенко А. В. Методология управления кредитным риском и оптимальное формирование кредитного портфеля / А. В. Мищенко, А. С. Чижова // Финансовый менеджмент. – 2008. – № 1. – С. 91-105.
115. Мороз А. М. Національний банк і грошово–кредитна політика : підруч. / ред. А. М. Мороз. – К. : КНЕУ, 1999. – 190 с.
116. Науменко В. Спроба оцінити надійність / В. Науменко // Вісник НБУ. – 1998. – №4. – С. 35–38.
117. Нашекин А. Б. Ментальный капитал банка / А. Б. Нашекин, В. А. Зинкевич, С. С. Насибян, В. Н. Черкашенко // Банковское дело. - 2008. - № 1.- С. 69-76
118. Німецький уряд схвалив документ щодо націоналізації банків // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.radiosvoboda.org/articlprintview/1495199.html. – Назва з екрану.
119. Олексич Д. Проблемы расчета денежного потока банковского бизнеса / С. Леонов, Д. Олексич // Бизнес Информ. – 2007. – № 12(2). – С. 141–144.
120. Олексич Д. Визначення вартості капіталу банківського бізнесу / Д. Олексич // Наука й економіка. – 2008. – № 1(9). – С. 261–265.
121. Олексич Д. Комплексний підхід до оцінки вартості банківського бізнесу / Д. Олексич // Збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції до 30-ти річчя факультету банківського бізнесу Тернопільського національного економічного університету. – Тернопіль : Астон, 2008. – С. 78–79.
122. Олексич Д. Проблеми розрахунку величини грошового потоку у банківській сфері / Д.Олексич, К. Д'яконов // Розвиток фінансово-кредитної системи України: здобутки, проблеми, перспективи : Тези доповідей III Всеукраїнської науково-практичної конференції аспірантів та молодих вчених (25-26 жовтня 2007р.) / ред. Б. І. Пшик. – Львів : ЛІБС УБС НБУ, 2007. – С. 200–202.

123. Олексіч Д. В. Банківський бізнес як предмет визначення вартості [Електронний ресурс] / Д. В. Олексіч // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України. - 2006. - Т. 17. - С. 311-318. http://www.lib.academy.sumy.ua/library/Article%5COleksich_2.pdf. – Назва з екрану.

124. Олексіч Д. В. Механізм урахування впливу ризиків на оцінку фінансових інструментів за допомогою бета-коефіцієнта [Текст] / Д. В. Олексіч, К. М. Д'яконов // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Вип. 22. – Ч. 2. – С. 127-130.

125. Оніщенко В.В. Аналіз діяльності державних банків в Україні / В.В.Оніщенко // Вісник Сумського державного університету. – 2012. – № 2. – С. 188-196.

126. Оніщенко В. В. Аналіз макроекономічних чинників ціноутворення на банківські кредити в Україні / В.В.Оніщенко, О. В. Котляревський // Науковий Вісник ДДМА – 2010. – № 1(6Е). – С. 318-322

127. Оніщенко В. В. Вибір оптимального методу трансфертного ціноутворення в комерційному банку України [Електронний ресурс] / В. В. Оніщенко, О. В. Котляревський // IX Всеукраїнська науково-практична конференція «Інноваційний потенціал української науки - XXI сторіччя» (27-31 грудня 2010 р.) – Режим доступу: <http://nauka.zinet.info/9/kotlyarevsky.php>. – Назва з екрану.

128. Оніщенко В. В. Галузеві аспекти формування кредитної політики державних банків в Україні / В.В.Оніщенко // Збірник наукових праць УАБС НБУ. – 2012 р. – Випуск 35. – С. 362-367.

129. Оніщенко В. В. Державні банки на фінансовому ринку: узагальнення світового досвіду та вітчизняні реалії / В. В. Оніщенко // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції (26–27 травня 2011 р.) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської

справи Національного банку України». – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2010. – Т. 2. – С. 190-191.

130. Оніщенко В. В. Державні банки як інструмент протидії експансії іноземного капіталу в банківській системі України / В.В.Оніщенко // Механізм регулювання економіки. – 2011. – №4. – С. 230-234.

131. Оніщенко В. В. Державні інвестиційно-інноваційні банки: проблеми та перспективи функціонування / Т. А. Васильєва, В. В.Оніщенко // Науковий вісник: Фінанси, банки, інвестиції. – 2011. – №3. – С.58-63.

132. Оніщенко В. В. Комплексна модель рейтингування банків України за рівнем їх надійності / А. К. Титаренко, В. В. Оніщенко // Науковий вісник ДДМА. – 2011. – №2 (8Е) – С. 309-315.

133. Оніщенко В. В. Маркетинговий аналіз конкурентоспроможності державних банків / В. В.Оніщенко // Менеджмент і маркетинг інновацій. – 2011. – № 4. – С.166-172.

134. Оніщенко В. В. Оцінка вартості банківського бізнесу як економічна категорія / В. В. Оніщенко // Вартість банківського бізнесу : монографія / [А.О.Єпіфанов, С.В.Леонов, Й.Хабер та ін.]; за заг. ред. д-ра екон. наук А. О. Єпіфанова та д-ра екон. наук С.В.Леонова. – Суми: ДВНЗ “УАБС НБУ”. – С. 163-165.

135. Оніщенко В. В. Порівняння методик рейтингування банків України (на прикладі АТ «Ощадбанк») / А. К. Титаренко, В. В.Оніщенко // Materialy VII Miedzynarodowej naukowii-praktycznej konferencji «Nauka: teoria i praktyka – 2011» (07 – 15 sierpnia 2011 roku). – Volume 1. Ekonomiczne nauki. : Przemysl, Nauka i studia – S. 6-9.

136. Оніщенко В. В. Розвиток методичних засад побудови рейтингів банків / А. К. Титаренко, В. В. Оніщенко // Materialy VII Mezinarodni vedecko-prakticka konference “Aplikovane vedecke novinky – 2011”. – Dil 1. Ekonomicke vedy. – Praga : Publishing House “Education and Science” – S. 15–17.

137. Оніщенко В. В. Розвиток мотиваційних інструментів держави щодо участі банків у інноваційних процесах / В. В. Оніщенко, Ж. М. Довгань, Я. О. Гусев // Соціально-економічна мотивація інноваційного розвитку регіону : монографія / за заг. ред. д-ра екон. наук, професора О.В.Прокопенко. – Суми: Вид-во СумДУ, 2012. – С.251-257.

138. Оніщенко В. В. Сучасний стан та перспективи розвитку державних банків в Україні (на прикладі ВАТ "Ощадбанк") / В. В. Оніщенко // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : Збірник наукових праць УАБС НБУ. – 2010. – Випуск 30. – С. 289-294.

139. Оніщенко В. В. Узагальнення науково-методичних підходів до управління ризиками банківської діяльності / В.В.Оніщенко, Я.О.Гусев // Управління ризиками банків : монографія у 2-х томах. Т. 1. Управління ризиками базових банківських операцій / [А. О. Єпіфанов, Т. А. Васильєва, С. М. Козьменко та ін.] / за ред. д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова та д-ра екон. наук, проф. Т. А. Васильєвої. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. – 283 с. – С. 37-50.

140. Оніщенко В. В. Функціональне навантаження державних банків в економічній системі: проблеми та перспективи / В.В.Оніщенко, К.Ю.Тверітін // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : збірник тез доповідей VII Міжнародної науково-практичної конференції (24–25 травня 2012 р.) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2012. – Т. 2. – С. 143-144.

141. Оніщенко В. В. Функціонування державних фінансово-кредитних установ в банківській системі України / В. В. Оніщенко // Фінансово-кредитна система України в умовах інтеграційних та глобалізаційних процесів : Матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та аспірантів (19-20 квітня 2012 р.) – Черкаси: ЧІБС УБС НБУ, 2012. – С. 251-252.

142. Основні показники діяльності банків України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=36807&cat_id=36798. – Назва з екрану.

143. Дані фінансової звітності банків України [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=102699>. – Назва з екрану.

144. Ощадбанк. Річний звіт 2005 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.oschadnybank.com/upload/iblock/d50/d5051558dc4dcfad2e6e5343abb136f0.pdf>. – Назва з екрану.

145. Ощадбанк. Річний звіт 2006 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.oschadnybank.com/upload/iblock/4ed/4edbff54b1b61e798075a2fd69e40107.pdf>. – Назва з екрану.

146. Ощадбанк. Річний звіт 2007 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.oschadnybank.com/upload/iblock/69f/69f26fd2d21749bc335555c144281167.pdf>. – Назва з екрану.

147. Ощадбанк. Річний звіт 2008 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.oschadnybank.com/upload/iblock/d86/d8697acd659923ab6f0d73be80be0915.pdf>. – Назва з екрану.

148. Ощадбанк. Річний звіт 2009 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.oschadnybank.com/upload/iblock/002/0020646e138c6dd80f22d7bccb207c51.pdf>. – Назва з екрану.

149. Ощадбанк. Річний звіт 2010 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.oschadnybank.com/upload/iblock/486/4864332460aaasa768c60719ece8fc7.pdf>. – Назва з екрану.

150. Ощадбанк. Річний звіт 2011 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.oschadnybank.com/upload/iblock/e21/e216fecfa111f6fbe2e8c9f005c9cc7d.pdf> – Назва з екрану.

151. Пасічник В. В. Банківський нагляд правові засади та проблеми здійснення / В. В. Пасічник ; ред. А. О. Селіванова. – К. : Ін Юре, 2000. – 238 с.

152. Платонова В. Банковское дело: стратегическое руководство / В. Платонова, М. Хиггинса. – М. : Консалтбанкир, 2001. – 181 с.
153. Проект Закону України «Про санаційний банк» [Електронний ресурс] / – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JF6MI00A.html. – Назва з екрану.
154. Пишний А. Г. Правовий статус державних банків в Україні : дис. ... канд. юрид. наук за спец. 12.00.07 / Пишний А. Г. – Київ, 2008. – 250 с.
155. Примостка Л.О. Фінансовий менеджмент у банку: підручник / Л.О. Примостка — К.: КНЕУ, 2004. – 468 с.
156. Про банки і банківську діяльність : закон України від 07.12.2000 р. № 2121–III // Офіційний вісник України. – 2001. – № 1–2. – Ч. 1. – С. 1–52.
157. Про Національний банк України : закон України від 20.05.1999 р. № 679–XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 29. – С. 570–592.
158. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]: закон України від 12 липня 2001 року із змінами, внесеними згідно із Законом N 3201-IV (3201-15) від 15.12.2005 – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.
159. Пухтаєвич Г. О. Аналіз національної економіки: Навч. посіб. / Г. О. Пухтаєвич // К.: КНЕУ, 2005. – 254 с.
160. Річний звіт Національного банку України 2005 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=42901>. – Назва з екрану.
161. Річний звіт Національного банку України 2006 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=47494>. – Назва з екрану.
162. Річний звіт Національного банку України 2007 – [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=52855>. – Назва з екрану.

163. Річний звіт Національного банку України 2008 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=66437>. – Назва з екрану.
164. Річний звіт Національного банку України 2009 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=66438>. – Назва з екрану.
165. Річний звіт Національного банку України 2010 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=77106>. – Назва з екрану.
166. Роуз Питер С. Банковский менеджмент / С. Роуз Питер ; пер. с англ. со 2-го изд. – М. : Дело, 1997. – 768 с.
167. Савинский С. П. Банки развития Китая [Текст] / С. П. Савинский, Д. А. Смахпин // Деньги и кредит. – 2007. – № 5. – С. 63-68.
168. Сайкевич О. П. Українські економісти другої половини ХІХ ст. - початку ХХ ст. про необхідність державного регулювання банківської системи країни // Банківська справа. – 2002. – №3. – С. 77-80.
169. Сало І. В. Розвиток монетарної політики Національного банку України / І. В. Сало // Вісник Української академії банківської справи. – 2006. – № 1. – С. 9–17.
170. Сало І. В. Фінансовий менеджмент банку : навч. посіб. / І. В. Сало, О. А. Криклій. – Суми : Університетська книга, 2007. – 314 с.
171. Сало І. В. Фінансово-кредитна система України та перспективи її розвитку / І.В. Сало – Київ: видавництво „Наукова думка”, 1995. –178 с.
172. Седин С. Оценка объекта М&А / С. Седин // Банковский менеджмент. - 2006. - N 9.- С.28-35.
173. Синки Дж. Управление финансами в коммерческих банках. / Дж. Синки ; пер. с англ. – М. : Catallaxy, 1994. – 820 с.
174. Система розкриття інформації на фондовому ринку України [Електронний ресурс] / Режим доступу до документу : <http://smida.gov.ua>. – Назва з екрану.

175. Система кількісної оцінки ризиків [Електронний ресурс] / Методичні вказівки з інспектування банків, схвалені Постановою Правління НБУ від 15.03.2004 №104. – Режим доступу : <http://www.rada.kiev.ua>. – 12.11.09 р. – Назва з екрану.
176. Скоморович І. Г. Історія грошей і банківництва: Підручник / За заг. ред. д-ра екон. наук, проф. С. К. Реверчука. - К.: Атіка, 2004. - 340 с.
177. Слав'янська Н. Капіталізація комерційних банків України: стан і перспективи / Н. Слав'янська // Банківська справа. – 2002. – №4. – С. 45–46.
178. Смовженко Т.С. Система гарантування вкладів в Україні : монографія /за ред. д-ра екон. наук Т.С. Смовженко. – Львів: Львівський банківський інститут НБУ, 2004. – 255 с.
179. Смоляр Ю. Зарубіжний досвід організації заощадження населення та можливості його використання в Україні / Ю. Смоляр // Банківська справа. – 2003. - № 1 (49). – С. 80-87.
180. Сморщиков П. Банк розвитку заповнюється деньгами [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.gazeta.ru/fmancial/2007/11/29/2361728.shtml>. – Назва з екрану.
181. Солдатова Е. Интеллектуальный капитал как стратегический фактор стоимости банка / Е. Солдатова // Банковский менеджмент. - 2008. - N 6. - С.2-7
182. Солнцев О. Г. Институты развития: анализ и оценка мирового опыта / О. Г. Солнцев, М. Ю. Хромов, Р. Г. Волков // Проблемы прогнозирования. 2009. - № 2. - С. 3-29.
183. Солнцев О. Г. Стресс-тест: потребуется ли российским банкам новая поддержка государства? / О. Г. Солнцев, А. А. Пестова, М. Е. Мамонов. // Вопросы экономики. – 2010. – № 4. – С.61-81.
184. Співак Л. Функціонування та взаємодія банків і небанківських фінансових інститутів в Україні / Л. Співак, І. Каракулева // Вісник НБУ. – 2006. – № 7. – С. 46–48.
185. Спицнандель В. Н. Основы системного анализа : учеб. пособие / В. Н. Спицнандель. – СПб. : «Бизнес-пресса», 2000. – 236 с.

186. Стародубцева Е. Б. Государственное стимулирование сбережений (на примере Германии) / Стародубцева Е. Б // Банковские услуги. – 2006. – №7 – С. 26.

187. Статистика по країнам Світу [Електронний ресурс] / Режим доступу. - data.worldbank.org. – Назва з екрану.

188. Статистичний збірник «Україна у цифрах» 2007 [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/uk_in_fg/Uk_in_fg_2007.zip. – Назва з екрану.

189. Статистичний збірник «Україна у цифрах» 2008 [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/uk_in_fg/Uk_in_fg_ukr2008.rar. – Назва з екрану.

190. Статистичний збірник «Україна» 2000 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/druk/buklet/2000/buklet1.doc>. – Назва з екрану.

191. Статистичний збірник «Україна» 2001 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/druk/buklet/2001/buklet1.doc>. – Назва з екрану.

192. Статистичний збірник «Україна» 2002 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/druk/buklet/2002/buklet1.doc>. – Назва з екрану.

193. Статистичний збірник «Україна» 2003 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/druk/buklet/2003/buklet1.doc>. – Назва з екрану.

194. Статистичний збірник «Україна» 2004 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/druk/buklet/2004/buklet1.doc>. – Назва з екрану.

195. Статистичний збірник «Україна» 2005 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/druk/buklet/2005/buklet1.doc>. – Назва з екрану.

196. Статистичний збірник «Україна» 2006 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/druk/buklet/2006/buklet1.doc>. – Назва з екрану.
197. Статистичний збірник «Україна» 2007 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/druk/buklet/2007/buklet1.doc>. – Назва з екрану.
198. Статистичний збірник «Україна» 2008 [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/buklet/2008/Buklet_2008_u.zip. – Назва з екрану.
199. Статистичний збірник «Україна» 2009 [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/druk/buklet/2009/buk1%2009%20ukr.zip>. – Назва з екрану.
200. Статистичний збірник «Україна» 2010 [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/buklet/2010/buk1_10ukr.zip. – Назва з екрану.
201. Статистичний збірник «Україна» 2011 [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/katalog/kat_u/2012/07_2012/zb_11ukr.zip. – Назва з екрану.
202. Статистичний збірник «Україна у цифрах» 2009 [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/uk_in_fg/Ukr_2009.zip. – Назва з екрану.
203. Статистичний збірник «Україна у цифрах» 2010 [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/uk_in_fg/Ukr_2010.zip. – Назва з екрану.
204. Статистичний щорічник України 2007 [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/st_sc/st_sc2007_uk.zip. – Назва з екрану.
205. Статистичний щорічник України 2008 [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/st_sc/SEU2008_u.zip. – Назва з екрану.

206. Статистичний щорічник України 2009 [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/st_sc/SEU2009_u.zip. – Назва з екрану.

207. Статистичний щорічник України 2010 [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/st_sc/SEU2010_u.zip. – Назва з екрану.

208. Степаненко А. І. Механізм державної участі в банківській системі / А. І. Степаненко // Вісник Української академії банківської справи. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/VUABS/2010_2/29_03_08.pdf. – Назва з екрану.

209. Степаненко А. І. Механізм і цілі державної участі в банківській системі / А. І. Степаненко // Міжнародна банківська конкуренція: теорія і практика : збірник тез доповідей V Міжнародної науково-практичної конференції (27-28 травня 2010 р.) : у 2 т. / Державний вищий навчальний заклад “Українська академія банківської справи Національного банку України”. – Суми, 2010. – Т. 1. – С. 123-124.

210. Стрельбицька Л. М. Основи безпеки банківської системи України та банківської діяльності : монографія / Л. М. Стрельбицька, М. П. Стрельбицький ; за ред. М. П. Стрельбицького. – К. : Кондор, 2004. – 600с.

211. Стельмах В. С. Макро- і мікроекономічні складові розвитку : монографія / В.С. Стельмах, А.О. Єпіфанов, І.В. Сало, І.І. Дяконова, М.А. Єпіфанова – Суми: ВТД „Університетська книга”, 2006. – 505 с.

212. Суржинський М. Поняття і сутність банківського регулювання та банківського нагляду в Україні / М. Суржинський // Юридичний журнал. – №8. – 2004. – С. 14–18.

213. Сухарський В.С. Ощадна справа: основи теорії і практики / В.С. Сухарський – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000. – 256с.

214. Сухарський В. С. Ощадно-банківська справа / В. С. Сухарський, В.В. Сухарський – Тернопіль: Астон, 2003. – 464 с.

215. Ткачук Н.М. Особливості ринкової оцінки величини власного капіталу банку / Н. М. Ткачук // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України: Зб. тез доповідей X Всеукраїнської науково-практичної конференції (22-23 листопада 2007 р.): У 2-х т.: Т.1. – С. 28-29.
216. Туган-Барановский М. И. Основы политической экономии / М. И. Туган-Барановский. – М. : РОССПЭН, 1998. – 664 с.
217. Туган-Барановський М. І. Політична економія. Курс популярний. – К.: Наукова думка, 1994. – 262 с.
218. Укресімбанк. Річний звіт 2006 [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.eximb.com/img/app_links/750.pdf. – Назва з екрану.
219. Укресімбанк. Річний звіт 2007 [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.eximb.com/img/app_links/749.pdf. – Назва з екрану.
220. Укресімбанк. Річний звіт 2008 [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.eximb.com/img/app_links/829.pdf. – Назва з екрану.
221. Укресімбанк. Річний звіт 2010 [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://www.eximb.com/img/app_links/1193.pdf. – Назва з екрану.
222. Усенко О. В. Діяльність державних банків в Україні: проблемні питання та шляхи їх вирішення / О. В. Усенко // Фінансове право № 1(11). – 2010. – С. 38-41.
223. Уткин О. Б. Применение высоких технологий для анализа эффективности банков / О. Б. Уткин // Деньги и кредит. – 2001. – №8. – С. 26-30.
224. Уткин Э. А. Банковский маркетинг / Э. А. Уткин. – М. : ИНФРА – М, Метаинформ, 1994. – 184 с.
225. Фролов С. М. Банківська справа : навч. посіб / С.М. Фролов – С.: Вид-во СумДУ, 2001. – 205 с.
226. Хайдон Т. Банковская система Китая [Електронний ресурс] / Тао Хайдон // Банкаўскі веснік : Наук. Вісн. – 2007. – Режим доступу : <http://www.nbrb.by/bv/narch/375/7.pdf>. – Назва з екрану.

227. Хандруев А. А. Банки с государственным участием: проблемы и перспективы / А. А. Хандруев и др. // М. : Консалтинговая группа «БФИ», 2000. – 120 с.
228. Хелферт Е. Техника финансового анализа. 10-е изд. / Е. Хелферт. – СПб.: Питер, 2003. – 640 с.
229. Хикс Дж. Стоимость и капитал / Дж. Хикс ; пер. с англ. под общ. ред. и вступ. ст. Р.М. Энтова. – М. : Прогресс, 1993. – 488 с.
230. Ховарт П. Сбалансированная система показателей как средство управления предприятием // Проблемы теории и практики управления. – 2000. – №24. – С. 108-113.
231. Холодна Ю. Є. Перспективи розвитку державних банків України / Ю. Є. Холодна, Рябець О. В. // Інтеграційні процеси та розвиток фінансової системи України: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (29 – 30 листопада 2006 року). – Х.: ФОП Либуркіна Л. М., 2006. – 224 с.
232. Чмутова І.М. Комплексний підхід до аналізу операцій банку з цінними паперами / І.М. Чмутова // Науковий вісник Ужгородського ун-ту. Серія „Економіка”. Спецвипуск 28., Ч.ІІІ., Ужгород, 2009. – С. 219 – 228.
233. Чмутова І. М. Капітал підприємства: аналіз, оцінка, інструменти управління та роль банківської системи у його фінансуванні : монографія / І.М. Чмутова // Х.: ФОП «Павленко О.Г.», ВД «ІНЖЕК», 2010. – 480 с.
234. Чмутова І. М. Обґрунтування складу збалансованої системи показників для оцінки діяльності банку / І.М. Чмутова // Вісник економіки транспорту і промисловості. Збірник науково-практичних статей. За результатами V Міжнародної науково-практичної конференції "Інформаційна та економічна безпека" (INFECO-2012) (24-26 квітня 2012 року). – 2012. – Випуск 38. – С. 137-143.
235. Чмутова І. М. Особливості функціонування державних банків в банківській системі України / І. М. Чмутова // Проблеми економіки. – 2011. – № 4. – С. 125–128.

236. Чумаченко Н. Г. Функціонально-вартісний аналіз / Н. Г. Чумаченко, В. М. Дегтярева, Ю. С. Игумнов. – К. : Вища школа, 1985. – 223 с.
237. Шамова І. В. Грошово-кредитні системи зарубіжних країн / І. В. Шамова – К.: КНЕУ. 2001. – 195 с.
238. Шапкин А. С. Экономические и финансовые риски. Оценка, управление, портфель инвестиций / А. С. Шапкин. – 3-е изд. – М. : “Дашков и Ко”, 2004. – 544 с.
239. Шарп У. Ф. Инвестиции: науч. вид. / У. Ф. Шарп, Г. Дж. Александер, Дж. Бэйли // англ. – М. : Инфра-М, 1998. – 1028 с.
240. Шелудько Н.М. Проблема капіталізації державних банків та шляхи її вирішення / Н.М. Шелудько // Економіка і прогнозування. – 2009. – № 2 – С. 45–60.
241. Шпачук В. В. Найпоширеніші проблеми в банківській діяльності та першочергові заходи щодо їх вирішення / В.В. Шпачук // Вісник Національного банку України. - 2002. - № 10. - С. 45-46.
242. Шпіка П. Питання фінансової стабільності в центральних банках / П. Шпіка // Банки та банківські системи. – 2007. – № 3. – С. 4-14.
243. Энциклопедия банковского дела и финансов / под ред. Дж. Вулфел Чарльз ; пер. с англ. – Изд. 10-е. – 2000. – 1538 с.
244. Энциклопедия финансового риск-менеджмента : изд. 2-е, перераб. и доп./ Под ред. А. А. Лобанова и А. В. Чугунова. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2006. – 878 с.
245. Юсипович О. І. Економічні ризики та їх вплив на товарооборот : автореф. дис. на здоб. наук. ступ. к.е.н. : спец 08.00.04 «Економіка та управління підприємствами (економіка торгівлі та послуг)» / Юсипович О. І. – Львів, 2007. – 21 с.
246. Юхименко П. Монетарна політика і структурні реформи в економіці України / П. Юхименко // Банківська справа. – 2004. - №2. – С. 66.

247. Яворський Р. Розвиток банківської системи в Україні / Р. Яворський // Матеріали досліджень переможців всеукраїнського конкурсу «Економічні реформи в Україні». – Київ, 1999. – 244 с.

248. Andrews A. M. State-Owned Banks, Stability, Privatization, and Growth: Practical Policy Decisions in a World Without Empirical Proof // IMF Working Paper № WP/05/10. – 2005. – 35 p.

249. Andrianova S., Demetriades P., Shortland A. Is Government Ownership of Banks Really Harmful to Growth? // University of Leicester Working Paper No. 09/11. – 2009. – 30 p.

250. Ata Can Bertay, Asli Demirgüç-Kunt, Harry Huizinga. Is lending by state banks more stable over the business cycle? [Electronic resource]. – Режим доступу : <http://www.voxeu.org/article/lending-state-banks-more-stable-over-business-cycle>. – Title from the screen.

251. Barth J.R., Caprio G., Levine R. Banking Systems Around the Globe: Do Regulation and Ownership Affect Performance and Stability? // World Bank Working Paper 2325. – 2000. – 45 p.

252. Barth J.R. Caprio G., Levine R. Bank regulation and supervision: what works best? // Journal of Financial Intermediation. – 2004. – №13(2). – P. 205-248.

253. Beck T., Crivelli J.M., Summerhill W. State bank transformation in Brazil Choices and consequences // Journal of Banking and Finance. – 2005. – № 29. – P. 135-139.

254. Beck T., Levine R. and Loayza N. Finance and the Sources of Growth // Journal of Financial Economics. – 2000. – №58(1-2). – P. 261–300.

255. Berger A., Klapper L., Martinez Peria M. S., Zaidi R. (2006). Bank Ownership Type and Banking Relationships // World Bank Policy Research Working Paper 3862. – 2006. – P. 230-239.

256. Caprio G., Honohan P. Finance for growth: policy choices in a volatile world // World Bank policy research report. – 1st ed. Oxford: Oxford University Press. – 2006. – 180 p.

257. CEE Banking Sector Report Raiffeisen Research [Electronic resource]. – Режим доступу: <http://www.rb.cz/attachements/pdf/analyzy/banking.pdf>. – Title from the screen.

258. China Banking Regulatory Commission 2010. Annual Report [Electronic resource]. – Режим доступу - <http://www.cbrc.gov.cn/EngdocView.do?docID20110419222D1DDDE39BE80AF FEB3FF789309200>. – Title from the screen.

259. Das A. and Ghosh S. Determinants of Credit Risk in Indian State-owned Banks: An Empirical Investigation // Economic Issues. – Vol. 12. – №2. – 2007. – P. 48-66.

260. Demirguc-Kunt A., Maksimovic V. Law, finance and firm growth // Journal of Finance. – 1998. – №53. – P. 2107-2137.

261. Demirguc-Kunt A., Huizinga H. Determinants of commercial bank interest margins and profitability: Some international evidence // World Bank Economic Review. – 2000. – №13. – P. 379-408.

262. Gershenkron A. Economic Backwardness in Historical Perspective // Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, 1962. – 230 p.

263. King R. G. and Levine R. Finance and Growth : Schumpeter Might Be Right // Quarterly Journal of Economics. – 1993. – № 108(3). – 717-737 pp.

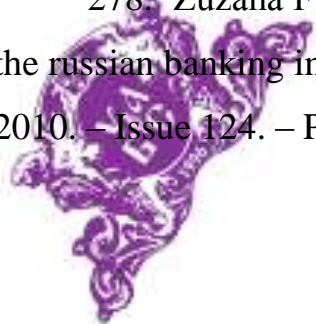
264. Kornai J. (1979), Resource-constrained vs. Demand-constrained Systems // Econometrica. – 1979. – №47. – 801-819 pp.

265. Korner T., Schnabel I. (2010). Public Ownership of Banks and Economic Growth. The Role of Heterogeneity // Preprints of the Max Planck Institute for Research on Collective Goods. – 2010. – 41 p.

266. La Porta R., López-de-Silanes F., Shleifer A. Government ownership of banks // Journal of Finance. – 2002. – №57(1). – 265-301 pp.

267. La Porta R., Lopez-de-Silanes F. The benefits of privatization: Evidence from Mexico // Quarterly Journal of Economics. – 1999. – №114. – 1193-1242 pp.

268. Levine R. and Zervos S. Stock Markets, Banks, and Economic Growth // *American Economic Review*. – 1998. – № 88(3). – 537-558 pp.
269. Levy Yeyati E., Micco A., Panizza U. (2004). Should the Government Be in the Banking Business? The Role of State-Owned and Development Banks // *Inter-American Development Bank*. – 2004. – Working Paper 517. – 50 p.
270. Lewis W. A. *The Theory of Economic Growth* // Allen & Unwin, London, 1955. – 453 p.
271. Mutually assured existence [Electronic resource] / *The Economist*.
Доступ: http://www.economist.com/node/16078466?story_id=16078466. – Title from the screen.
272. Myrdal G. *The Political Element in the Development of Economic Theory* // L.: Routledge & Kegan Paul, 1971. – 248 p.
273. Shleifer A. State versus private ownership // *Journal of Economic Perspectives*. – 1998. – №12. – P. 235-246.
274. Shleifer A., Vishny R. Politicians and firms // *Quarterly Journal of Economics*. – 1994. – №109. – P. 120-129.
275. Rafael La Porta & Florencio Lopez-De-Silanes & Andrei Shleifer. Government Ownership of Banks // *Journal of Finance*. – 2002. – Vol. 57(1). – P. 265-301.
276. Rajan R. G. and Zingales L. Financial Dependence and Growth // *American Economic Review*. – 1998. – №88(3). – P. 559-586.
277. Wurgler J. Financial markets and the allocation of capital // *Journal of Financial Economics*. – 2000. – Vol. 58(1-2). – P. 187-214.
278. Zuzana Fungáčová & Laura Solanko & Laurent Weill Market power in the russian banking industry // *Economie Internationale*. – CEPII research center. – 2010. – Issue 124. – P. 127-146.

Додаток А - Аналіз фінансових результатів діяльності ПАТ "Державний
ощадний банк України"

Таблиця А1 – Баланс АТ “ОЩАДБАНК” на 31.12.2011р. , тис. грн.

Рядок	Найменування статті	При- мітки	Звітний рік	Попередній рік
	АКТИВИ			
1	Грошові кошти та їх еквіваленти	4	5 553 897	5 455 665
2	Торгові цінні папери	5		
3	Інші фінансові активи, що обліковуються за праведливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах	6		
4	Кошти в інших банках	7	607 743	530 553
5	Кредити та заборгованість клієнтів	8	50 460 892	39 203 425
6	Цінні папери в портфелі банку на продаж	9	9 526 535	7 697 151
7	Цінні папери в портфелі банку до погашення	10	4 384 778	3 188 142
8	Інвестиції в асоційовані компанії	11		
9	Інвестиційна нерухомість	12		
10	Дебіторська заборгованість щодо поточного податку		58 599	81 130
11	Відстрочений податковий актив	32	15419	
12	Гудвіл	13		
13	Основні засоби та нематеріальні активи	14	2 466 078	2 447 593
14	Інші фінансові активи	15	251 697	191 083
15	Інші активи	16	254 662	224 391
16	Довгострокові активи, призначені для продажу, та активи групи вибуття	17		
17	Усього активів		73580300	59 019 133
	ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
18	Кошти банків	18	15 847 923	15 859 360
19	Кошти клієнтів	19	32 880 288	24 420 575
20	Боргові цінні папери, емітовані банком	20	204 267	511 231
21	Інші залучені кошти	21	5 705 125	
22	Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток			12 946
23	Відстрочені податкові зобов'язання	32		510 723
24	Резерви за зобов'язаннями	22	7 875	1 677
25	Інші фінансові зобов'язання	23	352 060	216 752
26	Інші зобов'язання	24	83 438	36 099
27	Субординований борг	25	827416	823 441
28	Зобов'язання, що пов'язані з довгостроковими активами, призначеними для продажу (чи групами вибуття)	17		
29	Усього зобов'язань		55 908392	42 392 804
	ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
30	Статутний капітал	26	15 537 900	14211 516
31	Нерозподілений прибуток		827 471	1 253 194
32	Резервні та інші фонди банку	27	1 306 537	1 161 619
33	Усього власного капіталу		17 671 908	16 626 329
34	Усього пасивів		73580 300	59 019 133

Таблиця А2 – Звіт про фінансові результати АТ “ОЩАДБАНК”, тис. грн.

Рядок	Найменування статті	Примітки	Звітний рік	Попередній рік
1	Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)		4 521 915	4 166 693
1.1	Процентні доходи	28	8 453 540	7 680 095
1.2	Процентні витрати	28	(3 931 625)	(3 513 402)
2	Комісійні доходи	29	1 157 929	1 088 714
3	Комісійні витрати	29	(221 484)	(184 758)
4	Результат від торгових операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку		-	-
5	Результат від операцій з хеджування	40	-	-
6	Результат від переоцінки інших фінансових інструментів, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах		-	3
7	Результат від торгівлі іноземною валютою		153 207	90 678
8	Прибуток/(збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	7, 8	-	-
9	Прибуток/(збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових зобов'язань за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	18, 19	-	-
10	Результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості		-	-
11	Результат від переоцінки іноземної валюти		2 110	(9 779)
12	Резерв під заборгованість за кредитами	7, 8	(2 811 725)	(2 654 015)
13	Знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж	9	6	(4 226)
14	Результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж	9	219 487	215 347
15	Знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення	10	359	29 240
16	Резерви за зобов'язаннями	22	(6 445)	2 434
17	Інші операційні доходи	30	28 195	30 992
18	Доходи/(витрати) від дострокового погашення заборгованості	18, 19	-	-
19	Адміністративні та інші операційні витрати	31	(2 587 328)	(2 029 728)
20	Дохід від участі в капіталі	11	-	-
21	Прибуток до оподаткування		456 226	741 595
22	Витрати на податок на прибуток	32	47 951	(280 994)
23	Прибуток після оподаткування		504 177	460 601
24	Чистий прибуток/(збиток) від продажу довгострокових активів, призначених для продажу	33	-	-
25	Чистий прибуток		504 177	460 601
26	Чистий прибуток на одну просту акцію (грн.)	34	36 292,59	33 155,83
27	Скоригований чистий прибуток на одну просту акцію (грн.)	34	36 292,59	33 155,83

Таблиця АЗ – Звіт про рух грошових коштів АТ “ОЩАДБАНК” за 2011 рік
(прямий метод) , тис. грн.

Рядок	Найменування статті	Примітки	Звітний період	Попередній період
ГРОШОВІ КОШТИ ВІД ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ				
1	Процентні доходи, що отримані		8 044 299	7 425 263
2	Процентні витрати, що сплачені		(3 659 626)	(3 512 948)
	Комісійні доходи, що отримані		1 153 325	1 086 352
4	Комісійні витрати, що сплачені		(221 455)	(184 787)
5	Результат операцій з торговими цінними паперами		-	-
6	Результат операцій з фінансовими похідними інструментами		-	-
7	Результат операцій з іноземною валю-		120 156	80 482
8	Інші отримані операційні доходи		39 281	31 417
9	Виплати на утримання персоналу, спла-		(1 808 858)	(1 466 138)
10	Адміністративні та інші операційні витрати, сплачені		(566 945)	(444 434)
11	Податок на прибуток, сплачений		(44 414)	(7 906)
12	Грошові кошти отримані/(сплачені) від операційної діяльності до змін в операційних активах та зобов'язаннях		3 055 763	3 007 301
<i>Зміни в операційних активах та зобов'язаннях</i>				
13	Чистий (приріст)/зниження за торговими цінними паперами		-	-
14	Чистий (приріст)/зниження за іншими фінансовими активами, що відображаються за справедливою вартістю з визнанням переоцінки через прибут-		-	-
15	Чистий (приріст)/зниження за коштами в інших банках		(53 732)	(561 742)
16	Чистий (приріст)/зниження за кредитами та заборгованістю клієнтам		(13 790 859)	32 975
17	Чистий (приріст)/зниження за іншими фінансовими активами		(63 560)	19 717
18	Чистий (приріст)/зниження за іншими активами		6 433	(30 157)
19	Чистий (приріст)/зниження за коштами інших банків		(14 332)	(1 209 191)
20	Чистий (приріст)/зниження за коштами клієнтів		8 337 093	(34 252)
21	Чистий (приріст)/зниження за борговими цінними паперами, що емі-		(300 332)	62 524
22	Чистий (приріст)/зниження за іншими фінансовими зобов'язан-		136 470	(9 598)
23	Чистий (приріст)/зниження за резервами під зобов'язання та відрахування та інші зобов'язання		10 193	(4 178)
24	Чисті грошові кошти, що отримані/(використані) від операційної діяльності		(2 676 863)	1 273 399

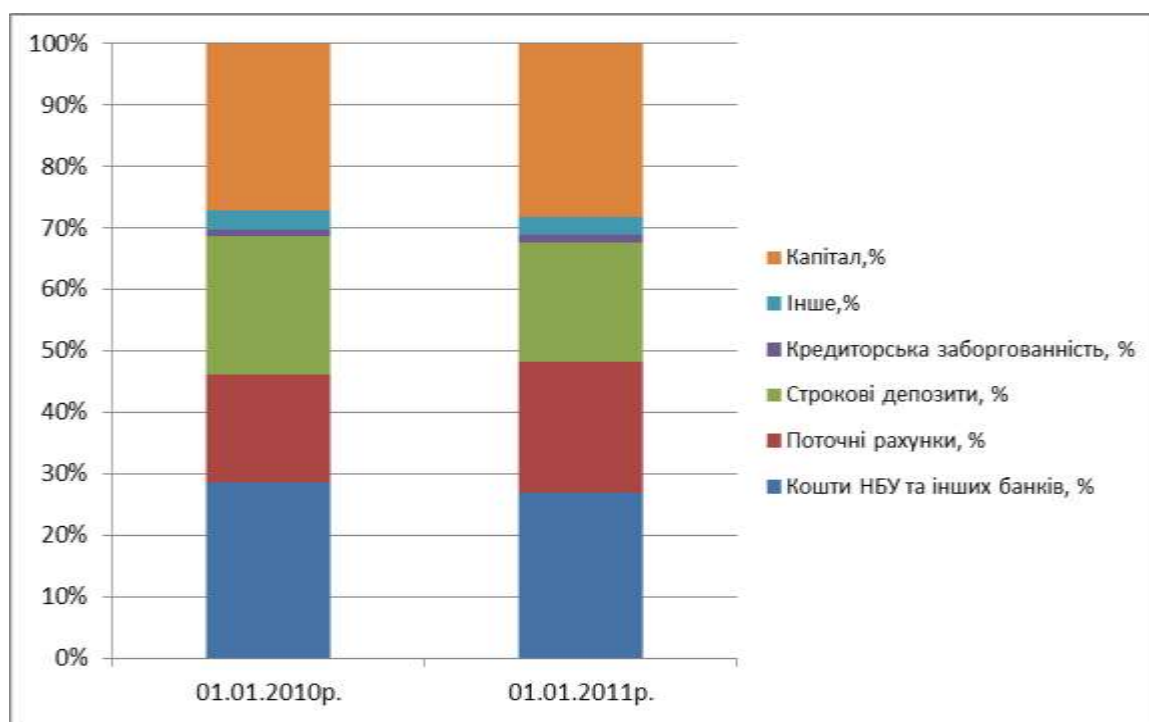

Рисунок А1 – Структура пасивів ПАТ «Ощадбанк» у 2010-2011рр.

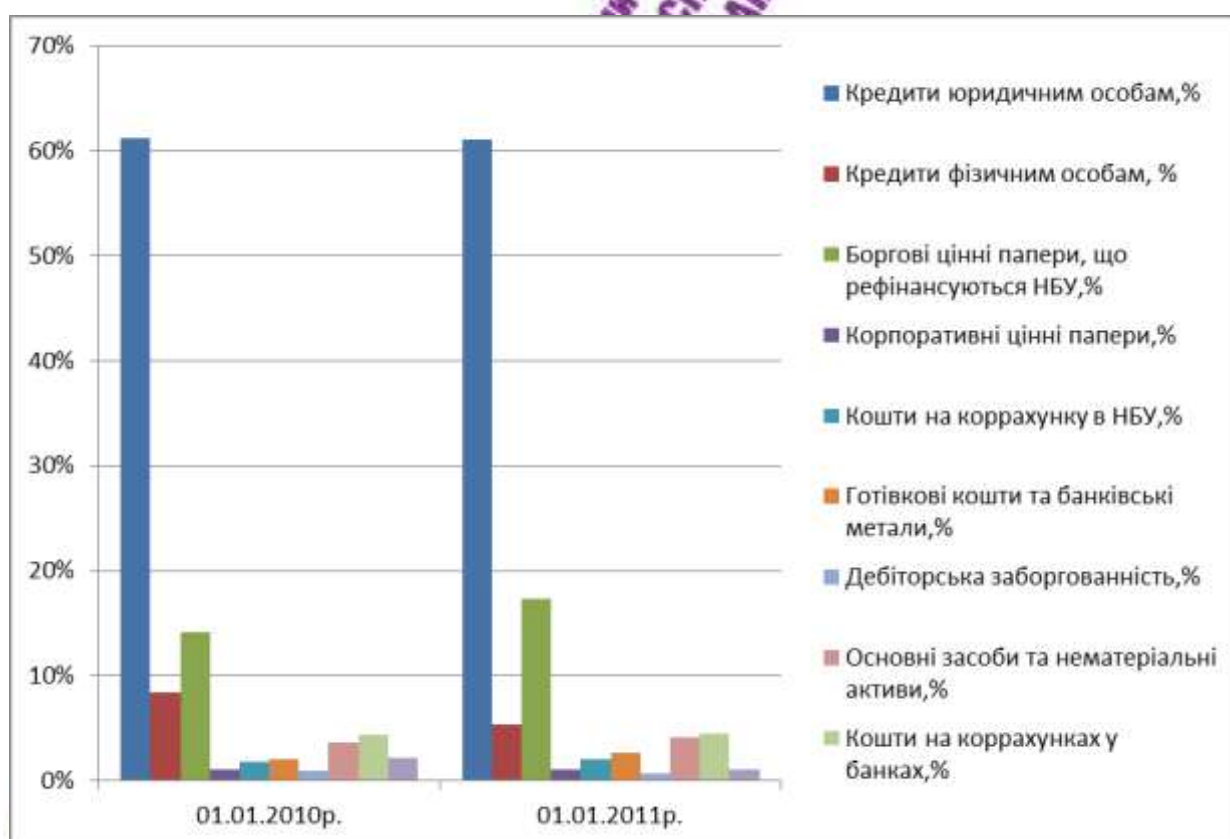

Рисунок А2 – Структура активів ПАТ «Ощадбанк» у 2010-2011рр.

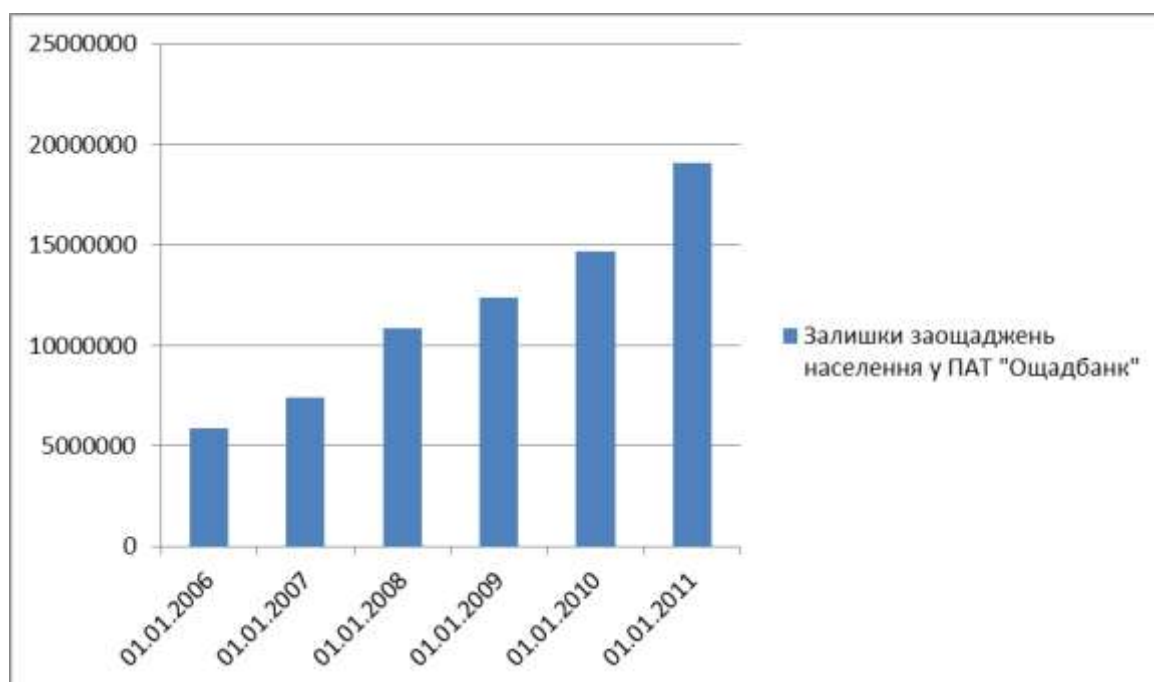

Рисунок А3 – Залишки заощаджень населення у ПАТ «Ощадбанк» у період 2006-2010рр.

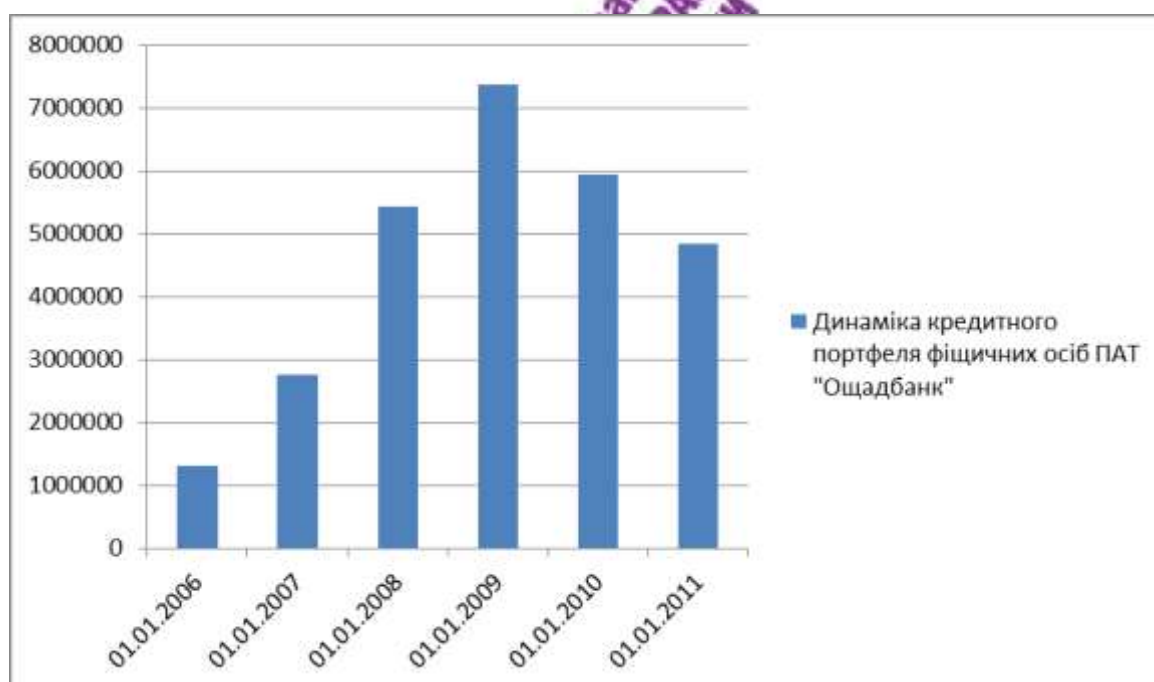

Рисунок А4 – Динаміка кредитного портфеля ПАТ «Ощадбанк» у період 2006-2010рр.

Рисунок А5 – Структура кредитного портфеля ПАТ «Ощадбанк» у розрізі видів економічної діяльності на 01.01.2011р.

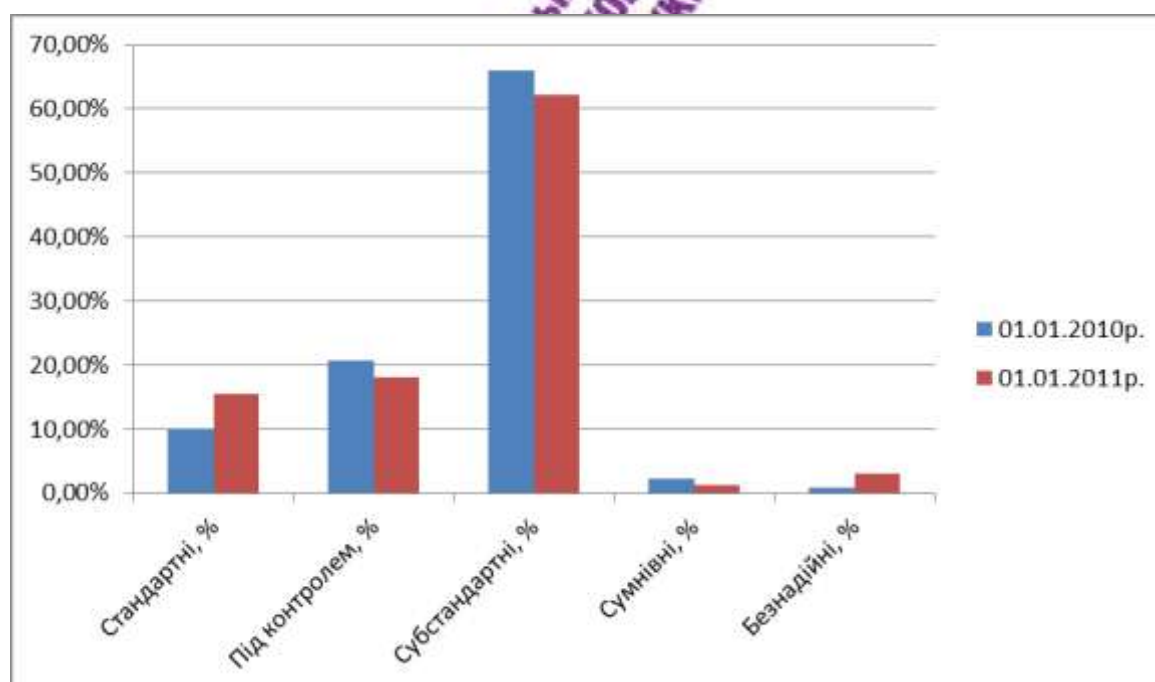

Рисунок А6 – Структура кредитного портфеля юридичних осіб (суб'єктів господарювання та органів державної влади) за ступенем ризику у 2010-2011рр.

Додаток Б – Аналіз фінансових результатів діяльності ПАТ "Державний експортно-імпорتنний банк України"

Таблиця Б1 – Баланс АТ «Укрексімбанк» на кінець дня 31 грудня 2011 року,
тис. грн.

Рядок	Найменування статті	2011 рік	2010 рік
	АКТИВИ		
1	Грошові кошти та їх еквіваленти	8 632 180	11 076 792
2	Кошти в інших банках	1 255 945	879 151
3	Кредити та заборгованість клієнтів	42 918 982	44 701 916
4	Цінні папери в портфелі банку на продаж	14 623 570	9 024 896
5	Цінні папери в портфелі банку до погашення	1 372 342	1 641 477
6	Інвестиційна нерухомість	3 088 254	2 380 711
7	Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	528 505	570 149
8	Відстрочений податковий актив	63 774	
9	Основні засоби та нематеріальні активи	2 247 192	2 225 231
10	Інші фінансові активи	151 981	449 571
11	Інші активи	215 491	210 717
12	Усього активів	75 098 216	73 160 611
	ЗОБОВ'ЯЗАННЯ		
13	Кошти банків	13 850 067	16 281 912
14	Кошти клієнтів	31 681 696	27 332 447
15	Боргові цінні папери, емітовані банком		404 340
16	Інші залучені кошти	8 113 861	7 757 276
17	Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	2 673	7 339
18	Відстрочені податкові зобов'язання		79 947
19	Резерви за зобов'язаннями	44 543	32 017
20	Інші фінансові зобов'язання	553 624	537 738
21	Інші зобов'язання	102 245	75 158
22	Субординований борг	3 013 623	3 098 955

23	Усього зобов'язань	57 362 332	55 607 129
	ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ		
24	Статутний капітал	16 413 486	16 393 510
25	Нерозподілений прибуток	134 556	72 875
26	Резервні та інші фонди банку	1 187 842	1 087 097
27	Усього власного капіталу	17 735 884	17 553 482
28	Усього пасивів	75 098 216	73 160 611

Таблиця Б2 – Звіт про фінансові результати АТ «Укресімбанк» за 2011 рік,
тис. грн.

Рядок	Найменування статті	2011 рік	2010 рік
1	Чистий процентний дохід	3 460 414	3 304 442
1.1	Процентні доходи	7 369 815	7 272 464
1.2	Процентні витрати	(3 909 401)	(3 968 022)
2	Чистий комісійний дохід	516 827	502 220
2.1	Комісійні доходи	639 051	601 267
2.2	Комісійні витрати	(122 224)	(99 047)
3	Результат від торгівлі іноземною валютою	176 793	130 465
4	Збиток, який виникає під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою нижчою, ніж ринкова	(1 662)	(745)
5	Результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості	(370)	(694)
6	Результат від переоцінки іноземної валюти	43 532	18 577
7	Резерв під заборгованість за кредитами	(3 218 998)	(3 061 678)
8	Знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж	4 325	(21 470)
9	Результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж	117 319	11 465
10	Знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення	22 384	30 951
11	Резерви за зобов'язаннями	(12 525)	4 944
12	Інші операційні доходи	55 098	26 164

13	Адміністративні та інші операційні витрати	(1 019 347)	(803 022)
14	Прибуток до оподаткування	143 790	141 619
15	Витрати на податок на прибуток	(55 669)	(90 311)
17	Чистий прибуток	88 121	51308
18	Чистий прибуток на одну просту акцію	8,29	6,44
19	Скоригований чистий прибуток на одну просту акцію	8,29	6.44

Таблиця Б3 – Звіт про сукупні прибутки та збитки АТ «Укресімбанк» за
2011 рік, тис. грн.

Рядок	Найменування статті	2011 рік	2010 рік
1	Чистий прибуток	88121	51308
2	Чистий прибуток/ (збиток) від переоцінки цінних паперів у портфелі банку на продаж за вирахуванням податків	(25 290)	5 668
3	Чистий прибуток від переоцінки основних засобів за вирахуванням податків		133978
4	Вплив перерахунку відстроченого податку у зв'язку зі зміною вимог податкового законодавства	134 963	101 75
5	Разом інший сукупний прибуток за звітний період	1109673	240 721
6	Усього сукупний прибуток за звітний період	197 794	292 029

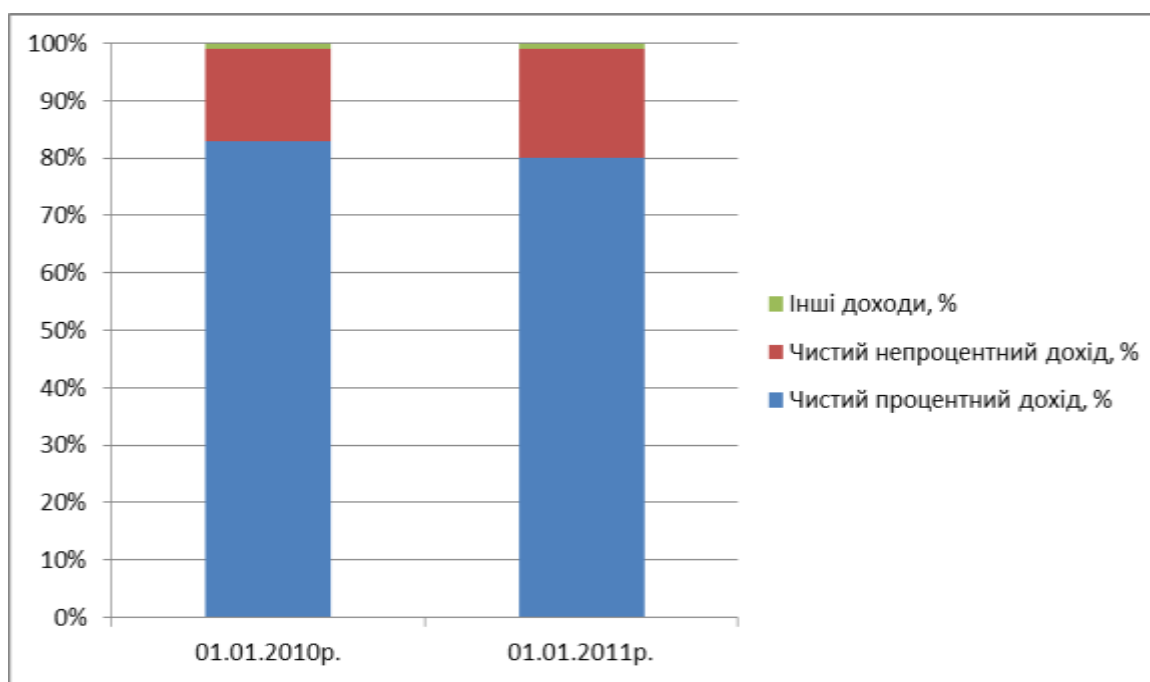

Рисунок Б1 – Структура доходів ПАТ «Укрексімбанк» у 2010-2011рр.

Рисунок Б2 – Структура зобов'язань ПАТ «Укрексімбанк» у 2010-2011рр.

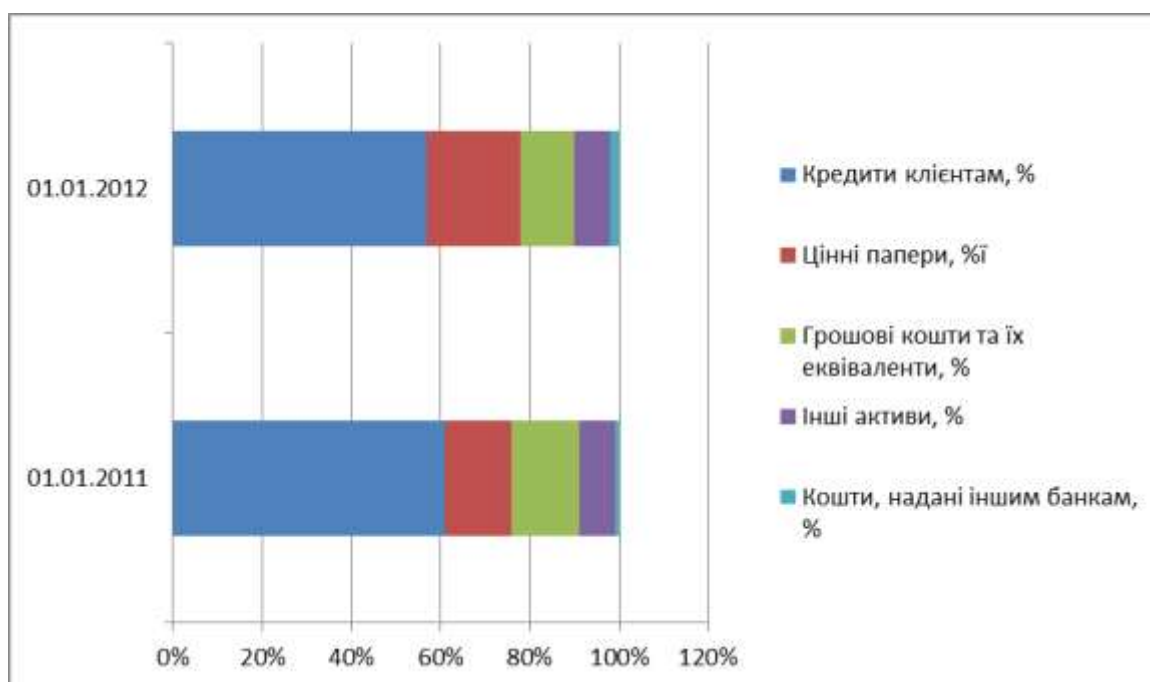

Рисунок Б3 – Структура активів ПАТ «Укрексімбанк» у 2010-2011рр.

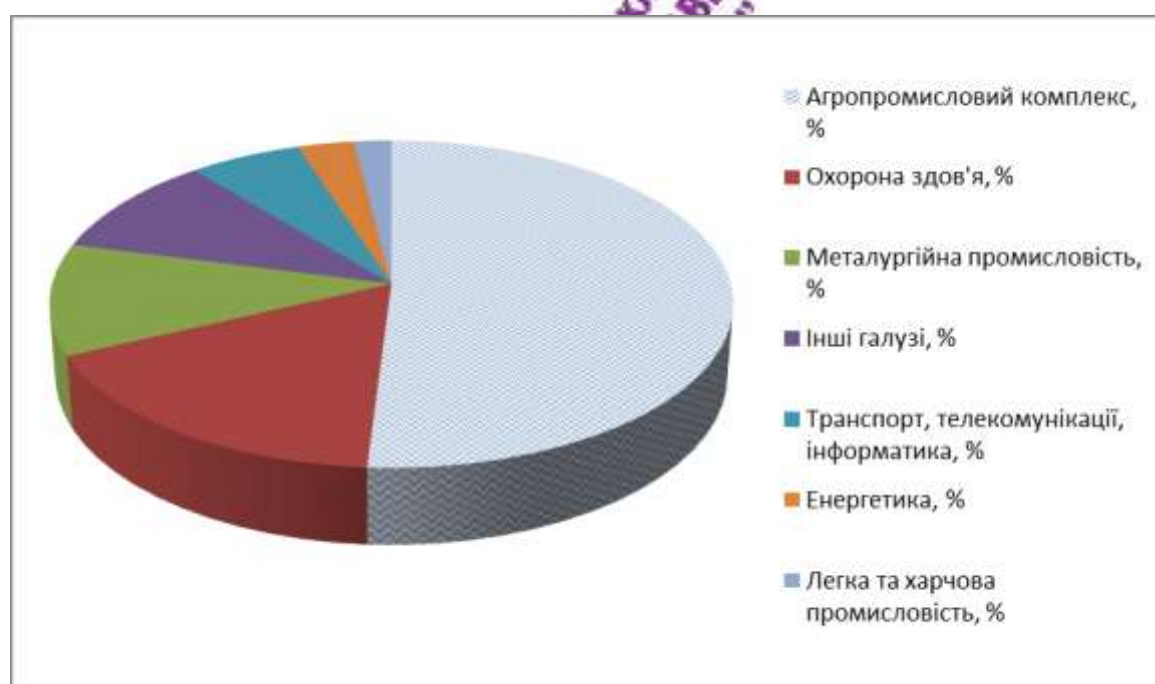

Рисунок Б4 – Галузева структура іноземних кредитів, оформлених ПАТ «Укрексімбанк» у 2011р.

Додаток В – Аналіз фінансових результатів діяльності ПАТ "АБ КИЇВ"

Таблиця В1 – Баланс ПАТ "АКБ "КИЇВ" станом на 31 грудня 2011р., тис. грн.

Рядок	Найменування статті	2011 рік	2010 рік
АКТИВИ			
1	Грошові кошти та їх еквіваленти	53 934	273 124
2	Торгові цінні папери	0	0
3	Інші фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах	0	0
4	Кошти в інших банках	109 147	139 638
5	Кредити та заборгованість клієнтів	964 057	780 271
6	Цінні папери в портфелі банку на продаж	564 694	642 671
7	Цінні папери в портфелі банку до погашення	0	0
8	Інвестиції в асоційовані компанії	0	0
9	Інвестиційна нерухомість	111 697	81 555
10	Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	1 845	1 773
11	Відстрочений податковий актив	113 358	205 445
12	Гудвіл	0	0
13	Основні засоби та нематеріальні активи	421 846	479 148
14	Інші фінансові активи	9 324	18 208
15	Інші активи	66 424	65 796
16	Довгострокові активи, призначені для продажу, та активи групи вибуття	287 422	276 912
17	Усього активів	2 703 748	2 964 541
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
18	Кошти банків	1 202 283	1 199 231
19	Кошти клієнтів	691 968	817 276
20	Боргові цінні папери, емітовані банком	0	0
21	Інші залучені кошти	1 900	0
22	Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	610	0
23	Відстрочені податкові зобов'язання	16 430	251 850
24	Резерви за зобов'язаннями	117	1 321
25	Інші фінансові зобов'язання	2 668	2 148
26	Інші зобов'язання	5 868	6 035
27	Субординований борг	0	0
28	Зобов'язання, що пов'язані з довгостроковими активами, призначеними для продажу (чи групами вибуття)	0	0
29	Усього зобов'язань	1 921 844	2 277 861
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
30	Статутний капітал	3 568 391	3 568 391
31	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	(3 449 665)	(3 468 559)
32	Резервні та інші фонди банку	663 178	586 848
33	Чисті активи, що належать акціонерам (учасникам) банку	781 904	686 680
34	Усього пасивів	2 703 748	2 964 541

Таблиця В2 – Звіт про фінансові результати ПАТ "АКБ "КИЇВ" за 2011р., тис.
грн.

Рядок	Найменування статті	2011 рік	2010 рік
1	Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)	285 742	560 723
1.1	Процентні доходи	472 179	806 781
1.2	Процентні витрати	(186 437)	(246 058)
2	Комісійні доходи	20 564	30 739
3	Комісійні витрати	(2 715)	(1 517)
4	Результат від торгових операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку	0	0
5	Результат від операцій з хеджування	0	0
6	Результат від переоцінки інших фінансових інструментів, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах	0	0
7	Результат від торгівлі іноземною валютою	15 869	870
8	Прибуток/(збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	0	0
9	Прибуток/(збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових зобов'язань за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	0	0
10	Результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості	0	0
11	Результат від переоцінки іноземної валюти	6 924	(16 525)
12	Резерв під заборгованість за кредитами	(254 076)	(809 959)
13	Знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж	(2 325)	(2 245)
14	Результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж	(1 847)	(9 688)
15	Знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення	0	0
16	Резерви за зобов'язаннями	1 223	0
17	Інші операційні доходи	4 203	26 610
18	Доходи/(витрати) від дострокового погашення заборгованості	0	0
19	Адміністративні та інші операційні витрати	(123 808)	(118 751)
20	Дохід від участі в капіталі	0	0
21	Прибуток/(збиток) до оподаткування	(50 246)	(339 743)
22	Витрати на податок на прибуток	67 116	118 724
23	Прибуток/(збиток) після оподаткування	16 870	(221 019)
24	Чистий прибуток/(збиток) від продажу довгострокових активів, призначених для продажу	0	317
25	Чистий прибуток/(збиток)	16 870	(220 702)
27	Чистий прибуток/(збиток) на одну просту акцію	0,00	(0,00)
28	Скоригований чистий прибуток/ (збиток) на одну просту акцію	0,00	(0,00)

Додаток Д – Аналіз фінансових результатів діяльності ПАТ "РОДОВІД
БАНК"

Таблиця Д1 – Баланс АТ «РОДОВІД БАНК» за станом на 31 грудня 2011р. ,
тис. грн.

Рядок	Найменування статті	за 2011 рік	за 2010 рік
	<i>АКТИВИ</i>		
1	Грошові кошти та їх еквіваленти	179 361	173 656
2	Торгові цінні папери	81 520	81 520
3	Інші фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах	-	-
4	Кошти в інших банках	3 385	3 385
5	Кредити та заборгованість клієнтів	286 414	1 319 307
6	Цінні папери в портфелі банку на продаж	341 702	511 184
7	Цінні папери в портфелі банку до погашення	-	-
8	Інвестиції в асоційовані компанії	-	-
9	Інвестиційна нерухомість	4 534	4 534
10	Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	-	7 441
11	Відстрочений податковий актив	-	-
12	Гудвіл	-	-
13	Основні засоби та нематеріальні активи	536 143	566 102
14	Інші фінансові активи	3 419 673	3 460 105
15	Інші активи	4 159 763	4 352 889
16	Довгострокові активи, призначені для продажу, та активи групи вибуття	-	-
17	Усього активів	9 012 495	10 480 123
	<i>ЗОБОВ'ЯЗАННЯ</i>		
18	Кошти банків	4 939 105	4 876 026
19	Кошти клієнтів	271 753	4 248 384
20	Боргові цінні папери, емітовані банком	-	-
21	Інші залучені кошти	54 706	56 086
22	Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	-	-
23	Відстрочені податкові зобов'язання	1 939	36 642
24	Резерви за зобов'язаннями	4 018	6 603
25	Інші фінансові зобов'язання	20 180	29 298
26	Інші зобов'язання	22 810	22 946
27	Субординований борг	50 411	50 411
28	Зобов'язання, що пов'язані з довгостроковими активами, призначеними для продажу (чи групами вибуття)	-	-
29	Усього зобов'язань	5 364 922	9 326 396
	<i>ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ</i>		
30	Статутний капітал	12 894 823	8 944 822
31	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	(9 879 221)	(8 480 128)
32	Резервні та інші фонди банку	631 971	689 033
33	Усього власного капіталу	3 647 573	1 153 727
34	Усього пасивів	9 012 495	10 480 123

Таблиця Д2 – Звіт про фінансові результати АТ «РОДОВІД БАНК» станом на 31 грудня 2011р. , тис. грн.

Рядок	Найменування статті	за 2011 рік	за 2010 рік
1	Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)	(146 186)	(786 866)
1.1	Процентні доходи	319 872	654 911
1.2	Процентні витрати	(466 058)	(1 441 777)
2	Комісійні доходи	25 931	68 596
3	Комісійні витрати	(12 809)	(9 974)
4	Результат від торгових операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку	-	-
5	Результат від операцій з хеджування	-	-
6	Результат від переоцінки інших фінансових інструментів, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах	-	-
7	Результат від торгівлі іноземною валютою	8 385	5 343
8	Прибуток/(збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	-	-
9	Прибуток/(збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових зобов'язань за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	-	-
10	Результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості	-	-
11	Результат від переоцінки іноземної валюти	(8 106)	(13 667)
12	Резерв під заборгованість за кредитами	(1 002 765)	(3 153 602)
13	Знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж	(55 625)	(2 888)
14	Результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж	(15 139)	(49 270)
15	Знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення	-	-
16	Резерви за зобов'язаннями	2 584	940
17	Інші операційні доходи	18 573	18 166
18	Доходи/(витрати) від дострокового погашення заборгованості	-	-
19	Адміністративні та інші операційні витрати	(243 238)	(370 048)
20	Дохід/(витрати) від участі в капіталі	-	-
21	Прибуток/(збиток) до оподаткування	(1 428 395)	(4 293 270)
22	Витрати на податок на прибуток	29 302	29 146
23	Прибуток/(збиток) після оподаткування	(1 399 093)	(4 264 124)
24	Чистий прибуток/(збиток) від продажу довгострокових активів, призначених для продажу	-	-
25	Чистий прибуток/(збиток)	(1 399 093)	(4 264 124)

Додаток Ж – Аналіз фінансових результатів діяльності ПАТ АБ "Укргазбанк"

Таблиця Ж1 - Баланс АБ "Укргазбанк" станом на 31 грудня 2011 р., тис. грн.

Рядок	Найменування статті	Примітки	2011	2010
1	2	3	4	5
АКТИВИ				
1	Грошові кошти та їх еквіваленти	4,41	2 272 626	1 308 134
2	Торгові цінні папери	5	15 926	53 833
3	Інші фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах	6	0	0
4	Кошти в інших банках	7,41	2 140 504	2 015 217
5	Кредити та заборгованість клієнтів	8,41	8 283 219	5 614 588
6	Цінні папери в портфелі банку на продаж	9	3 764 318	2 883 075
7	Цінні папери в портфелі банку до погашення	10	0	0
8	Інвестиції в асоційовані компанії	11	0	0
9	Інвестиційна нерухомість	12	10 266	11 637
10	Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток		313	313
11	Відстрочений податковий актив		177 560	186 643
12	Гудвіл	13	0	0
13	Основні засоби та нематеріальні активи	14	683 865	762 008
14	Інші фінансові активи	15,41	720 498	959 179
15	Інші активи	16	88 382	42 355
16	Довгострокові активи, призначені для продажу, та активи групи вибуття	17	0	0
17	Усього активів		18 157 477	13 836 982
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ				
18	Кошти банків	18,41	8 754 362	5 398 965
19	Кошти клієнтів	19,41	5 615 040	5 235 113
20	Боргові цінні папери, емітовані банком	20,41	20 384	59 917
21	Інші залучені кошти	21,41	70 265	80 376
22	Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток		0	0
23	Відстрочені податкові зобов'язання	32	188 667	222 860
24	Резерви за зобов'язаннями	22	1 106	5 292
25	Інші фінансові зобов'язання	23,41	627 515	769 093
26	Інші зобов'язання	24	25 599	23 601
27	Субординований борг	25,41	50 435	50 510
28	Зобов'язання, що пов'язані з довгостроковими активами, призначеними для продажу (чи групами вибуття)	17	0	0
29	Усього зобов'язань		15 353 373	11 845 727
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ				
30	Статутний капітал	26	10 135 942	5 835 942
31	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)		(7 652 180)	(4 028 143)
32	Резервні та інші фонди банку	27	320 342	183 456
33	Усього власного капіталу		2 804 104	1 991 255
34	Усього пасивів		18 157 477	13 836 982

Таблиця Ж2 - Звіт про фінансові результати АБ "Укргазбанк" станом на 31 грудня 2011 р.

Рядок	Найменування статті	Примітки	2011	2010
1	2	3	4	5
1	Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)		826 784	1 126 192
1.1	Процентні доходи	28	1 866 464	2 216 067
1.2	Процентні витрати	28	(1 039 680)	(1 089 875)
2	Комісійні доходи	29	128 986	119 076
3	Комісійні витрати	29	(24 904)	(22 259)
4	Результат від торгових операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку		10 632	(10 631)
5	Результат від операцій з хеджування	40	0	0
6	Результат від переоцінки цінних паперів у торговому портфелі банку		0	0
7	Результат від торгівлі іноземною валютою		58 336	29 282
8	Прибуток/(збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		0	0
9	Прибуток/(збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових зобов'язань за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова		0	0
10	Результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості	12	(378)	(742)
11	Результат від переоцінки іноземної валюти		(16 637)	(12 273)
12	Резерв під заборгованість за кредитами	4,7,8	(3 712 212)	(626 322)
13	Знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж	9	(136 409)	(67 068)
14	Результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж	9	(9 956)	(8 901)
15	Знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення	10	0	(146)
16	Резерви за зобов'язаннями	22	4 177	32 680
17	Інші операційні доходи	30	10 122	7 669
18	Доходи/(витрати) від дострокового погашення заборгованості	18,19	0	0
19	Адміністративні та інші операційні витрати	31,42	(589 708)	(534 454)
20	Резерв за дебіторською заборгованістю та іншими активами	15,16	(148 465)	(26 035)
21	Дохід від участі в капіталі	11	0	0
22	Прибуток/(збиток) до оподаткування		(3 599 632)	6 068
23	Витрати на податок на прибуток	32	(14 352)	4 016
24	Прибуток/(збиток) після оподаткування		(3 613 984)	10 084
25	Чистий прибуток/(збиток) від продажу довгострокових активів, призначених для продажу	33	0	(26)

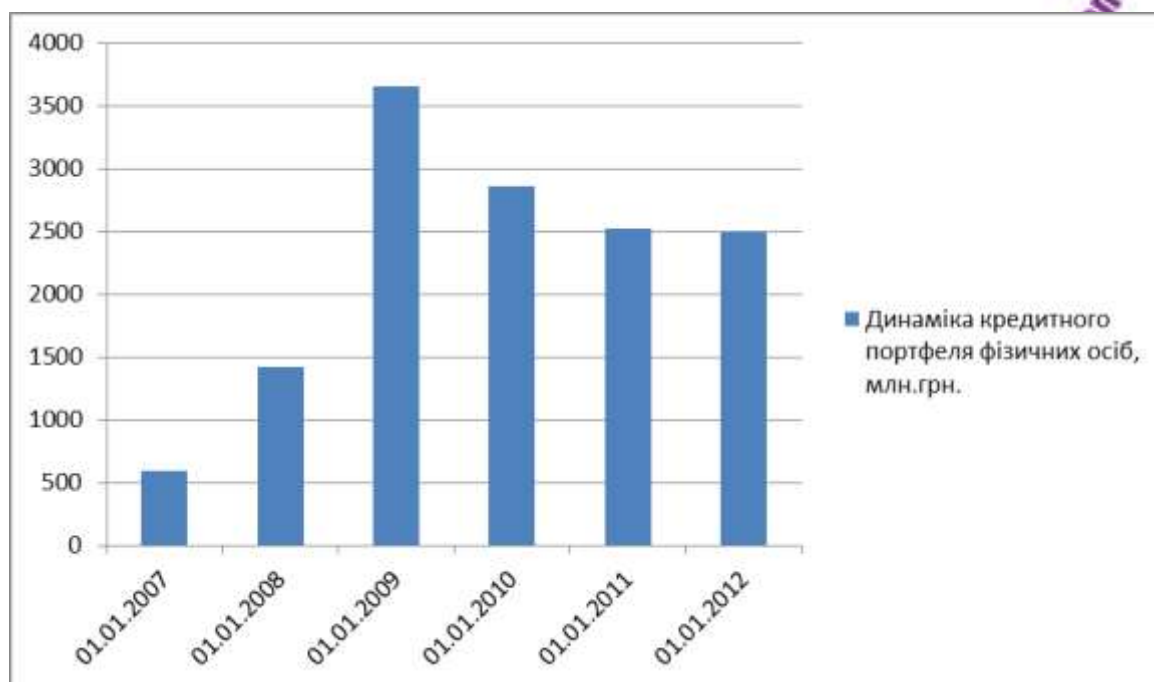

Рисунок Ж1 - Динаміка кредитного портфеля фізичних осіб, млн. грн.

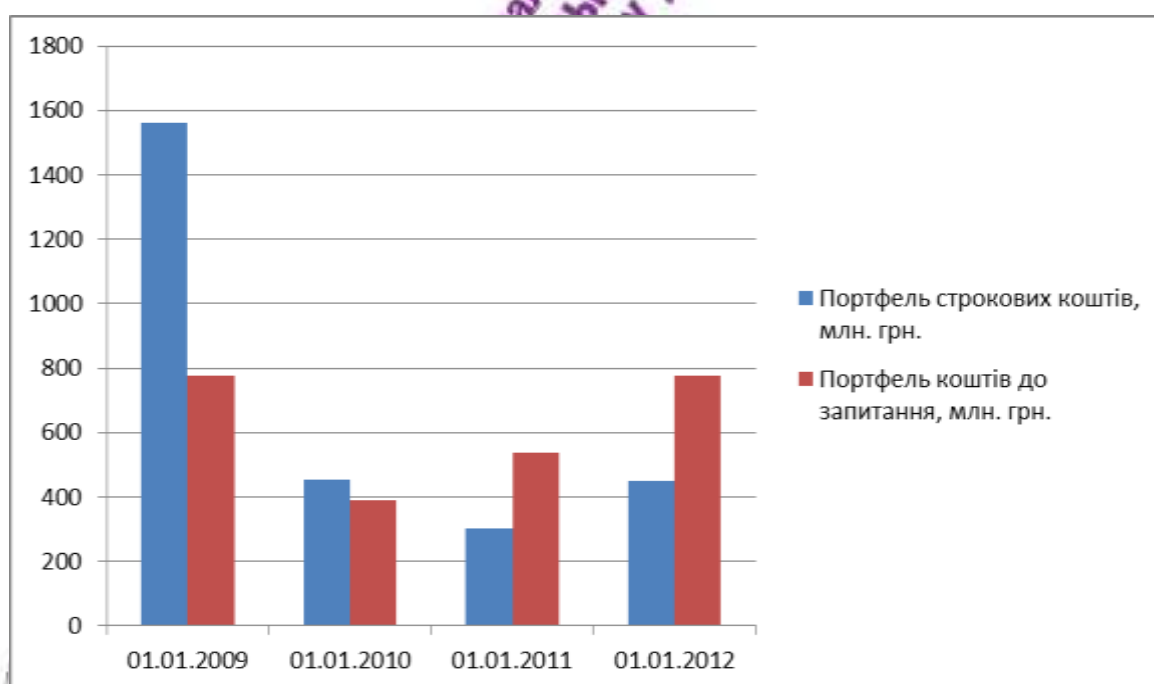

Рис. Ж2 - Динаміка портфеля коштів корпоративних клієнтів, млн. грн.

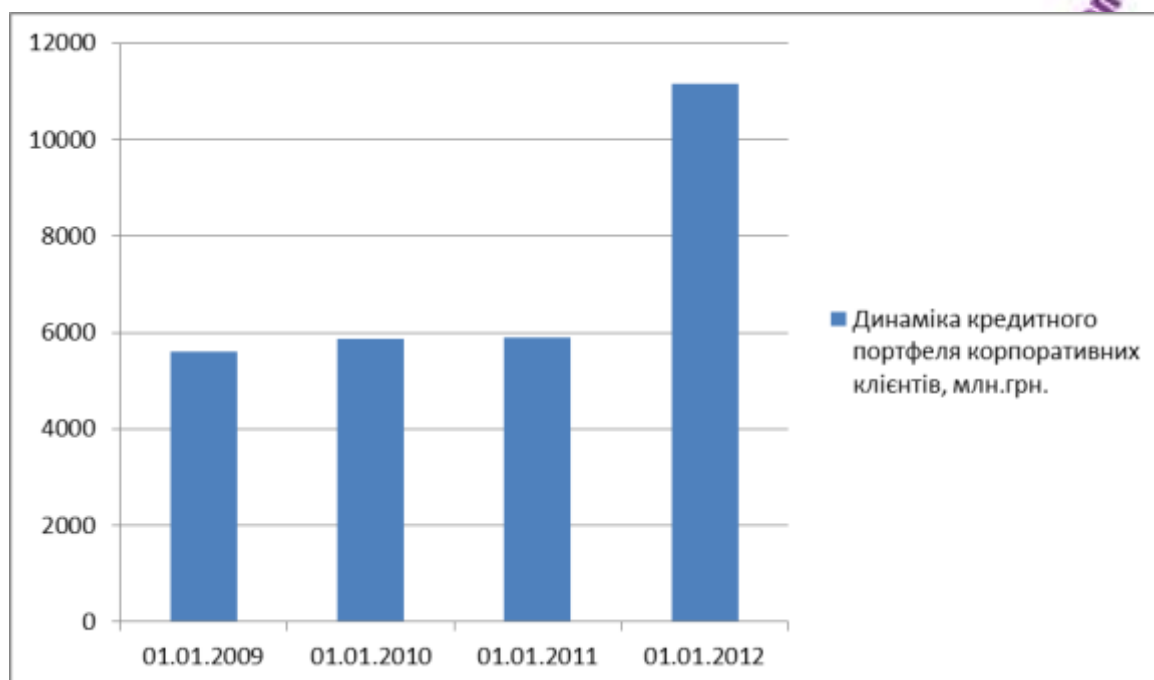

Рисунок ЖЗ - Динаміка кредитного портфеля корпоративних клієнтів

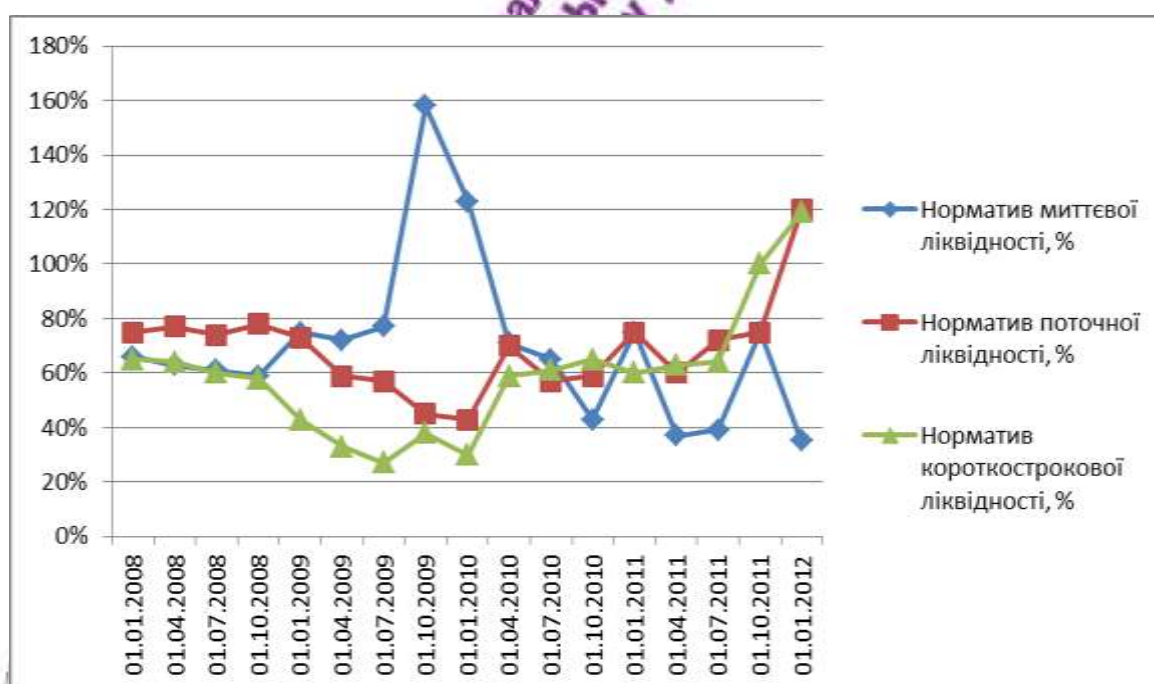

Рисунок ЖЗ - Динаміка коефіцієнтів ліквідності протягом 200802011рр.

Додаток 3 – – Аналіз фінансових результатів діяльності ПАТ "Український банк реконструкції та розвитку"

Таблиця 31 - Баланс ПАТ «Український банк реконструкції та розвитку» станом на 31 грудня 2011р.

Рядок	Найменування статті	2011	2010
<i>АКТИВИ</i>			
1	Грошові кошти та їх еквіваленти	32 405	9 313
2	Торгові цінні папери	0	0
3	Інші фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах	0	0
4	Кошти в інших банках	36 007	39 752
5	Кредити та заборгованість клієнтів	19 553	10 530
6	Цінні папери в портфелі банку на продаж	0	2 973
7	Цінні папери в портфелі банку до погашення	0	0
8	Інвестиції в асоційовані компанії	0	0
9	Інвестиційна нерухомість	24 674	24 674
10	Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	416	176
11	Відстрочений податковий актив	731	0
12	Гудвіл	0	0
13	Основні засоби та нематеріальні активи	38 367	37 002
14	Інші фінансові активи	49	0
15	Інші активи	5 133	2 359
16	Довгострокові активи, призначені для продажу, та активи групи вибуття	0	0
17	Усього активів	157 335	126 779
<i>ЗОБОВ'ЯЗАННЯ</i>			
18	Кошти банків	23 010	0
19	Кошти клієнтів	11 246	26 706
20	Боргові цінні папери, емітовані банком	0	0
21	Інші залучені кошти	0	0
22	Зобов'язання щодо поточного податку на прибуток	0	0
23	Відстрочені податкові зобов'язання	13	0
24	Резерви за зобов'язаннями	0	129
25	Інші фінансові зобов'язання	60	0
26	Інші зобов'язання	24 412	1 457
27	Субординований борг	32 109	32 109
28	Зобов'язання, що пов'язані з довгостроковими активами, призначеними для продажу (чи групами вибуття)	0	0
29	Усього зобов'язань	90 850	60 401
<i>ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ</i>			
30	Статутний капітал	95 000	95 000
31	Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	(32 401)	(30 888)
32	Резервні та інші фонди банку	3 886	2 266
33	Чисті активи, що належать акціонерам (учасникам) банку	66 485	66 378
34	Усього власного капіталу	66 485	66 378
35	Усього пасивів	157 335	126 779

Таблиця 32 - Звіт про фінансові результати ПАТ «Український банк реконструкції та розвитку» станом на 31 грудня 2011р., тис. грн..

Рядок	Найменування статті	2011	2010
1	2	4	5
1	Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)	5 528	2 826
1.1	Процентні доходи	7 709	5 239
1.2	Процентні витрати	(2 181)	(2 413)
2	Комісійні доходи	161	77
3	Комісійні витрати	(32)	(38)
4	Результат від торгових операцій з цінними паперами в торговому портфелі банку	0	(6 416)
5	Результат від операцій з хеджування	0	0
6	Результат від переоцінки інших фінансових інструментів, що обліковуються за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки у фінансових результатах	0	9 309
7	Результат від торгівлі іноземною валютою	1	(1)
8	Прибуток/(збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових активів за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	0	0
9	Прибуток/(збиток), який виникає під час первісного визнання фінансових зобов'язань за процентною ставкою, вищою або нижчою, ніж ринкова	0	0
10	Результат від переоцінки об'єктів інвестиційної нерухомості	0	0
11	Результат від переоцінки іноземної валюти	0	(2)
12	Резерв під заборгованість за кредитами	1 552	2 049
13	Знецінення цінних паперів у портфелі банку на продаж	0	0
14	Результат від продажу цінних паперів у портфелі банку на продаж	12	0
15	Знецінення цінних паперів у портфелі банку до погашення	0	0
16	Резерви за зобов'язаннями	(112)	733
17	Інші операційні доходи	749	53
18	Доходи/(витрати) від дострокового погашення заборгованості	0	0
19	Адміністративні та інші операційні витрати	(8 482)	(6 983)
20	Дохід від участі в капіталі	0	0
21	Прибуток/(збиток) до оподаткування	(623)	1 607
22	Витрати на податок на прибуток	718	0
23	Прибуток/(збиток) після оподаткування	95	1 607
24	Чистий прибуток/(збиток) від продажу довгострокових активів, призначених для продажу	0	0
25	Чистий прибуток/(збиток)	95	1 607
26	Чистий прибуток/(збиток) на одну просту акцію	0,50	9,03
27	Скоригований чистий прибуток/ (збиток) на одну просту акцію	0,50	9,03

Додаток К – Зведена інформація про основні показники ефективності функціонування банків різних груп за класифікацією НБУ

Таблиця К1 – Зведена таблиця основних показників ефективності функціонування банків I групи за класифікацією НБУ

Банк	ROE	ROA	NIM	Власний капітал	Активи	Чистий прибуток/(збиток) банку
ПРИВАТБАНК	6,01	0,69	3,74	16 288	141362,91	979,72
ОЩАДБАНК	2,20	0,51	4,30	17 534	75348,902	384,94
УКРЕКСІМБАНК	0,34	0,08	3,40	17 644	73072,127	59,17
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	0,37	0,05	6,31	6 601	53167,686	24,16
УКРСИББАНК	-38,44	-3,30	4,19	3 629	42234,559	-1394,63
УКРСОЦБАНК	0,10	0,02	5,44	6 570	39618,68	6,29
ВТБ БАНК	9,93	1,05	4,66	3 877	36661,32	385,17
ПРОМІНВЕСТБАНК	0,13	0,02	3,25	4 569	35278,754	5,84
ПЕРШИЙ УКР.МІЖНАРОДНИЙ БАНК	5,26	0,55	3,70	3 056	29278,461	160,75
АЛЬФА-БАНК	0,39	0,05	4,71	3 158	26157,065	12,36
"НАДРА"	0,02	0,00	2,54	3 980	24566,434	0,84
ОТП БАНК	13,67	1,95	6,08	3 255	22826,287	444,90
"ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ"	0,17	0,01	1,75	1 861	21698,08	3,13
БРОКБІЗНЕСБАНК	1,06	0,13	0,98	2 392	19398,408	25,37
УКРГАЗБАНК	-131,56	-22,58	3,76	2 736	15940,991	-3599,47
КРЕДИТПРОМБАНК	-66,03	-5,50	2,40	1 103	13241,342	-728,42
БАНК ФОРУМ	-23,45	-3,45	3,33	1 833	12452,666	-429,72

Таблиця К2 - Зведена таблиця основних показників ефективності функціонування банків II групи за класифікацією НБУ

Банк	ROE	ROA	NIM	Власний капітал	Активи	Чистий прибуток/(збиток) банку
ДЕЛЬТА БАНК	35,99	2,75	9,72	1 442	18855,588	518,91
ДОЧІРНІЙ БАНК СБЕРБАНКУ РОСІЇ	11,66	0,97	4,21	1 254	15118,342	146,28
ІНГ БАНК УКРАЇНА	11,68	1,87	3,97	1 734	10842,747	202,61
"ПІВДЕННИЙ"	2,02	0,29	3,59	1 535	10529,842	30,97
ЕРСТЕ БАНК	-1,89	-0,25	3,55	1 365	10437,274	-25,74
РОДОВІД БАНК	-26,87	-11,47	-1,38	3 996	9364,238	-1073,69
ВІЕЙБІ БАНК	-57,18	-3,47	1,09	528	8698,442	-301,87
СВЕДБАНК	5,57	1,01	6,91	1 560	8589,208	86,83
УНІКРЕДИТ БАНК	3,08	0,32	3,38	896	8508,861	27,57
"ФІНАНСОВА ІНІЦІАТИВА"	0,05	0,01	6,31	1 907	7845,304	0,89
"ХРЕЩАТИК"	0,10	0,01	1,68	581	7317,624	0,60
БАНК КРЕДИТ ДНІПРО	0,18	0,01	2,43	601	7186,573	1,07
ІМЕКСБАНК	1,56	0,24	5,00	1 028	6775,634	16,09
УНІВЕРСАЛ БАНК	-57,63	-4,78	6,67	554	6679,527	-319,30
КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК	5,09	0,59	3,70	764	6603,384	38,87
"КИЇВСЬКА РУСЬ"	0,17	0,01	1,65	424	6226,048	0,73
ПРАВЕКС-БАНК	-1,90	-0,38	5,65	1 168	5854,525	-22,15
СІТІБАНК (УКРАЇНА)	42,58	4,98	3,28	635	5424,599	270,27
БТА БАНК	-2,61	-0,76	3,72	1 508	5156,299	-39,42
КІБ КРЕДІ АГРІКОЛЬ	24,33	3,17	3,13	558	4282,906	135,83
КРЕДОБАНК	9,16	-1,28	2,23	578	4148,698	-52,91

Таблиця К3 - Зведена таблиця основних показників ефективності функціонування банків III групи за класифікацією НБУ

Банк	ROE	ROA	NIM	Власний капітал	Активи	Чистий прибуток/(збиток) банку
МАРФІН БАНК	0,08	0,01	3,64	513	4704,359	0,40
ПРЕУС БАНК МКБ	-114,19	-13,68	2,76	561	4685,557	-641,11
МЕГАБАНК	0,37	0,06	2,11	649	4206,589	2,39
"ТАВРИКА"	0,69	0,06	1,03	372	4128,031	2,56
"ПІВДЕНКОМБАНК"	2,11	0,13	2,03	236	3963,25	5,00
БМ БАНК	-6,01	-0,51	0,81	309	3616,425	-18,56
УКРІНБАНК	0,83	0,13	2,86	534	3420,097	4,45
ІНДУСТРІАЛБАНК	3,21	0,72	4,66	755	3386,458	24,24
"КЛІРИНГОВИЙ ДІМ"	-8,15	-1,29	4,20	534	3375,75	-43,52
ЕКСПРЕС-БАНК	6,10	0,75	2,87	411	3329,534	25,07
АКТАБАНК	0,31	0,03	0,51	303	3306,781	0,94
АКТИВ - БАНК	0,17	0,03	1,82	562	3260,414	0,96
"КІЇВ"	1,49	0,37	7,58	774	3097,585	11,50
ЄВРОГАЗБАНК	0,25	0,02	0,66	207	3070,562	0,51
УКРАЇНСЬКИЙ ПРОФЕСІЙНИЙ БАНК	11,68	2,40	4,58	622	3030,725	72,64
УКРАЇНСЬКИЙ БІЗ-НЕС БАНК	6,50	0,53	2,60	245	3013,664	15,96
СЕБ БАНК	-3,06	-0,46	3,35	440	2931,641	-13,45
ФОЛЬКСБАНК	9,19	0,96	4,27	300	2878,714	27,55
ПРОКРЕДИТ БАНК	4,88	0,50	7,38	262	2572,678	12,77
ДІАМАНТБАНК	0,99	0,11	3,68	271	2519,445	2,68
ЕКСПОБАНК	-6,50	-0,70	-0,58	233	2175,577	-15,18

Таблиця К4 - Зведена таблиця основних показників ефективності функціонування банків IV групи за класифікацією НБУ

Банк	ROE	ROA	NIM	Власний капітал	Активи	Чистий прибуток/(збиток) банку
"СОЮЗ"	0,35	0,03	2,73	340	4330,153	1,21
ПЛАТИНУМ БАНК	1,93	0,23	10,41	379	3215,404	7,33
БАНК 3/4	48,52	5,77	2,06	363	3054,511	176,11
ЗЛАТОБАНК	0,49	0,04	3,86	238	2872,943	1,16
"НАЦІОНАЛЬНІ ІНВЕСТИЦІЇ"	3,60	0,16	1,62	112	2528,68	4,03
БАНК КІПРУ	-12,63	-3,85	7,08	692	2267,767	-87,37
ТЕРРА БАНК	0,11	0,01	1,03	265	2187,673	0,30

КОНВЕРСБАНК	0,11	0,01	-0,24	201	2175,169	0,21
ТАСКОМБАНК	1,98	0,18	1,54	191	2107,11	3,79
ЕРДЕ БАНК	1,62	0,18	0,79	230	2095,768	3,71
ІНТЕГРАЛ - БАНК	0,82	0,05	2,62	124	2001,182	1,02
ФІНБАНК	0,15	0,01	1,49	125	1962,813	0,18
БАНК ІНВЕСТИЦІЙ ТА ЗАОЩАДЖЕНЬ	0,73	0,12	2,80	286	1779,955	2,10
ФОРТУНА-БАНК	0,63	0,14	3,92	388	1766,546	2,44
ЕНЕРГОБАНК	-17,65	-2,42	1,75	225	1635,328	-39,64
АСТРА БАНК	1,42	0,95	6,06	1 084	1624,089	15,45
БАНК ПЕРШИЙ	0,18	0,03	1,27	295	1596,51	0,54
"ГЛОБУС"	5,33	0,65	2,84	194	1588,248	10,36
КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК	2,25	0,73	6,12	510	1584,648	11,50
МІСТО БАНК	-12,11	-2,15	4,60	277	1561,169	-33,57
"АРКАДА"	0,75	0,15	2,94	313	1552,101	2,34
БАНК КАМБІО	0,58	0,04	2,99	104	1477,952	0,60
"ДЕМАРК"	0,19	0,03	3,25	214	1455,509	0,41
"ТК КРЕДИТ"	0,32	0,04	2,11	169	1436,47	0,53
БАНК МЕРКУРІЙ	0,31	0,05	0,61	216	1395,716	0,67
"ДАНІЕЛЬ"	0,22	0,02	1,35	130	1390,132	0,29
БАНК ЗОЛОТІ ВОРОТА	0,72	0,06	2,35	106	1320,504	0,77
МІЖНАРОДНИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	5,11	0,32	1,30	83	1315,771	4,25
ПЛЮС БАНК	2,98	0,46	2,33	205	1312,547	6,09
АКЦЕНТ-БАНК	0,22	0,03	2,91	185	1280,648	0,40
ПОЛТАВА - БАНК	-1,85	-0,31	2,41	212	1264,076	-3,92
"ЮНЕКС"	1,35	0,39	3,89	340	1186,893	4,60
"БАЗИС"	-33,65	-3,50	0,47	123	1181,077	-41,32
УКРГАЗПРОМБАНК	0,37	0,05	3,28	156	1123,291	0,58
ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ	5,40	1,60	4,24	329	1108,56	17,78
"КАПІТАЛ"	-1,18	-0,18	0,90	159	1043,705	-1,88
БАНК УКРАЇНСЬКИЙ КАПІТАЛ	0,67	0,07	2,06	110	1034,594	0,74
БАНК ПЕТРОКОММЕРЦ- УКРАЇНА	100,44	-13,51	1,51	138	1028,254	-138,94
БАНК РУСКИЙ СТАН- ДАРТ	0,62	0,07	1,24	113	1021,868	0,69
АВАНТ-БАНК	0,75	0,06	0,69	82	1018,013	0,61
АВТОКРАЗБАНК	3,36	0,38	3,15	114	1016,674	3,85
"УКРАЇНСЬКИЙ ФІНАНСОВИЙ СВІТ"	2,66	0,55	3,53	208	1006,666	5,52
БАНК РЕНЕСАНС КАПІТАЛ	3,58	0,80	8,52	220	991,855	7,89
ЄКАТЕРИНОСЛАВСЬКИЙ КОМЕРЦІЙНИЙ БАНК	0,05	0,01	7,21	281	910,902	0,13
ПЕРШИЙ ІНВЕСТИЦІЙНИЙ БАНК	-0,07	-0,02	3,42	258	887,364	-0,19
КОМІНВЕСТБАНК	0,15	0,02	0,96	113	856,947	0,17
БАНК НАЦІОНАЛЬНИЙ КРЕДИТ	-151,98	-3,94	1,98	21	818,302	-32,22
ЗАХІДІНКОМБАНК	0,31	0,09	7,38	234	811,143	0,73
ЄВРОБАНК	0,18	0,01	2,30	64	806,882	0,12

"ЛЬВІВ"	-19,08	-2,81	1,56	117	789,888	-22,23
"ПОРТО-ФРАНКО"	0,88	0,13	2,18	115	781,375	1,01
ФІНРОСТБАНК	1,52	0,19	2,04	94	748,641	1,44
МЕТАБАНК	1,06	0,16	3,58	111	727,392	1,18
АПЕКС-БАНК	2,02	0,55	6,02	194	717,328	3,92
БАНК ВОСТОК	2,04	1,05	4,29	362	706,169	7,39
"НОВИЙ"	-6,82	-0,96	0,33	92	651,874	-6,26
ІНПРОМБАНК	360,90	-51,40	10,90	-87	609,316	-313,17
ЧОРНОМОРСЬКИЙ БАНК РОЗВИТКУ ТА РЕ- КОНСТР.	0,15	0,02	1,19	80	607,03	0,12
"ГРАНТ"	4,94	0,96	0,69	113	584,051	5,61
СТАРОКІЇВСЬКИЙ БАНК	0,09	0,01	0,95	80	567,529	0,07
УНІКОМБАНК	0,24	0,21	8,67	489	561,086	1,18
"КОНТРАКТ"	0,51	0,08	1,68	88	555,946	0,45
УКРКОМУНБАНК	0,00	0,00	0,49	100	547,291	0,01
АГРОКОМБАНК	0,68	0,16	2,17	128	546,711	0,87
"МОРСЬКИЙ"	-6,14	-1,13	0,88	99	538,036	-6,09
РАДИКАЛ БАНК	0,54	0,08	1,46	76	506,111	0,41
"ПРЕМІУМ"	-196,81	-10,50	7,90	26	491,142	-51,56
ІНВЕСТБАНК	4,14	0,81	3,51	93	471,352	3,84
АРТЕМ-БАНК	0,79	0,16	1,85	92	452,945	0,73
АКОРДБАНК	0,16	0,03	3,41	99	452,925	0,16
АСВІО БАНК	0,56	0,16	4,84	123	438,61	0,69
БАНК БОГУСЛАВ	-0,61	-0,26	7,14	188	433,158	-1,15
ПРОМЕКОНОМБАНК	0,60	0,11	4,17	80	425,032	0,49
КЛАСИКБАНК	-2,12	-1,15	8,37	230	423,544	-4,88
ПОЛКОМБАНК	0,06	0,02	3,17	100	418,852	0,06
"ТРАСТ-КАПІТАЛ"	0,44	0,07	1,23	62	414,015	0,27
РЕАЛ БАНК	0,88	0,27	4,29	126	408,289	1,11
ЄВРОПРОМБАНК	1,28	0,25	5,70	78	396,672	1,00
ДІВІ БАНК	-0,03	0,01	0,82	125	383,01	0,04
ІНТЕРБАНК	0,10	0,02	2,42	69	376,029	0,07
РЕГІОН-БАНК	0,65	0,12	3,82	68	366,333	0,45
ДІАПАЗОН-МАКСИМУМ БАНК	0,30	0,10	4,14	114	356,314	0,34
СИГМАБАНК	0,06	0,02	7,92	143	347,885	0,09
ЛЕГБАНК	1,28	0,33	3,40	87	338,253	1,12
ДОЙЧЕ БАНК ДБУ	-11,92	-6,13	3,39	173	335,476	-20,57
БАНК ТРАСТ	0,00	0,00	3,76	82	327,318	0,00
БАНК РИНКОВІ ТЕХНО- ЛОГІЇ	0,30	0,11	3,75	120	319,181	0,36
"УКООПСІЛКА"	0,16	0,05	3,66	94	310,564	0,15
КРЕДИТВЕСТ БАНК	1,36	0,35	3,83	78	299,787	1,06
"КОНКОРД"	0,03	0,01	-0,09	113	297,097	0,03
ПРОФІН БАНК	0,47	0,21	4,08	116	263,874	0,55
ОКСІ БАНК	1,75	0,85	7,62	127	262,995	2,23
ЄВРОПЕЙСЬКИЙ БАНК РАЦІОН ФІНАНС.	-0,89	-0,66	6,02	190	257,736	-1,70
ПРАЙМ-БАНК	2,07	0,73	3,98	88	250,455	1,84
ФІНЕКСБАНК	-7,47	-1,89	3,56	62	243,093	-4,60
ПРОМИСЛОВО- ФІНАНСОВИЙ БАНК	1,31	0,48	5,69	89	241,814	1,17

"СТОЛИЧНИЙ"	0,07	0,03	6,25	90	238,948	0,06
МОТОР-БАНК	0,62	0,32	6,62	122	235,22	0,76
КОМЕРЦІЙНИЙ ІНДУСТ- РІАЛЬНИЙ БАНК	2,02	0,70	7,07	78	225,379	1,57
БАНК СІЧ	0,01	0,01	2,13	120	225,19	0,02
"СТАНДАРТ"	0,72	0,28	2,20	87	224,925	0,63
КРЕДИТ ОПТИМА БАНК	0,52	0,18	3,52	68	195,533	0,35
"ЦЕНТР"	0,99	0,65	9,02	120	181,933	1,18
БАНК ВЕЛЕС	0,34	0,20	5,33	96	167,793	0,33
ГРІН БАНК	0,50	0,21	4,70	68	159,9	0,34
БАНК НАРОДНИЙ КАПІТАЛ	0,02	0,01	3,54	52	152,724	0,01
ТММ-БАНК	0,92	0,59	4,25	93	144,442	0,86
УКРБУДІНВЕСТБАНК	0,80	0,54	6,35	94	138,394	0,75
УКРАЇНСЬКИЙ БАНК РЕ- КОНСТР.ТА РОЗВ.	0,13	0,07	2,82	66	127,942	0,08
СХІДНО- ПРОМИСЛ.КОМЕРЦ.БАНК	1,93	0,88	6,41	57	124,57	1,09
БАНК СТОЛИЦЯ	8 892,43	-94,90	2,71	-1	118,813	-112,76
РАДАБАНК	2,61	2,20	7,44	98	116,379	2,57
"ЗЕМЕЛЬНИЙ КАПІТАЛ"	0,11	0,05	5,12	49	116,164	0,06
СОЦКОМБАНК	128,35	-466,30	55,73	-414	113,964	-531,42
"ФАМІЛЬНИЙ"	0,02	0,01	2,95	48	98,381	0,01
БАНК АЛЬЯНС	0,04	0,03	2,47	72	92,151	0,03

Державний вищий навчальний заклад
"УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ"
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Додаток Л – Вихідні дані для порівняльної характеристики державних та приватних банків І групи на основі бінарних показників

Таблиця Л1 – Чиста процентна маржа банків першої групи

Банк	Квартали																					
	2Q12	1Q12	4Q11	3Q11	2Q11	1Q11	4Q10	3Q10	2Q10	1Q10	4Q09	3Q09	2Q09	1Q09	4Q08	3Q08	2Q08	1Q08	4Q07	3Q07	2Q07	1Q07
ПРИВАТБАНК	1,134	1,224	1,856	1,626	1,364	1,015	1,720	1,311	1,028	1,834	1,661	2,169	1,698	3,787	1,463	1,640	1,888	1,430	2,280	1,536	1,496	1,455
УКРЕКСІМБАНК	1,136	1,191	1,318	1,149	0,966	1,140	1,311	1,259	1,185	1,269	1,829	1,320	1,620	1,553	1,320	1,144	1,324	1,098	1,031	1,035	1,023	1,010
ОЩАДБАНК	1,436	1,581	1,718	1,602	1,483	1,595	1,784	1,760	1,695	1,842	1,861	2,014	1,850	1,614	1,086	1,685	1,694	1,502	1,451	1,434	1,293	1,228
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	1,987	2,112	2,270	2,252	1,983	1,902	1,921	1,910	2,002	1,863	1,903	1,816	1,828	1,701	1,751	1,968	1,923	1,669	1,600	1,637	1,584	1,334
ПЕРШИЙ УКР МІЖНАРОДНИЙ БАНК	1,260	1,130	1,226	2,416	1,285	1,260	1,398	1,329	1,287	1,369	1,290	1,453	1,472	1,458	1,247	1,122	1,085	1,031	0,962	0,900	1,031	1,023
УКРСИББАНК	1,719	1,539	1,802	1,280	0,857	1,724	1,673	1,688	1,452	1,539	1,606	1,560	1,573	1,377	1,542	1,634	1,444	1,196	1,118	1,148	1,185	1,041
" НАДРА "	0,474	0,665	-3,748	1,176	1,130	0,409	1,440	1,297	1,385	1,665	1,677	1,140	1,506	1,201	1,142	1,194	1,081	1,075	1,195	1,154	1,169	1,190
ОТП БАНК	-0,116	1,595	1,943	1,873	1,767	2,162	1,984	1,754	1,861	1,825	2,024	2,060	2,016	2,052	1,687	1,805	1,707	1,370	1,419	1,411	1,414	1,440
" ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ "	0,478	0,369	0,015	0,754	0,488	0,392	0,335	0,511	0,553	0,662	0,248	0,853	1,053	1,140	0,939	0,808	0,634	0,687	0,864	0,736	0,765	0,736
БРОКБІЗНЕСБАНК	-0,005	-0,206	0,044	0,282	0,366	0,462	0,609	0,657	0,834	0,644	0,709	0,743	0,766	0,564	0,827	0,599	0,618	0,571	0,627	0,680	0,872	0,805
УКРГАЗБАНК	0,993	0,891	1,335	1,132	1,205	1,659	1,981	2,085	1,853	2,189	1,633	1,245	0,651	0,874	0,900	1,004	0,926	0,936	0,763	0,697	1,035	0,955
АЛЬФА-БАНК	1,614	1,504	1,436	1,626	1,441	1,349	1,498	1,571	1,810	1,767	1,885	2,576	1,841	1,264	1,676	1,559	1,494	1,441	1,673	1,591	1,087	0,868
В середньому по приватним комерційним банкам	0,950	1,104	0,760	1,476	1,187	1,186	1,398	1,336	1,357	1,463	1,445	1,597	1,528	1,616	1,364	1,370	1,319	1,163	1,304	1,199	1,178	1,099
В середньому по державним банкам	1,286	1,386	1,518	1,376	1,224	1,368	1,548	1,509	1,440	1,555	1,845	1,667	1,735	1,583	1,203	1,414	1,509	1,300	1,241	1,234	1,158	1,119
Фіктивна змінна*	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	0	1	1	1	0	1	0	1

*Фіктивна змінна дорівнює 1 у випадку більшого показника «в середньому по державним банкам» у порівнянні з «в середньому по приватним комерційним банкам», 0

– в протилежному випадку.

Таблиця Л2 – Чиста непроцентна маржа банків першої групи

Банк	Квартали																					
	2Q12	1Q12	4Q11	3Q11	2Q11	1Q11	4Q10	3Q10	2Q10	1Q10	4Q09	3Q09	2Q09	1Q09	4Q08	3Q08	2Q08	1Q08	4Q07	3Q07	2Q07	1Q07
ПРИВАТБАНК	0,771	0,993	0,946	1,026	0,951	0,829	1,136	0,793	1,002	0,924	1,157	1,178	0,795	0,160	4,359	1,419	1,640	1,270	1,351	1,436	1,320	0,850
УКРЕКСІМБАНК	0,391	0,283	0,383	0,275	0,235	0,252	0,287	0,251	0,251	0,226	0,327	0,301	0,281	0,423	1,464	0,650	0,676	0,453	0,668	0,578	0,641	0,483
ОЩАДБАНК	0,490	0,459	0,448	0,462	0,494	0,492	0,468	0,425	0,433	0,783	0,394	0,439	0,423	0,410	0,883	0,878	0,822	0,954	1,019	0,975	0,943	0,935
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	0,776	0,702	0,771	0,784	0,691	0,617	0,748	0,773	0,605	0,559	0,603	-0,931	1,107	1,603	0,645	0,928	0,916	0,687	0,781	0,768	0,742	0,734
ПЕРШИЙ УКР МІЖНАРОДНИЙ БАНК	0,311	0,260	0,274	0,593	0,322	0,279	0,361	0,404	0,280	0,285	0,374	0,458	0,258	0,622	0,694	0,433	0,485	0,331	0,337	0,391	0,394	0,384
УКРСИББАНК	0,800	0,322	2,237	0,358	0,355	0,220	0,384	0,412	0,342	0,318	0,172	0,338	1,150	-0,530	1,231	0,644	0,493	0,393	0,757	0,562	0,586	0,478
" НАДРА"	2,675	0,178	0,318	0,372	0,223	2,467	2,341	0,039	4,305	0,187	0,274	0,583	0,247	-2,402	2,464	1,570	1,030	0,615	-0,343	1,476	0,792	2,368
ОТП БАНК	0,105	0,448	0,451	0,383	0,355	0,406	5,307	0,502	-0,081	0,452	0,774	0,516	0,358	0,295	2,417	0,360	0,268	0,380	0,321	0,347	0,301	0,308
" ФІНАНСИ ТА КРЕДИТ"	0,410	0,445	0,656	0,649	0,361	0,539	0,541	0,398	0,244	0,231	0,458	0,266	0,227	0,207	1,165	1,119	1,444	0,783	1,097	1,990	1,432	1,330
БРОКБІЗНЕС- БАНК	0,056	1,358	0,175	0,272	0,368	0,345	0,395	0,406	0,366	0,301	0,383	0,448	0,367	0,616	0,912	0,435	0,472	0,428	0,452	0,445	0,480	0,391
УКРГАЗБАНК	0,458	0,382	0,398	0,281	0,188	0,219	0,225	0,215	0,240	0,137	0,407	0,213	0,480	-0,537	2,190	1,083	1,098	0,791	0,938	0,588	1,297	0,697
АЛЬФА-БАНК	0,398	0,358	0,350	0,218	0,391	0,261	0,289	0,420	0,191	0,222	0,427	0,743	0,873	1,437	3,183	1,233	1,043	0,987	1,055	1,050	0,797	1,001
В середньому по приватним ко- мерційним банкам	0,700	0,563	0,686	0,517	0,446	0,663	1,278	0,461	0,806	0,387	0,514	0,400	0,598	0,223	1,897	0,904	0,866	0,653	0,645	0,941	0,760	0,872
В середньому по державним банкам	0,440	0,371	0,415	0,368	0,365	0,372	0,377	0,338	0,342	0,505	0,361	0,370	0,352	0,416	1,174	0,764	0,749	0,704	0,844	0,776	0,792	0,709
Фіктивна змінна*	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0	0	1	1	0	1	0

*Фіктивна змінна дорівнює 1 у випадку більшого показника «в середньому по державним банкам» у порівнянні з «в середньому по приватним комерційним банкам», 0

– в протилежному випадку.

Таблиця ЛЗ – Чистий спред банків першої групи

Банк	Квартали																					
	2Q12	1Q12	4Q11	3Q11	2Q11	1Q11	4Q10	3Q10	2Q10	1Q10	4Q09	3Q09	2Q09	1Q09	4Q08	3Q08	2Q08	1Q08	4Q07	3Q07	2Q07	1Q07
ПРИВАТБАНК	2,608	2,222	2,610	2,341	2,065	1,648	2,456	1,971	1,610	2,352	2,047	2,520	2,016	4,112	2,092	2,158	2,210	2,034	3,024	2,815	2,800	1,939
УКРЕКСІМБАНК	2,448	2,102	1,873	1,772	1,661	1,741	1,806	1,674	1,484	1,426	2,015	1,578	2,041	1,914	1,748	1,458	1,621	1,508	1,395	1,401	1,383	1,331
ОЩАДБАНК	3,132	2,799	2,652	2,769	2,853	2,756	2,723	2,659	2,597	2,837	2,948	2,995	2,912	3,116	2,201	3,058	3,061	2,825	2,903	3,880	3,589	2,656
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	4,297	3,498	2,970	2,980	2,796	2,750	2,814	2,710	2,709	2,471	2,329	2,241	2,054	1,900	2,287	2,440	2,328	2,278	2,272	3,225	3,432	2,108
ПЕРШИЙ УКР МІЖНАРОДНИЙ БАНК	2,624	2,277	2,154	3,583	1,787	1,887	2,154	1,985	1,631	1,537	1,523	1,600	1,349	1,521	1,470	1,364	1,279	1,235	1,353	1,592	1,671	1,420
УКРСИББАНК	3,807	2,916	2,902	1,906	1,217	2,149	1,881	1,723	1,362	1,318	1,344	1,395	1,405	1,370	1,809	1,834	1,627	1,462	1,404	2,357	2,440	1,175
" НАДРА "	0,527	0,581	-5,085	0,787	0,812	0,078	1,244	1,159	1,324	1,644	1,648	1,209	1,724	1,892	2,375	2,438	2,192	1,998	2,050	2,779	2,809	1,863
ОТП БАНК	-0,163	1,560	1,728	1,801	1,561	1,811	1,438	0,824	0,568	0,109	0,054	-0,363	-0,865	1,334	1,773	1,855	1,791	1,681	1,763	2,533	2,618	1,659
" ФІНАНСИ ТА КРЕ- ДИТ "	1,293	1,079	0,642	1,307	1,111	0,966	0,937	1,054	1,075	1,178	0,679	1,371	1,671	1,834	1,667	1,504	1,342	1,391	1,546	1,973	2,173	1,421
БРОКБІЗНЕСБАНК	0,925	0,682	0,824	1,184	1,321	1,292	1,449	1,544	1,646	1,382	1,428	1,460	1,566	1,277	1,390	0,982	0,971	0,933	1,045	1,347	1,589	1,318
УКРГАЗБАНК	4,091	1,752	1,135	1,168	1,347	1,789	2,314	2,466	2,301	2,534	2,166	2,362	2,030	2,072	1,989	1,994	1,788	1,673	0,851	0,842	2,498	2,076
АЛЬФА-БАНК	3,020	2,192	1,428	1,285	1,078	1,019	0,837	0,708	0,633	0,463	0,894	1,642	0,581	0,442	1,488	1,336	1,153	1,232	1,972	2,350	1,121	0,662
В середньому по приватним ко- мерційним банкам	2,104	1,890	1,130	1,908	1,527	1,511	1,690	1,520	1,395	1,384	1,327	1,453	1,278	1,742	1,817	1,768	1,655	1,583	1,826	2,330	2,295	1,507
В середньому по державним банкам	2,790	2,450	2,262	2,271	2,257	2,249	2,265	2,166	2,041	2,131	2,482	2,286	2,476	2,515	1,975	2,258	2,341	2,166	2,149	2,641	2,486	1,994
Фіктивна змінна*	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

*Фіктивна змінна дорівнює 1 у випадку більшого показника «в середньому по державним банкам» у порівнянні з «в середньому по приватним комерційним банкам», 0

– в протилежному випадку.

Таблиця Л4 – Кредитний ризик банків першої групи

Банк	Квартали																					
	2Q12	1Q12	4Q11	3Q11	2Q11	1Q11	4Q10	3Q10	2Q10	1Q10	4Q09	3Q09	2Q09	1Q09	4Q08	3Q08	2Q08	1Q08	4Q07	3Q07	2Q07	1Q07
ПРИВАТБАНК	23,440	22,037	16,907	15,022	12,637	11,551	14,517	14,586	15,288	17,826	19,000	17,712	16,860	18,800	9,711	4,375	5,923	5,880	7,481	9,809	12,984	11,316
УКРЕКСІМБАНК	20,709	20,377	16,851	15,500	14,867	15,611	12,997	11,283	10,575	8,576	7,412	5,486	4,760	2,905	1,753	1,993	2,195	2,711	2,935	2,638	2,849	2,812
ОЩАДБАНК	9,472	9,044	6,082	6,886	6,827	7,079	7,006	5,454	5,407	4,978	4,532	2,216	1,927	1,767	2,264	2,936	3,691	4,420	5,079	7,688	10,239	7,756
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	27,125	21,160	20,658	21,428	20,520	20,009	18,584	16,849	15,570	14,735	13,669	5,863	4,674	3,574	2,978	3,807	2,986	1,977	2,042	2,674	2,675	3,986
ПЕРШИЙ УКР МІЖНАРОДНИЙ БАНК	34,368	32,756	28,893	27,329	24,146	22,813	24,096	21,961	21,664	21,600	19,812	19,681	15,228	13,170	5,310	3,491	3,602	2,754	6,698	2,447	6,034	6,972
УКРСИББАНК	15,746	17,827	18,300	20,705	23,937	23,833	23,120	25,574	23,574	16,543	13,865	12,675	10,751	4,785	4,896	3,976	3,213	2,976	4,542	3,907	3,345	2,976
" НАДРА"	24,404	23,415	23,422	26,013	29,997	47,654	65,453	66,574	69,765	36,574	20,431	19,854	14,675	12,761	10,231	4,544	6,653	6,432	5,458	4,685	2,754	3,643
ОТП БАНК	27,048	20,535	14,783	15,972	17,073	16,663	15,432	15,676	14,463	14,654	12,786	10,343	9,787	9,434	6,674	6,211	5,344	4,362	3,432	3,231	2,897	2,561
" ФІНАНСИ ТА КРЕ- ДИТ"	11,367	5,822	4,593	4,493	6,081	5,432	4,458	3,432	4,564	3,453	3,234	2,876	2,437	1,987	2,543	2,456	2,564	1,987	1,786	1,976	1,876	1,765
БРОКБІЗНЕСБАНК	5,177	5,177	4,433	4,688	6,253	6,424	6,212	6,054	5,325	4,664	4,599	4,685	4,444	3,556	2,345	2,675	3,786	2,321	2,354	1,970	2,453	1,897
УКРГАЗБАНК	77,325	46,455	40,563	45,690	34,832	41,436	42,337	43,349	49,449	52,369	55,107	17,350	3,633	3,845	6,145	2,650	3,095	4,385	2,275	2,937	2,948	2,217
АЛЬФА-БАНК	22,791	23,108	21,929	26,465	21,901	25,649	23,506	35,084	30,503	20,460	18,825	11,483	18,095	10,086	9,006	10,059	9,397	5,013	3,248	3,957	4,089	3,290
В середньому по приватним комерцій- ним банкам	21,274	19,093	17,102	18,013	18,061	20,003	21,709	22,865	22,302	16,723	14,025	11,686	10,772	8,174	5,966	4,622	4,830	3,745	4,116	3,851	4,345	4,267
В середньому по державним банкам	15,090	14,711	11,466	11,193	10,847	11,345	10,002	8,369	7,991	6,777	5,972	3,851	3,343	2,336	2,009	2,465	2,943	3,566	4,007	5,163	6,544	5,284
Фіктивна змінна*	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1

*Фіктивна змінна дорівнює 1 у випадку більшого показника «в середньому по державним банкам» у порівнянні з «в середньому по приватним комерційним банкам», 0

– в протилежному випадку.

Таблиця Л5 – Відношення загальноадміністративних витрат за вирахуванням витрат на маркетинг до доходів банків першої групи

Банк	Квартали																					
	2Q12	1Q12	4Q11	3Q11	2Q11	1Q11	4Q10	3Q10	2Q10	1Q10	4Q09	3Q09	2Q09	1Q09	4Q08	3Q08	2Q08	1Q08	4Q07	3Q07	2Q07	1Q07
ПРИВАТБАНК	0,231	0,213	0,234	0,214	0,210	0,237	0,206	0,238	0,216	0,172	0,206	0,200	0,319	0,244	0,143	0,265	0,247	0,252	0,244	0,244	0,251	0,301
УКРЕКСІМБАНК	0,144	0,126	0,141	0,117	0,123	0,099	0,124	0,100	0,062	0,105	0,201	0,102	0,131	0,112	0,131	0,148	0,178	0,167	0,187	0,166	0,172	0,192
ОЩАДБАНК	0,277	0,255	0,278	0,239	0,253	0,255	0,249	0,240	0,218	0,189	0,212	0,196	0,210	0,197	0,343	0,398	0,440	0,514	0,500	0,493	0,520	0,523
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	0,449	0,377	0,401	0,385	0,402	0,344	0,352	0,312	0,309	0,284	0,292	0,436	0,242	0,223	0,248	0,271	0,258	0,266	0,266	0,267	0,290	0,319
ПЕРШИЙ УКР МІЖНАРОДНИЙ БАНК	0,249	0,375	0,279	0,190	0,258	0,231	0,256	0,194	0,215	0,194	0,264	0,180	0,170	0,138	0,153	0,161	0,161	0,168	0,208	0,180	0,211	0,216
УКРСИББАНК	0,748	1,001	1,200	0,603	0,794	0,501	0,697	0,264	0,279	0,254	0,259	0,227	0,191	0,307	0,176	0,218	0,258	0,235	0,271	0,223	0,235	0,249
" НАДРА"	1,092	0,305	0,448	0,307	0,325	0,155	0,248	0,371	0,052	0,382	0,244	0,287	0,182	0,615	0,124	0,180	0,210	0,239	0,376	0,203	0,243	0,165
ОТП БАНК	4,400	0,403	0,523	0,657	0,539	0,664	0,767	0,327	1,396	0,607	0,559	0,229	0,192	0,176	0,119	0,183	0,344	0,061	0,233	0,198	0,183	0,179
" ФІНАНСИ ТА КРЕ- ДИТ"	0,285	0,292	0,286	0,268	0,282	0,267	0,278	0,247	0,262	0,274	0,278	0,227	0,229	0,215	0,169	0,219	0,322	0,085	0,215	0,182	0,193	0,211
БРОКБІЗНЕСБАНК	0,313	0,174	0,273	0,258	0,228	0,231	0,217	0,187	0,177	0,190	0,182	0,173	0,188	0,176	0,152	0,191	0,177	0,194	0,205	0,212	0,201	0,229
УКРГАЗБАНК	0,234	0,240	0,266	0,605	0,328	0,261	0,248	0,239	0,255	0,213	0,257	0,226	0,245	0,324	0,192	0,270	0,240	0,242	0,214	0,249	0,258	0,296
АЛЬФА-БАНК	0,272	0,712	0,330	0,279	0,298	0,202	0,248	0,172	0,159	0,155	0,013	0,587	0,135	0,131	0,094	0,169	0,228	0,196	0,224	0,219	0,216	0,206
В середньому по приватним комерцій- ним банкам	0,893	0,428	0,442	0,351	0,371	0,315	0,363	0,257	0,341	0,279	0,255	0,283	0,205	0,247	0,153	0,206	0,245	0,189	0,249	0,214	0,225	0,230
В середньому по державним банкам	0,211	0,191	0,209	0,178	0,188	0,177	0,186	0,170	0,140	0,147	0,207	0,149	0,171	0,155	0,237	0,273	0,309	0,340	0,344	0,330	0,346	0,358
Фіктивна змінна*	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	1	1

*Фіктивна змінна дорівнює 1 у випадку більшого показника «в середньому по державним банкам» у порівнянні з «в середньому по приватним комерційним банкам», 0

– в протилежному випадку.

Таблиця Л6 – Відношення витрат на маркетинг до доходів банків першої групи

Банк	Квартали																					
	2Q12	1Q12	4Q11	3Q11	2Q11	1Q11	4Q10	3Q10	2Q10	1Q10	4Q09	3Q09	2Q09	1Q09	4Q08	3Q08	2Q08	1Q08	4Q07	3Q07	2Q07	1Q07
ПРИВАТБАНК	0,004	0,004	0,003	0,003	0,003	0,003	0,003	0,003	0,003	0,002	0,002	0,002	0,004	0,003	0,004	0,007	0,007	0,007	0,010	0,010	0,010	0,012
УКРЕКСІМБАНК	0,002	0,002	0,002	0,002	0,002	0,001	0,002	0,002	0,001	0,002	0,004	0,002	0,002	0,002	0,003	0,003	0,004	0,004	0,004	0,004	0,004	0,004
ОЩАДБАНК	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	0,004	0,003	0,002	0,002	0,002	0,002	0,003	0,003	0,003	0,003	0,004	0,005	0,003	0,003	0,005	0,006	0,005	0,006	0,007	0,007	0,008	0,008
ПЕРШИЙ УКР МІЖНАРОДНИЙ БАНК	0,006	0,009	0,007	0,004	0,006	0,005	0,006	0,005	0,005	0,005	0,006	0,004	0,004	0,003	0,007	0,007	0,007	0,007	0,011	0,010	0,012	0,012
УКРСІББАНК	0,003	0,004	0,004	0,002	0,003	0,002	0,005	0,002	0,002	0,002	0,004	0,003	0,003	0,004	0,008	0,010	0,012	0,011	0,013	0,011	0,012	0,012
" НАДРА "	0,031	0,009	0,010	0,007	0,008	0,004	0,002	0,003	0,000	0,003	0,009	0,011	0,007	0,023	0,012	0,017	0,020	0,023	0,037	0,020	0,024	0,016
ОТП БАНК	0,094	0,009	0,007	0,009	0,007	0,009	0,002	0,001	0,004	0,002	0,008	0,003	0,003	0,003	0,006	0,009	0,017	0,003	0,014	0,012	0,011	0,011
" ФІНАНСИ ТА КРЕ- ДИТ "	0,003	0,004	0,004	0,003	0,004	0,003	0,008	0,007	0,008	0,008	0,005	0,004	0,004	0,004	0,005	0,007	0,010	0,003	0,006	0,005	0,005	0,006
БРОКБІЗНЕСБАНК	0,003	0,002	0,003	0,002	0,002	0,002	0,003	0,002	0,002	0,002	0,002	0,002	0,002	0,002	0,003	0,004	0,004	0,004	0,007	0,007	0,007	0,008
УКРГАЗБАНК	0,001	0,001	0,001	0,002	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	0,004	0,003	0,003	0,005	0,010	0,014	0,013	0,013	0,010	0,011	0,012	0,013
АЛЬФА-БАНК	0,009	0,024	0,007	0,006	0,007	0,004	0,004	0,003	0,003	0,003	0,000	0,006	0,001	0,001	0,003	0,005	0,006	0,006	0,003	0,003	0,003	0,003
В середньому по приватним комерцій- ним банкам	0,018	0,007	0,005	0,004	0,005	0,004	0,004	0,003	0,003	0,003	0,005	0,005	0,003	0,005	0,006	0,008	0,010	0,008	0,012	0,010	0,010	0,010
В середньому по державним банкам	0,001	0,001	0,002	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	0,001	0,002	0,001	0,001	0,001	0,002	0,002	0,003	0,003	0,002	0,002	0,002	0,003
Фіктивна змінна*	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

*Фіктивна змінна дорівнює 1 у випадку більшого показника «в середньому по державним банкам» у порівнянні з «в середньому по приватним комерційним банкам», 0

– в протилежному випадку.

Таблиця Л7 – Матеріальні витрати на одиницю робочих активів банків першої групи

Банк	Квартали																					
	2Q12	1Q12	4Q11	3Q11	2Q11	1Q11	4Q10	3Q10	2Q10	1Q10	4Q09	3Q09	2Q09	1Q09	4Q08	3Q08	2Q08	1Q08	4Q07	3Q07	2Q07	1Q07
ПРИВАТБАНК	0,098	0,091	0,103	0,094	0,092	0,104	0,093	0,108	0,098	0,078	0,120	0,116	0,186	0,142	0,053	0,098	0,092	0,094	0,066	0,066	0,068	0,081
УКРЕКСІМБАНК	0,043	0,038	0,046	0,038	0,040	0,032	0,032	0,026	0,016	0,027	0,084	0,042	0,055	0,047	0,030	0,033	0,040	0,038	0,046	0,041	0,043	0,048
ОЩАДБАНК	0,069	0,064	0,078	0,067	0,071	0,072	0,069	0,067	0,061	0,053	0,060	0,055	0,059	0,056	0,067	0,077	0,086	0,100	0,108	0,106	0,112	0,113
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	0,203	0,170	0,207	0,198	0,207	0,177	0,175	0,155	0,153	0,141	0,150	0,224	0,124	0,115	0,089	0,097	0,093	0,095	0,094	0,094	0,103	0,113
ПЕРШИЙ УКР МІЖНАРОДНИЙ БАНК	0,110	0,166	0,131	0,089	0,121	0,108	0,096	0,073	0,081	0,073	0,150	0,102	0,096	0,078	0,060	0,063	0,063	0,066	0,080	0,070	0,082	0,083
УКРСИББАНК	0,377	0,505	0,926	0,465	0,613	0,387	0,423	0,160	0,169	0,154	0,125	0,110	0,093	0,149	0,051	0,063	0,075	0,068	0,083	0,068	0,072	0,076
" НАДРА"	0,630	0,176	0,288	0,198	0,209	0,100	0,146	0,218	0,031	0,225	0,156	0,183	0,117	0,394	0,050	0,073	0,086	0,097	0,206	0,111	0,133	0,091
ОТП БАНК	2,819	0,258	0,386	0,485	0,398	0,490	0,656	0,280	1,194	0,519	0,343	0,140	0,118	0,108	0,075	0,116	0,217	0,039	0,079	0,067	0,062	0,061
" ФІНАНСИ ТА КРЕ- ДИТ"	0,129	0,133	0,139	0,131	0,137	0,130	0,149	0,133	0,141	0,147	0,156	0,127	0,129	0,120	0,054	0,070	0,103	0,027	0,072	0,061	0,064	0,070
БРОКБІЗНЕСБАНК	0,143	0,079	0,121	0,114	0,101	0,102	0,101	0,087	0,083	0,089	0,083	0,079	0,086	0,080	0,068	0,086	0,080	0,087	0,091	0,094	0,089	0,101
УКРГАЗБАНК	0,104	0,107	0,118	0,269	0,146	0,116	0,111	0,107	0,114	0,096	0,149	0,130	0,141	0,187	0,062	0,087	0,077	0,078	0,079	0,092	0,095	0,109
АЛЬФА-БАНК	0,124	0,325	0,164	0,139	0,148	0,100	0,113	0,078	0,073	0,071	0,010	0,432	0,100	0,096	0,031	0,056	0,076	0,065	0,067	0,065	0,065	0,061
В середньому по приватним комерцій- ним банкам	0,515	0,212	0,274	0,212	0,225	0,189	0,217	0,144	0,225	0,166	0,144	0,168	0,116	0,142	0,059	0,080	0,098	0,071	0,093	0,077	0,082	0,082
В середньому по державним банкам	0,056	0,051	0,062	0,053	0,056	0,052	0,051	0,046	0,038	0,040	0,072	0,049	0,057	0,051	0,048	0,055	0,063	0,069	0,077	0,074	0,077	0,080
Фіктивна змінна*	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

*Фіктивна змінна дорівнює 1 у випадку більшого показника «в середньому по державним банкам» у порівнянні з « в середньому по приватним комерційним банкам», 0

– в протилежному випадку.

Таблиця Л8 – Нематеріальні витрати на одиницю робочих активів банків першої групи

Банк	Квартали																					
	2Q12	1Q12	4Q11	3Q11	2Q11	1Q11	4Q10	3Q10	2Q10	1Q10	4Q09	3Q09	2Q09	1Q09	4Q08	3Q08	2Q08	1Q08	4Q07	3Q07	2Q07	1Q07
ПРИВАТБАНК	0,137	0,126	0,134	0,123	0,121	0,136	0,116	0,133	0,121	0,096	0,088	0,086	0,137	0,105	0,094	0,174	0,162	0,165	0,189	0,189	0,194	0,232
УКРЕКСІМБАНК	0,103	0,090	0,097	0,080	0,085	0,068	0,094	0,076	0,047	0,079	0,121	0,061	0,079	0,067	0,104	0,118	0,142	0,133	0,145	0,129	0,133	0,149
ОЩАДБАНК	0,208	0,192	0,201	0,172	0,183	0,184	0,180	0,173	0,157	0,137	0,153	0,141	0,151	0,142	0,277	0,322	0,356	0,415	0,393	0,388	0,409	0,412
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	0,250	0,209	0,197	0,189	0,197	0,169	0,181	0,160	0,158	0,145	0,146	0,217	0,121	0,111	0,164	0,179	0,171	0,176	0,179	0,179	0,195	0,214
ПЕРШИЙ УКР МІЖНАРОДНИЙ БАНК	0,144	0,217	0,155	0,106	0,144	0,128	0,166	0,126	0,140	0,125	0,121	0,082	0,078	0,063	0,100	0,105	0,105	0,110	0,139	0,121	0,141	0,144
УКРСИББАНК	0,373	0,500	0,278	0,140	0,184	0,116	0,279	0,105	0,112	0,101	0,137	0,120	0,101	0,162	0,134	0,165	0,195	0,178	0,202	0,166	0,175	0,185
" НАДРА"	0,493	0,138	0,170	0,117	0,123	0,059	0,104	0,156	0,022	0,160	0,097	0,114	0,072	0,245	0,085	0,124	0,145	0,164	0,207	0,112	0,134	0,091
ОТП БАНК	1,675	0,154	0,144	0,181	0,149	0,183	0,113	0,048	0,206	0,089	0,224	0,092	0,077	0,071	0,050	0,076	0,143	0,025	0,168	0,143	0,132	0,129
" ФІНАНСИ ТА КРЕ- ДИТ"	0,159	0,163	0,150	0,141	0,148	0,140	0,137	0,122	0,129	0,135	0,127	0,104	0,105	0,098	0,120	0,156	0,229	0,061	0,150	0,127	0,134	0,146
БРОКБІЗНЕСБАНК	0,174	0,097	0,155	0,146	0,130	0,131	0,118	0,102	0,096	0,103	0,102	0,097	0,105	0,098	0,087	0,109	0,101	0,111	0,122	0,126	0,119	0,136
УКРГАЗБАНК	0,131	0,134	0,148	0,338	0,183	0,146	0,137	0,133	0,141	0,118	0,112	0,098	0,107	0,141	0,140	0,197	0,176	0,177	0,145	0,169	0,175	0,201
АЛЬФА-БАНК	0,157	0,411	0,173	0,146	0,156	0,106	0,139	0,096	0,089	0,087	0,004	0,162	0,037	0,036	0,066	0,118	0,159	0,137	0,160	0,157	0,155	0,148
В середньому по приватним комерцій- ним банкам	0,396	0,224	0,173	0,143	0,150	0,130	0,150	0,116	0,119	0,116	0,116	0,119	0,093	0,110	0,100	0,134	0,157	0,125	0,168	0,146	0,153	0,158
В середньому по державним банкам	0,156	0,141	0,149	0,126	0,134	0,126	0,137	0,125	0,102	0,108	0,137	0,101	0,115	0,104	0,191	0,220	0,249	0,274	0,269	0,258	0,271	0,280
Фіктивна змінна*	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	1	0	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1

*Фіктивна змінна дорівнює 1 у випадку більшого показника «в середньому по державним банкам» у порівнянні з « в середньому по приватним комерційним банкам», 0

– в протилежному випадку.

Таблиця Л9 – ROA банків першої групи

Банк	Квартали																					
	2Q12	1Q12	4Q11	3Q11	2Q11	1Q11	4Q10	3Q10	2Q10	1Q10	4Q09	3Q09	2Q09	1Q09	4Q08	3Q08	2Q08	1Q08	4Q07	3Q07	2Q07	1Q07
ПРИВАТБАНК	0,205	0,179	0,311	0,142	0,263	0,360	0,346	0,359	0,439	0,242	0,631	0,145	0,086	0,439	0,652	0,086	0,703	0,607	1,778	0,743	0,340	0,310
УКРЕКСІМБАНК	0,032	0,027	0,039	0,029	0,025	0,023	0,023	0,020	0,018	0,016	-0,001	0,017	0,008	0,015	0,273	0,584	0,676	0,440	0,684	0,491	0,509	0,443
ОЩАДБАНК	0,061	0,234	0,196	0,186	0,172	0,199	0,049	0,112	0,300	0,324	-0,808	0,746	0,580	0,780	0,059	0,419	0,445	0,441	0,197	0,386	0,320	0,409
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	0,011	0,021	0,012	0,017	0,024	0,003	-0,062	-0,002	0,026	0,041	-0,759	-0,852	-1,224	-0,590	-0,260	0,620	0,123	0,733	0,097	0,668	0,334	0,578
ПЕРШИЙ УКР МІЖНАРОДНИЙ БАНК	0,283	0,117	0,335	0,247	0,466	0,044	0,869	0,181	0,090	0,140	-1,249	0,132	-2,668	-0,619	-0,423	0,188	0,305	0,112	0,024	0,097	0,282	0,219
УКРСИББАНК	0,061	0,110	-6,185	-1,888	-0,834	-0,367	-2,434	-1,805	-1,205	-1,556	-0,233	-0,609	0,041	-1,576	0,127	0,454	0,301	0,183	0,111	0,073	0,078	0,213
" НАДРА "	0,001	0,001	0,005	0,002	0,001	0,001	0,000	0,000	0,001	0,017	-0,102	-1,138	-1,778	-1,902	-1,043	1,064	0,123	0,125	0,482	0,413	0,193	1,371
ОТП БАНК	-0,201	0,027	0,600	0,283	0,461	1,093	1,590	-0,118	0,542	0,304	1,735	-1,289	-1,165	-0,655	-0,435	0,434	0,106	0,452	0,541	0,469	0,333	0,298
" ФІНАНСИ ТА КРЕ- ДИТ "	0,004	0,000	-0,377	0,001	-0,262	0,286	-0,611	0,001	-0,147	-0,115	-1,221	-0,173	-1,045	0,001	-0,042	0,321	0,560	0,083	0,734	0,913	0,278	0,708
БРОКБІЗНЕСБАНК	0,006	0,011	-0,013	0,006	0,069	0,077	0,025	0,068	0,128	0,124	0,046	0,007	0,022	0,050	0,241	-0,045	0,163	0,164	0,175	0,221	0,190	0,295
УКРГАЗБАНК	0,437	0,503	-0,085	-21,754	0,023	0,023	-0,010	0,037	0,027	0,018	-21,024	-13,618	-0,654	0,030	0,540	0,492	0,305	0,267	0,353	0,170	0,603	0,205
АЛЬФА-БАНК	0,037	0,054	0,019	0,018	0,017	0,009	0,001	0,001	0,001	0,001	-0,666	0,159	-0,100	-0,515	0,363	0,136	0,064	0,118	0,210	0,015	0,098	0,123
В середньому по приватним комерцій- ним банкам	0,045	0,058	-0,588	-0,130	0,023	0,167	-0,031	-0,146	-0,014	-0,089	-0,202	-0,402	-0,870	-0,596	-0,091	0,362	0,272	0,286	0,461	0,401	0,236	0,457
В середньому по державним банкам	0,047	0,131	0,117	0,108	0,099	0,111	0,036	0,066	0,159	0,170	-0,404	0,381	0,294	0,398	0,166	0,501	0,560	0,440	0,441	0,438	0,415	0,426
Фіктивна змінна*	1	1	1	1	1	0	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	0

*Фіктивна змінна дорівнює 1 у випадку більшого показника «в середньому по державним банкам» у порівнянні з «в середньому по приватним комерційним банкам», 0

– в протилежному випадку.

Таблиця Л10 – ROE банків першої групи

Банк	Квартали																					
	2Q12	1Q12	4Q11	3Q11	2Q11	1Q11	4Q10	3Q10	2Q10	1Q10	4Q09	3Q09	2Q09	1Q09	4Q08	3Q08	2Q08	1Q08	4Q07	3Q07	2Q07	1Q07
ПРИВАТБАНК	1,887	1,582	2,701	1,363	2,780	3,591	3,225	3,233	3,890	2,076	5,579	1,348	0,771	4,064	6,296	0,685	5,157	5,609	18,889	8,484	4,041	3,687
УКРЕКСІМБАНК	0,135	0,114	0,164	0,127	0,112	0,098	0,095	0,077	0,067	0,070	-0,004	0,107	0,056	0,120	2,868	5,583	6,767	4,956	7,874	5,703	5,417	4,528
ОЩАДБАНК	0,280	1,002	0,830	0,787	0,706	0,757	0,176	0,398	1,055	1,156	-2,933	2,564	1,932	2,780	0,273	3,987	4,043	3,833	1,723	3,330	2,605	3,196
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	0,085	0,165	0,099	0,143	0,206	0,024	-0,531	-0,015	0,234	0,409	-7,695	-8,064	-10,557	-5,073	-2,328	5,193	0,993	6,280	0,938	7,248	3,253	5,444
ПЕРШИЙ УКР МІЖНАРОДНИЙ БАНК	2,183	0,958	3,031	1,999	3,150	0,294	5,820	1,228	0,639	1,003	-7,956	0,813	-15,542	-3,497	-2,300	0,900	1,576	0,702	0,172	0,717	2,034	1,724
УКРСИББАНК	0,680	1,789	-95,047	-20,638	-8,320	-3,510	-27,514	-23,484	-13,706	-15,673	-2,224	-5,879	0,455	-19,164	1,304	4,223	3,112	2,137	1,307	0,831	0,861	2,403
" НАДРА "	0,006	0,007	0,029	0,011	0,012	0,029	0,013	0,024	0,041	0,915	-5,307	-45,758	-46,510	-35,746	-14,896	13,247	1,548	1,547	5,429	4,111	1,693	11,549
ОТП БАНК	-1,408	0,190	4,096	1,994	3,179	7,587	12,482	-1,028	5,006	3,042	19,828	-17,959	-16,792	-8,889	-5,981	5,561	1,272	5,887	7,005	5,837	4,195	3,749
" ФІНАНСИ ТА КРЕ- ДИТ "	0,053	0,002	-4,522	0,017	-3,292	3,444	-7,026	0,011	-1,580	-1,135	-10,803	-1,370	-7,872	0,009	-0,296	2,385	4,747	0,698	6,983	11,288	3,336	8,188
БРОКБІЗНЕСБАНК	0,050	0,086	-0,106	0,044	0,497	0,525	0,166	0,444	0,826	0,823	0,300	0,041	0,132	0,298	1,446	-0,286	0,997	0,861	1,042	1,649	1,339	1,950
УКРГАЗБАНК	3,027	3,315	-0,524	153,238	0,178	0,163	-0,075	0,283	0,204	0,248	183,536	-82,409	-5,697	0,286	5,756	5,383	3,387	3,048	3,399	1,547	5,896	1,977
АЛЬФА-БАНК	0,251	0,366	0,141	0,160	0,154	0,078	0,008	0,007	0,006	0,015	-7,033	1,709	-0,994	-4,984	3,486	1,217	0,554	1,082	2,283	0,169	1,119	1,824
В середньому по приватним комерцій- ним банкам	0,421	0,572	-9,953	-1,656	-0,182	1,340	-1,484	-2,176	-0,516	-0,947	-1,701	-8,347	-10,768	-8,109	-1,474	3,681	2,217	2,756	4,894	4,482	2,430	4,502
В середньому по державним банкам	0,208	0,558	0,497	0,457	0,409	0,427	0,136	0,238	0,561	0,613	-1,468	1,335	0,994	1,450	1,571	4,785	5,405	4,395	4,799	4,517	4,011	3,862
Фіктивна змінна*	0	0	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	0	1	1	0

*Фіктивна змінна дорівнює 1 у випадку більшого показника «в середньому по державним банкам» у порівнянні з «в середньому по приватним комерційним банкам», 0 – в протилежному випадку.

Таблиця Л11 – Частка кредитів в активах банків першої групи

Банк	Квартали																					
	2Q12	1Q12	4Q11	3Q11	2Q11	1Q11	4Q10	3Q10	2Q10	1Q10	4Q09	3Q09	2Q09	1Q09	4Q08	3Q08	2Q08	1Q08	4Q07	3Q07	2Q07	1Q07
ПРИВАТБАНК	67,956	76,599	86,086	87,224	86,888	88,225	88,522	87,391	87,948	87,715	88,628	89,368	92,108	93,280	84,942	88,691	93,261	79,612	78,202	67,346	62,989	77,160
УКРЕКСІМБАНК	57,032	64,200	72,147	69,929	67,356	69,901	73,203	74,228	75,445	81,054	84,677	81,513	81,003	81,774	78,477	84,697	85,311	77,794	77,683	74,682	74,987	78,738
ОЩАДБАНК	61,084	70,789	77,836	72,284	67,236	70,665	75,788	75,390	75,584	75,251	73,146	74,929	73,033	63,986	59,112	56,578	54,902	49,298	45,590	31,171	25,837	36,555
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	57,645	70,393	84,042	82,509	79,983	79,650	79,944	82,953	86,371	88,592	87,123	86,741	89,571	86,691	82,588	90,097	91,581	83,343	81,618	63,292	60,279	78,131
ПЕРШИЙ УКР МІЖНАРОДНИЙ БАНК	50,433	53,176	59,804	67,944	72,350	72,767	72,901	73,105	70,520	71,543	77,980	78,503	78,559	77,267	71,144	66,728	68,174	64,799	58,715	49,440	47,299	53,099
УКРСИББАНК	56,596	64,641	71,151	73,263	76,992	81,329	89,102	93,568	93,620	96,199	97,139	94,188	92,421	91,692	88,195	90,481	91,032	83,818	81,338	58,574	55,454	81,039
" НАДРА "	78,186	85,603	96,506	105,064	111,486	109,218	105,721	103,987	99,882	98,099	98,774	96,113	91,846	84,426	76,508	72,715	71,857	69,743	69,318	51,112	48,449	72,791
ОТП БАНК	69,808	78,740	87,382	85,182	83,781	85,299	89,132	89,866	93,211	98,220	100,513	100,864	98,581	95,039	91,167	95,193	94,701	87,132	86,958	68,326	66,405	87,017
" ФІНАНСИ ТА КРЕ- ДИТ "	79,797	82,261	88,157	84,564	81,998	83,921	85,599	84,051	82,581	84,830	86,004	87,232	87,383	86,028	83,672	80,983	78,657	77,719	80,080	67,490	65,457	83,391
БРОКБІЗНЕСБАНК	64,638	68,065	69,071	68,539	72,480	76,767	78,801	79,493	81,146	75,983	74,494	76,714	76,533	76,906	69,872	61,223	63,871	65,616	62,307	59,551	58,560	64,749
УКРГАЗБАНК	34,013	60,786	88,653	79,849	80,192	83,084	78,963	77,101	70,843	74,484	76,001	73,129	74,209	67,706	58,704	52,864	50,189	48,247	67,276	69,250	47,882	58,653
АЛЬФА-БАНК	63,920	73,850	87,445	88,018	84,371	84,960	89,037	89,822	91,082	91,226	83,121	86,128	93,120	89,498	85,212	89,622	91,693	81,121	66,370	62,453	78,134	82,496
В середньому по приватним комерцій- ним банкам	65,442	72,592	81,072	82,478	83,370	84,682	86,529	87,137	87,373	88,045	88,197	88,428	88,902	86,759	81,478	81,748	82,758	76,989	73,878	60,843	60,336	75,542
В середньому по державним банкам	59,058	67,495	74,992	71,107	67,296	70,283	74,495	74,809	75,515	78,153	78,911	78,221	77,018	72,880	68,795	70,638	70,107	63,546	61,636	52,926	50,412	57,647
Фіктивна змінна*	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

*Фіктивна змінна дорівнює 1 у випадку більшого показника «в середньому по державним банкам» у порівнянні з «в середньому по приватним комерційним банкам», 0

– в протилежному випадку.

Таблиця Л12 – Частка цінних паперів в активах банків першої групи

Банк	Квартали																					
	2Q12	1Q12	4Q11	3Q11	2Q11	1Q11	4Q10	3Q10	2Q10	1Q10	4Q09	3Q09	2Q09	1Q09	4Q08	3Q08	2Q08	1Q08	4Q07	3Q07	2Q07	1Q07
ПРИВАТБАНК	2,067	1,193	1,244	1,285	1,346	1,474	1,376	1,331	1,555	2,276	3,076	3,197	3,654	3,103	2,648	3,994	4,800	4,805	4,830	4,301	4,372	4,546
УКРЕКСІМБАНК	4,015	4,020	4,296	4,421	4,308	4,564	4,570	4,492	5,114	5,937	6,622	6,704	5,300	3,116	2,773	4,020	4,300	4,262	4,672	5,182	4,163	2,572
ОЩАДБАНК	1,243	1,338	1,368	1,380	1,450	1,844	2,193	2,167	2,195	2,150	2,093	2,228	2,372	1,574	1,188	1,570	1,237	0,673	0,002	0,003	0,005	0,005
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	4,880	4,695	4,582	4,417	4,337	4,342	4,301	4,348	4,458	4,620	3,589	3,325	3,386	1,818	1,316	2,362	3,046	2,896	2,534	2,347	2,404	2,143
ПЕРШИЙ УКР МІЖНАРОДНИЙ БАНК	2,180	2,068	2,144	1,864	1,123	1,164	1,204	1,239	1,197	1,191	0,641	0,012	0,777	1,459	1,425	1,764	2,089	2,099	2,364	1,422	0,009	0,012
УКРСИББАНК	12,261	11,932	15,971	20,561	21,854	22,006	21,555	22,378	23,521	23,288	21,866	19,526	18,484	8,965	0,428	1,230	1,591	1,878	3,125	4,848	6,094	6,592
" НАДРА "	1,672	1,611	1,656	1,284	0,805	1,583	3,311	4,251	4,004	3,793	3,682	3,433	3,163	1,458	0,002	0,006	0,010	0,579	1,323	1,559	2,417	3,422
ОТП БАНК	7,125	6,959	7,116	7,157	6,984	6,822	6,648	6,482	6,301	6,043	5,514	5,041	4,937	2,345	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
" ФІНАНСИ ТА КРЕ- ДИТ "	4,611	4,632	4,790	4,527	4,328	4,109	3,792	3,393	2,641	1,814	1,129	0,734	0,559	0,273	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
БРОКБІЗНЕСБАНК	1,109	2,387	2,436	2,514	2,721	3,628	4,553	4,575	4,680	4,607	4,672	3,014	1,083	1,075	1,055	0,491	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000
УКРГАЗБАНК	0,309	0,357	0,439	0,504	0,611	0,768	0,821	0,927	1,051	1,227	1,502	1,892	2,322	2,053	2,656	3,917	4,117	4,042	3,683	3,343	3,552	4,007
АЛЬФА-БАНК	3,921	3,974	4,092	4,075	5,612	7,422	7,494	7,548	7,574	7,313	6,616	6,098	6,542	4,013	2,039	4,387	5,778	5,963	6,462	6,153	4,775	3,417
В середньому по приватним комерцій- ним банкам	4,425	4,383	4,892	5,298	5,457	5,839	6,026	6,172	6,215	6,105	5,643	4,931	4,732	2,723	0,990	1,582	1,924	2,024	2,293	2,292	2,230	2,237
В середньому по державним банкам	2,629	2,679	2,832	2,900	2,879	3,204	3,381	3,330	3,655	4,043	4,358	4,466	3,836	2,345	1,980	2,795	2,768	2,468	2,337	2,593	2,084	1,288
Фіктивна змінна*	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	1	1	1	1	1	0	0

*Фіктивна змінна дорівнює 1 у випадку більшого показника «в середньому по державним банкам» у порівнянні з «в середньому по приватним комерційним банкам», 0

– в протилежному випадку.

Таблиця Л13 – Частка кредитів нефінансовим корпораціям в загальній сумі кредитів банків першої групи

Банк	Квартали																					
	2Q12	1Q12	4Q11	3Q11	2Q11	1Q11	4Q10	3Q10	2Q10	1Q10	4Q09	3Q09	2Q09	1Q09	4Q08	3Q08	2Q08	1Q08	4Q07	3Q07	2Q07	1Q07
ПРИВАТБАНК	83,227	80,690	78,761	79,346	80,226	80,226	79,310	78,089	76,497	74,282	71,138	67,722	65,781	65,054	38,773	30,309	57,773	57,197	56,570	71,749	76,135	59,482
УКРЕКСІМБАНК	98,778	98,365	98,117	98,039	97,935	97,862	97,773	97,620	97,454	97,339	96,797	96,091	95,599	94,974	59,527	51,260	94,442	94,877	95,717	97,806	98,573	97,009
ОЩАДБАНК	95,645	93,832	92,211	91,309	89,897	89,008	88,554	87,984	87,319	86,826	86,123	85,073	83,147	80,684	58,053	26,990	47,803	42,641	43,076	59,201	61,948	42,427
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	62,686	58,381	53,539	52,062	50,597	49,538	48,930	48,951	48,615	48,310	48,615	48,936	49,927	52,043	32,395	30,171	54,329	52,856	52,419	67,754	71,182	52,708
ПЕРШИЙ УКР МІЖНАРОДНИЙ БАНК	78,711	76,098	74,727	76,606	77,346	76,139	74,677	73,131	72,175	71,861	71,333	70,976	70,646	70,720	43,812	39,649	75,163	75,905	77,709	87,566	91,842	83,615
УКРСИББАНК	36,381	36,783	35,904	34,351	34,884	36,294	37,435	37,581	37,653	38,045	38,026	38,434	38,926	39,230	24,598	22,249	42,038	42,443	41,941	57,409	62,483	44,437
" НАДРА "	46,479	44,915	42,631	41,490	41,538	40,178	38,239	36,136	35,066	35,130	35,098	34,941	34,249	33,110	19,725	18,716	36,848	39,506	43,000	60,308	66,498	48,597
ОТП БАНК	63,862	64,482	63,642	60,258	58,147	56,430	50,927	46,367	45,202	45,417	46,241	46,334	45,787	45,960	29,215	25,414	49,023	50,554	51,577	67,379	69,963	52,257
" ФІНАНСИ ТА КРЕ- ДИТ "	82,442	81,478	79,798	79,652	79,254	78,295	77,380	76,057	73,947	71,909	69,652	67,558	64,554	61,345	35,346	33,442	61,954	62,210	62,506	74,569	81,164	67,570
БРОКБІЗНЕСБАНК	79,654	78,509	77,878	77,212	76,721	76,804	76,665	77,065	77,430	76,624	75,861	75,273	74,834	74,490	44,365	44,984	78,927	77,793	82,131	93,702	94,128	88,597
УКРГАЗБАНК	81,195	81,974	81,537	79,289	77,369	75,135	74,529	73,678	70,416	69,068	67,314	65,852	64,843	62,274	36,475	33,361	66,895	69,560	77,235	83,699	86,377	74,193
АЛЬФА-БАНК	80,474	78,996	77,317	79,023	80,182	79,792	79,955	79,864	79,398	79,024	78,822	78,751	75,749	71,842	44,398	32,710	66,285	69,491	70,512	89,820	94,551	87,843
В середньому по приватним комерцій- ним банкам	68,213	66,703	64,911	64,445	64,322	63,744	62,613	61,471	60,665	60,067	59,421	58,769	57,828	57,088	34,736	30,849	58,038	58,661	59,818	74,473	78,661	65,012
В середньому по державним банкам	97,212	96,099	95,164	94,674	93,916	93,435	93,164	92,802	92,386	92,082	91,460	90,582	89,373	87,829	58,790	39,125	71,122	68,759	69,397	78,504	80,260	69,718
Фіктивна змінна*	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1

*Фіктивна змінна дорівнює 1 у випадку більшого показника «в середньому по державним банкам» у порівнянні з «в середньому по приватним комерційним банкам», 0

– в протилежному випадку.

Таблиця Л14 – Частка кредитів домогосподарств в загальній сумі кредитів банків першої групи

Банк	Квартали																					
	2Q12	1Q12	4Q11	3Q11	2Q11	1Q11	4Q10	3Q10	2Q10	1Q10	4Q09	3Q09	2Q09	1Q09	4Q08	3Q08	2Q08	1Q08	4Q07	3Q07	2Q07	1Q07
ПРИВАТБАНК	16,773	19,310	21,239	20,654	19,774	19,774	20,690	21,911	23,503	25,718	28,862	32,278	34,219	34,946	36,547	39,951	42,227	42,803	43,430	51,631	51,451	40,518
УКРЕКСІМБАНК	1,222	1,635	1,883	1,961	2,065	2,138	2,227	2,380	2,546	2,661	3,203	3,909	4,401	5,026	5,365	5,349	5,558	5,123	4,283	3,895	3,386	2,991
ОЩАДБАНК	4,355	6,168	7,789	8,691	10,103	10,992	11,446	12,016	12,681	13,174	13,877	14,927	16,853	19,316	28,045	47,901	52,197	57,359	56,924	75,272	83,508	57,573
РАЙФФАЙЗЕН БАНК АВАЛЬ	37,314	41,619	46,461	47,938	49,403	50,462	51,070	51,049	51,385	51,690	51,385	51,064	50,073	47,957	45,827	44,724	45,671	47,144	47,581	60,209	62,721	47,292
ПЕРШИЙ УКР МІЖНАРОДНИЙ БАНК	21,289	23,902	25,273	23,394	22,654	23,861	25,323	26,869	27,825	28,139	28,667	29,024	29,354	29,280	28,412	26,487	24,837	24,095	22,291	21,465	19,688	16,385
УКРСИББАНК	63,619	63,217	64,096	65,649	65,116	63,706	62,565	62,419	62,347	61,955	61,974	61,566	61,074	60,770	58,940	57,702	57,962	57,557	58,059	79,128	81,663	55,563
" НАДРА "	53,521	55,085	57,369	58,510	58,462	59,822	61,761	63,864	64,934	64,870	64,902	65,059	65,751	66,890	67,416	65,888	63,152	60,494	57,000	71,858	74,058	51,403
ОТП БАНК	36,138	35,518	36,358	39,742	41,853	43,570	49,073	53,633	54,798	54,583	53,759	53,666	54,213	54,040	52,537	51,323	50,977	49,446	48,423	61,816	63,560	47,743
" ФІНАНСИ ТА КРЕ- ДИТ "	17,558	18,522	20,202	20,348	20,746	21,705	22,620	23,943	26,053	28,091	30,348	32,442	35,446	38,655	37,895	36,334	38,046	37,790	37,494	45,645	43,163	32,430
БРОКБІЗНЕСБАНК	20,346	21,491	22,122	22,788	23,279	23,196	23,335	22,935	22,570	23,376	24,139	24,727	25,166	25,510	22,580	19,850	21,073	22,207	17,869	12,120	12,537	11,403
УКРГАЗБАНК	18,805	18,026	18,463	20,711	22,631	24,865	25,471	26,322	29,584	30,932	32,686	34,148	35,157	37,726	37,985	35,381	33,105	30,440	22,765	22,652	30,169	25,807
АЛЬФА-БАНК	19,526	21,004	22,683	20,977	19,818	20,208	20,045	20,136	20,602	20,976	21,178	21,249	24,251	28,158	31,240	34,975	33,715	30,509	29,488	20,956	14,740	12,157
В середньому по приватним комерцій- ним банкам	31,787	33,297	35,089	35,555	35,678	36,256	37,387	38,529	39,335	39,933	40,579	41,231	42,172	42,912	42,377	41,915	41,962	41,338	40,182	47,203	47,065	34,988
В середньому по державним банкам	2,788	3,901	4,836	5,326	6,084	6,565	6,836	7,198	7,614	7,918	8,540	9,418	10,627	12,171	16,705	26,625	28,878	31,241	30,603	39,583	43,447	30,282
Фіктивна змінна*	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

*Фіктивна змінна дорівнює 1 у випадку більшого показника «в середньому по державним банкам» у порівнянні з «в середньому по приватним комерційним банкам», 0

– в протилежному випадку.

Додаток М

Довідки по впровадженню результатів дисертаційного дослідження

Державний вищий навчальний заклад
"УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ БАНКІВСЬКОЇ СПРАВИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ"

State Higher Educational Institution
"UKRAINIAN ACADEMY OF BANKING
OF THE NATIONAL BANK OF UKRAINE"

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
(Мінфін)

вул. Грушевського, 12/2, м. Київ, 01008, тел. (044) 206-59-47, 206-59-48, факс 425-90-26
E-mail: infomf@minfin.gov.ua Код ЄДРПОУ 00013480

24.09.2012 № 11030-14/258
На № _____ від _____

Голові спеціалізованої вченої ради
Д55.081.01 ДВНЗ «Українська
академія банківської справи
Національного банку України»
д.е.н., проф. Єпіфанову А.О.

ДОВІДКА
про впровадження результатів дисертації
Оніщенко Валентини Василівни
на тему «Банки з державною участю в банківській системі України»

Видана Оніщенко Валентині Василівні про те, що результати її дисертаційної роботи на тему «Банки з державною участю в банківській системі України», представленої спеціалізованої вченій раді Д55.081.01 ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» для захисту дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю «08.00.08 – гроші, фінанси і кредит», використовуються фахівцями Міністерства фінансів України при розробленні проектів пропозицій до довгострокових програм фінансування соціально-економічного розвитку України.

У відповідності до стратегічних напрямів роботи Міністерства фінансів України, затверджених на 2011–2013 роки, однією з основних задач Міністерства є реалізація інвестиційних програм (проектів) та ефективне використання бюджетних коштів.

Особливої уваги заслуговують пропозиції автора щодо коригування функціонального навантаження державних банків як агентів Уряду при реалізації загальнонаціональних інвестиційних програм та проектів. Так, зокрема, дисертантом справедливо зазначено необхідність перенесення акцентів у пріоритетах діяльності державних банків з отримання прибутку (тобто функціонування як звичайних комерційних банків) на фінансування та обслуговування суб'єктів господарювання, кредитування яких для приватного банківського капіталу є не рентабельним, проте забезпечує ефективне функціонування найпріоритетніших галузей економіки. За пропозицією дисертанта державні банки мають перетворитися на фінансових посередників між конкретними позичальниками і профільними міністерствами.

* Вважаємо, що пропозиції Оніщенко В.В. мають практичний інтерес, спрямовані на активізацію фінансово-кредитних відносин, вироблення єдиних методичних підходів до вирішення важливих соціально-економічних проблем.

0122702
Директор Департаменту фінансової політики
Міністерства фінансів України, к.е.н.

Т.П. Сисоєва

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ

УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ
В ЧЕРКАСЬКІЙ ОБЛАСТІ

вул. Остафій Дашковича, 23, м. Черкаси, 18002, тел./факс (0472) 45-13-57, тел. 33-99-30

11.05.2012 № 352-3/102

На № _____

Голові спеціалізованої вченої ради Д55.081.01
ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України»
д.е.н., проф. Єпіфанову А.О.

ДОВІДКА
ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ
РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Даною довідкою підтверджується, що в практичній діяльності Управління Національного банку України в Черкаській області враховуються наукові рекомендації, викладені у дисертаційному дослідженні Оніщенко Валентини Василівни на тему «Банки з державною участю в банківській системі України», поданому в спеціалізовану вчену раду Д55.081.01 в ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Відповідно до вітчизняного законодавства територіальні управління НБУ в межах своїх повноважень мають забезпечувати нагляд за діяльністю розташованих на території регіону банків та відокремлених підрозділів банків, філій іноземних банків, учасників банківських груп, а також реалізацію заходів, спрямованих на зміцнення банківської системи. Тому наукові розробки, присвячені проблемам управління державними ресурсами, що обертаються у фінансовому секторі вітчизняної економіки, викликають зацікавленість з боку фахівців територіальних управлінь НБУ.

На території Черкаської області працюють Філії та обласні управління державних банків, що функціонують в Україні як банки зі 100-% участю держави: ПАТ „Державний ощадний банк України” та ПАТ „Державний експортно-імпортний банк України”.

В дисертаційному дослідженні Оніщенко В.В. викладено ряд цікавих пропозицій щодо врахування в наглядовій роботі специфіки виконання державними банками покладених на них функцій в економічній системі та ефективності їх діяльності. Ці наукові положення враховані фахівцями Управління Національного банку України в Черкаській області при підготовці аналітичних матеріалів за результатами реалізації наглядових заходів за діяльністю відокремлених підрозділів державних банків, що функціонують на території Черкаської області.

Начальник управління

С.А.Забудський

0002362

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ
УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ
В СУМСЬКІЙ ОБЛАСТІ

вул. Кірова, 21, м. Суми, 40000, тел. (0542) 67-56-09, факс 67-56-10
E-mail: info@sumy.bank.gov.ua Код ЄДРПОУ 09337304

16. 05. 2012 № 2274-12/318

На № _____ від _____
Голові спеціалізованої вченої ради

Д55.081.01

ДВНЗ «Українська академія
банківської справи

Національного банку України»

д.е.н., проф. Єпіфанову А.О

ДОВІДКА

Функції та права територіальних управлінь НБУ реалізуються в різних сферах діяльності Національного банку як центрального банку країни, зокрема у сфері регулювання грошового обороту, валютного регулювання та валютного контролю, організації готівково-грошового обороту, банківського нагляду, організації розрахунків, бухгалтерського обліку, звітності банків, економічного аналізу, статистики та в деяких інших сферах відповідно до функцій НБУ.

Цією довідкою підтверджується факт врахування в поточній діяльності Управління Національного банку України в Сумській області результатів наукового дослідження, виконаного Оніщенко Валентиною Василівною на тему «Банки з державною участю в банківській системі України», та поданого в спеціалізовану вчену раду Д55.081.01 на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит.

Особливу цікавість викликали розрахунки, представлені в дисертаційній роботі Оніщенко В.В., які демонструють кількісні оцінки впливу рівня участі державного капіталу в банківській системі на рівень фінансового-економічного розвитку економіки країни та банківської системи (зокрема - показники фінансової глибини фінансового ринку, показники довіри до банківської

системи, рівень трансакційних витрат, кредитну активність домогосподарств, рівень політизованості банківського сектору, якість банківських активів). Ці результати наукового дослідження Оніщенко В.В. враховуються фахівцями Управління Національного банку України в Сумській області при підготовці відповідних пропозицій до Генерального економічного департаменту центрального апарату Національного банку України в контексті реалізації цим департаментом функцій аналізу та прогнозування макроекономічних показників впливу економічної політики України на діяльність банківської системи та показники макроекономічного розвитку, аналізу економічних та фінансових зв'язків на макрорівні.

Начальник Управління

О.В.Фоменко

Державний ощадний банк України
Публічне акціонерне товариство

Україна, 01001, м. Київ, вул. Госпітальна, 12-г,
тел.: (380 44) 247-85-69 факс: (380 44) 247-85-68
E-mail: contact-centre@oschadnybank.com
Код ЄДРПОУ 00032129

State Savings Bank of Ukraine
Public Joint Stock Company

12-g Hospitalna Street, Kyiv 01001, Ukraine
tel.: (380 44) 247-85-69 fax: (380 44) 247-85-68
E-mail: contact-centre@oschadnybank.com
USREOU code 00032129

05.05.2012р. № 01-14/1778
На № _____ від _____

Голові спеціалізованої вченої ради
Д55.081.01
ДВНЗ «Українська академія
банківської справи
Національного банку України»
д.е.н., проф. Єпіфанову А.О.

ДОВІДКА

про впровадження наукових результатів, отриманих
Оніщенко Валентиною Василівною при підготовці дисертаційної роботи
на тему «Банки з державною участю в банківській системі України»
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Ознайомлення з дисертаційною роботою Оніщенко Валентини Василівни на тему «Банки з державною участю в банківській системі України», яка подана в спеціалізовану вчену раду Д55.081.01 при ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит, показало, що вона містить ряд науково обґрунтованих наукових результатів, які мають практичну значимість з точки зору впровадження в поточну діяльність ПАТ "Державний Ощадний банк України".

Так, зокрема, в поточній діяльності ПАТ "Державний Ощадний банк України" враховуються пропозиції дисертанта щодо коригування стратегічних напрямків діяльності ПАТ "Державний Ощадний банк України" на ринку банківських послуг України в перетворенні на уповноваженого фінансового агента Міністерства соціальної політики при реалізації цим міністерством великомасштабних соціальних програм з населенням.

Заслужують пропозиції автора, щодо перенесення акцентів у пріоритетах діяльності державних банків з отримання прибутку на розвиток та розширення галузей народного господарства, здійснення обслуговування найпріоритетніших галузей економіки, кредитування проектів, реалізація яких буде мати значні позитивні наслідки для розвитку регіонів, обласних центрів чи значної кількості громадян України.

Заступник голови правління

О.Д.Гришко

Філія публічного акціонерного товариства
"ДЕРЖАВНИЙ ЕКСПОРТНО-ІМПОРТНИЙ БАНК УКРАЇНИ" в м. Черкасах

Joint stock company "THE STATE EXPORT-IMPORT BANK OF UKRAINE" Cherkassy branch

Україна, 18002, Черкаси,
вул. Гоголя, 288
тел./факс: (0472) 33-95-40
e-mail: bank@ck.eximb.com

288, Gogolya street, Cherkasy 18002, UKRAINE
Tel./fax: (0472) 33-95-40
e-mail: bank@ck.eximb.com

21.05.2012 № 142-13/218

На _____
Г _____

Голові спеціалізованої вченої ради Д55.081.01
ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України»
д.е.н., проф. Єпіфанову А.О.

ДОВІДКА ПРО ВПРОВАДЖЕННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Спеціалістами Філії ПАТ „Державний експортно-імпортний банк України” у м. Черкаси здійснено критичний аналіз наукових положень, викладених в дисертаційній роботі Оніщенко Валентини Василівни на тему «Банки з державною участю в банківській системі України», поданій в спеціалізовану вчену раду Д55.081.01 на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит, з позиції можливості їх впровадження в поточну діяльність.

В результаті ознайомлення з матеріалами дисертації фахівці Філії ПАТ „Державний експортно-імпортний банк України” у м. Черкаси дійшли висновку, що ряд положень роботи, які присвячені вдосконаленню діяльності ПАТ „Державний експортно-імпортний банк України” як банку зі 100-% участю держави, представляють інтерес для банку в контексті використання в поточній діяльності.

Так, зокрема, при підготовці аналітичних пропозиції до Головного банку ПАТ „Державний експортно-імпортний банк України” враховано пропозиції дисертанта щодо перетворення Укрексімбанку на єдиного агента Уряду при фінансуванні програм підтримки експорту товарів та послуг, вироблених на території України, формування програм пільгового кредитування суб’єктів експорту, обґрунтування розміру відсоткової ставки по кредитах суб’єктам експортної діяльності.

Керуючий філією

І.А.Сергієнко

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ

ФІЛІЯ - СУМСЬКЕ ОБЛАСНЕ УПРАВЛІННЯ

№ 551-20/337
від 24.05.2012р.

Голові спеціалізованої вченої ради Д55.081.01
ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України»
д.е.н., проф. Єпіфанову А.О.

ДОВІДКА

**про впровадження результатів наукового дослідження,
виконаного Оніщенко Валентиною Василівною
на тему «Банки з державною участю в банківській системі України»
та поданого в спеціалізовану вчену раду Д55.081.01
на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук
за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит**

Для фахівців ПАТ „Державний ощадний банк України”, як банку зі 100-% участю держави в особі Кабінету Міністрів України, особливий інтерес становлять наукові дослідження та прикладні розробки, присвячені проблемам та перспективам функціонування державних банків в Україні. З огляду на це, наукові результати, отримані Оніщенко В.В. при підготовці дисертаційного дослідження «Банки з державною участю в банківській системі України», які були розглянуті спеціалістами Філії - Сумського обласного управління ПАТ "Державний Ощадний банк України", викликали інтерес з позиції впровадження в практичну діяльність.

Так, зокрема, в поточній діяльності Філії - Сумського обласного управління ПАТ "Державний Ощадний банк України" враховано розроблений Оніщенко В.В. підхід до обґрунтування розміру відсоткової ставки по кредитах під інвестиційні проекти в різні галузі національної економіки, які надає Ощадбанк як фінансовий агент держави. Отримані дисертантом наукові результати та оціночні дані враховані при підготовці пропозицій до Головного банку щодо участі Ощадбанку у реалізації державних програм.

Начальник філії - Сумського
обласного управління ПАТ "Ощадбанк "

Радченко О.В.

Державний вищий навчальний заклад
«Українська академія банківської справи
Національного банку України»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор

д.е.н., проф. І.О.Школьник

АКТ

про впровадження результатів дисертаційного дослідження
Оніщенко Валентини Василівни «Банки з державною участю в
банківській системі України» у навчальний процес факультету
банківських технологій ДВНЗ «Українська академія банківської
справи Національного банку України»

від 08.05.2012 року

м. Суми

Акт складено комісією у складі :

Голова – декан факультету банківських технологій
к.е.н., доц. Гончарук Т.І.

Члени комісії: завідувач кафедри банківської справи
д.е.н., проф. Васильєва Т.А.,
заступник декана факультету банківських технологій
к.е.н., ст.викл. Олексіч Д.В.

Комісія провела роботу щодо визначення фактичного впровадження
результатів дисертаційного дослідження Оніщенко Валентини Василівни
«Банки з державною участю в банківській системі України» у навчальний
процес факультету банківських технологій ДВНЗ «Українська академія
банківської справи Національного банку України».

Комісія розглянула наступні матеріали:

1. Дисертаційну роботу Оніщенко Валентини Василівни «Банки з державною участю в банківській системі України».
2. Робочі програми курсів дисциплін:
  - 2.1. «Банківський нагляд» (викладається на денному та заочному відділенні за програмами підготовки магістрів за спеціальністю 8.03050802 «Банківська справа»).
  - 2.2. «Банківська система» (викладається на денному та заочному відділенні за програмами підготовки бакалаврів за напрямом 6.030508 «Фінанси і кредит» (Банківські технології і процеси));

- 2.3. «Банківська справа» (викладається на денному та заочному відділенні за програмами підготовки бакалаврів за напрямками 6.030503 «Міжнародна економіка» та 6.030502 – «Економічна кібернетика»)
3. Видані навчально-методичні матеріали для вивчення вищезазначених дисциплін.

У результаті проведеної роботи комісією встановлено:

1. Розроблені в дисертаційній роботі Оніщенко Валентини Василівни «Банки з державною участю в банківській системі України» методичні і науково-теоретичні положення впроваджені як розділи курсів наступних дисциплін:
- 1.1 «Банківський нагляд». Теми: «Банківське регулювання і банківський нагляд в Україні», «Реорганізація та реструктуризація банків».
- 1.2 «Банківська система». Теми: «Банківська система України», «Регулювання діяльності банків».
- 1.3 «Банківська справа». Тема: «Банківські системи України та інших держав».
2. Застосування в навчальному процесі факультету банківських технологій ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України» матеріалів дисертаційного дослідження Оніщенко Валентини Василівни «Банки з державною участю в банківській системі України» надало можливість поглибити науково-методичні основи викладання перелічених дисциплін та підвищити якість підготовки фахівців з економічних спеціальностей.

Голова комісії

Т.І. Гончарук

Члени комісії:

Т.А. Васильєва

Д.В. Олексіч